

Vatra veche

Vatra veche

8

Români din toate țările, uniți-vă!

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul XI, nr. 8 (128) august 2019 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciut

INSCRIȚIE

Tot ce se poate-nțelege
E fără speranță și lege
Și crește dospind din eres
Tot ce e fără-nțeleș.

ANA BLANDIANA

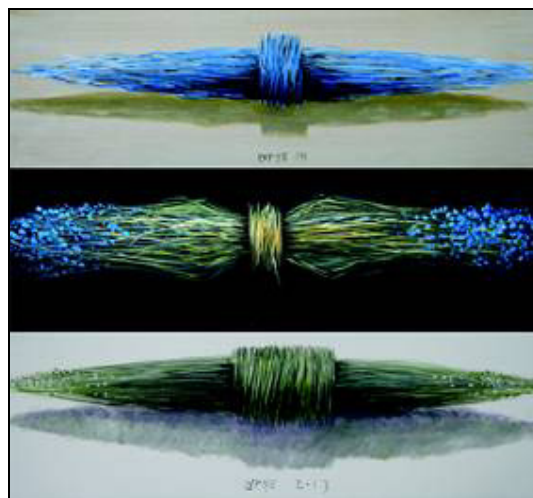
Marcel Lupșe, Buzduganul florilor de in

„Cununa de Aur” pentru Ana Blandiana

Inscripție, de Ana Blandiana/1
 Vatra veche dialog cu Ana Blandiana, de Nicolae Băciut/3
 Cununa de Aur a Serilor de Poezie de la Struga, de Nicolae Băciut/4
 Cuvântul de acceptare al laureatului, de Ana Blandiana/5
 Cununa de Aur, 2019, de Nicolae Băciut/5
 Eseu. Staulul Mioriței, de A.I. Brumar/6
 Mai altfel, despre Veronica Micle, de Dumitru Hurubă/9
 Eminescum, de Răzvan Ducan/10
 Remember -30. N. Steinhardt, de Veronica Pavel Lerner/11
 Poeme de Dumitru Ichim/12
 Ognean Stamboliev, Premiul pentru traducerea lui Eminescu/12
 Elisabeta Boțan, Premiul European Clemente Rebora 2018- 2019/12
 Să ne reamintim de... Valentin Silvestru, de Dumitru Hurubă/13
 Corespondența lui Dimitrie Stelaru, de Gheorghe Sarău/14
 Inedit. Blestemul chinezesc, de Francisc Păcurariu/15
 Vremea întrebărilor (Octavian Paler), de Nicolae Postolache/17
 Text și context în diarisul românesc (Eugen Simion), de Florian Copcea/20
 Poeme de Tania Nicolescu/23
 Scrisori deschise, de Constantin Stancu/24
 Ocean întors. Sperând un pașaport, de Silvia Urdea/26
 Poeme de George Călin/29
 Asterisc. Maria Banuș. Însemnările mele, de Geo Constantinescu/30
 Asterisc. Fascinanta memorialistică, de Dorin Nădrău/32
 Vitrina. Un roman al emigrării (Valeria Bîlt), de Nicolae Suciu/34
 Poeme de Ion Gheorghisor/37
 Un împătimit al sonetului (Mihai Mercicaru), de Adrian Dinu Rachieru/38
 Cafeaua cu sare dulce (Adelina Fleva), de Lucian Gruia/39
 Cronica literară. Incendiu în albastru (Viorel Șerban), de Răzvan Ducan/40
 Bazarul cu amintiri (Viorel Șerban), de Răzvan Ducan/41
 Sensul unui patriotism fără margini (Virgil Ciucă), de Aureliu Goci, 42
 Poemul ca justificare (Adriana Tomoni), de Ladislau Daradici/43
 Aripă de albastru (Tatiana Scurtu Munteanu), de Ilie Șandru/44
 Vibrații din spectrul luminii, de Mihaela Rașcu/45
 Miracolul vieții (Nicolae Vălăreanu Sârbu), de Daniel Luca/46
 Între Alb și Negru (Szekely Piroksa), de Ion Gheorghisor/46
 „Tu, tu, tu, turutu, tu” (Ștefan Mitroi), de Rodica Lăzărescu/47
 A treia fiică (Madeleine Davidsohn), de Mihai Batog-Bujeniță/48
 Litera augusta (Răzvan Ducan), de Nicolae Suciu/50
 Țara Nășudului (Iuliu Marius Morariu), de Luminița Cornea/52
 Poetul și țara, de Nicolae Nicoară Horia/53
 Olimpia Sava și cea mai frumoasă dintre lumi, de Emilia Dabu/54
 În orizontul rigorii (Vasile Grigoraș), de Nicolae Busuioc/55
 Injecții de cumintire (Răzvan Ducan), de Dărie Ducan/56
 Orizonturi literare (Cristina Sava), de Nicolae Băciut/56
 Poeme de George Terziu/57
 Poeme de Adela Fleva/58
 Poeme de Iuliu Ionaș/58
 Documentele continuității. Transilvania, starea noastră de veghe, de Ioan-Aurel Pop/59
 Mihai Eminescu și Basarabia, de Gicu Manole/60
 Supraviețuirea prin cuvântul scris, de Radu Șerban/61
 „Vaidacuta – „Veșnicia s-a născut la sat”, de Gabriella Costescu/62
 Convorbiri duhovnicești cu Î.P. S. Ioan, de Luminița Cornea/63
 Revista revistelor. „Revista română” în continuare, de Eugenia Vâjia/64
 Amvon. Doamne, tu știi bine cine sunt, de Gheorghe Nicolae Șincan/65
 Monahia Mina Hociotă, de Vicu Merlan/65
 Starea prozei. Travesti... de Dumitru Hurubă/66
 Poeme de Emilia Amariei/67
 Starea prozei. O datorie mai veche, de Mihai Drumur/68
 Despre francmasonerie, de Eugen Mera/69
 Mapamond. Japonia, note de călătorie, de Mihai Posada/70
 Întâlniri în spațiul canadian. Pictorul Tudor Banuș, de Veronica Pavel Lerner/71
 Biblioteca Babel. All The Pretty Horses”, de Maria Cecilia Nicu/73
 Poeme de Cristina Vasiliu/74
 Reîntâlnire cu orașul amintirilor, de Ilie Șandru/75
 La Lunca Bradului. Un altfel de Muzeu al satului, de N.B./76
 Teatru. Streptase la Bazin, de Cristian Stamatoiu/77
 Plastica. Marcel Lupșe - 65/78
 Muzică. Angela Mariașiu. „Cântece din cochilii”, de Virgil Popescu/78
 Festivalul Internațional „Romani Poesia”/79
 Argument pentru pace, de Corina Simeanu/80
 La ceas aniversar. Ilarie Gh. Opreș, de Florin Benghean/81
 Lumea lui Larco, de Vasile Larco/82
 De la un clasic citire. Vasile Vorobeț/82
 Epigrame, de Nicolae Matcaș/83
 Curier/84
 Ziua Limbii Române/86
 Scrisoare descisă: Simina Lazăr Moga/86

Marcel Lupșe, Autoportret, 1982

Marcel Lupșe, Ierburi de leac

Marcel Lupșe, Compoziție

Număr ilustrat cu lucrări de Marcel Lupșe

„Cununa de Aur” pentru Ana Blandiana

Vatra veche dialog

Ana Blandiana

„Guvernele României nu au investit în cunoșterea culturii ei peste hotare”

- Ați fost distinsă în acest an și cu Premiului Național pentru Poezie "Lucian Blaga", Opera Omnia. A venit și Premiul „Cununa de Aur”. Sunteți un autor răsfățat de critica literară?

- Am avut cărți care au fost primite foarte bine de critică și altele care au fost aproape ignorate. În general, am fost lăudată ca poet și neluată în serios ca prozator și eseist. E adevărat că numeroasele traduceri și succesul internațional al „Proiectelor de trecut” a echilibrat balanța. Din fericire, am descoperit foarte devreme că, așa cum poezii se inspiră din viață pentru a scrie mereu despre ei înșiși criticii se inspiră din literatură pentru a-și analiza și descrie propriul eu. Deci n-am fost niciodată condiționată de ceea ce s-a scris despre mine, nici nu m-a deprimat, nici nu mi s-a urcat la cap. În ceea ce privește premiile Uniunii Scriitorilor, nu sunt o răsfățată a lor. Premiul Lucian Blaga este o excepție. De cel puțin 15 ani nu mi s-a mai întâmplat să trec dincolo de nominalizarea pentru diverse premii care erau atribuite altora.

- Ce reprezintă „Cununa de aur” pentru Ana Blandiana, pentru poezia română?

- Pentru poezia română este un succes și fiecare succes al unui român în străinătate, în indiferent ce domeniu, îmbunătățește imaginea țării, terfelită atât de adesea de politicieni.

Pentru mine, este un premiu important, nu numai pentru că este cel mai vechi din Europa, adică probabil

din lume, ci și pentru că este extrem de prestigios prin lista de mari nume cărora le-a fost atribuit de-a lungul deceniilor. Am fost impresionată să descopăr că această listă de câștigători este aproape identică cu cea a unui alt premiu („Griffin Prize for excellence in poetry”) pe care l-am luat anul trecut la Toronto, ceea ce dovedește o impresionantă rigoare într-un atât de aburos domeniu.

- Sunteți al doilea laureat român al acestui premiu, după Nichita Stănescu, în 1982. Premiul a mai fost acordat celor mai grele nume ale poeziei universale: Allen Ginsberg, Eugenio Montale, Bulat Okudjava, Joseph Brodsky, Ted Hughes, Pablo Neruda, Yiannis Ritsos, Léopold Sédar Senghor, Rafael Alberti, Miroslav Krléza, Seamus Heaney, Yves Bonnefoy, Edoardo Sanguineti. Organizatorii vă așează în aceeași galerie cu Anna Ahmatova și Václav Havel. Prin ce credeți că vă apropiați și ce vă diferențiază de acești doi mari scriitori?

- Această alăturare este extrem de onorantă pentru mine, dar aș vrea să precizez că nu este vorba de o apropiere estetică, ci de una de destin uman și literar.

De Anna Ahmatova mă apropie impactul public, felul în care ne-au fost copiate de mână și răspândite poemele interzise, felul în care cititorii și le-au însușit și au respirat prin ele. Trebuie însă păstrate proporțiile care sunt legate de proporțiile terorii în cele două țări.

De Václav Havel mă apropie intensitatea implicării în viața societății după 1989, dar ne deosebește faptul că el a fost președintele Republicii Cehe, în timp ce eu am refuzat întotdeauna să candidez sau să accept vreo funcție.

- De ce credeți că literatura română nu e suficient de cunoscută în străinătate?

- Pentru că România nu este destul de cunoscută și nu are în străinătate o imagine bună, ci uneori de-a dreptul șocantă. Pe de altă parte, niciodată după cel de al doilea război mondial, guvernele României nu au investit în cunoșterea culturii ei peste hotare, așa cum au făcut alte țări din jur, deși era și este evident că acesta este un

domeniu în care poate fi cu adevărat competitivă.

Singura excepție de la această regulă neagră au fost anii în care Institutul Cultural Român a fost înființat și condus de Horia Patapievic, ani în care traduceri din literatura română au făcut un impresionant salt ale cărui urmări benefice se continuă și acum.

- Despre „Cununa de aur” se spune că e „prefață” Premiului Nobel pentru Literatură. Oare va avea curând literatura română parte de acest premiu? Ar putea fi Ana Blandiana primul poet român care să primească acest premiu?

- Nu, în nici un caz eu. Ion Simuț scrisese odată că pentru asta ar fi trebuit să nu fac Memorialul de la Sighet. Oricum, pentru ca un nume să intre cu adevărat în această discuție are nevoie de sprijinul unor forțe pe care eu nu știu nici măcar să le identific. Premiul Nobel – al cărui prestigiu a fost erodat serios în ultimul deceniu – este mai important decât altele nu numai prin exagerata sa valoare materială, ci și prin felul în care aura sa se revarsă asupra țării celui care îl ia. De aici și frustrarea națională în lipsa lui. Și obsesia. În mod evident, el este mai puțin important pentru cei care l-au luat, decât pentru cei care nu l-au luat. Iar dacă ne gândim că printre aceștia din urmă s-au numărat Tolstoi, Proust, Rilke, Joyce...

- Toată lumea vorbește de „criza de timp”. Care e prețul timpului pentru Ana Blandiana? Care sunt acum prioritățile Anei Blandiana, în viață, în scris?

- Ca întotdeauna, prioritatea absolută este scrisul, dar, ca întotdeauna, alături de ea apar, cu sau mai ales fără voia mea, alte planuri concurente, mai puțin importante, dar adesea mai presante: proiectul mereu în creștere al Memorialului, destinul internațional al cărților, întâlnirile cu elevii în școli. Tocmai pentru că în cea mai mare parte din timp sunt mereu prea mulți oameni în jurul meu, idealul absolut rămâne să fiu acasă, la țară, singură, cu o hârtie și un creion. Ca acum.

NICOLAE BĂCIUȚ

1 august 2019

Cununa de aur a Serilor de Poezie de la Struga

ediția a 58-a.

Serile de Poezie de la Struga (în macedoneană *Српјуку вечери на ноџујана*, CBП; transliterat *Struški večeri na poezijata*, SVP) este un festival internațional de poezie, care are loc anual în Struga, Republica Macedonia de Nord. Pe parcursul mai multor decenii de existență, festivalul a acordat cel mai prestigios premiu, *Cununa de Aur*, unora dintre cei mai renumiți poeți internaționali, printre care: Mahmoud Darwish, W. H. Auden, Joseph Brodsky, Allen Ginsberg, Bulat Okudzhava, Pablo Neruda, Eugenio Montale, Léopold Sédar Senghor, Artur Lundkvist, Hans Magnus Enzensberger, Nichita Stănescu, Ted Hughes, Tomas Gösta Tranströmer, precum și unor autori autohtoni ca Blaže Koneski și Mateja Matevski. Festivalul a fost organizat începând din 1961, în orașul Struga, pe atunci în Republica Populară Macedonia, doar cu poeți macedoneni, dar în 1963 a extins lista de participanți cu poeți din întreaga fostă R.S.F. Iugoslavia. Premiul Frații Miladinov a fost acordat pentru cea mai bună carte de poezie publicată între două festivaluri consecutive. În 1966, evenimentul s-a transformat într-un festival cultural internațional. Premiul internațional *Cununa de Aur* a fost instituit în același an, iar primul premiat a fost Robert Rozhdestvensky. În 2003, în colaborare cu UNESCO, Festivalul a instituit un alt premiu internațional numit *Podurile din Struga* pentru cea mai bună carte de poezie a unui autor debutant. Pe parcursul îndelungatei sale existențe, festivalul a găzduit circa 4.000 de poeți, traducători, esești și critici literari din aproximativ 95 de țări ale lumii.

Festivalul i-a premiat pe unii dintre cei mai mari poeți ai lumii, inclusiv pe câțiva câștigători ai Premiului Nobel pentru literatură ca Joseph Brodsky, Eugenio Montale, Pablo Neruda și Seamus Heaney, primul membru african al Academiei Franceze Léopold Sédar Senghor, care a fost, de asemenea, președinte al Senegalului, poetul oficial regal Ted Hughes, W. H. Auden, care e considerat unul dintre cei mai mari scriitori ai secolului al XX-lea, și mulți alții.

Festivalul a premiat adesea poeți străini care erau considerați dizidenți în țările lor precum poetul rus exilat Joseph Brodsky, poetul chilian Pablo Neruda, poetul american din generația beat Allen Ginsberg, bardul sovietic Bulat Okudzhava și mulți alții.

În memoria laureaților, sunt dezvoltate plăci memoriale fiecăruia dintre ei în Parcul Poeziei, amenajat în apropiere de Centrul Cultural din Struga.

Festivalul are oficii în Struga și în Skopje și e organizat de un consiliu al Festivalului, care e format din profesioniști cunoscuți în domeniul poeziei (poeți, critici literari, traducători și profesori de cultură și literatură comparată).

Evenimentele Festivalului:

- Ceremonia de deschidere pe platoul din fața Centrului Cultural din Struga, inclusiv o lectură tradițională a *Tga za jug* (în limba macedoneană: Т'ра за југ, *Dorul față de Sud*), celebrul poem liric nostalgic scris de poetul originar din Struga Konstantin Miladinov în timpul vieții sale în Imperiul Rus.
- *Meridijani* (Меридијани, *Meridiane*) - o lectură de poezii realizată de mai mulți poeți în Centrul Cultural, după ceremonia de deschidere.
- *Portret na Laureatot* (Портрет на Лауреатот, *Portretul laureatului*) - un eveniment dedicat laureatului premiului principal organizat în mod tradițional în biserica Sf. Sofia din orașul învecinat Ohrid, acompaniat de obicei de muzică clasică, muzică de operă sau muzică populară autohtonă sau internațională.
- *Noći bez interpukcija* (Ноќи без интерпукција, *Nopti fără punctuație*) - evenimente artistice multimedia oferind forme experimentale de prezentări poetice, care pot include, de asemenea, alte arte precum muzica și arta video.
- Picnicul poetic zilnic de la izvoarele Sveti Naum de lângă Lacul Ohrid, inclusiv muzică și dansuri etnice macedonene.
- *Mostovi* (Мостови, *Poduri*) - ceremonia de închidere organizată la *Podul Poeziei* de pe râul Drim din Struga, inclusiv lecturi de poezie și ceremonia de premiere.

Alte evenimente includ ateliere de creație, mese rotunde pe diverse teme sociale și influența lor asupra poeziei etc.

Un alt eveniment este așa-numita *Caravana Poeziei*, care constă din spectacole de poezie în întreaga țară. De obicei, după încheierea Festivalului, sunt organizate lecturi de poezie în capitala națională, Skopje.

Laureații premiului Cununa de Aur

1966 Robert Rozhdestvensky (URSS), 1967 Bulat Okudzhava (URSS), 1968 László Nagy (Ungaria), 1969 Mak Dizdar (RS Bosnia și Herțegovina, RSF Iugoslavia), 1970 Miodrag Pavlović (RS Serbia, RSF Iugoslavia), 1971 W. H. Auden (SUA), 1972 Pablo Neruda (Chile), 1973 Eugenio Montale (Italia), 1974 Fazıl Hüsni Dağlarca (Turcia), 1975 Léopold Sédar Senghor (Senegal), 1976 Eugène Guillevic (Franța), 1977 Artur Lundkvist (Suedia), 1978 Rafael Alberti (Spania), 1979 Miroslav Krleža (RS Croația, RSF Iugoslavia), 1980 Hans Magnus Enzensberger (RFG), 1981 Blaže Koneski (RS Macedonia, RSF Iugoslavia), 1982 Nichita Stănescu (România), 1983 Sachchidananda Hirnanda Vatsyayan Agvey (India), 1984 Andrey Voznesensky (URSS), 1985 Yiannis Ritsos (Grecia), 1986 Allen Ginsberg (SUA), 1987 Tadeusz Rózewicz (Polonia), 1988 Desanka Maksimović (RS Serbia, RSF Iugoslavia), 1989 Thomas W. Shapcott (Australia), 1990 Justo Jorge Padrón (Spania), 1991 Joseph Brodsky (SUA), 1992 Ferenc Juhász (Ungaria), 1993 Gennadiy Aygi (Ciuvașia, Federația Rusă), 1994 Ted Hughes (Marea Britanie), 1995 Yehuda Amichai (Israel), 1996 Makoto Ooka (Japonia), 1997 Adunis (Siria), 1998 Liu Banjiu (China), 1999 Yves Bonnefoy (Franța), 2000 Edoardo Sanguineti (Italia), 2001 Seamus Heaney (Irlanda), 2002 Slavko Mihalić (Croația), 2003 Tomas Tranströmer (Suedia), 2004 Vasco Graça Moura (Portugalia), 2005 William S. Merwin (SUA), 2006 Nancy Morejón (Cuba), 2007 Mahmoud Darwish (Palestina), 2008 Fatos Arapi (Albania), 2009 Tomaž Šalamun (Slovenia), 2010 Lyubomir Levchev (Bulgaria), 2011 Mateja Matevski (Macedonia), 2012 Mongane Wally Serote (Africa de Sud), 2013 José Emilio Pacheco (Mexic), 2014 Ko Un (Coreea de Sud), 2015 Bei Dao (China), 2016 Margaret Atwood (Canada), 2017 Charles Simić (SUA), 2018 Adam Zagajewski (Polonia),

Organizatorii festivalului au publicat până acum aproape cincizeci de antologii de poezie, poeziei române fiindu-i dedicată antologia din 1972.

Cuvântul de acceptare al laureatului

**Stimați membri ai Council for Golden Wreath Award,
Dragi colegi întru poezie din Macedonia,
Dragi cititori macedoneni,**

Nu sunt sigură că voi reuși să vă transmit emoția și tulburarea mea din acest moment al aflării minunatei vești că voi primi cununa de aur de la Struga. Pentru a-mi înțelege tulburarea ar trebui să știți că pentru mine ca poet român, a primi această cunună legendară este mai important decât oricare premiu european. Și asta nu numai pentru că este vorba de unul dintre cele mai vechi premii literare din lume, ci pentru că am crescut și

m-am format ca poet în aura aproape mitică, a sărbătorii poeziei de pe podul din Struga și din Catedrala din Ohrid, iar momentul încoronării lui Nichita Stănescu a fost un moment magic al generației mele.

Într-o lume în care războaiele, revoluțiile și resetările istoriei și geografiei au lăsat puțin loc poeziei,

Golden Wreath Award rezistă de aproape 6 decenii, pe cumpăna dintre veacuri, opunând lira și laurii oricăror arme și cuvintele îndrăgostite oricăror uri. De 58 de ani, marii poeți ai lumii aleși de Dvs. vin pe acest pământ călcat și de Orfeu, recunoscători și luminați de credința că frumusețea poate salva lumea și prin prezența lor în Balcani dau nimbului european forma cununii de la Struga. Fie ca cititorii lumii să se strângă în continuare în jurul poeziei cum se strâng palmele în jurul flăcării să nu fie stinsă de vânt.

Fie ca Dumnezeu poeziei, cu cununa de aur în mână să binecuvânteze și de acum înainte Macedonia!

ANA BLANDIANA

„Cununa de Aur”, 2019

Alături de Ana Blandiana, distinsă cu „Cununa de Aur”, poeta Monica Herțeg, din Croația va primi premiul „Bridges of Struga” („Podurile de la Struga”), la Festival vor participa poețiși invitați din peste treizeci de țări.

Între aceștia, Rafael Soler din Spania, Satchidanandan, India, Mia Lecomte, Italia, István Kemény, Ungaria, Yorgos Yannopoulos, Grecia.

Ca de obicei, poeții macedonieni vor fi prezenți în număr mare, din toate generațiile, unii dintre ei înscriși în competiția pentru Premiul „Brakja Miladinovci”.

Organizatorii anunță și câteva tipărituri, între care o monografie dedicată Anei Blandiana, laureata „Cununii de Aur”, o traducere din engleză a laureatului din 2018, al Premiului „Brakja Miladinovci”, plachete ale poeziilor de pe „platforma Versopolis”, și o antologie cu cei mai cunoscuți poeți macedonieni.

Deschiderea oficială a Festivalului e în 21 august, seara, dar aceasta va fi precedată dimineața de plantarea unui copac în cinstea laureatului, în „Parcul poeziei”, alături de alții plantați în onoarea laureatilor de până acum.

La prânz, Ana Blandiana va susține o conferință de presă.

După deschiderea festivă, în fața casei Poeziei, ridicată în 1963, pentru acest Festival, devenit o

adevărată instituție, va avea loc o lectură publică de poezie a unor participanți din întreaga lume.

A doua zi, în prima parte, va fi dedicată autorilor macedoneni, va fi acordat premiul „Frații Miladinov” și Premiul „Stojan Hristov 2019”, pentru cea mai bună carte de poezie de un poet expatriat.

Apoi, Simpozionul „Europa, estul și Vestul” încheia prima parte a zilei.

Urmează ”Noaptea fără punctuație”, generic care reunește lecturi internaționale de poezie, recitaluri muzicale.

Una dintre mizele Festivalului este chiar aducerea poeziei în spații publice, recăștigarea interesului pentru poezie.

După atâta poezie, a treia zi debutează cu un „Matineu poetic”, fiind aduși la rampă alți autori, de

O parte din „galeria românească” a Anei Blandiana, la Struga

data aceasta în curtea bisericii mănăstirii „Sf. Theotokos”.

După-amiaza e destinată unor întâlniri autori-editori, unei dezbateri despre presa literară, ca la miezul nopții să înceapă încă o ”Noapte fără punctuație”.

Sâmbătă, laureatul Cununii de Aur, Ana Blandiana, va lua o cafea cu jurnaliști, editori, poeți, ca după amiază să susțină discursul încununării la Biserica „Sf. Sofia”, din Ohrid.

După întoarcerea la Struga, un nou episod din ”Noaptea fără punctuație”.

Ziua cea Mare, duminică, când, seara, după o lectură internațională de poezie sub semnul „Poduri”, Anei Blandiana îi va fi înmănată „Cununa de Aur” a poeziei.

Vor fi alături cei care de opt ani organizează festivalul Internațional de Poezie „Ana Blandiana” la Brăila: Gabriela, Cristina și Cristi Vasiliu și Nicolae Băciut (N.B.)

ESEU STAULUL MIORȚEI

ȘI EXERCITII DE DILATARE

Mircea Eliade afirmă că **Miorița** e „un capitol central în istoria ideilor”. Confirmă așadar și el faptul că în baladă s-a identificat (nu însă în toate aspectele ei) expresia majoră a geniului național. Jules Michelet, în-tâiul ei traducător într-o limbă de largă circulație, opinează că în aceasta se dezvăluie, ca dominantă la români, deznădejdea. N.Iorga și Ov. Densușianu îi deduc trama dintr-un fapt real: un incident de transhumanță ori rivalitatea între păstorii de turme. E în **Miorița** „o viziune poetică a lumii”, subliniază D.Caracostea. Nu fac o trecere în revistă, lucrurile sunt cunoscute, în special exegeza filosofică și construcția aferentă datorate lui Lucian Blaga, gânditorul vorbind și aici de dragostea de moarte ce caracterizează sufletul românesc. Astfel speculată ideea e prodigioasă. Mircea Eliade interpretând-o ca o creație din aria „creștinismului cosmic”, găsește că în **Miorița** ni se propune o nouă formă de lucrare religioasă proprie sud-estului european, în care misterul cristic e proiectat asupra naturii întregi; neglijându-se aici elementele istorice ale creștinismului, se insistă în schimb pe dimensiunea liturgică a existenței omului în lume. **Miorița**, crede totuși Mircea Eliade, nu sintetizează toate dimensiunile și caracteristicile omului românesc. Contribuie doar la o interpretare a prestigiilor sale pe o latură fundamentală. Procesul evidențiat în baladă – anularea urmărilor iremediabile ale unui eveniment tragic, prin încărcarea acestora de valori până atunci necunoscute – „ilustrează (...) forța inegalabilă de creație a geniului popular (1)”, iar nu o resemnare, pasivitatea neînțoarsă. Ce ne spune însă limba de demult, aceea care s-a uitat pe sine, cu gâdul ei cu tot, în narația mitică. (Adică într-o povestire; căci ea nu apără și ocrotește precum nopțile acelea ale Sheherezadei?) *Animalul*, în narațiunile mitologice, nu e o regulă a mentalității ori imaginarului totemic (vezi Arnold van Genep (2)), dar e specific în mitologia greacă; deghizările zoomorfe erau aci într-un chip subliniat, caracteristice ritualului dionysiac – ceremonii defrenate

inspirate erotic, violente. Aici sacrul se înfrățea cu bestialul. La români și astăzi animalierul se substituie angelicului și creștinul nu se sfiește ori rușinează a-i zice principiului sacru „fiară”, ca în această colindă din Țara Făgărașului (unde nu e vorba de o greșeală de redactare, cum crede Traian Herseni (3)): „Așteptându-te Cristoase/Ca pe-o fiară secetoasă/Ce coboară la izvoară/Și coboară de s-adapă/Și lui Dumnezeu se roagă”. Fiară face aici legătura cu *logosul* întemeietor, trimite la acesta ca *locuire*, ca *ființă*; precum la pământul însuși (4), apoi – cum observă Traian Herseni – în chipul codrului – pădurea adăpostitoare, terifică, înțeleasă în înfățișarea zoomorfă – ajungând și „la forma cea mai înaintată, a bradului, conceput ca un *prunc*, pe urmă ca un *voinic*”. Să ne amintim că în cultul dionysic zeul patronim e câteodată zoomorf și că e însoțit de forme din faună.

Limba ne spune următoarele. *Oeizoon*, construcție lingvistică în care găsim și cuvântul ce desemnează animalul, înseamnă în greaca veche *a fi neconținut, fără întrerupere viu*. Legăturile acestui cuvânt în lumea lui lexicală sunt miraculoase, vom găsi: în *zoo* rădăcina *za* (care e o consolidare, o întărire), *zatheos* fiind ceea ce e foarte sacru; dar tot aci, aproape, așteaptă *zen*, care numește ieșirea în ceva *luminos*, Homer zicând (a observat cineva), cu un vers al său, că a trăi e a contempla lumina soarelui. Animalul cunoaște această binefacere în chip spontan și procedează ca atare. Acest joc al vorbelor și sensurilor, dar deopotrivă

al rațiunii, al temeiului (*ratio, grund*), de ce nu ar lucra și el în alcătuirea **Mioriței**? Unde, se știe aceasta până la plictiseală și deriziune – soarele și luna țin cununa, unde atmosfera e atât de luminoasă, încât e împăcată, unde totul se petrece nu într-o nesăbuiță oarecare (*eysebia*=pioșenie), dar pe o „gură de rai”; într-o urcare adică, în strălucirea aceea eternă, necoruptă. Se poate învăța despre ființă și de la câte un model ce părea al pesimismului și nu este decât un îndemn la stăruință în limpezime și serenitate.

Cu **Miorița**, s-a spus, suntem introduși într-un *cosmos liturgic*: aci lumea se revelează sacră, chiar dacă nu în ordinea creștină. Existența omului în lume are o dimensiune liturgică. În ce sens, însă? Mircea Eliade explicitează aceasta în sensul viziunii și concepției sale despre mitologii, despre fenomenul religios. În **Miorița** ar fi vorba de o solidarizare mistică între om și natură, solidaritate inaccesibilă conștiinței de azi. Nu e vorba despre panteism. Cosmosul e sacru, a fost sanctificat prin (participarea la (5)) misterul nunții. Dar să urmărim mai îndeaproape limba. *Leitourgia* (*ministerium*) e slujire sacerdotală publică în templu. Era va să zică un cult adus la templu în chipul curent, public, prin gesturi rituale, simboluri, cuvinte, scenarii etc. În greaca veche *leithos* (*e, on*), era ceea ce aparține tuturor, *to leiton* fiind casa comună, un loc în care se tratau, se dezbăteau treburi publice, afaceri, negocieri. În **Miorița**, suntem adunați într-un astfel de *leiton*, o „gură de rai”, căci suntem aici ca într-un templu – într-o deschidere a ființei (6), într-o *locuire* a acesteia prin crearea (propunerea (7)) unui *luminis* pe pământ (pe „un picior de plai”). (Pământul însuși e văzut aici intens zoomorf, ca un mare animal, cu mădulele sale etc.) Acest *luminis* („gură de rai”, templu (8)) spune despre o vedere a ființei în/cu locul ei, prin urmare o vedere însoțită de *sophia*: vedere totodată ca *theoria* (= *contemplare*); o vedere cu putință numai din templu (*to leiton*), unde se oficiază sau se negociază lucruri dificile, întrebările dramatice. Și, încă, o vedere împreună numai a celor inițiați, adunați acolo tocmai întru (9) vederea (*pro-punerea*) ființei.

O interpretare încă fertilă a dat **Mioriței** H. Sanielevici (în **Miorița sau patimile unui Zalmoxis**).→

A.I. BRUMARU

Dacă unele năzdrăvănii ale ceretătorului pot fi ignorate, apropierea baladei românești de misterii orfice și zalmoxiene e o intuiție tare. Mircea Eliade, care-l citează, vorbește de o propensiune thanatică la români. Tot astfel Alceu (vezi **Diels-Kranz** (10)) despre Orpheu, preotul lui Dionysos: „Într-adevăr Orpheu înfrunta destinul/Îndemnându-i pe oameni, odată născuți, să fugă la moarte...”. În acest punct, **Miorița** corespunde, într-un fel, legendei manolice. Însă imolația nu e pur și simplu moartea, nici chiar numai sacrificiul (Ion Taloș a arătat în monografia sa **Meșterul Manole**, că îndeosebi în replicile anglo-axone ale răspânditei povești vorbesc de jertfire, mai ales copiii sunt aci sacrificați.) În **Miorița** ca și în **Monastirea Argeșului**, găsim numai modelul arhaic dionysial care va fi fecundat gândirea ulterioară despre ființă: e un model al ocultării/ dez-ocultării, prin realizarea, *pro-ducerea* (apoi realitatea) locului. Meșterul, ca să *pro-pună* și să *pro-ducă* o locuire, un loc de punere în față, de arătare a *ascunsului* ființei, imolează ceva din existândul, din ființarea patentă a acesteia. Tot astfel, ca turnul „monastirii” din **Păsărea Măiastră** a lui Petre Ispirescu să se țină, adică să devină *leitōn* sau *templu* de ascundere/dezvăluire a ființei, în el e adusă ființarea himerică închisă în cuibul ei (cu locul ei cu tot, ca românul acela liric ducându-și, când peregrinează, pământul cu el, simțind că acesta e chiar ființa lui încă nehotărâtă.) Și tot în chipul acesteia, ciobanul mioritic, adăpostit în *leitōn*, în *stoa*, simulează (ca preot, Orpheu ori Zalmoxe) o intrare din locul dezvelit (*lume, luminiș*), în locul închis spre *expunere*, spre o altă deschidere...

*

Dar modelul ființei, cu ascunderea ei un răstimp spre a se ivi în altul, e repetat de români și în conduita lor istorică. Îndeosebi atunci când îi vor fi vitregit nebunele vremi. Este vorba de reacția lor în fața „teroarei istoriei”, o reacție, amintește Mircea Eliade, în fața invaziilor (vezi și cotropirea islamică recentă), ei fiind la răspântii (lângă mari puteri imperialiste, ieri ca și astăzi), când așadar românul nu ar avea altceva de făcut decât ce a făcut ciobanul mioritic: neexistând posibilitate de apărare (deși stăviliri cu arma în mână vor fi fost cu puțință), impune

totuși un sens absurdului – vor răspunde (precum în baladă) printr-o feerie nupțială nefericirii și morții. E, poate, mai mult, de atât? Omul nostru lasă, iată, istoria să vremuiască în pace și își amintește de ființă – de aceea sa, de ființa lumii, care i-a precedat și însoțit lui necazurile. Întocmai ca zeul din vechime (cu care va fi vorbit el cândva), *se lasă deodată uitat*. Geților dionysici le arătase Zalmolxe ce și cum să facă. Românul (ca și cei ce l-au premers) își va reaminti din când în când aceste lucruri, la vitregiri. Filosoful **Spațiului mioritic** a vorbit (11) de o „retragere”, la români, din istorie. Pe timpul Daciei Traiane, existase o înjghebare și puțința unei istorii viguroase? Barbarii în tropot distrug însă cadrul. Apariția românității coincide cu retragerea din istorie și „din toate posibilitățile ei ritmice și dialectice, într-o viață (subliniază Lucian Blaga) nu lipsită de cultură, nu despoiată de forme, dar anistorică”. Retragerea e într-o „existență organică sufltească oarecum atemporală”, suficientă însă a adăposti posibilități „imanente” pentru împrejurări mai prielnice. „Pre-românismul s-a retras gastro-podic în scoica sa, unde în veacurile de somn aveau să se înfiripe întâiele determinante ale matricei stilistice românești”. Așa e: însă somnul însuși era reamintirea acelei matrice, somnul acesta o repeta, o lua întocmai; era el, somnul acesta din scoică, proba că matricea pornise deja, decis, pe drumul ei fără întoarcere. Despre procesul izolării noastre de istorie, observă gânditorul, ne povestește limba română. Călătoria latinului *pavimentum* către românescul **pământ** e descrisă în felul acesta de istoricul C.C.Giurescu: „strămoșii au fost așa de impresionați de trăinicia

acestor drumuri și în general a construcțiilor romane, se vede foarte numeroase în Dacia, întrucât au dat cuvântului „pavimentum”...un înțeles pe care nu-l mai are în nicio limbă romanică, anume acela de pământ”. În cuprinsul concepției sale despre „cultura minoră”, Lucian Blaga crede că s-a petrecut ceva mai mult cu acest cuvânt. Românescul *pământ* nu ar mai implica nimic din nota impresio-nantă a lui *pavimentum*, tezaurizează numai o viață „organică”, fără de nici un „aspect major istoric”. E, scrie el, „o dovadă despre o schimbare totală a stilului de viață, mutat de pe un plan major, pe un plan minor”. Și: „Nu e vorba despre o oarecare schimbare trecătoare, ci de o schimbare profundă, totală, de tip de viață, și fără întoarcere la poziția odată părăsită”. Dar cultura minoră, ca să reintrăm în chestiune, e tocmai una a *retrasului*, a închiderii (am putea spune încă o dată) *deschiderii* ființei (în/cu închisul pământului). *Pământ* – obscurul și de neînțelesul – față de mai grandiosul *pavimentum*: dar e ca o întoarcere la „„schiză” aceea origi-nară, acolo unde (amintindu-ne acum versurile marelui poet) „toate lucrurile se desăvârșesc”, făcând spre aceea „un pas și încă unul” (12). Celălalt cuvânt dător de seamă e cu-vântul *bătrân*. Provine din *veteranus*: soldatul înrolat pe viață, cantonat la pensie, cu dreptul de a primi, de aceea, ca împroprietărire, o bucată de pământ. Românescul *bătrân* nu mai posedă însă nimic din înțelesul „major” cazon; el nu are decât o „viață de orizont organic și anistoric”.

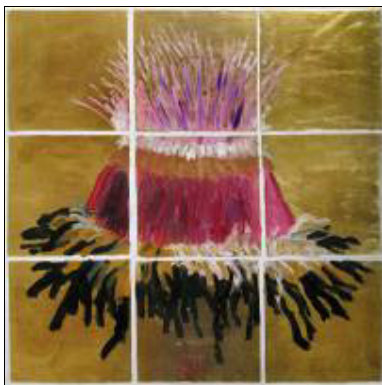
Urmează, se știe, ceea ce la Lucian Blaga s-a numit concepția despre „boicotul istoriei”, caracteristic românilor. Ideea filosofului a fost des amintită și comentată, interpretată excesiv. Nu s-a subliniat totdeauna ceea ce era de subliniat. Astfel Blaga nu a ezitat să afirme în desfășurarea întreagă a gândului său că seminția română, aflată totuși în ceasul de grație al *retrasului*, „presimțea că această istorie, ce se făcea și se desfăcea în protuberanțe inconsistente, nu putea în niciun caz să fie al ei”. Boicotând istoria, românul era la locul lui (într-o formă anume a *sophiei*), de care dădea socolteală în felul aceluia loc: ființă ce se petrece în ascundere, fiind numai așa acasă (precum, dacă ne reamintim textul vechi, și zeul de→

Marcel Lupșe, Casa cu nr. 45

lângă vatra bătrână heraklitică, nevăzut însă de musafirii grăbiți și alarmați, și cu care în zadar încerci a-i îmbia). Așa se explică, prin urmare, de ce populația daco-romană, împinsă și zdruncinată de dese năvăliri, se pune deodată, scrie Blaga, sub semnul „stelei sângelui și a norocului”. Semnificațiile poposite din marșul lor menit genocidului și cotropirii („...hunice, slave, avare, pecenege, ungare”), se vor fi dus unele sau au rămas altele, multora întâmplându-li-se să fie absorbite de „buretele anonim” al autohtonilor ce se lăsau „târâți” în istorie. Lucian Blaga scrie: „În adevăr, timp de o mie de ani aproape, pre-românii și românii manifestă un fel de atitudine instinctivă de autoapărare, care se poate numi boicot al istoriei. Ei nu se adună în masse organizate, ca să se lanseze în acțiuni de largă desfășurare, care i-ar fi ademenit epic, în istorie”. Ei se vor ține doar pământului locului. (Și astăzi noi numim cuvinte de aiurea, poate de același fel, ca „land”, „country” etc., cu cuvântul „ținut”). Durează adică în *leitōn*, într-un „plai”: e „țara” (care e din „țărănă”), e „terra” („alcătuită de obicei dintr-o vale între liniile unor dealuri sau măguri”). (Lucian Blaga mai scrie: „...Țara”, o entitate de natură aproape miraculoasă, o vietate, ținută laolaltă și însoțită de magia unui râu, coincide oarecum cu o unitate ritmică a spațiului mioritic. Autonomia acestor unități, supuse exterior unor stăpâniri străine, era considerabilă. Populația românească arăta o rezervă împinsă până la boicot – e vorba de un boicot firesc și nu lucid organizat - față de stăpânirea recunoscută exterior, dar nu lăuntric. Stăpânirea, planând deasupra ca zodiacul, dar și schimbăcioasă ca zodiacul, nu s-a dovedit în stare să răpească pe români în volbură istoriei ei”).

În împrejurări mai puțin vitrege, „țările” prind să respire, fac exerciții de întindere. Apoi spiritul românesc se retrage din nou (e aci ritualistica scufundării și reînvierii sacrului, a divinității telurice), și aceasta se repetă, după cum apar și reapar istorii care nu sunt însă ale sale, istorii aidoma universurilor paralele, inaccesibile ochiului străin. Să nu pierdem însă niciodată din vedere vocația ivirii din nou și exercițiile de dilatare (13).

Marcel Lupșe, Scai

Note

1. Mircea Eliade, **De la Zalmoxis la Genghis-Han**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980;
2. Arnold van Gennep, **La Formation des légendes**, Flammarion, 1910;
3. Traian Herseni, **Forme străvechi de cultură populară românească**, Editura Dacia, Cluj, 1977; 4. Deși, cum va remarca Hans-Georg Gadamer, 1970, 108-9, vezi Gabriel Liiceanu, Note, în Martin Heidegger, **Originea operei de artă**, Editura Univers, București, 1982, *pământul* nu mai răspunde unei demnități teoretice încă de la Empedocle și neoplatonici, el redevine funcțional mitologic și filosofic, să zicem, în folclorul de după revoluția creștină și în gândirea care și-l apropiază și descoase, identificându-i resorturile metafizice. De pildă, la Martin Heidegger care-i va sublinia această demnitate metafizică. În **Originea operei de artă** (ed.cit.), gânditorul german scrie: „Ceea ce spune acest cuvânt (*Erde, pământ*, n.n.) nu trebuie confundat nici cu reprezentarea unei masse materiale așezate în straturi și nici cu reprezentarea, doar astronomică a unei planete. Pământul este locul în care deschiderea readăpostește ca atare ceea ce se deschide. În tot ceea ce se deschide, pământul apare în chip esențial drept cel care adăpostește” (trad. Thomas Kleininger). E ca o revenire, deci, la demnitatea conceptuală inițială a *pământului*, pe care o întrezărea, cu toate urmele mitice de acolo, Platon în **Phaidon** (**Opere IV**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983): „...Iar această corporalitate, iubite prieten, trebuie să o gândim ca ceva greu, compact, ca de pământ, vizibil, astfel că sufletul e încărcat cu corporalitate, înspăimântat de invizibilul meleag, zis tocmai al lui Hades. Nevăzutul e atras din nou printre monumentele funerare, printr-o locuri de îngropăciune, în preajma cărora chiar ar fi fost văzute arătări de umbră ale sufletelor moarte – tocmai chipul în care se pot înfățișa astfel de suflete care, eliberate de trupul lor, nu

sunt în stare de puritate, ci de participare la vizibil, sunt prin urmare ele însele vizibile”;

5. Participarea, ca și revelația, fac esența misticii. Într-o cercetare în această ordine a patrimoniului platonice, E. Vasiliu-Scraba scrie acestea: „...Prin participare, Ideea, ierarhic superioară celor ce participă la ea, „există”, într-un anumit fel, în participanți”. Acest al doilea moment, o a doua modalitate, e tocmai închipuirea participării „ca participare prin gândire, la obiectul gândit de Ideea-gând, care nu este altceva decât esența Divinității, gândirea pură, gândirea ce se gândește pe sine”. „Problema posibilității unei asemenea „participări” - încheie cu decizie eminentă cercetătoare – se confundă cu însăși posibilitatea misticii”. Fie aceasta chiar și în sensul metaforic al misticii creștine târzii, precum un Angelus Silesius (i s-ar putea adăuga și Meister Eckhart cu acel „Dumnezeu mă naște ca pe el însuși”): „Știu că fără mine Dumnezeu nu poate trăi nicio clipă; dacă eu sunt nimic, și el trebuie să-și dea duhul de nevoie”;
6. „Încă de timpuriu – scrie M. Heidegger (**Op.cit.**) – grecii au numit această ieșire în afară, precum și această deschidere (*Aufgehen*) – considerate în sine și în ansamblu – *Physis ousis*. *Physis* pune în lumină totodată acel ceva pe care și omul își întemeiază locuirea sa”;
7. „Heidegger – subliniază Gabriel Liiceanu în Note la M. Heidegger, **Op.cit.** – folosește aici bivalența semantică a cuvântului *herstellen*, care înseamnă „a face”, „a produce”, dar și „a așeza aici”, „a aduce în prim plan”, „a pune în față”, „a propune (*her-stellen*)”;
8. Ori – s-ar mai putea spune – *stoa* (*as, e*), adică portic, împrejmuire cu coloane, în greaca veche, pentru a adăposti o adunare, de la care va fi pornit și *staulul* acesta mioritic, loc împrejmuit și ocrotitor pentru o adunare, liberă să fie astfel numai cu *sophia* ei însăși, să propună și să contemple;
9. Întru, desigur, cu sensurile stabilite de Constantin Noica: și „în spre” și „în”; nici „înăuntru”, nici „în afară”; un „a fi în” ca „a deveni în”; deopotrivă faptul de „a sta și de a se mișca în” sau „o deschidere către o lume închisă, ori, sub alt unghi, o căutare în sânul a ceva dinainte găsit”;
10. **Fragmentele presocraticilor I** (traducere integrală după ediția Diels-Kranz, cu introduceri și note de Simina Noica și Constantin Noica), Editura Junimea, Iași, 1974;
11. Lucian Blaga, **Op.cit.** ;
12. Lucian Blaga, **Poezii**, Editura Minerva, București, 1981; 13 A se vedea și A.I. Brumar, **Despre Ființa românească**, Editura Scrisul românesc, București, 2001 și **Forma filosofică**, Editura KronArt, Brașov, 2017.
14. S-a consultat *Abrege du Dictionnaire grec-francaise*, Hachette et Cie, f.a.

Mai altfel, despre

Veronica Micle

(II)

„Foarte frumușică, veselă, spirituală, această fată fu măritată de mama ei la vârsta de 16 ani (în realitate este vorba de 14 ani, n. d.h.) cu Ștefan Micle, bătrân profesor la Universitate(...). În asemenea împrejurări, fiind dat și caracterul ușuratic al acestei tinere femei, nu e de mirat că ea nu se credea legată prin lanțurile căsătoriei până într-atâta încât să păzească cu strictețe credința conjugală bătrânului Micle, pe care îl considera mai mult ca un părinte decât ca un soț.” (Iacob Negruzzi)

Poate nu e tocmai potrivit, dar încep comentariul de față referitor la cea mai importantă iubită a lui Mihai Eminescu (dacă le includem în clasament pe Cleopatra Poenaru-Lecca și pe Mite Kremnitz, dar lăsând la o parte pe ingenua Casandra Elena Alupului...), reproducând din epitaful de pe crucea Veronicăi Micle următorul fragment: „Și pulbere, țărână din tine s-a alege,/Căci asta e a lumii nestrămutată lege ;/Nimicul te aduce, nimicul te reia,/Nimic din tine-n urmă nu va mai rămâne”. (din poezia – **Și pulbere, țărână...**). N-a fost să fie așa, nu vreau să fie așa, pentru că trebuia să fie... altfel.

La urma urmei, acest epitaf dureros, însă realist și cu accentuate rezonanțe sumbre, nu face altceva decât să exprime un adevăr general valabil pentru existența oricui. cu deosebirea că aici este vorba despre *Veronica Micle*, despre femeia și iubită care și-a circumscris viața în lumea sacră a iubirilor înalte, acolo unde vom găsi pentru totdeauna pe *Laura*, iubită căreia îi dedica sonetele poetul Petrarca; *Beatrice*, din Divina Comedie, a lui Dante; *Maitrey*, din romanul lui Mircea Eliade; legendarul cuplu *Tristan și Isolda*; nefericiții *Romeo și Julieta*; *Paris și Elena* din Iliada lui Homer; *Antoni* și *Cleopatra* – iubire la... prima vedere, „*Quod erat demonstrandum*”, *Ulise* și *Penelopa*, dar și, de ce nu?, *Cioran* și *Friedgard*, *Marin Preda* și *Aurora Cornu* etc., etc., etc., iubiri care au intrat în legendă, dar și în... sufletele multora dintre noi, aureolate de nimbul asigurător de nemurire...

...De fapt, oricât am încerca să

driblăm realitatea căutând cu disperare un adevăr care să ne scoată la un liman convenabil și absolut inedit, vom ajunge tot... acolo de unde am plecat. Și, de unde am luat startul? Exact de la prezența fizico-psihică a **Veronicăi Micle**! Cum, iarăși Veronica? Încă mai sunt lucruri de spus? Da, iarăși, pentru că, nu foarte des, este drept, dar se tot ivesc știri, unele, la modă în ultima vreme: *pe surse!*, tocmai pentru că despre ea *toată* lumea știe *totul*, cel puțin așa se crede, destui fiind chiar convingși de acest lucru. Și, totuși, nu, nu e totul! Deoarece, iată, după un secol și ceva de la moartea Veronicăi, Editura *Polirom* a publicat un volum întreg de *scrisori inedite Veronica-Eminescu-Veronica*. Ultimele, s-a spus. S-ar putea... Ah, ce... veste minunată! Ce nadă minunată și atrăgătoare pentru noii bărfitori și cărcotași! Mai există îndoieli, dar scrisorile, chiar în facsimil, există!, deși nu se știe cu certitudine... Acestui comentariu i-am direcționat conținutul spre o turnură care a fost, de regulă, ignorată, ca fiind lipsită de importanță, și anume: există un acord general că Veronica a fost o femeie tânără, blondă, poetă și, peste toate, ardeleancă frumoasă și inteligentă, calități care i-au fost atuuri în legătura sentimentală cu Eminescu, dar care i-au adus și destule necazuri, cum era, de altfel, în firea lucrurilor. Însă mai e ceva: ardeleancă-născădeancă inteligentă, măritată cu un bărbat mai în vârstă decât ea cu 30 de ani – e drept că profesor universitar și rector – Veronica s-a lăsat cu bună știință cucerită de Eminescu, poate doritoare de o simplă aventură amoroasă, poate... Spun *poate*, preferând să cred că intuiția ei de femeie a jucat un rol important, sau cel mai important, dacă avem în vedere că Eminescu era

deja un poet cunoscut, apreciat și publicat frecvent în *Convorbiri literare*, ceea ce nu era puțin lucru, iar o legătură sentimentală cu Eminescu avea rostul și rolul ei pentru nevasta unui soț cu mult mai în vârstă. În plus, ea însăși avea chemare spre poezie, lucru nu lipsit de importanță în angrenajul unei iubiri care prindea contur, care evolua asemenea unei avalanșe mărindu-și volumul și... profunzimea pe măsură ce se rostogolea spre maturizare și maturitate, dacă e să exagerez, dar puțin... Încerc să mă substitui unuia care, analizează situația la rece, și mă las, deci, stăpânit de acest sentiment străduindu-mă să deturnez, de fapt să duc într-o zonă mai puțin sentimentală toată povestea, și a noastră, însă mai mult a lor.

Da, știu: gândind și scriind această carte, îmi asum un risc. Mare. Mare, fiindcă mii și mii de pagini au avut ca temă cuplul Mihai-Veronica în care ardeleanca-născădeancă a jucat un rol extrem de important atât în privința creației eminesciene, cât și în viața privată a lui Eminescu. Aceste două elemente combinându-se, intercondiționându-se și, nu rareori, având rol osmotic, chiar dacă această relație a suferit unele sincope, câteva cu alură de adevărată și definitivă ruptură, iubirea lor a supraviețuit... Însă revenirile au fost cu atât mai puternice, cu cât că, adeseori, nu erau lipsite de o anume spectaculozitate, având și „sprijinul” cu parșivă bunăvoință al bărfitorilor și zvoniștilor având deseori statut de... profesioniști. Corespondența dintre cei doi și amintirile celor care i-au cunoscut, atestă cu prisosință acest lucru. Din punctul de vedere respectiv, cititorul de rând ca și majoritatea covârșitoare a iubitorilor de istorie literară, cu cancanurile ei cu tot, sunt convingși că știu totul despre cel mai celebru cuplu din literatura română. Spre deosebire, eu cred că și în acest caz nu există absolutul, dimpotrivă, cred cu îndărătnicie că mai e ceva de spus, acel ceva care, spus cu alte cuvinte și cu libertatea de a interpreta textul unei scrisori, o situație, un moment, câteva cuvinte, ajută sau completează generalul cu particularități... Mereu mai poate fi spus ceva, altceva. În volumul *Viața lui Mihai Eminescu*, G. Călinescu a reușit să „oprească”, măcar →

DUMITRU HURUBĂ

pentru o vreme, avalanșa de informații care, nu o dată, s-au dovedit a fi eronate, inutile sau jignitoare pentru memoria celor doi iubiți, cu precădere pentru Veronica, mai ales după moartea profesorului Ștefan Micle. Au existat dintotdeauna, există și vor exista mereu și mereu informații suplimentare, detalii importante, însă spuse/scrise cu toată priceperea, au rostul de a consolida convingerea că nimic nu e... bătut în cuie pe lumea asta. Absolutul, se spune, este doar Dumnezeu. Treptat au apărut, totuși, alte informații, alte comentarii, alte știri culese de la surse mai sigure (scrisorile, reproduse în facsimil), sau transmise pe cale orală din generație în generație, mai ales prin cele două fiice ale Veronicăi: **Valeria** (1866-1929) și **Virginia-Livia** (1868-1937), informații pe care le folosește doar G.Călinescu în 1932, la publicarea monografiei *Viața lui Mihai Eminescu*. Însă, în 1964, când a fost republicată scrierea în ediție definitivă, n-avusese la îndemână unele informații care au apărut mai târziu... *Definitivă*, monografia, însă fără nicio referire la „correspondența inedită” dintre Eminescu și Veronica, fiindcă abia în anul 2010, Editura *Polirom* a publicat într-un volum semnat de Christina Zarifopol-Illias, intitulat semnificativ și subintitulat *Correspondență inedită Mihai Eminescu – Veronica Micle*. Volumul cuprinde: *Scrisori ale lui Mihai Eminescu către Veronica Micle; anul 1879; anul 188; anul 1881; anul 1882; anul 1883; scrisori nedatate; Scrisori ale Veronicăi Micle către Mihai Eminescu; anul 1878; anul 1880; anul 1881; scrisoare nedată. Inedite* fiind, scrisorile schimbă puțin situația și lumina proiectată prin timp spre imaginea cuplului în cauză. Nu știu dacă în bine sau în rău, nu știu dacă s-a urmărit, dar s-a reușit în mare măsură ca relația dintre Eminescu și Veronica să fie cumva scoasă de sub „egida” unui romantism firesc și din zona unui teritoriu ideatic ținând de legendă și bagatelizată apoi și transferată într-un câmp al derizoriului, al unei lumi mai degrabă contaminată într-un pseudomahalagism, ieftin și acela... Așa cum era de așteptat, s-au format imediat două tabere: a celor care au exclamat măcar în gând: „aha!” descoperind în *inedite* un alt Eminescu și o altă Veronică, adică

doi amorezi de duzină care se adresau unul altuia cu diminutive, adesea cu totul banale, gratuite și naive, apelative de amanți oarecare etc. Iată, spre deliciul iubitorilor de bârfe și senzații spectaculoase tari, câteva apelative despre care aminteam: 29 decembrie 1879: *Măi Poțoșoni*; 5 ianuarie 1880: *Dragă și dulce Nicuță*; 4 aprilie 1880: *Dragă Cuță*; 17 martie 1882: *Dragă Momofelule*; 5 iulie 1882: *Dragă Momof*; 4 august 1882: *Draga mea Nică*; 29 decembrie 1882: *Măi ramură de liliac*... Și încă: anagrame pentru numele Veronica, folosite de Eminescu: *Veronica, Acinorev, Verona, Aronev, Anorev, Aquinore, Irena, Aroniqva, Enorvica, Vicenora, Acivrone, Civraneov, Neocivra, Vranceora, Norviace, Narvioce, Vreona, Voerna, Vnoera, Vanoper, Arnoev, Aornev*... Să cădem de acord că, măcar la prima dragoste, fiecare am căutat, adesea am și găsit!, tot felul de diminutive-alint pentru ființa iubită, unele de-a dreptul năstrușnice, dar ne aparțineau, erau dragele noastre invenții și inovații lingvistice. Și nu e deloc greșit dacă evadăm din... cantonamentul primei iubiri și trecem la altă etapă sau tranșă de vârstă când devenim... serioși, sobri și, din păcate prea des, disprețuitori. Însă, ne place sau nu, după trecerea anilor vorbele de alint și dezmiardările, în cele mai dese cazuri, stau bine-mersi în vreun sertar secret al sufletului. Este un firesc al mersului vieții cam în toate cazurile...

Marcel Lupșe, Păpădie

EMINESCUM

În perioada de incertitudini și în grupa unei noi priviri, lăsați o căsuță liberă, în Tabelul unei deveniri.

Lângă buricul lui filosofic, unde face universul surcele, lăsați un loc indulgenței, la punctele lui de vedere.

Trebuie să se prevadă pasul, care să-i întrețină saltul, valențele iubirilor să-l sară, de pe un strat energetic pe altul.

Noaptea, ce-s mănășă pe vis, să-i dea a luminii croială, stelele să nu-i bată la ușă, ci să intre fără sfială.

Mai larg ca o închipuire și mai înalt ca o boltă, să-i încapă în neastâmpăr, nepotolita revoltă.

Necuprinsul să-i semene leit cu adâncul gândului sadea, în care propria nemărginire, numai sinele său să-l redea.

RĂZVAN DUCAN

5 iulie 2019

N. Steinhardt

(29 iulie 1912- 30 martie 1989)

(VIII)

Scriu aceste rânduri mult înainte de 29 iulie, când era ziua lui. Le scriu și, recitind cărțile scrise de sau despre el, sunt iarăși lângă el. Aproape că nu-mi pot imagina cum au putut îndrăgi și scrie despre el oameni care nu l-au cunoscut personal. În anul 2000, când scriitorul George Ardeleanu a publicat cartea: „Nicolae Steinhardt: monografie”, după care au urmat, în 2009, volumul „N. Steinhardt și paradoxurile libertății: o perspectivă monografică”, de fapt lucrarea de doctorat a autorului, atunci am fost și tulburată, dar și mulțumită: iată că există oameni, mi-am spus, care nu l-au cunoscut personal pe Nicu, dar pe care viața și opera lui i-a fascinat. Și totuși, din perspectiva unui om care l-a cunoscut și iubit pe Nicu, a cărui voce stăruie în memorie, nu-mi pot imagina cum cineva care nu l-a cunoscut personal, a putut doar „studia” viața lui - și cât de bine!

Și mai impresionată am fost acum zece ani când, sfătuită de poeta Carmen Tania Grigore - pe care o știam de pe un site literar și care citise un text cu amintirile mele despre N. Steinhardt, am trimis materialul la redacția revistei „Vatra veche”, al cărei director era - și este și astăzi - Nicolae Băciuț. Desigur, materialul meu a fost imediat primit și publicat, iar d-l Băciuț, de a cărui admirație pentru N. Steinhardt nu știusem, mi-a trimis imediat prin email ediția a 4-a (revăzută și adăugită) a cărții „Între lumi”, (Ed. Nico 2009).

Atunci, am citit-o cu sufletul la gură și m-a mișcat profund dialogul început în 1986 de tânărul scriitor Nicolae Băciuț, prin scrisori, cu N. Steinhardt și întrerupt de stingerea

Monahului în martie 1989. În răspunsurile lui N. Steinhardt din anii '80 la un dialog inițiat de N. Băciuț, care nu s-a putut concretiza până la capăt, l-am regăsit pe același N. Steinhardt, dar cel de după plecarea mea în Canada, pe care nu îl mai auzeam la telefon și nu-l mai vizitam în garsoniera lui din București, pe cel care-și găsisse rostul și liniștea la Rohia.

Și iată că acum, după niște ani buni de la prima lectură, am recitit-o. Între timp, am devenit colaboratoare la *Vatra veche*, apoi la îndemnul d-lui Băciuț am publicat volumul „Oameni pe care i-am cunoscut” (Ed. Vatra veche 2015). Anul trecut, în 2018, l-am întâlnit și personal pe d-l Băciuț, invitat împreună cu părintele Gheorghe N. Șincan, la Săptămâna culturală anuală din iulie de la Câmpul Românesc din Hamilton, Canada.

Desigur, scrierea de față nu se vrea a fi despre mine, dar din seria omagială dedicată împlinirii a 30 de ani de când bunul meu prieten s-a stins, nu poate lipsi descrierea propriilor emoții și trăiri la fiecare contact cu ceva scris de sau despre N. Steinhardt. Iar reîntâlnirea mea, acum, cu volumul „Între lumi” - care de altfel a fost integrat și în seria de opere complete „N. Steinhardt” a editurii Polirom - Iași, mi s-a părut a fi fost o carte „peste timpuri”. Spun „acum”, pentru că, foarte recent, UZPR (Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România) a premiat - la secția „Carte de publicistică - 1918” volumul „Nicolae Băciuț în dialog cu Veronica Pavel Lerner - Oameni-Repere-Mărturii” (Ed. Vatra veche 2018). Două cărți de dialog și trei personaje: N. Băciuț, N. Steinhardt și eu. Dialoguri și prietenii în spațiu și timp.

Interesantă și foarte dureroasă mi s-a părut comparația dintre scrisorile din perioada 1986-1989 adresate de N. Steinhardt lui N. Băciuț și rapoartele de urmărire a lui N. Steinhardt, din aceeași perioadă, scrise de un agent de Securitate și apărute în volumul „Nicu Steinhardt în dosarele Securității 1959-1989” (Ed. Nemira 2005). Simpla enumerare a titlurilor oferă penibila imagine a tracasărilor continue la care a fost supus Nicu până în ultimii ani ai vieții. Iată cele zece titluri ale ultimelor rapoarte (pag. 356-385):

• **91. 1986, martie 7.** Notă de analiză în DUI „Scriitorul” cu măsuri pentru identificarea și supravegherea vizitatorilor lui Nicu Steinhardt.

• **92. 1986 iulie 1.** Notă de analiză în DUI „Scriitorul” privind ancheta asupra apropiatilor lui Nicu Steinhardt.

• **93. 1987 martie 12.** Notă privind urmărirea atentă a tuturor deplasărilor lui Nicu Steinhardt în București.

• **94. 1987 iulie 23.** Notă de analiză privind urmărirea și interceptarea corespondenței și relațiilor lui Nicu Steinhardt.

• **95. 1987 noiembrie 1.** Notă de analiză privind împiedicarea lui Nicu Steinhardt de a lua contact cu Doina Cornea, cu Andrei Pleșu și a introduce idei ostile regimului în articolele publicate.

• **96. 1988 aprilie 9.** Notă privind articolul „Taina Libertății”, publicat de Nicu Steinhardt, și relațiile sale cu Marie-France Ionesco

• **97. 1988 octombrie 14.** Raport privind avertizarea lui Nicu Steinhardt de către ofițerii Securității în vederea neparticipării sale la protestul scriitorilor.

• **98. 1989 ianuarie 6.** Notă privind legăturile dintre Nicu Steinhardt, Michel Combes (ginele Doinei Cornea, n.m.) și Katherine Verdery.

• **99. 1989 aprilie 3.** Raport privind contactarea Donicai Vanzurec, menajera lui Nicu Steinhardt.

• **100. 1989 iunie 13.** Raport cu propuneri de închidere a DUI „Scriitorul” în urmă decedului lui Nicu Steinhardt.

Găsim, în prefața cărții „Între lumi”, cuvintele d-lui Băciuț, în contrast definitiv și binefăcător cu rigiditatea textelor din dosarele Securității: *Este, cred eu, sper, totuși, o carte recuperată, pe care N. Steinhardt nu ar fi scris-o dacă n-ar fi existat „provocarea”. Ea completează, cât de puțin, imaginea celui care a fost pentru generația mea (optzecistă) un model, un model de care, mai mult decât oricare altă generație, aveam nevoie. Mai e, această carte, încercarea de a prezenta un alt N. Steinhardt, pe cel care, din „singurătatea deplină” a Rohiei, dintre viață și cărți, nu refuză să comunice cu lumea.* →

VERONICA PAVEL LERNER

GARA FĂRĂ ȘINE DE TREN

Am intrat în templul unui copac
și-am învățat să înfloresc,
dar să tac.

Am intrat la piatră în rărunchi
și am deprins cum să tac, să mă
înălț,
dar să stau în genunchi.

Am intrat la spic și la strugur
ucenicind tainei începută de
mugur,
dar să tac, să mă înălț,

iar apoi să o-nmugur.
Cu psaltirion și țiteră
m-am întors la mine din nou
și am găsit din toate câte ceva,
dar fiecăru ecou
îi căzuse numărul de stradă
și prima literă.

GOOD BYE

De vânzare mi-e moartea,
cugetam cu mintea nătângă
de cămătar.

Când voi pleca

spre locul știut doar de tei,
toți frații mei de condei,
(oh, parcă-i și văd
cum în hohote,) în urma mea or să plângă,
dar din invidie, din fiera
bătrână,
și nu a durere dând semn,
că săcătura secăturilor
intră-n literatura română
prin Magna Cum Laude freamăt
al tuturor pădurilor,
laureat al crucii de lemn!

DUMITRU ICHIM

Ognean Stamboliev,

Premiu pentru traducerea și
promovarea operei lui Eminescu

Foto: Radio România

Un important traducător și critic
literar bulgar a fost premiat la Ipo-
tești, în Botoșani, pentru traducerea și
promovarea operei lui Eminescu.

Evenimentul a fost inclus în seria
manifestărilor dedicate comemorării a
130 de ani de la moartea poetului
național.

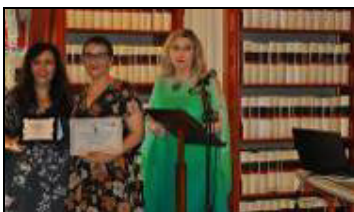
Traducătorul și criticul literar și
muzical din Bulgaria Ognean Stam-
boliev a fost distins la Ipotești cu pre-
miul pentru traducere și promovare a
operei eminesciene.

Membru al Uniunii traducătorilor
din Bulgaria și președinte al
Asociației traducătorilor din orașul
Ruse, a tradus și publicat versuri,
proză, eseuri și piese ale celor mai
cunoscuți autori români, printre care:
Arghezi, Caragiale, Eminescu,
Slavici, Blaga, Eliade, Cioran, Matei
Vișniec, Mircea Dinescu sau Grigore
Vieru, în total peste 45 de cărți și 60
de piese românești semnate de autori
clasici contemporani.

Elisabeta Boțan,

Premiul European Clemente
Rebora 2018/ 2019

La Palazzo San Macuto, sediul
Camerei Deputaților din Roma, a avut
loc înmânarea premiilor prestigiosu-
lui concurs literar Premiul European
Clemente Rebora 2018/ 2019 aflat la
cea de-a doua ediție. Concursul este
organizat de „Asociación Cultural
Arte y Solidaridad” (președinte, Die-
go De Nadai) fiind patronat de “Pre-
sidencia del Consejo Regional de
Cerdeña”, Primăria orașului Florența,

Primăria orașului Modica (Rg),
Primăria din Montesarchio (Bn) în
colaborare cu „Amici delle Giubbe
Rosse”, „Proverso de Madrid”,
„Edizioni Gnasso” și „Café Histórico
Literario Le Giubbe Rosse”.

Juriul a fost format din 19 persoa-
ne, critici literari, scriitori și jurnaliști.

Concursul a avut o secțiune de
poezie în limba italiană și o secțiune
de poezie în limbi străine (engleză,
franceză și spaniolă).

Printre numeroșii participanți la
concurs se află și colaboratoarea
revistei noastre, Elisabeta Boțan
(scriitoare și traducătoare), stabilită în
Spania, fiind clasată pe locul al treilea
la secțiunea de poezie în limba
spaniolă, cu poemul „Zbor”. Premiul
întâi i-a fost acordat poetei spaniole
Izara Batres, iar premiul al doilea
poetei Zhivka Baltadzhieva, din
Bulgaria.

Remember 30 - N. Steinhardt

→Pe toată perioada schimbului
nostru epistolar am avut senzația că N.
Steinhardt, care nu era în stare să facă
rău nici unui fir de iarbă, încerca să mă
protejeze. Trecut prin atâtea, n-ar fi
vrut să se răsfângă și asupra mea
tratamentul pe care i l-au aplicat
cerberii regimului comunist. Aveam
continuu bănuială că scrisorile ne sunt
citite, că întârzierile inexplicabile și
trucurile cu „destinatar necunoscut”
erau „opera cititorului interpus”.

Da, acumă știu că scrisorile erau
citite. Corespondența lui N. Steinhardt

cu Virgil Ierunca de la Paris s-a
întrerupt în 1983 din cauza intervenției
Securității. Dar iată că și scrisorile din
țară, cum au fost cele cu N. Băciut din
Târgu-Mureș erau citite, cenzurate,
confiscate.

Cartea „Între lumi” - dialogul
lui N. Steinhardt cu „tânărul poet”
Nicolae Băciut este de o mare
frumusețe. Urmărit de Securitate,
fragilizat de boală, N. Steinhardt
rămâne același om inteligent, frumos,
erudit, credincios. Citez un fragment
dintr-o scrisoare a lui N. Steinhardt,
cu data poștei: Târgu-Lăpuș, 11
aprilie 1988:

"Iubite domnule Băciut,

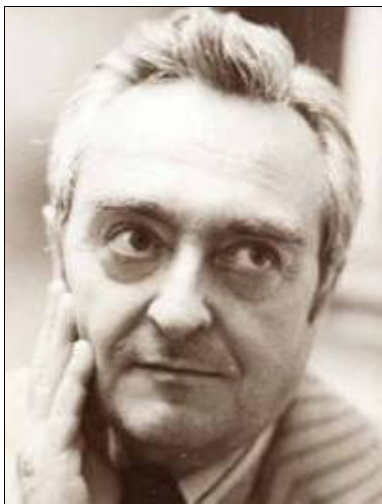
[...]Oricine se așează să scrie
cunoaște Amețeala și Panica.

Fie că se așează Goethe să scrie
Faust ori Eminescu să scrie
Luceafărul ori mă așez eu să-mi scriu
articolașele, cronicuțele ori eseurile,
tot același sentiment năpădește pe cel
ce ia condeiul în mână: un amestec de
Frică și Cutremur și Nădejde nebună
și Mândrie și Entuziasm și dorință de
a lăsa toate baltă spre a gusta o viață
pământească simplă, fără de idei și de
blestemul scrisului.

Al Dvs N.St."(pag. 102)

Să ne mai (re)amintim de...
VALENTIN SILVESTRU
 20 octombrie 1924 - 25 noiembrie 1996

O privire de ansamblu asupra întregii sale opere, atrage după sine concluzia că Valentin Silvestru a fost și va rămâne în istoria literară ca unul dintre cei mai avizați comentatori de spectacol teatral. De altfel, cronicile sale au consacrat un domeniu literar – cronica de teatru – în care apăruseră de-a lungul timpului texte ale unor autori români importanți, însă puține ca opere de sine stătătoare până la Silvestru și chiar după – mă refer la valoarea, profunzimea și corecta interpretare a spectacolelor. Schițele, textele sale în general, degajează acea atmosferă specifică satirei și umorului – cele două componente care fac deliciu lecturii. Atât satira cât și umorul sunt inepuizabile și sunt transmise cititorului printr-un comic elegant, spumos și plin de savoarea unei exprimări frecvent inovatoare, dar care nu le salvează de proletcultism, tocmai fiindcă acțiunea multora este amplasată într-un existențialism specific vremii. Este evident și de... iertat că satira și umorul practicate de Valentin Silvestru nu se circumscriu celor de factură postdecembristă în care, lipsa de talent al unora, este ajustată cu momente pornografice, dialoguri lipsite de inteligență și dinamism, dar bogate în construcții epice în care sexul și trivialitățile sunt la ordinea zilei. În această ordine de idei, „vina” lui Silvestru este că temele și subiectele schițelor sale sunt culese din lumea și atmosfera specifică vechii orânduirii socialiste, adică „legate” prin această abordare de sistem, legătură care, prin extensie, înseamnă, din punctul de vedere al unor denigratori, loialitate față de socialism... În acest fel, satira și umorul, comicul în general, nici nu mai contează, oricât ar fi ele de calitate, nu? Însă, valoarea scrierilor nu poate fi considerată accidentală, ci trebuie avut în vedere că este produsul unui talent viguros dublat de un spirit de observație extraordinar, completat superb și periculos de aciditatea unui sarcasm distrugător – calități specifice doar oamenilor cu inteligența peste medie.

De-aici putem vorbi, probabil și despre receptivitatea și dragostea sa pentru comedie.

În orice caz, și indiferent cât s-ar chinui câțiva suferinzi de boala reconsiderărilor, prin opera sa, Valentin Silvestru nu va putea fi scos din istoria literară fie și dacă reducem creația sa la perioada dintre celebrul an 1971 și Revoluția din 1989, pentru titlurile cărților publicate de el, precum și conținutul întregii sale opere atestă valoarea și contribuția sa indiscutabilă inclusiv la istoria dramaturgiei românești. Opera sa, cuprinzând scrieri în special legate de fenomenul teatral, dar și proze (schițe) satirico-umoristice, face parte din zestrea literaturii române atestând, prin întregul său, personalitatea unui mare și important slujitor al teatrului, al scrisului în general. Opera sa este mărturie indubitabilă, iar cărțile sale se constituie în puncte de referință, după cum se poate constata:

Trenul regal (1949); *Într-o noapte înstelată* (1951); *Bordeiul de la Toarta Albă* (1952); *Jurnalul cu file violete* (1955); *O femeie aprigă* (1955); *Din fotoliul spectatorului. Însemnări teatrale dintr-o călătorie în URSS* (1956); *Teatrul Național „I.L. Caragiale” la Paris* (1957); *Necazurile lui Șurubel (fabulă veselă pentru păpuși, în cinci întâmplări* (1959); *Mâniosul* (1961); *Întoarcerea Zânei Minunilor pe Pământ* (1962); *Jules Cazaban* (1964); *Suferințele Haralambinei* (1964); *Glastra cu sfecle* (1965); *Personajul în teatru* (1966); *Prezența teatrului* (1968);

Teatrul de păpuși în România (în colaborare cu Letiția Găță și Iordan Chimet) (1968); *Tufă de Veneția* (1971); *Spectacole în cerneală* (1972); *1.000 de ore în Spania* (1972); *De ce râdeau gepizii...*, (1973); *Caligrafii pe cortină* (1974); *Când plouă, taci și-ascultă...* (1974); *Teatrul românesc contemporan* (în colaborare) (1975); *Zâna castraveților* (1976); *Clio și Melpomena* (1977); *Elemente de caragialeologie* (1979); *Arta îmbrobodirii*, (1982); *Ora 19,30* (1983); *Un deceniu teatral* (1984); *Umorul popular românesc modern* (1987); *Ce mai faci?* (1988); *Umorul în literatură și artă* (1988); *Birlic: o viață trăită pe scenă* (1991); *Un bou pe calea ferată* (1992); *Jurnal de drum al unui critic teatral (1944-1984)*, I (1992); *Oasele ca proprietate personală* (1993); *Alexandru Giugariu* (1996); *Praf și pulbere* (1996).

De asemenea, Silvestru a fost publicat și în antologiile: *Die Kamel*, Berlin (1976); *Sub zodia comediei, I-II* (1976); *Antologia piesei românești într-un act* (introducerea editorului), I-IV, 1979-1982; însă el apare și în vol. *Teatru, I-II, 1985-1987*, de D.R.Popescu.

Cum era și firesc, opera lui Valentin Silvestru nu a trecut neobservată, ci a fost tot timpul... urmărită și comentată de critici literari consacrați și de a căror păreri nu putem face abstracție.

Redau în continuare câteva nume importante care, în comentariile lor, s-au referit la creația lui Silvestru: Mircea Iorgulescu, în *Luceafărul* (nr. 40/1973); Valeriu Cristea, în *România literară* (nr. 28/1974); Ion Vlad, în *Tribuna* (nr. 25/1975); Cornel Ungureanu în *Orizont* (nr. 29/1976); Șerban Cioculescu, în *România literară* (nr.9/1980); Alexandru Călinescu în *Convorbiri literare* (nr. 3/1980); Laurențiu Ulici în *Contemporanul* (nr. 26/1980); Ștefan Cazimir în *Teatrul* (nr. 7-8/1980); Irina Petraș în *Tribuna* (nr.48/1982); Valentin Tașcu în *Steaua* (nr. 11/1985)...

Așadar, să ni-l tot amintim pe Valentin Silvestru, la urma urmei un reper, un model...

DUMITRU HURUBĂ

Correspondența lui Dimitrie Stelaru

(XV)

“Mitia dragă,

Am primit scrisoarea ta sîmbătă. E dezolant că nu poți veni, dar dacă zici că ai atîtea treburi și, mai ales, de cele care te vor scăpa de necazuri, te iert.

Sper că-i numai din cauza treburilor, nu pentru alte motive. Eu mă simt prost de aproape două săptămîni și mi-e lehamite să mă duc la doctor. Acum, colac peste pupăză, am o nevralgie a tuturor dinților, care mă înnebunește. Am fost sîmbătă în excursie la Cetatea Histria și cred că a fost curent în mașină. Tu ai văzut cetatea? Nici n-am bănuț că o să mă miște atît. Închipuiește-ți un colț de cîmpie dobrogeană pustiu, cu ierburi mici, sărace și amare, prin care foșnește vîntul și praful. Luminile domoale, metalice ale lacului Sinoe și ce-a mai rămas din civilizațiile apuse. Ziduri și cîteva urme de obiecte casnice și sacre din epoca greacă, cam de 2700 de ani, un altar al zeiței Venus, cîteva arhitrave – tot ziduri și cîteva cioburi din perioada elenistică și, în sfîrșit, ziduri și cioburi din perioada mai tardivă, romană. Tot de atunci, băile cu palestrele în care mozaicul s-a păstrat aproape intact.

Închipuie-ți că și pe atunci, în perioadă tîrzie, cineva își făcuse locuință în palestre – probabil problema spațiului era la fel de acută pe atunci?

Un fag sălbatic și-a făcut culcuș în colț, lîngă un turn de apărare și peste tot ierburile amărui, praful și vîntul. Un ghid, cam nervos, dar inteligent, ne-a zugrăvit drumul istoriei și n-aveam decît să închid ochii să-i văd pe dragii rafinați greci aducînd ofrande zeilor, pe bărboșii sciți, pe goții blonzi și hirsuți. Pe urmă, bineînțeles, am fost să vizităm o G.A.C. de la Mihai Viteazu: porci (eu nu i-am văzut, sînt doar destui bipezi), vaci - am mîngîiat un vițel roșcat; îi mirosea botul a iarbă și lapte. Pe urmă am venit acasă.

Vineri începe școala. Deloc n-am chef, dar *cosa posso fare*? Dacă te tentează, trimite-mi oaia ta neagră să fac un scenariu pentru păpușile lui Titi, o să meargă. Dacă

vrei - scrie-mi, nu așa ca un maestru generos. Sînt bolnavă acum și am nevoie de cîteva alinări! *Apropos! Mă mai iei de nevastă?* Nu-mi scrii nimic dacă ai terminat divorțul și alte acțiunile. De altfel dacă nu, nu-i nici o supărare. În felul meu îți rămîn mereu aproape „ciudatul meu zeu și prieten”, în amintirea visului meu nebunesc. Și cum știu că vasele de preț sînt foarte fragile, am devenit tare înțeleaptă. Nădăjduiesc că ai să-mi scrii repede, acum cît sînt bolnavă.

Te pupă **Despina și Eumene**”.

Notă

Gheorghe Sarău a primit în dar această scrisoare, în anul 1989, de la Anghelina Stelaru, cea de-a treia soție a lui Dimitrie Stelaru.

*
* *

Scrisoare trimisă de Despina Stelaru, de la Constanța, la 24 octombrie 1961, lui Dimitrie Stelaru, la Turnu Măgurele.

Constanța, 24 octombrie 1961

“Mișca dragă,

Mă vei ierta oare că așa tîrziu îți răspund? Am fost leneșă și destul de bolnavă. O gripă contractată de la o muncă patriotică. Nici acum nu mă simt bine: dinți, amigdale dureroase, dureri de cap și insomnii. Aduagă la astea eternele mele mici necazuri și ai tabloul aproape exact al indispoziției mele prelungite. Am realizat și un lucru bun – un aragaz mic cu două ochiuri, care-mi mai ușurează bucătăriseala, dar odată cu asta și ceva datorii. Dar, trec ele.

Tu zici că ai și tu necazuri. Trec, dragul meu, și ale tale și trebuie să iasă iar soarele. Am promisiunea unei locuințe mai bune și atunci am să te pot invita cu dragă inimă să-ți petreci iarna la mare. Sună cam ciudat, nu-i doar Costa de Azur, dar ce să-ți fac dacă astă vară n-ai găsit timp? Roagă-te zeilor tăi să se realizeze. E vorba, pînă spre sfîrșitul lui noiembrie, să capăt două camere, dar știu eu?

Eumene e grăsuță, cuminte și învață bine. Știi că a împlinit 12 ani la 20 octombrie? Trimite-i cîteva rînduri drăguțe, o să se bucure. Am început cu ea pianul de o lună și jumătate. Ar fi minunat să-i pot

cumpăra un pian. Poate-ți rezolvi tu treburile și-i cumperi unul, la mine slabă speranță.

Acum e la meditație, la matematică, partea ei vulnerabilă. Și-a făcut pînă adineauri temele, sub supravegherea mea, cu o fetiță. Eu o aștept pe doamna Papagoge [?] la lecția de engleză. Nu prea m-am ținut de treabă, dar mai închide și ea ochii. Iată ți-am descris ocupațiile mele cotidiene și trebuie să recunoști că nu-i prea amuzantă viața mea. Am uitat să-ți adaug meditațiile, ședințele, nici de șah n-am mai avut timp.

Uitam să-ți spun că Nela e vorba să capete locuință. Dacă te duci la București treci pe la ei și interesează-te, poate capeți tu camera lor.

Au gaz metan, e foarte centrală și, în orice caz, e mai mare decît chițimia pe care ai măritat-o. Cine știe? Poate, pînă la urmă, mă iei și pe mine în București.

Ți-am scris, iubituie, o seamă de baliverne insipide, dar crede și tu unui om lipsit momentan de inspirație.

Poate, cînd vii, am să-ți pot rostui niște vinuleț superb, de Murfatlar. Te-am așteptat în august cu vreo cîteva sticle, dar cum n-ai venit, l-am supt cu Eumene. Mi se pare mie sau în octombrie a fost ziua ta? Multă fericire și sănătate, iubitul meu încăruntit!

Uitam să-ți spun că și eu sînt aproape colilie. O să fiu în primăvară o distinsă doamnă cu chică argintie. Nici nu mai am unde să pălăvrălesc. Drept pentru care te pupă și-ți dorește noroc și bine **Despina**”

Notă

Această scrisoare a fost primită în dar de Gheorghe Sarău, în anul 1989, de la Anghelina Stelaru, cea de-a treia soție a poetului Dimitrie Stelaru.

GHEORGHE SARĂU

Inedit

BLESTEMUL CHINEZESC

- MEMORIILE UNUI
AMBASADOR „ROȘU” –1997
(IV)

A rămas, adică, din strădania mea de atâția ani, așa cum am mai spus-o adesea la un pahar de vin, în câte un cerc de prieteni, un munte de blocuri de granit din care un arhitect priceput ar fi putut să construiască o măreață catedrală, dar arhitectul fiind strivit, într-un accident, de un astfel de bloc, muntele adunat de el a rămas fără rost și fără noimă, căci arhitectul decedat a uitat să lase urmașilor planul catedralei visate de el.

Această afirmație stârnește de obicei o întrebare îndreptățită: *„Bine, dar dacă ai văzut că dosarele tale alcătuiesc doar un munte de blocuri, de ce te-ai apucat, totuși, să construiești din rămășițe, fără un plan, o catedrală?”*

Este foarte regretabil că n-am apucat să ordonez vastul material destul de eterogen pe care l-am adunat timp de ani îndelungați, cu o râvnă neobosită, în dosarele mele. Este cert că în năzuința de a reconstitui o operă din amintirile mele, din amintirile altora și din documentele pe care le-am putut studia, am urmat un plan destul de bine gândit, pe care este foarte dificil ca altcineva să-l poată desluși din conținutul dosarelor sau din rarele mele observații, despre intențiile care m-au condus. Adevărul e că cercetătorul acestor dosare s-ar simți rătăcit printre mari mormane de blocuri de piatră și de marmură, unele aflate în stare brută, altele în diferite faze de cioplire, de pregătire pentru menirea ce li se hărăzea, într-o vastă construcție, căroră nu le poate desluși rolul în construcție, deoarece aceasta nici nu a fost începută, și – mai cu seamă – pentru motivul fundamental că nu a rămas niciun plan al construcției proiectate, nici măcar o schiță a vreunui plan. În același timp, însă, cercetătorul acela ar da printre mormanele de materiale, de urme de pași, pe care le presupune a fi ale arhitectului, precum și de fragmente de mărturisiri despre frământările acestui arhitect, din care poate deduce unele intenții ale lui, mai bine zis mărturii despre firea și frământările lui.

Francisc Păcurariu și Miguel Ángel Asturias, 1961

Chiar și dintr-o cercetare grăbită a dosarelor mele, rezultă însă, destul de clar, că am urmărit mai curând reconstituirea unui itinerar al unor ani ai veții (sau, mai bine zis, a unor momente socotite modelatoare ale acelor ani), decât o reconstituire a epocii în care am trăit. Căci reconstituirea epocii ar fi fost mult mai concludentă și mai simplă dacă m-aș fi rezumat la reamintirea unor evenimente și, eventual, la comentarea lor, fără a evoca la fiecare pas amintiri și experiențe personale, care nu fac decât să încurce urmărirea evenimentelor (pe care, totuși, se axează) și să dea relatării o coloratură prea subiectivă.

Compilația pe care o realizez acum nu poate, însă, schimba situația. Ea nu încearcă decât să dea o oarecare coerență succesiunii fragmentelor cuprinse în dosare și să elimine secvențele prea lipsite de interes sau prea bine cunoscute din lucrări istorice de largă circulație. Am purces la o asemenea selecție fără a putea ocoli adevărul că intenția mea reală a fost mai puțin aceea de a reconstitui o epocă foarte complicată a istoriei noastre (despre care adevărurile de bază se vor putea stabili, probabil, doar după ani și ani), cât despre drumul meu prin această epocă și prin lumea din zilele mele. Și trebuie să mărturisesc că în unele pagini de evocare mai vag sau mai direct autobiografică nu pierd speranța că se va putea simți o încercare de a justifica erorile de apreciere politică din anii tinereții printr-o reexaminare realistă a lor în lumina rece și lucidă a bătrâneții, deci mai puțin radiografia unei epoci – cum le spuneam adesea prietenilor mei – cât istoria unei decepții.

(Aici corpus-ul lucrării, cele 3 componente existente, reunite sub titlul *Cum le spuneam adesea prietenilor mei...*

(potrivit la sfârșit, ca încheiere)

2. Pași ezitanți în nisipul mișcător al timpului 2 (numerotarea originală)

Oare ce ne cheamă cu putere de neînvinș spre jocul de oglinzi fumurii al întâmplărilor ce-au fost cândva și astăzi nu le-a mai rămas decât reflexul tot mai pălit în conștiințele noastre? Poate posibilitatea de a ne regăsi în vârtejul lor o imagine de mult destrămată a ființei noastre? Poate rarul privilegiu de a descifra din jocul lor de lumini și umbre o înfățișare a omenescului, una dintre nenumăratele năluciri prin care ființa pare a dobândi un pal și abia ghicit contur? Sau, poate, îndelung așteptata ocazie de a ne inventa o scuză pentru ceea ce am pierdut, am irosit în marele vid și nu am lăsat să devină realitate omenească simplă și firească prin care se dezvăluie rostul nostru în lume?

Dacă mă gândesc bine, mi se pare suspectă strădania de a mă ghici din marile scenete, uneori drame, adesea comedii-bufe ale istoriei. Rostul esențial al ființării unui om este acela de a fi el însuși, de a înfăptui infinit de mărunta cantitate de bine și de adevăr ce poate dobândi întrupare într-o biată și mărginită ființă umană și, poate, de a storce din puținele zile ce-i sunt date, stropii microscopici, disperant de mici, de fericire pe care îi dăruie, ca pe o supremă ofrandă, cei douăzeci, șaizeci sau nouăzeci de ani ai unei vieți de om.

În ce măsură imaginea abstractă a „omului în general”, pe care o putem alcătui din milioanele de vieți concrete ce ni le oferă propriile noastre amintiri sau amintirile oamenilor cu care ne întâlnim pe câteva clipe în necurmata goană a vieții, este posibilă în mod cinstit sau este un simplu abuz de încredere pe care ni-l îngăduim, deoarece socotim că prețul plătit pentru experiența dobândită în cursul vieții noastre este destul de mare pentru a ne da dreptul la o generalizare ce nu ne aduce nici pierderi și nici profituri? Drumurile pe care le străbate fiecare dintre noi – atât de diferite de parcă fiecare dintre noi ar rătăci pe câte o planetă necunoscută, fiecare pe alta, pe care am ajuns în vis, fără să-i cunoaștem realitățile și implacabilele legități – ne duc spre izvoare, spre hanuri și spre femei iubărețe, atât de diferite unele de celelalte de parcă pentru →

FRANCISC PĂCURARIU

oameni nu ar fi posibilă măsura dreaptă, egală și comună. Izvorul din care ai băut tu a fost rece și cristalin, curgând liniștiți printre copaci cu frunzișe grele de umbră și pomi cu crengile încărcate de roade și de flori cu miresme îmbătătoare... Izvorul din care am băut eu era răscolit din adâncuri de un duh vrăjmaș, dospea de mълuri și de miasme putrede și venea dintr-o priveriște înspăimântătoare, cu oameni care urlau trași în țepă, cu fecioare arse pe rug, cu scroafe flămânde care sfășiau cei mai frumoși și mai puri prunci din lume... Femeia pe care am întâlnit-o eu, din întâmplare, la o încrucișare de drumuri care nu mi se păreau a putea duce decât din rău în și mai rău („*de Guatemala*” – spunea Rafael Alberti pentru a-l enerva pe Miguel Ángel Asturias, plecat în exil din Guatemala, pe care nici infinita repetare a bancului vechi de sute de ani nu-l făcea capabil să-l accepte – „*en Guatepeor*”, adică, într-o tălmăcire lipsită de haz pentru că nu poate găsi echivalente pentru jocul de cuvinte, „din Guaterău în Guateșimairău”) a fost minunea pământului, Crăiasa de zăpadă pentru toți ceilalți bărbați din lume, iar pentru mine, numai pentru mine, cea mai pătimașă femeie din lume; iar cea întâlnită de tine, într-o zare de lumină plină de făgăduieli de fericire și de binecuvântare, a fost baba cu nasul mâncat de frenție din careva povestire „magică” a lui Vasile Voiculescu, pe care vraja malefică ți-o înfățișa ca pe Ileana Cosânzeana... Hanul la care ai ajuns tu, lângă un râu domol, sub o geană de pădure, într-o lume cu bogate turme de oi, cirezi de vaci, unde viile își risipeau în vântul serii miresmele, ți-a oferit un popas tihnit, cu tovarăși de povești plini de voie-bună și de bună-credință, cu pui în țigla și mei la proțap, cu vin vechi în oale noi de lut, ca-ntr-o povestire de Sadoveanu, iar hangița ca trasă prin inel, cu sâni involți și gura de fragă nu ți-a cerut drept plată decât să te tragi binișor în iatacul ei cu miros de busuioc și să petreci cu ea cea mai fierbinte noapte de dragoste din viața ta... Eu am ajuns la un han povârnit de bătrânețe spre o baltă cu duhnet greu, ce colcăia de broaște uriașe, de șopârle cât calul și de alte arătări spăimoase din visele de groază. Iar când am căutat refugiu în tinda hanului am găsit o oribilă babă știrbă

și chioară care frigea în țepușe două broaște răioase, iar când și-a apropiat de obrazul meu buzele clăpăuge și băloase, am simțit venind spre mine răsuflul împutit al iadului și groaza fără nume a coșmarurilor din copilărie!

Adică, pentru a coborî din zarea întotdeauna suspectă a poveștilor și a metaforelor care pot ascunde atâtea gânduri pline de oroare și să le înfățișeze ca pe niște boboci de trandafir scăldați de rouă, unde există oare certitudinea că privim la fel ființa umană, că ceea ce ție îți pare eroism și măreție nu e pentru mine oroare și abjecție, și – vorba bietului meu tată – vițe-versa?

Mi se pare acum, la bătrânețe, că prima treaptă pe care trebuie s-o urcăm în efortul spre acel „cunoaște-te pe tine însuși”, pe care Socrate, descifrându-l pe frontispiciul templului de la Delfi al lui Apollo, l-a transformat în temelie a ontologiei sale, este tocmai recunoașterea uluitoarei diversități a speciei umane. Această explozie întru diversitate a ființei umane mă face uneori să bănuiesc că principala menire pe care hominidele au îndeplinit-o de la ruperea lor dintr-o specie de maimuțe antropomorfe printr-o mutație genetică neașteptată (sau pregătită timp de milenii în arcanle secrete ale evoluției?) a fost diversificarea. Se pare că însuși mecanismul lor genetic s-a alcătuit în așa fel încât să asigure o inimaginabilă multitudine de combinații, deci o infinitate de descendenți posibili, oferind astfel o farte largă arie de experimentare a celor mai reușite îmbinări. În acest sens, nu pot să nu fac calculul sumar că în cursul unui singur act sexual un bărbat emițând cca 300.000.000 de spermatozoizi, dintre care unul singur

Marcel Lupșe, *Înserare*

va fecunda ovulul feminin, și dintre aceștia cel puțin 10.000.000 sunt diferiți, într-un singur act sexual există minimum 10.000.000 de variante de urmași posibili, copilul rezultat din fecundare întrupându-se din pe puțin 10.000.000 de variante posibile de copii, probabil asemănători, dar diferiți prin trăsăturile psiho-somatice.

Acest calcul este însă elementar și simplificator, genetica de astăzi susținând pe temeiuri destul de bine asigurate că un om având circa 50.000 de gene pe cromozomii materni și 50.000 pe cromozomii paterni, deci 100.000 de loci (regiuni cromozomiale pe care se fixează o genă specifică), dintre care 6.700 sunt polimorfici, adică ocupați de gene heterozigote (deci genele fixate pe aceeași loci sunt diferite) fiecare individ e capabil într-un act sexual de un număr de combinații genetice de aproximativ 10 la puterea 2000, cifră inimaginabilă care depășește cu mult numărul total al atomilor existenți în Univers, număr ce nu se ridică „decât” la 10 la puterea 80! Ehe!, maica natură sau vrăjitoarea Evoluției ori cum vrem s-o numim, este de o prudență și de o viclenie incomparabile pentru a găsi toate soluțiile posibile în vederea realizării de specii superioare ca și în scopul asigurării unor capacități sporite de apărare împotriva oricărui tip de agresiune a mediului, care ar putea fi fatală pentru speciile cu indivizi identici din punct de vedere genetic.

Ceea ce mama-Evoluție nu a reușit însă să prevadă este făurirea unor mecanisme capabile să ne apere de noi înșine!

Ceea ce explică, poate, frecvența momentelor când ne izbucnesc din subconștient amintiri din războaie ori din alte împrejurări ale vieții când ne-am simțit agresați de înclinația unor oameni spre violență, așa cum se va putea vedea neîndoiește și din aceste memorii ale unui om de rând din ultimele opt decenii ale secolului al XX-lea.

Marcel Lupșe, *Buzduganul grăului*

Vremea întrebărilor

Maieutica palerienă

Vremea întrebărilor, după cum susține Octavian Paler în argument „...nu e o culegere de texte publicate. E o rememorare... Sunt doar, - spune autorul - un afectiv care gândește cu inima, apărându-se de disperări cu un plus de pasiune. Și vreau să depun mărturie. Atât”. Vom vedea însă, citind volumul, că nu e numai atât și autorul a fost mult mai implicat. Din titlul volumului ne dăm seama că în fond, vorbim de un demers maieutic, adică utilizarea unei metode prin care se urmărește ajungerea la adevăr pe calea discuțiilor și a dialogului. Socrate, în antichitate, a abordat dialogul plecând de la premisa deliberată „Știu că nu știu nimic”, iar pentru depășirea ignoranței recurge la atingerea adevărului, interfață compatibilizantă între obiectiv și subiectiv, printr-o succesiune de întrebări, și dialogul se alimentează cu o ironie subtilă. Demersul palerien în acest sens e unul personal, hipersubiectiv, deoarece dialogul este lipsit de un interlocutor identificat, iar partenerii de dialog suntem de fapt noi, cititorii. Autorul ne face părtașii demersului său și lasă la latitudinea noastră asumarea unui adevăr, subînțeles în fapt, din conținutul textului. Are chiar unele îndoieli, citez : „**Nu-mi dau seama dacă sunt întrebările cele mai importante ce trebuiau puse. Sunt cele pe care le-am pus eu**”. Acest eu concis, decodându-ne asumarea interpretării personale, asupra unor realități sociale controversate. În condițiile în care nu am fost preocupat să fac o simplă recenzie a cărții, am încercat să sporesc interesul față de cealaltă postură a autorului, opusă eseistului inegalabil sau romancierului labirintic, respectiv fața memorialistului implicat, a ziaristului vocal, moral. Lecturarea aplicată a textului mi-a revelat intercalarea câtorva **teme – motiv** precum binomul maieutic – ironie, judecăți de valoare, antinonii, titluri sentință, principii morale și valori umane, pesimism-subiectivism, rememorări inedite, teme care pot constitui, fiecare în parte subiecte de sine stătătoare în interpretarea acestui jurnal gazetăresc – mărturisitor. Personal m-am rezumat la analiza binomului

maieutică-ironie, deoarece reprezintă modalitatea de exprimare a unor judecăți de valoare personale, pentru o perioadă controversată a istoriei postdecembriste, o antinomie speranță-deznădejde, exprimată magistral prin citarea de către autor a unei contestatare din Piața Universității: **Orice aș fi suportat, înțelegeți ? Dar ne-au luat speranța. Asta nu pot suporta**. Teama că această speranță ar putea fi devorată de un regim cu puseuri dictatoriale îl determină pe autor să vorbească și să rostească adevărurile sale, necesare. Octavian Paler intuise, ceea ce Vladimir Tismăneanu avea să afirme mai târziu în **Cartea Președintelor**, într-un interviu cu Cristian Pătrășconiu : **...se petrecea un proces de recuperare - de recucerire - a puterii de către eșalonul doi al nomenclurii**, iar Octavian Paler înțelesese că timpul nu mai avea răbdare și trebuia să se implice.

Maieutica constituie principala temă, intuită chiar din titlu - *Vremea întrebărilor*. În aceeași manieră, patru dintre cele 17 articole prezentate în capitolul dedicat anului 1990 sunt tot întrebări sugestive, care inductiv ne ghidează spre subiectele abordate : **Ce se întâmplă cu noi ? Cine a mințit ? Vă dați seama unde s-a ajuns ? sau O simplă necuviință ?** titluri provocatoare, care te incită să citești articolul, să te poziționezi, să iei atitudine.

Pentru ca impactul demersului, să ne provoace un interes maxim nu de puține ori suntem martorii unor cascade de întrebări articulate, care rareori rămân neinterpretate auctorial, citez din articolul **De ce mă îngrijorez** din 17 ianuarie 1990 ; - **Să vorbim toți odată, pentru ca nimeni să nu mai audă nimic, nu e o experiență interesantă ? Să ne lăsăm contaminați de o irezistibilă plăcere de a înființa un partid dimineața, altul la prânz, pentru a le anula pe**

amândouă seara, ce poate fi mai pitoresc ? ...să participăm într-un fel la salvarea națională, reprezintă orice s-ar zice, un fenomen nu lipsit de farmec insolit. Dar, oameni buni, ce se întâmplă ? Unde sunt ceasurile dramatice, încordate, foarte aproape de moarte, în care fiecare zicea noi ? Cât timp a trecut de atunci ? Luni ? Ani ? Trecuseră doar trei săptămâni de la dramaticele evenimente din decembrie 1989 și singura voce lucidă pare a fi a directorului onorific al *României Libere*, Octavian Paler, care se arata îngrijorat de situația nou creată, dispus să ia taurul de coarne, să ceară socoteală noilor zei : **Dar aici mă opresc și întreb : Doamne, se poate clădi ceva pe ură ? nu cumva, dacă vom judeca totul prin ură, vom rămâne mai departe, moral, victimele dictaturii ?**

O altă serie de întrebări se referă **În Cutia Pandorei** din 24 ianuarie 1990 (ce ironie istorică), la interperările care se făceau la adresa liderilor partidelor istorice, care se erodaseră fizic prin pușcării sau trăiseră în exil în timpul comunismului : **Unde au fost vreme de patruzeci și trei de ani ? Mai întâi, în perplexitatea mea, am crezut că n-am priceput bine. Cum adică unde au fost ? Sau era vorba de o glumă la mijloc ? Nu, nu era nici o glumă. Întrebarea era rostită cu o indignare abia reținută. Într-adevăr, cum de și-au permis partidele înființate acum să fie absente din viața politică a țării vreme de patruzeci de ani ? De ce au tăcut atâtea vreme ? și mai departe maieutica se îngemănează cu ironia, care chiar dacă nu abundă în *Vremea întrebărilor*, nu lipsește : **E limpede, e vina celor care au făcut pușcărie sau au luat calea exilului că n-au apreciat răul totalitar, e vina celor care au tremurat de frica Securității, care tresăreau de câte ori li se suna noaptea la ușă...iar concluzia este fără echivoc : Nu persecutorii trebuie luați la rost ci persecutații ! unde ați fost ?** Aceeași ironie muclită, specifică țaranului isteț, amară o întâlnim pe întreg parcursul articolului respectiv : **„Au silît partidul unic să rămână unic ! Și îndrăznesc acum să iasă din tăcere ? Cu ce drept ? Ați lipsit de la festinul totalitar, domnilor, credeți că-i atât→****

Prof. dr. NICOLAE
POSTOLACHE

de simplu să vă așezați la masa libertății ? În aceste fraze stilul inconfundabil al scriitorului se îngemănează cu substratul moral al unui om de caracter, aflat în pragul senectuții, care nu va mai accepta să facă pactul cu diavolul de dragul unei funcții, așa cum se și încercase.

Situația scăpa de sub control, emanații încercau prin orice forme să pună mâna pe putere, și în atmosfera aceea confuză ce bascula spre manipulare și pseudodemocrație exista un glas care se întreba public de ce toate acestea și urmările nu aveau să se lase așteptate : amenințări, chemări la raport în fața foștilor tovarăși comuniști, apostrofări etc. Dar Octavian Paler și-a continuat demersul civic, a continuat să fie cerberul, conștiința opiniei publice, nemulțumitul.

Lucrurile se agravau, autorul era din ce în ce mai surescitat și pe 13-14 februarie 1990 scrie articolul *Ce se întâmplă cu noi ?* în care încearca să-i descopere pe vinovați : *Să fie, oare , recente sloganuri – Moarte intelectualilor, Noi muncim, nu gândim, Nu ne vindem Țara și altele opera acelorasi specialiști în diversiune care în lipsa unei dictaturi, s-ar mulțumi deocamdată cu un autoritarism popular ? Românii atâțați împotriva românilor, muncitorii atâțați împotriva intelectualilor, la ce pot duce aceste sfâșieri și convulsii ? La un singur lucru. La netezirea drumului, înapoi spre trecut. Asta vrem ?* Intuiția este trăsătură definitorie a autorului, regresul început în februarie 1990 continuă și astăzi, iar întrebările sale , întocmai personajelor caragialiene, sunt actuale și în prezent.

În articolul din 16 februarie 1990, intitulat *Câteva explicații*, se adresează maieutic celor pe care îi consideră vinovați de confuzia socială a momentului. Un discurs consistent, care concentrează esența revoltei sale, din care descifrăm carențele și intențiile noii clase politice, care se contura, intenții pe care autorul le decodează și le contestă totodată în demersul său : *Dar dumneavoastră, cei ce priviți cu ochi răi îngrijorările mele, îndreptățite sau nu, ce doriți ? Vreți să se șteargă de pe zidurile Bucureștiului inscripțiile din zilele revoluției, care spun că românii nu mai doresc comunism cu nici un fel de față* (ironie la adresa conceptului

care se vehicula în epocă, de comunism cu față umană)? *Vreți ca securitatea să-și reia îndeletnicirile, să organizeze din nou frica, să infiltreze din nou, cum a început s-o facă, se pare, întreaga noastră societate ? Vreți să fim cu un singur picior în Europa, să ne păstrăm complexe față de alții ? vreți să ne izolăm iarăși de lume ? Vreți să ne retrăim amintirile ? Vreți să plece românii iarăși în pribegie, în vreme ce acasă e denigrat iadul capitalist ? Vreți să simțim iarăși gustul minciunii ?...Vreți să reînvățăm să ne descurcăm, să reînvățăm să ne resemnăm, să reînvățăm să suportăm istoria ?*

Un rechizitoriu maieuristic consistent, interogativ, lucid și vizionar, întrebări cu valoare de adevăr peren, pe care ar trebui să ni le punem din când în când, pentru a înțelege ce ni se întâmplă și de ce ni se întâmplă. Nu putem să nu evidențiem curajul, sinceritatea, implicarea, îngrijorarea, un mix de trăsături morale, ce evidențiază un cu totul și cu totul alt personaj, comparativ cu autorul interogativ și intelectualist din opera scrisă în timpul dicataturii.

Cunoaștem încă din primele articole un gazetar angajat, care din modestie susține că vrea doar să depună mărturie, dar va face mult mai mult, va deveni o instanță publică morală și va încearca prin maieutica sa să-i convertească pe vinovați la calea cea dreaptă iar pe cititori să și-i facă tovarăși în consolidarea democrației reale ce implică, separarea puterilor în stat și dreptul la opinie.

Pentru autor lucrurile erau clare, încă din 25 ianuarie 1990, când citez : *Într-una din acele seri, ... în faimoasa ședință unde s-a decis ca FSN să participe la alegeri, am avut*

senzația că trăiesc un vis urât.

Și visul urât face obiectul interogațiilor din majoritatea articolelor referitoare la anul 1990, iar întrebările se multiplică, se țes ca o pânză de păianjen, care încearcă să prindă în plasa sa esența fenomenologiei sociale, deturnată de foști activiști, specializați în diversiune și manipulare. Subiecte punctuale fac obiectul nedumeririlor autorului , citez din *Nevoia de calm*, 1 martie, 1990: *Teroriștii .Au apărut brusc, terorizându-ne zile și nopți în sir. Și au dispărut brusc. Unde sunt teroriștii prinși ? Ce s-a aflat de la ei ? Câți au fost ? Când vor fi judecați ? Mister.* O succesiune maieutică incisivă, care taie ca un bisturiu în încercarea de a scoate la lumină adevărul, pe care ni-l dorim elucidat și în 2019.

Nu este neglijat nici procesul Ceaușeștilor : *A fost oare o întâmplare ? o eroare a tribunalului, sau iarăși o jumătate de adevăr pe care n-o cunoaștem ? Dar esențial este răspunsul la o altă întrebare : Ce șanse are societatea românească de a avea parte de o democrație autentică, neciuntită și neipotecată de sechelele totalitarismului ?*

În timpul mineriadei din iunie 1990, spre binele lui, era plecat din Țară. Devenise un dușman al puterii, era un intelectual, gândea, își exprima public nedumeririle, ceea ce era foarte grav, vă mai amintiți sloganul neostalinist ce perpetua în epocă ura de clasă : *Noi muncim, nu gândim !* Sandu, băiatul său, îl sfătuia să-și întârzie revenirea acasă, mulți chiar îl interogau spre surprinderea sa, dacă se va mai întoarce, ceea ce îi producea o nedumerire ludică : „*Vă întoarceți acasă, în România ? La început nu pricepeam. Cum adică ? De ce să nu mă întorc ? Nu e acolo locul meu ?*”. Nu, în momentul acela, în ciuda patriotismului său endemic, pentru unii locul lui nu mai era în România, pentru simplul fapt că se dorea un cetățean liber și se exprima fără autocenzură: *Veștile pe care le primesc de acasă sunt rele, iar lumea civilizată e consternată, încă, de cele petrecute la București. Zidurile Berlinului-de ciment sau psihologice- cad peste tot, numai la noi ele se înalță între noi și noi. Și, avea chiar o explicație pentru nedumerirea sa : În urmă cu un an așa fi înțeles. România ajunsese →*

Marcel Lupșe, Florile Mariei

o imensă închisoare. Teroarea devenise sufocantă. Atunci ar fi fost logic un gest disperat – un azil în străinătate – Dar acum ?

Ioan Petru Culianu, după cum ne povestește Gabrielea Adameșteanu în *Anii romantici*, a fost ferm convins că nu putea fi vorba despre o revoluție în cazul evenimentelor din decembrie 1989, ci de o lovitură de stat orchestrată de KGB. Octavian Paler în articolul *Cine a mințit ?*, din 5 septembrie, este chinuit de întrebări asemănătoare : „*Poate că întrebarea : a fost revoluție sau lovitură de palat ? e rău pusă. Căci în decembrie au existat amândouă. O sentință care treptat se va adevăra.*

Noua nomenclatură îi dădea târcoale, încerca să-l ademenească, i se promiteau funcții, dar liseanul nostru nu mai putea fi păcălit, el era glasul liber al cetății și în dialogul cu cinicul Brucan, îi va răspunde subtil și ironic : *Nu prea vād ce avem noi să ne spunem, dar sunt un om civilizat.* Subînțelegem nu doar ironia subtilă, dar intuim și ceea ce gândea în realitate - în spiritul unei societăți civilizate, putem purta un dialog, dar nu voi putea fi convins să renunț la opiniile mele, la dreptul de a fi în opoziție.

Ultimul articol selectat dintre cele publicate în 1990 în *România Liberă*, este un profund demers maieutic, titlul interogativ, confirmând această supoziție.

În *O simplă necuviință ?* accentuează demersul blasfemic prin care Timișoara, a fost *demascată* în Parlament întocmai unor vechi ședințe de demascare din timpul dictaturii – vezi mărturisirile psihiatrului și scriitorului Ion Vianu, fiul lui Tudor Vianu - citez : *Dacă Timișoara reprezintă (și cine ar cuteza, oare, s-o conteste ?) simbolul revoluției, dacă Timișoara a avut curajul să înfrunte șase zile singură dictatura (și cine și-ar permite neobrăzarea să nege că Timișoara a fost lăsată singură șase zile în fața terorii ?), atunci ce reprezintă demascarea ei ? O simplă necuviință ? Timișoara încetează oare, să mai fie eroică și devine infamă, dacă îndrăznește să-i conteste pe succesorii lui Ceușescu ? Faptul că a vărsat sânge pentru noi toți, opunându-se lui Ceaușescu, nu e suficient ca să poată cere să nu fie trădate idealurile pentru care ea a*

vărsat sânge ? Și la urma urmei, cine din parlament și, în general, din instituțiile Puterii poate pretinde că are dreptul să dea lecții acestui oraș, care, lăsat șase zile singur, a avut curajul să pună libertatea deasupra vieții ? întrebări contondente care prin substanță au deja un răspuns subliminal, ceea ce stilistic constituie o sublimare artistică fără egal, în atingerea adevărului ireductibil.

Acest demers de umanizare profundă prin coborârea de pe pedestal la nivelul vorbitorilor din agora, de socratizare maieutică transpusă unui plan al reității contemporane, de diluare oarecum a substanței operei paleriene, prin raportarea la un demers gazetăresc nepropagandistic, poate naște puncte de vedere contradictorii și de ce nu, reacții nesentimentale, maioreștiene de genul opera contează și mai puțin omul, vezi cazul Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Ioan Slavici, Tudor Vianu, Geo Bogza, care în răstimpuri istorice au clacat atitudinal, dar opera, prin valoare literară le-a fost mai puțin erodată de asemenea derapaje.

Incontestabil opera paleriană este robustă, inimitabilă și inalterabilă, dar demersul de față este necesar și trebuie aprofundat, deoarece Octavian Paler nu ar fi întru-totul redat posterității fără această profundă implicare civică postdecembristă. Indubitabil, a fost vocea cea mai respectată a societății civile, a fost formatorul de opinie de care tinerele generații aveau nevoie, a fost modelul uman ce a întruchipat curajul, verticalitatea, moralitatea, prin cultivarea perseverență a dreptului la cuvânt și a exprimării neîngrădite a adevărului, a fost strigătul disperării și instanța morală ale cărei sentințe erau considerate modele de demnitate umană.

A fost românul care nu a mai acceptat ca românii să fie umiliți, manipulați, amenințați, lipsiți de speranță, și pentru acest comportament decent, liber asumat, confesiv voluntar prin recunoașterea rolului de pion la un moment dat, al unui regim dictatorial, și, pentru toate acestea, nu poate fi asociat sub nicio formă categoriei anterior menționate, așa cum de fapt fusese tentat să cred, în anii tinereții..

Într-un interviu intitulat instigativ „*Credința este o formă de confruntare existențială, dramatică*

cu instanța supremă”, consemnat de Melania Cince, Andrei Pleșu menționa : *Nu am niciun motiv să minimalizez cultura. Observ totuși, pe bază de experiență, că un lucru pare cert : cultura te modelează, dar nu te rezolvă în sens deplin.*

Cunosc foarte mulți oameni cultivați, cu lecturi, cu competențe intelectuale și profesionale foarte solide, dar care, în plan uman, în viața zilnică, în complicațiile destinului propriu, sunt ori tatonăți până la derută, ori gata de orice derapaj. Cultura nu-ți livrează neaparat o conduită. E plină de „băieți fini”, ușor convertibili la lichelism.

Pentru rezolvarea acestei dileme, cu aplicabilitate la Octavian Paler, a fost scris acest eseu și dacă incipitul l-a constituit socratica zicere „*știu că nu știu nimic*”, stimulator pentru un demers cognoscibil argumentat, concluzia finală, de natură sociologică oarecum, evidențiază personalitatea complexă a unui scriitor consacrat, a unei sinteze umane funcționale, a unui binom indisolubil cultură - caracter, a unui om realizat deplin atât profesional cât și moral.

Vremea întrebărilor nu-i doar un document jurnal necesar înțelegerii unor evenimente istorice și sociale, în aceeași măsură este și panaceul necesar combaterii uitării, interpretată psihologic în cheie freudiană „*ca efect al refulării din conștiință a amintirilor neplăcute, aflate în dezacord cu exigențele morale*”.

Demersul său ne ajută să nu uităm aceste evenimente neplăcute, din derularea cărora presupun că am învățat pentru a evita un nou colaps istoric și moral, asemănător. Deocamdată ne hrănim încă, mai ales cu speranță, dar nu va fi departe ziua când vom schimba nobila speranță cu biblica mană binefăcătoare, și se pare că generațiile tinere au luat taurul de carne.

Prin întreaga sa operă și implicare morală Octavian Paler a fost în ciuda pesimismului și a singurătății cronice, acel Don Qijote neînțeleas care a crezut la început de sec XXI în visul său și a încercat să ne convingă, cum că Miron Costin s-a înșelat, iar vremurile pot fi strunite de voia omului și nu neaparat invers, în sensul unui om apriori învins de ineluctabile timpuri.

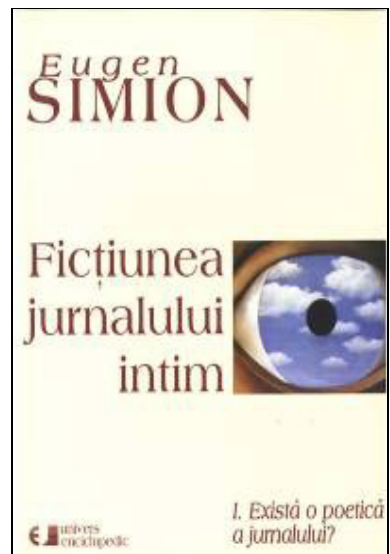
Text și context în diarismul românesc (IV)

Mateiu I. Caragiale este, înainte de toate, un personaj frustrat. Mărturisirile sale, aranjate într-un autentic puzzle, după moda colajului, „rezumă narațiunea subiectivă” a unor istorii mondene care, oferind destule elemente verosimile, reconstituie un destin „strivit” de un timp pierdut, proustian. În cazul său, E. Simion aplică metoda psihaletică de interpretare a textelor literare mateiene, aceasta favorizându-i pătrunderea, fără bariere, în taințele abisale ale psihicului uman și, de aici, spre tărâmul ficțional generator de meditații filosofico-metafizice. Privit prin prisma teoreticianului, putem afirma că Mateiu I. Caragiale este un inițiat într-ale retoricii exhibiționiste. Nu rareori întâlnim în textele sale povești livești, cu o lexie împrumutată din mahalale, multe „ambii erotice” preluate din lecturi pariziene. El dovedește o supunere oarbă „la spiritul timpului, iar spiritul timpului spune că banul decide totul”. Pentru a fi și mai convingător, E. Simion își mozaichează disertația cu această frază din care deducem exact pragmatismul autorului *Crailor de Curtea-Vechi*: „Adevărata filozofie e asta: banul; eu cred că n-ai uitat cele ce am vorbit de atâtea ori, că idealul e să fii bogat, bogăția e fiica norocului, și norocul ajută pe cei întreprinzători” (p.198). Simion nu ne grăbește să părăsim textul cinicului Mateiu, fixat într-o caricaturală tradiție histrionică, unde descoperim revelații deosebit de spectaculoase. Comentează, cu parcimonie, Simion: „Personajul care vrea să fie Mateiu Caragiale în corespondența sa și, după cât spun contemporanii, și în viața de toate zilele, are comportamentul unui mandarin destrăbălat, cu reverii livești, într-o lume bălțată. Este lumea lui Mitică văzută de fiul lui I.L. Caragiale pe dedăsupt, din unghiul unui estetism corupt, el însuși, de imoralitățile cultivate ale dandysmului. Prin proza lui (inclusiv corespondența și, în genere, literatura confesivă), balcanismul nostru literar cunoaște faza estetică deplină. Am putea spune chiar faza estetică decadentă (în sens franțuzesc), căci, e limpede, tânărul Mateiu Caragiale, nerevelat încă scriitor, îi citește acum

pe «decadenți» (citează într-un rând eroii lui Jean Lorrain) și cultivă cu obstinație și cu un nemăsurat orgoliu finele, voluptuoasele imoralități, în forme de multe ori cabotine. Norocul lui este că, citindu-le, simțim mereu proza juvenilă, impostura unui snob răsăritean, mistificația și ne amuzăm de scornelile, închipuirile și fumulile sale aristocratice” (p. 205).

Demonstrația teoreticianului nostru, dezvoltată în direcția reconsiderării jurnalului intim, continuă cu Octavian Goga care „se grăbește să scrie”, reține acesta, „pentru sine, sub presiunea unor evenimente grave”: *Jurnalul politic și Frământări dintr-o prăbușire*, evident, pentru „a lăsa o mărturie”, fără să ascundă gândul „că mărturia lui va ajunge într-o zi acolo unde trebuie: în mâna publicului judecător” (p. 236). Mai constată Simion: „Nu dorința de a da un corp efemerului, cotidianului, împiedicând, astfel, timpul să treacă fără urme, ci voința expresă de a pregăti un dosar pentru judecata de apoi a lumii politice românești” (p. 238).

După această punere în temă, eseistul ne mobilizează în decorul „războiului ficțiunilor (al rostirilor)”¹³ și istorisește povestea biografică a „poetului pătimirii noastre”. Dar textul, alcătuit din evenimente efemere, am spune, în grabă, nu oferă multiple elemente în stare să ne sensibilizeze într-un tot cu „plăcerea scrisului, bucuria pură a confesiunii”. Portretele schițate sumar, caracterizările făcute contemporanilor, certifică faptul, subliniat de altfel de Eugen Simion, că „scriitorul român pune în scriitura secretă (jurnalul, memoriile lui) ceea ce nu intră în opera propriu-zisă (*scriitura publică*)”. Zgârcit în amănunte privind viața sa intimă, mesianicul O. Goga preferă să-și exprime egoismul, trufia și aversiunea pe care o manifestă față de cei, probabil, aflați în vecinătatea anturajului său: Martha Bibescu – o femeie „frumoasă, inteligentă și stricată”; colonelul Verzea (directorul poștelor) un „parvenit, pretențios și gol, obraznic și umil”; N. Iorga – „retor grandilocvent, omul vorbelor mari, adulator al regelui, mânat de mici ambiții, incapabil să țintească păcatul”; G. Coșbuc – „om lipsit de orice răsunet în fața durerilor publice”; N. Titulescu – „om zgârcit,

cu gesturi dezordonate [...], isteric și feminin, plin de vorbe mari și de sughițuri sentimentale”; Nae Căpitănescu – „tăinuitor de crime”; Patriarhul Miron Cristea – un „Mazarin rural”; Jenică Atanasiu „îndrăzneț și sforar”; Sadoveanu, de asemenea, cade victima răutăților sale... În concluzie, Eugen Simion parcurge, selectând, rezumând și analizând, firul roșu al confesiunilor lui Goga, atras, mai ales, de dorința de a reînvia o lume a trecutului și de a consolida, totuși, spiritul unei personalități justițiare, cu fire sensibilă, care „dezvăluie o interioritate mănioasă, angoasă și, în cele din urmă, nedreaptă” (p. 237).

Jurnalul intim al lui Liviu Rebreanu poate fi considerat, cu unele rezerve, după opinia lui Simion, „un proiect spiritual ascuns într-un proiect epic” (p. 243). Eseul vine să completeze, firește, istoria diarismului românesc propusă în volumul III al trilogiei *Ficțiunea jurnalului intim*. Datorită acesteia, intrăm în posesia multor detalii privind travaliul creației marelui prozator căruia nu-i sunt puse la îndoială fantezia și scrisul, și nici conștiința „actului propriu-zis al scrisului”. Totuși, descoperim că ritmurile creației, la Rebreanu (remarca ne este inspirată de teoretician), sunt sincopate de complexul inspirației. Rebreanu „nu are un limbaj gata făcut și nu are, în genere, ușurința de a găsi limbajul adecvat” (p. 246). El se lasă, uneori, prizonier al propriilor sentimente. „Încep acest jurnal – avea să→

FLORIAN COPCEA

mărturisească el la 24 iunie 1927, când se decide să-și înceapă confesiunile – cu gândul să-mi spun aici tot ce am în inimă și-n suflet – o spovedanie pentru mine însumi, care altfel n-ar fi posibilă. La o anume vârstă (avea 42 de ani când își începe notațiile – n.n.) începi să-ți dai seama cât ești de singur în lume ca om sau ca individ. În realitate nu există rude, nici prieteni cu care să poți fi într-o adevărată și desăvârșită comuniune sufletească. Trebuie să înțelegi că menirea omului (de altfel, cred că a oricărei ființe vii) este să ducă singur o viață în fond solitară... Însemnările pe care le voi face aici aș dori să fie o încercare de pătrundere în mine însumi, lentă, necruțătoare, francă și de absolută sinceritate. Impresiile despre alții, despre lumea din afară vor înfățișa nu senzațiile momentane, ci mai ales – așa aș vrea cel puțin – păreri filtrate prin judecata mea rece, obiectivă, ceva ca o reflectare vie în oglinda sufletului meu”. Va fi preocupat insistent de moravurile și conflictele vieții literare, pe care le „transferă”, după ce le trece prin filtrul propriei judecăți, în *Jurnal*. Eugen Simion, ca un adevărat arheolog literar, scoate la lumină multe din picanterii pierdute în timp, unele „enigmatice”, altele „crude”, toate aducând din negura vremurilor ecoul „trăirilor” și „conflictelor” care au marcat existența autorului romanului *Pădurea spânzuraților*. Spre a ne motiva aprecierea, vom relua un pasaj consistent din *Ficțiunea jurnalului intim*: „E un individ prietenos, dar pentru că are succes ca scriitor și om social e pizmuit de confrăți. În jurul direcției Teatrului Național se dă o cruntă bătălie. Sunt angajate forțe mari, orgoliile delirează, atacurile în presă se întetesc, prietenii devin frați dușmani... Rebreanu nu trece netulburat prin acest teritoriu. Lovește cu vorbe aspre pe adversari și promite să-i bage în romane ca personaje, se înțelege, negative (Crainic). Alteori, e demoralizat, sceptic, vrea să se retragă în pustiu și să se gândească la oameni de departe. Faptul nu-i cu puțință la meridianul nostru și nici scriitorul nu are o fire de sihastru. Revede, atunci, pe C. Baltazar, ia masa cu familia Sorbul, «execută» între patru ochi pe N. Davidescu, care-l înjură în spate și-l laudă în față, petrece o seară cu

Eftimiu, care e cordial, dar îl combate pe ascuns... I se fâgăduiește prozatorului o mare funcție în cultură, însă în ultimul moment i se dă altceva, nesemnificativ. «Am căzut din pom» – notează cu stupefacție autorul. La Madrid merge la «Prado» și e impresionat de Goya și El Greco. Vede o corrida și înregistrează sec scenele importante. E limpede că nu-i pasionat de spectacol. Se întoarce prin Paris și aici se întâlnește cu multă lume. Unele accente din *Jurnal* sunt enigmatice și crude. La 6 iunie 1929, stă scris, de pildă, ca un moment al zilei, «contramandarea părții». Mai înainte vorbise de «părțul prodanesc». La Paris ia masa la «Poccardi» și «Drouet» și, ca tot românul, întreprinde o expediție prin magazine. La București comedia reîncepe: întâlniri cu scriitorii, cu actorii, atacuri în *Curentul* lui Șeicaru. Bârfa e în toi, și amicul Eftimiu se dovedește a fi «ordinar». Se organizează o cabală împotriva președintelui *Societății Scriitorilor Români* și Rebreanu îi ține cu greu piept. Printre conjurați se află Nichifor Crainic, Gregorian, Scarlat Callimachi, Romulus Dianu... O moțiune, semnată de nouăzeci și doi de scriitori, îi ia apărarea. Au loc alegeri la Societate și scandalagiul Gregorian amenință cu Parchetul. Rebreanu este reales președinte cu 56 de voturi. Se simte, cu toate acestea, «abătut, plictisit, amărât și parcă zdrobit». Are presimțiri rele. Primește în ziua de 12 mai 1930 pe futuristul Marinetti și ține un mic discurs. Mai mult *jurnalul* nu spune. Rebreanu e preocupat de campania împotriva lui și se gândește să facă o confesiune publică privitoare la un moment obscur din biografia lui, acela pe care îl speculează adversarii: «o sârmană neglijență de băiat tânăr, pedepsită și ispășită, vai, atât de cumplit». Lucrurile sunt clare, însă dușmanii, înrăiți, inventivi, scot mereu la iveală delictul noi: prozatorul ar fi trimis o scrisoare de simpatie către colaborationistul Slavici și ar fi luat bani de la *Ziua*... Rebreanu are de ce să fie exasperat... *Jurnalul* se învârtă multă vreme în jurul acestui scandal, semnificativ pentru lumea literară românească. «Clica Crainic» e în ofensivă, «scârba de Dianu» îl atacă tot timpul în *Curentul* (1930) și, întâlnindu-l într-un cerc de cunoscuți, prozatorul îl ignoră. Neobositul

Gregorian se laudă la «Capșa» că o să-l distrugă și, iritat, Rebreanu face un comentariu în caietele lui despre dușmănia literară. «Mi-e o scârbă infinită», zice el. E superstițios, crede în semne. Într-o zi, îi cade un păianjen pe masă, îl alungă, păianjenul re apare pe marginea cărții și, intrat la idei, prozatorul se întreabă *ce-o fi?!* Este primit de regele Carol al II-lea și scena e bine narată. Își cumpără un loc cu viță de vie și o casă la Valea Mare și, devenit fermier, Rebreanu se gândește să se instaleze definitiv la țară. E în proces cu Nichifor Crainic și, lipsind de la tribunal, e condamnat; «e la mijloc o murdărie țigănească crăiniceană», scrie el cu amărăciune. E dator până peste cap și creditorii îi dau roată. La Valea Mare scoate șuncile la afumat din saramură și le pune la zbicit. Apoi pune al doilea rând de șunci la saramură și cârnații la fum. Apare personajul Lache, administratorul, și despre el va fi mereu vorba în *Jurnal*: Lache face gardul la dependențe și a pritocit vinul; Lache cumpără un sac cu tărâțe pentru porci, Lache a reintrat în serviciu și se ocupă de vacă, de scoafa cu porci de rasă «Mangalița»... Fermierul e bucuros, scriitorul are în continuare necazuri. «Escrocul» Gregorian amenință, Crainic din nou îl înjură prin gazete...” (pp. 247-249).

Rămânem profund încântați de acuratețea stilului lui Eugen Simion, de darul său înăscut de a exersa, cu rafinament, fără aroganță și fără să zguduie scriitura inițială, un lexic hipostaziat, lucru care atrage perspectiva unei propensiuni admirabile. Experiența de lectură, rigurozitatea interpretărilor își spun pe deplin cuvântul. Ideile sugerate de comentariile pertinente, mai curând de efectul lor asupra textelor diaristice invocate, sunt, în termenii lui I.A. Richards¹⁴, „înregistrări ale observației, stimuli ai emoțiilor”. Încă o dovadă că *Ficțiunea jurnalului intim* „este un *discurs* (un fel de rostire *writée* după un cod particular), și un text”, ca să împrumutăm expresia la modă a lui Roland Barthes¹⁵. În „linia” Barthes, E. Simion „brufăluiește textul”¹⁶ și-l direcționează „spre o infinitate de semnificații”¹⁷.

Demistificarea (despre care am mai vorbit), întreprinsă de Simion în interpretarea construcțiilor→

intelectuale non-fictive ale diariștilor, se recomandă a fi produsul unui instinct primar, al unui eu în parte traumatizat. Nicolae Manolescu spune pe undeva că „lectura deșteaptă în noi, dacă e sistematică și devine obișnuiță, plăcerea imitației”, aceasta izvorând, bineînțeles, dintr-o „necesitate sufletească”. Așadar, refugiul în jurnal este o soluție, dacă nu un șiretlic, de a salva, în principiu, ceea ce consideri că este numai al tău, de a proteja de ochi infideli cuvintele și ideile tale, cărora le-ai împrumutat memorie, de a aneantiza viața. Jurnalul a asimilat nu numai paraliteratura, arogată de ficționalitate – e corectă această teză promovată de biografiștii eretici, dar a și suprimat „imaginea unui ideal” (Roland Barthes) care „dislocă” viața de pe orbita operei de artă. Caracterul dublu al scriiturii numită jurnal ne determină să acordăm încredere trăsăturilor sale estetice și să cădem de acord că lectura acesteia, cu precădere, în accepțiunea lui Barthes, cea de juisare, este deopotrivă, fără nicio rezervă, un act estetic și homocromic.

Nici lucrarea diaristică a lui Geo Bogza, acest „Don Quijote justițiar, mândru uneori ca Ahile”, nu poate face abstracție de cele arătate mai înainte. El mai este privit de Simion ca un „spirit neliniștit, dornic de aventură, exasperat de lume (o exasperare cosmică), hotărât să zgârie viața cu și prin literatura lui incendiară. Orice jurnal impune un personaj secret și altul care se confundă cu acela care se confesează” (p. 277). În *Întoarcerea autorului*¹⁸, este teoretizată, în manieră barthesiană, relația autor-personaj, primul identificându-se cu cel de-al doilea și viceversa. Autorul are întotdeauna șansa să fie un „om dublu”, aflat în interiorul operei sale, continuu în căutarea altui eu. Ceea ce conțene înăsa este, indubitabil, discursul creatorului în operă. Opera își reclamă și își creează autorul de care are nevoie, va glosa criticul. Nimic mai adevărat. Este de notoritate întrebarea retorică: cine vorbește în operă? Redeschidem discuția, provocați de Eugen Simion: „Toată generația lui Bogza – este de părere – și-a adus existența în operă și a făcut din autenticitate un criteriu de valorizare estetică. Bogza confirmă faptul, în modul său solemn și

ultimativ. Există în opera lui, inclusiv în jurnal, o retorică a solemnității și o retorică a neliniștii” (p. 280). Avem, indiscutabil, un Bogza cu două măști, în *Jurnalul de copilărie și adolescență*. Prima mască ascunde trista figură a unui adolescent boem atras de deliciile vieții semi-provinciale, iar cea de-a doua, râsul deznădejzii și al nădejzii. Simion transcrie „alternanța de stări contradictorii, tensiunea insuportabilă, nihilismul juvenil [...], voința de a purifica lumea prin literatură...” (p. 279), toate acestea compunând spiritul unui scriitor în ființa căruia „urla existența”. Să nu uităm că avangardistul Geo Bogza, la un moment dat, intuiește „falimentul modernismului” în literatură, drept pentru care se decide să părăsească arhetipurile care, într-un anumit fel, l-au consacrat. Într-o atare situație, jurnalul devine un fapt de conștiință și conservă valorile morale, etice, spirituale, mitice și estetice ale individului.

Un fenomen similar întâlnim și la diaristul Mircea Eliade. Nimic de discutat în contradictoriu cu Eugen Simion despre acest caz. Marcat de „etica lui Gide”¹⁹, el crede, și nu greșește, că jurnalul lui Eliade concurează cu o istorie în care vom descoperi esența „timpului concret”, timp mărturisit și trăit din perspectiva relecturii antologiei *Fragments d'un journal*²⁰.

Ceea ce este deosebit de original la Eugen Simion este modul în care întrupează realitatea, fantasticul lăuntric al mesajelor operei diaristice (re)povestite a lui Mircea Eliade. Din acest motiv, asemeni lui Barthes, toate sunt „aproape niște mituri”. Adunate la un loc, ele formează o istorie autarhică, propunând identitatea unui creator-personaj aplecat spre sacru, misterios. Prezența autorului în text nu mai poate fi ignorată. Simion nu destructurează, el evaluează, „întoarce subiectul, etica și narativul”²¹ la text, interesat până în cel mai înalt grad atât de „biografia celui care scrie, cât și de biografia ideilor” (P. Valéry). Se confesează esteticianul nostru: „recitesc, acum, jurnalul lui Eliade în ediția românească din altă perspectivă critică: aceea pe care și-a asumat-o cartea de față: *jurnalul ca literatură* sau modul în care, cu sau fără voința

autorului, jurnalul intim devine o ficțiune, fugind în chip programatic de toate consecințele literaturii... Care este poziția lui Eliade în această privință? Mircea Eliade n-are o teorie precisă și originală în privința jurnalului intim...” (p. 287). Redăm, în rezumat, o parte din reflecțiile formulate de E. Simion în urma lecturii cărții *Fragments d'un journal*: „1. Un jurnal intim sporește atenția față de universul ce ne poartă. [...] Jurnalul este un instrument pentru a detecta și conserva *experiențele* indistincte ale omului și, totodată, a *conștientiza starea de atenție* (să-i spunem așa) în raport cu obiectele din afară... Cum să numim această funcție ideală a jurnalului? *Funcția senzorială*? 2. Citind jurnalul lui Charles Du Bos, Eliade remarcă faptul că acesta este mai mult un *carnet de atelier* («bogat în citate, scris sau dictat pe îndelete și ocupându-se în exclusivitate de cărți, autori, creatori»). [...] Diaristul este, înaintea altora, destinatarul jurnalului său, iar jurnalul este instrumentul său de lucru, depozitul de impresii, întâmplări banale etc.; 3. Citind jurnalul lui Gide (și-l va citi în mai multe rânduri) și observând faptul că autorul operează *pe viu*, se întreabă dacă aceasta este metoda cea mai bună pentru a ține un jurnal: «Mă întreb în ce măsură se poate ține un jurnal propriu-zis; momentele de maximă intensitate, dacă nu sunt mai eficiente notațiile scurte într-o agendă, câteva date, câteva cuvinte-cheie, câteva nume; o asemenea stenogramă poate fi *developată* mai târziu, și va fi mai autentică decât enumerarea atâtor detalii concrete ale unei situații istorice care se modifică vertiginos»... Este metoda, în orice caz, pe care o folosește Eliade...; 4. Lângă sugestia că jurnalul intim trebuie să înregistreze cu fidelitate experiențele indistincte ale individului, apare la Eliade și ideea că jurnalul are menirea de a salva «timpul concret»...; 5. Revine în alt fragment (15 decembrie 1946) asupra acestei idei, opunând-o procedurii analitic folosit de Amiel. Este vorba de jurnalul intim ca modalitate exemplară pentru «cunoașterea de sine». Eliade respinge cu acest prilej procedeul analizei în jurnal și părăsește obsesia de a se mărturisi integral într-o pagină de jurnal...; 6. Eliade reia în mai multe rânduri→

ideea că un jurnal intim este un atelier de creație. Nu atât un laborator de fraze, dar un spațiu la îndemână în care un scriitor, de pildă, își exercită anumite libertăți intelectuale, inclusiv libertatea (și datoria) de a scrie...; 7. Să precizăm faptul că diaristul Eliade este mai încrezător decât alții în utilitatea jurnalului intim. Nu aflăm la el acele negații radicale, periodice, ritualice, pe care le aflăm la alți diarști sastiși de corvoada de a nota zilnic în caietele intime. Eliade este și el, desigur, decepționat de limitele genului, de pildă de incapacitatea lui de a comunica *experiența totală a unei curgeri* (a timpului) sau de a surprinde un moment de plenitudine, o viziune de ansamblu...” (pp. 287-295). Perspectiva tipologică asupra jurnalului intim îl determină pe Eugen Simion să traseze liniile de forță ale unei retorici zise „a libertății stilului”, totuși marginalizată de constrângeri reducionista/analitice care, orice s-ar comenta, asigură „plăcerea textului”. Demersul interpretativ, fenomenologic și valorizant al lui Eugen Simion se verifică și în observația, diacronică de altfel, că pentru Mircea Eliade jurnalul nu se ridică la rangul unei opere literare, el însemnând, mai curând, „un adjuvant al operei, sau un însoțitor de gradul doi”. Neavând în intenție să introducem în scriitura noastră toate comentariile hermeneutului Eugen Simion la jurnalul masiv al lui Mircea Eliade, vom pune punct demonstrațiilor sale vizându-l pe autorul *Romanului adolescentului miop*, recunoscându-i și glorificându-i plăcerea de a recicla ficțiunea și a o așeza în rama mitului realității.

Note:

¹³ Roland Barthes, *Romanul scriiturii*, Ed. Univers, București, 1987, p. 204

¹⁴ *Principii ale criticii literare*, Ed. Univers, București, 1974, p. 129

¹⁵ *Romanul scriiturii*, Ed. Univers, București, 1987, p. 250

¹⁶ *Op.cit.*, p. 165

¹⁷ Gérard Genette, *Palimpsestes. La littérature au second degré*, Paris, 1982

¹⁸ Ed. Cartea Românească, București, 1981

¹⁹ Roland Barthes, *Romanul scriiturii*, Ed. Univers, București, 1987, p. 34

²⁰ Editions Gallimard, 1973

²¹ Jacques Bouveresse, *Rationalité et cynisme*, Paris, Minuit, 1984, p. 60

STROPI DIN VIS

Și-apusul îmi însângerează privirea
când frunzele ce cad pe rând
foșnesc în clipa cât nemărginirea
de unde vin
și-n care voi pleca-n curând.

*

Azi iar mă pierd în somn
ca-ntr-o ninsoare
ce-alunecă pe netede tăceri
și mă visez cum zbor în stol de
păsări
vestind gălăgios
noi primăveri

*

Cad stropii grei de ploaie pe pervaz
cu sunet stins de tamburine
ce parcă-n urmă cu mai multe vieți
au răsunat atât de viu și-n mine

cad iarăși stropii ploii pe pervaz
și-ascult cum trece doar ecoul lor
prin mine
ca printr-un artefact uitat la mal
de valurile mării care-au adormit
sub cerul ce își aștește ochiul
plumburiu
departe-n larg

*

Pojghița de zăpadă a somnului
s-a topit instantaneu
sub fierbințele sunetului ascuțit
înfipt cu iuțea icului
în trunchiul subțire al visului
prăbușit
fără vreun scâncet
peste băltoaca tulbure și rece-a
dimineții

doar ramurile subțiri
de pe care toate păsările nopții-au
zburat speriate
se oglindesc în apa rece tremurând
înfiorate
ca și cum încă
le-ar mai auzi cântare.

RUGĂ

Și dintr-o dată mă trezesc cu
dimineața asta
respirându-mi în fereastră
iscodindu-mă cu ochi curioși
numărându-mi atentă pe riduri
cu degetele-i de lumină
anii
întristările

și bucuriile

până când
râzând încerc să o dau la o parte
- fă-mi te rog loc – îi spun
să mă mai pot prelinge cu tine
peste marginea cercevelei
ca să ne pierdem împreună
în abisul acesta de lumină
strălucitoare
ce dezghioacă precum lama de cuțit
sâmburul alb al bucuriei
de a fi
din crusta uitării.

POATE

Poate-ntr-o zi
când
orbit de strălucirea fierbinte-a
luminii
ce lăncezește plictisită
privind la jocul nebunesc al zilelor
ascunse-n filele de calendar
- mereu aceleași totuși mereu altfel -
și agasat de interminabilul hip-hop
de secunde și ore
te vei opri
lăsându-ți gândul să se-ncolăcească
ca să te-mbie iar și iar
- pe limba biblicului -
cu ispita speranței că
o-ssssă și o-ssssă-n regatul de vise
- pe fir de paiang
presărat cu safire de rouă -
și ascultând cu și mai mare luare-
aminte
susurătorul o-ssssă o-ssssă
scăpa-vei din palme povara
- balon cu iluzii tixit -
ce se va înălța grăbit
tot mai sus și mai sus
către țara modestului
poate.

TANIA NICOLESCU

Scrisori deschise **Dragă domnule redactor...**

(O epistolă din viitor)

În revista „Familia”, nr. 5/2019 domnul Ion Simuț provoacă lumea literară cu un eseu important: *Elegie pentru revistele literare*. Textul a circulat pe Internet, prin poșta electronică de la scriitor la scriitor, de la cititor la formatorul de opinie, o meserie la modă.

Autorul pune sub semnul întrebării situația presei culturale, a revistelor tipărite pe suportul de hârtie, titlul este bine ales, elegie... Tristețea, regretul sunt evidente, o lume moare sub ochii celui care a iubit/ iubește mesajul transmis prin revistele literare tipărite.

Tema este de interes pentru că lumea se schimbă, „șocul viitorului” ne învăluie.

Revistele nu dispar, se transformă, devin lichide, alunecoase. „Cititorul de iluzii”, cum plastic se exprima umoristul Dumitru Hurubă într-o carte a sa (cu acest titlu pertinent pentru perioada „rezervației cu zăpăciți de tranziție”), nu mai colecționează revistele în formatul tipărit, el preia aceste reviste în format electronic și le stochează/ depozitează elegant într-un fișier electronic, pe un dispozitiv electronic. Acesta e de cinci centimetri, îl porți în buzunarul pantalonilor de serviciu, puțin șifonați, puțin lustruiți în genunchi. Dispar depozitele, dispar rafturile de lemn sau de plastic. Lumea se micșorează dramatic. Revista nu mai ajunge la destinatar prin curier poștal, ea ajunge la destinatar prin email. Multe redacții au cititorii lor, aproape invizibili, dar constanți, dedicați, legați în rețea. Revistele se citesc în format electronic, direct pe sit-ul acestora, la orice oră, când distinsul receptor are timpul necesar, când are planificată ora de cultură, când poate „digeră” cultură... Cine citește apelează la marile biblioteci virtuale, are acces la marile cărți ale lumii în format electronic. Intervine „lectura fără frontiere”, unele sit-uri asigură și traducerea imediată a textelor.

Revistele nu mor, se transformă brutal.

Astfel de revoluții au mai existat în istorie, ele au schimbat lumea, au căzut imperii. Cine stăpânea alfabetul putea comunica rapid, aproape invizibil, fără hotare. Pictogramele rămăneau agățate în piramide, temple, pietre de aducere aminte, locuri publice. Mesajul circula împins de alfabet...

Când analizezi dimensiunea fenomenului trebuie să ai în vedere **megatendințele** care au pus stăpânire pe viața socială. Ele străbat societatea cu energie, oamenii nu se pot opune, modelează mințile, destinele, sectoare întregi cu expunere publică. Sunt globalizatoare, vin din transformările profunde ale societății și cheamă la schimbare. Teologii au subliniat totdeauna că aceste fenomene sunt asemenea nașterii unui om, durerea pune stăpânire pe trupul femeii, apoi urmează eliberarea, bucuria venirii pe lume a unui om. Societatea suferă durerea nașterii unei noi epoci. Megatendințele, adică utilizarea calculatoarelor, managementul cultural, marketingul literar, schimbarea capitalelor culturale, a centrelor de putere și financiare, toate marchează tema revistelor culturale. Nimic, însă, nu e gratuit, schimbarea presupune și costuri: calculatorul, programele de calculator, dispozitivele electronice, procesul de învățare și adaptare, imprimantele etc. Noua generație intră în acțiune și prea inițiativa din acest punct de vedere.

Nu suntem în fața unui declin de conținut, suntem în fața unui declin de sistem, unul care era corect

politic în secolul al XV-lea și ulterior.

Lumea comunică, scrie mult, stilurile se schimbă și ele brutal. Publicul are alt chip și el: revistele se comunică pe Internet, se citesc pe Facebook, pe bloguri, oamenii ajung la informație. Apare specializarea, formarea rețelelor în jurul unei reviste, cititorii. Se comentează, se apreciază, se neagă. Se face rapid, pe bază de interes, prin pictograme, fraze scurte, unele academice și importante.

Exemplu... „Gala Poeziei Române Contemporane” se desfășoară la Alba Iulia (2019) în sala Muzeikon, în organizarea Uniunii Scriitorilor din România, a Bibliotecii Județene „Lucian Blaga”, a Consiliului Județean Alba. Un eveniment de ținută, anunțat din timp. Ca în alți ani participă până la cincizeci de persoane. Biblioteca înregistrează evenimentul, îl transmite pe Facebook și în alte sisteme de comunicare. Gala este vizionată de câteva mii de oameni, ei au acces la noutățile din domeniul poeziei, la canonul propus de conducerea uniunii etc. Se comentează, se vizualizează tablourile literare etc. Ulterior, evenimentul este preluat de revistele literare și se consemnează datele importante, mesajul etc. Mai este de actualitate evenimentul după câteva luni?

O altă tendință este specializarea cititorului. În capitalismul globalist prezenteist, în drum spre post-umanism și trans-umanism, marcat de tribalizarea grupurilor umane, tânărul trebuie să se specializeze de la vârste mici, opt-zece ani. Educația este o investiție, ca atare părinții se orientează spre domenii care aduc venit, adică viitor cuantificabil. Tinerii sunt orientați spre meserii practice, pragmatice, lumea științelor umaniste este ocolită, nu aduce venit prea mare și imediat. Se acceptă meserii precum inginer de sistem în domeniul calculatoarelor, medicina, științele juridice, științele economice, valorificarea deșeurilor etc. Tinerii studiază până la treizeci de ani (facultatea, masterat, eventual doctorat etc.), intră în criză existențială, se căsătoresc, apar copii, lumea este ocupată tot timpul.

Cine încep să muncească →

CONSTANTIN STANCU

sau se lansează în afaceri, aceștia nu mai au timp. Activitatea de la locul de muncă durează constant peste zece ore, deplasarea de acasă la serviciu și retur durează mult, timpul necesar lecturilor este mereu insuficient. Uneori tinerii migrează spre cele zece-doisprezece orașe mai mari, spre alte țări. Acolo lumea e mai agreabilă, mai generoasă. Lipsa unei educații permanente (constante) duce la rupturi. Viața individului s-a frânt. A apărut fractura dintre generații (fractalia), generațiile nu mai au legături comune.

Pentru a lectura trebuie să ai timp, trebuie să fii educat, să înțelegi, să accepți mesajul. Pentru a scrie, la fel. Tinerii au intrat într-un alt labirint social, paralel cu labirintul retrograd al celor în vârstă. Cine studiază științele umaniste trebuie să aibă resurse, mediul necesar, să aștepte ani buni până acumulează, cunoaște, realizează ce se petrece în sfera literaturii. Cine îi subvenționează pe acești tineri? Mai avem „boierii” de viță veche?

În lumea de azi industria divertismentului a luat locul artei. Artă este marginalizată, este un lux. Divertismentul a luat locul literaturii. Pentru reviste nu mai este timp și nu mai sunt ochi (vorba lui Iisus: Au ochi și nu văd...).

Un istoric literar serios va analiza revistele online, cu siguranță. Nu va putea nega existența lor, a scriitorilor etc. Aici apare o altă problemă. Un critic literar nu are timpul necesar să analizeze tot ce apare. Aceste persoane sunt „capturate” de sistem (edituri, U.S.R., reviste consolidate, evenimente culturale și politice, grupuri literare etc.). Cine îi plătește pe acești critici pentru a realiza „cenzura” necesară în acest „tsunami” literar? Învățarea permanentă, asimilarea de noi orizonturi este necesară și în acest domeniu. Autorii serioși îi provoacă, asigură o presiune constată asupra lor. Mai sunt unii scriitori pasionați, persoane dedicate artei, naivii de serviciu prezenți în orice epocă.

Cultura va trebui subvenționată în formele specifice acestui timp, legată strâns de paradigma epocii. Nu putem abandona creația literară, ea asigură identitatea noastră într-o lume globalizată. Cine suntem, de unde venim, încotro mergem... În

globalizarea actuală contează diversitatea, cultura de nișă, noi curente care apar, texte esențiale. Tinerii sunt și ei acolo. S-au adaptat de mult. Despre temele literare, sigur, ele trebuie diversificate... și se face...

Atât timp cât viața economică, mult mai intransigentă, acceptă tranzacții online, imediat, fără condiții, cât timp plățile se fac la orice oră din zi, lumea culturală va trebui să se adapteze, oamenii să accepte schimbarea ca făcând parte din paradigma vremii.

În redacții sunt mulți pensionari pentru că ei sunt disponibili, au fost captați de sistem, se înțeleg și susțin starea actuală. Sunt duși de val, sunt în primele rânduri. S-au luptat și ei cu alții pentru a ajunge la acest stadiu. Au timp, sunt racordați la marea cultură prin educație, au un venit mai sigur, se cunosc între ei. Sunt încă disponibili, poate un pic egoiști, dar nu au fost afectați de fenomenul fracturilor dintre generații... În paralel, există și redactorii unor reviste care s-au adaptat la sistem.

Domnul Ion Simuț evidențiază trei reviste active: „România literară”, „Observatorul cultural”,

Marcel Lupșe, Busuioc

„Dilema veche”..., plus „Familia”.

Consider că sunt mult mai multe. Aș aminti revista „Banchetul” (Petroșani, Dumitru Velea), „Vatra veche” (Târgu Mureș, Nicolae Băciut), „Feed Back” (Iași, Daniel Corbu) etc. Ele se comunică prin email, apoi, la cerere se pot primi prin curier poștal, dacă distinsul receptor nu prindează color paginile care îl interesează. E o simplă enumerare, fără valoare de canon.

Ion Pachia-Tatomirescu în cartea sa *Pagini de istorie literară valahă de mâine, vol. I-II-III-IV*, Timișoara: Editura Waldpress, 2014-2017), peste 1600 pagini, analizează fenomenul revistelor literare, contribuția lor la cultura română și operele unor scriitori remarcați în aceste perioade ultime...

Mulți istorici literari au început să citeze din operele unor scriitori care au publicat în mediul virtual, o fac elegant și cu dezinvoltură, semn că lumea se schimbă. Tinerii abordează lumea virtuală cu energie, vezi activitatea lui Claudiu Komartin și echipa sa de la „Poesis Internațional”...

În revista „România literară”, nr. 24-25/2019 poetul Nichita Danilov face o analiză mai profundă asupra fenomenului, în articolul său *Cartea viitorului*, ajungând la concluzia (dramatică și șocantă?) că în viitor lumea va scrie cărți și reviste folosind pictogramele. Cum timpul nu mai are răbdare cu noi, (vorba lui Marin Preda) s-ar putea întâmpla multe. Istoria scrisului și a bibliotecilor demonstrează că societatea a suferit mereu șocuri (alfabetul, tipografia din China și tiparnița lui Gutenberg)... A se vedea și ITTU, CONSTANTIN, *Vademecum bibliologic*, Alba-Iulia: Altip, 2008, carte care explică istoria scrisului...

Puterea este în mișcare, cum scria Alvin Toffler...

După apariția tiparului în Europa, Biblia a fost tradusă în tiraje de masă, ajungând în mâna unor oameni simpli. Așa a început reforma... Acest lucru a fost considerat o catastrofă de intelectualii vremii (teologi, literați, comentatori angajați la palat, scribi)... A luat foc Europa...

Viața noastră, încă, reprezintă efectul acelor schimbări...

Hațeg, 30 iunie 2019

Ocean întors

Sperând la un pașaport

Luasem de la Otopeni avionul spre Viena și de acolo spre New York, unde am aterizat în 17 august 1990 pe aeroportul Kennedy. La serviciul de vamă câțiva tineri de culoare se ocupau în dorul lelii de noi veniți, jucându-se cu mototoale de hârtie și glumind. Relaxarea funcționarilor de la aeroportul Kennedy m-a uimit, eu venind dintr-o țară unde domnea strictețea în locurile publice. Curățenia din arie era îndoielnică și în flagrant contrast cu aeroportul vienez foarte dichisit, parfumat, asortat cu felurite buticuri care mai de care mai ispititoare. La Otopeni, de unde plecasem domnea încă spiritul fostei dictaturi, emanând de la securiștii plantați peste tot, având fețe încremenite, cunoscutul aer glacial, suspicios. Lipsindu-i o semnătură de la sindicat, soțul meu era cât pe ce să fie întors înapoi. Ne-am simțit ca electrocuțați pentru câteva minute până când s-a lămurit problema. Știți cum ni se inducea sentimentul vinovăției fără a avea vreo vină. Vă imaginați ce destindere a pus stăpânire pe noi la Viena! Acolo am trăit un moment de adevărată fericire la gândul că mi-a fost dat în sfârșit să pun și eu piciorul în acel Occident „în putrefacție”, pe care proletariatul trebuia să-l îngroape, cum învățasem la socialism științific. Hayni, o prietenă de la Târgu-Mureș i-a spus odată în glumă tovarășului Mackai, securistul responsabil de compnia noastră: „*Tovarășe Mackai, mi-i teamă că o să moară mortul (citește Europa Occidentală), o să-l ducă la groapă și noi tot n-o să-l vedem*”. Scena a fost hilară, securistul a râs căprește, dar a intrat în joc. Noi am râs de ne-am stricat, admirând pe Hayni cea bravă, fără să întrezărim că, nu peste mult timp, pe colonelul Mackai o să-l vedem, a doua zi după revoluție, prizărit prin Piața Trandafirilor, mergând grăbit cu gheața în spate. Se schimbaseră macazul spre capitalism.

Trăiam acele momente incerte, neștiind ce cacealma de proporții i se jucase poporului român. Atunci chiar credeam că tovarășul Mackai va plăti cumva pentru participarea lui la teroarea roșie, pe care el o simboliza zilnic, când drumurile noastre se

încrucișau, mergând în sus și în jos pe strada Bolyai. Mi-am amintit cum prin colegul Sfârâiac, șef cu protocolul la Centru, trebuia să-i înaintăm colonelului acele teribile umilitoare note informative despre excursiile în străinătate. Cel mai interesant punct din notă privea posibilele noastre întâlniri cu vreun străin, suspect prin definiție pentru securitatea română. Dar cine apuca să meargă, mă întreb? Numai privilegiatii sistemului. Auzeam în secret la sfârșitul verii că soția președintelui Tribunalului sau cine știe ce medici chirurghi, care operau pe inimă, cine știe ce notabilități între care noi nu ne numărăm, au primit pașaport pentru „mortul”, la care se referise Hayni. Privilegiatii se întorceau, după o vacanță tănuțită în Occident, și ne împuiau capul cu critici de tot felul la adresa scumpetii din Germania sau de aiurea, pregătindu-și prin această propagandă împutită terenul pentru călătoria din vara următoare. Ei făceau parte, acum realizez, din rețeaua de manipulare a românilor obișnuiți, sortiți să stea numai acasă și să muncească pentru fericirea nepoților și strănepoților, adică a generațiilor proiectate într-un viitor de aur.

Dar colonelul avea și alte sarcini, despre care am aflat la scurt timp după ce am cerut un pașaport ca să călătoresc la sora unei prietene din Germania Federală. Ca asistentă la Institutul Pedagogic, pentru o perioadă, i-am avut studenți la *Teorie Literară* pe unii ofițeri de securitate, obligați să-și completeze studiile la rezezeală. Cum s-ar zice, ei erau niște ofițeri făcuți pe puncte, după o expresie a epocii. M-am gândit în acea vară a lui 1975 să încerc și eu să cer un pașaport spre gloriosul Vest. Aveam 200 de mărci în bancă trimiși de sora prietenei mele, așa că am

încercat marea cu degetul, adresând cererea mea unuia din foștii mei elevi. Ne aflam imediat după semnarea Acordului Final al Conferinței de la Helsinki, care reclama încurajarea turismului și a liberei circulații a indivizilor. După o vreme de așteptare m-am înscris la o audiență la Securitate, cerându-mi dreptul, în acord cu spiritul conferinței, care pentru securistul cu pricina, am constatat, nu valora nici cât o ceapă degerată. I-am spus că am valută, că nu mă duc ca o cerșetoare, dar replica lui a fost în schimb că am părul prea lung și prea frumos și s-ar putea să fiu reținută de vreun neamț pe acolo. Evident că era un dialog între surzi și că eram persiflată ca să fiu descurajată. Am încercat mici intervenții prin cunoștințe, care aveau rude la temuta instituție, pentru că înverșunarea mea de a călători devenise direct proporțională cu rezistența pe care o întâmpinam. Nu știu cum se face, dar cineva s-a îndurat acolo și mi-a trimis o aprobare a pașaportului acasă cu specificarea că, fiind cadru didactic, trebuie să mai trec printr-o vamă, aceea a partidului, și deci că mai trebuie să mă duc la secretarul tovarășului prim-secretar Vereș ca să obțin aprobarea. Am intuit imediat că se făcea un joc. M-au aprobat în batjocură la Securitate ca să mă trimită de la Ana la Caiafa, unde eram cu certitudine respinsă. Și așa a fost. Am trăit o vară fierbinte, extrem de tensionată. Ce-i drept, vroiam să plec cu orice preț din țară, dar nu puteam mărturisi gândul meu nici măcar celor foarte apropiați, atât de mare era miza și riscul de a pierde tot.

Am urcat și Golgota așa-zisei aprobări de la Comitetul Județean de Partid. Într-o minunată dimineață de vară pe la orele 10:00 așteptam înfrigurată pe unul din coridoarele clădirii acoperite cu olane smălțuite, situată în centrul orașului, unde își desfășurau activitatea zeei comuniști ai județului Mureș. Am fost primită de tovarășul Husar, dacă nu mă înșel, consilier sau secretar al primului-secretar Vereș, acesta din urma, fost muncitor săltat în importanta funcție de conducere. Despre Vereș, un bărbat de statură medie, purtând ochelari de intelectual stilat, gurile rele bărfeau că „își aleargă caii”, având chiar latitudinea să-și →

SILVIA URDEA

aleagă câte-o femeie pe sprânceană, dacă i-ar fi căzut cu tronc. Că, vezi bine, codul eticii și echității era pentru noi ceilalți, dar nu și pentru ei, care se distrau de minune la sărbătorile comuniste la vila de pe insula amenajată pe râul Mureș, la castelul de vânătoare, fost al Regelui, de la Lăpușna etc., etc. Căci vorba poetului "măștile se schimbă, dar râul a rămas".

Dacă m-aș fi gândit atunci la frumoasa blondă platinată, pe care o cunoșteam foarte bine și care a fost una dintre alesele tovarășului prim-secretar, probabil aș fi scurtcircuitat drumul meu pentru aprobarea de la partid și, cine știe, poate m-aș fi ales cu un pașaport. Dar nici nu m-am gândit și nici nu aș fi fost în stare să cer cuiva să intervină la number 1 al județului. Înainte de a intra la tovarășul Husar l-am întâlnit pe coridoare pe tovarășul Trâmbițaș, activist cu propaganda, care venea frecvent la ședințele noastre la Institut. Cu siguranță era informat de ce mă aflam acolo și mi-a aruncat o privire goală, cenușie ca unuia care vrea să „iasă din rânduri”, făcând ceva necuviincios, blamabil. Vezi Doamne, a cere un pașaport în Occident atunci când erai un cetățean obișnuit al orașului era un gest de frondă subversivă în ochii celor de la partid. L-am revăzut și pe tovarășul Trâmbițaș imediat după revoluție. Își pierduse bățosenia, da, coborâse între noi oamenii obișnuți, având aproape înfățișarea unui câine bănut. Se vedea însă că accepta cu greu cotitura și căderea din Olimpul comunist.

Iată-mă poftită în biroul somptuos al tovarășului Husar. După ce l-am informat ce vreau, deși el știa prea bine, mi-a trântit-o că din lipsă de valută noi nu putem călători și că țara nu-și poate permite să își trimită cetățenii așa, la voia întâmplării, cu buzunarul gol. „*Dar am 200 de mărci, bani personali și o familie care mă va găzdui pe durată șederii*”, am încercat eu să mă apăr. Am adus apoi în discuție *Declarația de la Helsinki*, care accentua pe ideea liberei circulații a oamenilor. Am primit imediat o replică fermă despre cum că cele spuse acolo se aplică la echipele sportive sau culturale, dar nicidecum la prostul de rând. Da, da, îmi spuneam eu în gând, „*șampania este băutura pe care o bea clasa muncitoare prin reprezentanții ei*”,

cum suna un banc al momentului. A continuat apoi să mă dascălească, motivând că ceea ce doresc eu este total nepatriotic, pentru că tocmai inundase Pocloșul și valuta pe care o am eu în bancă ne trebuie la rezolvarea necazurilor interne, cum ar fi tocmai acea inundație. „*Dar sunt banii mei*”, aproape i-am strigat și tot al meu este dreptul de a călători, gândindu-mă la cât de patriotice erau privilegiile lor plătite din munca noastră a tuturor celor fără alte drepturi decât acela de a roboți, a sta la cozi și a ne gândi la ce mâncăm mâine.

Am fost respinsă, am fost umilită și am plecat cu un gust de cenușe în toată ființa. Toate corăbiile mi se înecaseră, speranțele parcă muriseră și ele toate, orizontul îmi părea coborât până la vârful pantofului. Acel robot de la partid mă împrocăse cu aroganța lui, părând a-mi spune: „*n-am ce-ți face, așa e lumea noastră, eu sunt sus, iar tu ești jos și trebuie să te împaci cu asta*”. Pe stradă m-a podidit un plâns furios că n-am avut curajul să-i spun mai multe despre regimul represiv pe toate planurile, dar mai ales pe cel al gândirii.

Într-o zi din toamna aceluiași an, după anularea dreptului meu de a călători în Germania Federală m-am întâlnit cu colonelul la colțul clădirii unde lucram. M-a întrebat, fără nici o introducere, dacă nu vreau să dau un fel de informații la un anumit telefon despre o posibilă literatură de setar al celor din cercul revistei *Vatra*. L-am răspuns tot atât de direct, cum m-a abordat el, că eu fac critică literară la lumina zilei, nu în secret, la un telefon special desemnat pentru asta. Va să zică asta le era tactica: te întărâtau, neaprobându-te ca apoi să te momească să intri în rețeaua lor de

informatori, lăsându-te să înțelegi că așa poate vei primi în schimb ce dorești de la ei. „*Nu, nu, frate cu dracu ca să trec puntea nu mă voi face*”, mi-am zis, chiar dacă n-aș vedea în viața mea un pașaport de la ei. Cu o conștiință scindată nu se poate trăi ușor dacă nu te-ai născut lepră și eu vreau să pun liniștită capul pe pernă să mă culc.

Ori de câte ori rețrăiesc scena de la partid cu tovarășul Husar îmi revizuiesc acuzațiile pe care mi le aduc pentru plecarea din țară. Aveam aproape cincizeci de ani când am primit primul pașaport în 1990. Ploua cu pașapoarte spre America și Europa, cu condiția să demonstrezi la ambasadele țărilor respective că lași în țară ființe foarte apropiate și proprietăți, care te vor determina să te întorci. „Ploaia” cu pașapoarte a fost un semnal palpabil că dictatura se pulverizase. M-a cuprins o „*libertate saturnalică de sclav beat*” când mi-am văzut poza pe un pașaport. Era în a doua jumătate a lunii iulie 1990, când am fost chemați la ambasada americană de la București, unde depusesem o aplicație de călătorie la New-York la fratele meu, care reușise să fugă prin Siria în Turcia și de acolo mai departe spre State.

Este interesant să recitesc corespondența cu fratele meu din prima jumătate a anului 1990. Chiar la început, am fost furați de chipul degajat al lui Petre Roman care vorbea franțuzește, necum să se bâlbâie ca fostul dictator. Și Ion Iliescu ni se părea că desprins de pe coperte manualului despre perestroika lui Gorbaciov. Ba, mai apăruseră pe tanc, flancându-l pe Ion Iliescu, doi artiști marcanți ca Mircea Dinescu și Ion Caramitru, toți cu flanele muncitorești pe ei, ca să pară apropiați de masele îmbătate de amor pentru noii apostoli ai „democrației originale”. Primiserăm și ceva căldură în case, cașcaval și salamuri prin alimentare, portocale! Trai pe vătrai!!!! După deceniul negru chiar că vremurile începuseră să ne aducă un dezgheț în suflet și eu îl chemam înruna pe fratele meu să se întoarcă împreună cu familia de la New-York, pentru că la noi acasă, pe mult iubitul nostru plai mioritic sunt numai „lanuri de mătășă”, căci lacrimile au început să se usuce.

Fratele meu trăia într-o oarecare măsură frenezia momentelor de→

Marcel Lupșe, Lavandă

început ale schimbării, după ce văzuse și el prima revoluție filmată și ascultase minciunile de la *Europa Liberă* despre zecile de mii de morți de la Timișoara.

Totuși fratele meu a fost primul care a tras alarma și ne-a turnat apă rece peste creierile noastre înfierbântate de emoții. Soțul meu în tandem cu el a început să-i bănuiescă de măsluire pe cei care se cocoțaseră pe tanc, îndreptându-se spre televiziune. Cât de ciuit era adevărul în presa din țară în acele zile! Internetul încă nu exista și nimeni nu ne spunea că Petre Roman este fiul lui Valter Roman, fost agent sovietic cominternist, că Iliescu fusese și el școlit la Moscova, că avea motivele lui să-și ia revanșa împotriva lui Ceaușescu, că subita dragoste a lui Iliescu pentru popime e o farsă grosolană. Chiar, ce farsă, domnule, dacă ne gândim că l-au împușcat pe Ceaușescu în ziua de Crăciun! Cum de n-a protestat popimea toată și întreaga suflare românească?! *Iar azi, după aproape trei decenii de la revoluție, când putem pune față în față tot ce s-a construit în timpul dictaturii și tot ce s-a dărâmat în timpul capitalismului de junglă crima din ziua Crăciunului ni se pare încă mai abominabilă!!!*

Si despre toate acestea am aflat de la New York, unde presa era liberă, informațiile circulau, nu ca la noi. „Bunicuța”, alias Ion. Iliescu, nu s-a dezmințit. Dacă inițial declarase că FSN-ul va pregăti alegerile democratice, dar nu va lua parte în alegeri, după foarte scurt timp și-a schimbat gândul, că doar *”nu era să lase el altora plăcintele gata pregătite”*, mi-a strigat în telefon fratele meu de la New York, parafrazându-l pe Iliescu. A înșfăcat puterea pentru două mandate și jumătate, timp în care a ajutat din rășputeri la restaurația post-comunistă și la ruina economică a României, într-un cuvânt la trădarea intereselor nației noastre. Și ce altceva putea să facă unul născut din Ilici Iliescu, crescut în spiritul cominternist, fără dragoste de România și de români?!

Fandarea fesenistă ne-a pus pe gânduri. A urmat acordarea dreptului maghiarilor de a sărbători ziua națională a Ungariei la 15 martie, când se știe ce conotații tragice are această zi pentru români. Putea un președinte român, oricât de liberal și

democrat ar fi fost el, să-și umilească în așa hal propriul popor? Nu. Dar Iliescu a făcut-o, având motivele lui internaționaliste. După nefasta aprobare am avut inevitabil confruntarea din martie 1990 din Piața Trandafirilor de la Târgu-Mureș.

Se petreceau tot felul de lucruri ciudate. Smaranda Enache revenise din București la Târgu-Mureș încă înainte de căderea comunismului. Se pusese în fruntea unei organizații, *Pro Europa* cu mare prestigiu în rândul maghiarimii. Pasă-mi-te noi românii eram așa de primitivi că trebuia să ne tragă organizația ei în rândul țărilor civilizate. Dacă mă gândesc acum la toate tertipurile maghiarimii din România, la revendicările acestei comunități privind reorganizarea administrativă a țării, la pretențiile de autonomie, mai că aș zice că organizația Smărandiței a fost programată dinainte de căderea lui Ceaușescu, având dintru început bătaie lungă. Dar cine poate știi adevărul gol goluț?! Propria noastră istorie recentă este și continuă să fie o mare taină pentru noi, oamenii de rând, iar istoria trecută ne este siluită ca să servească interese străine. Credeam că după Roller nu va mai îndrăzni nimeni să se atingă de istoria noastră, dar m-am înșelat amarnic.

Smaranda s-a dovedit foarte activă în combaterea intereselor românești. Nu mare mi-a fost mirarea când, stabiliți la New-York, în 1991 să descopăr în *New York Times* o relatare succintă despre sesizarea Smarandei Enache de la Târgu-Mureș, care era nemulțumită că în România începe un cult al lui Antonescu. Auzi, domnule, ce o nemulțumea pe Smaranda! Sigur, sigur Antonescu fusese bărbatul politic care n-a lăsat Transilvania sfâșiată până la sfârșit și devenise o figură de temut pentru interesele politice de astăzi ale maghiarimii, care vrea să scoată castanele din foc, jucând cartea holocaustului.

Țăranii de pe Valea Mureșului au venit la Târgu-Mureș pentru că au auzit de propaganda iredentistă, care începuse îndată după noaptea revoluției. Se spune că unii ofițeri de securitate i-au instigat. Dar chiar dacă așa este, tot ce a urmat în rîndurile maghiarimii din România este dovada unui val de revizionism de netăgăduit.

Unii dintre ei speră să se reediteze în România ce s-a întâmplat în Kosovo.

Varsăm o lacrimă și punem din suflet o floare pe mormântul pictorului Radu Ceantea, cel care împreună cu un pumn de români cu dragoste de neam a înființat *Vatra Românească* la Târgu-Mureș ca să răspundă atitudinii fățarnice a profuziunii de organizații maghiare, care toate, mai voalat sau mai pe față, converg spre același țel. Ce minte ușoară au dovedit cei de la *Grupul de Dialog Social*, care în numele unui cosmopolitism detașat au ignorat interesele naționale.

Câte critici înverșunate au curs împotriva *Vetrei Românești* din partea bucureștenilor superficiali, care nu vor înțelege niciodată ce a însemnat opresiunea națională, socială și culturală din Transilvania. *Vatra Românească* a izvorât dintr-o reacție organică a instinctului național de apărare împotriva uneltirilor antiromânești, pe care le-a simțit în preajmă.

A fost cotoată ca o organizație extremistă când, de fapt, n-a fost decât expresia luptei anticorpilor împotriva unui virus antiromâneesc, care se multiplică de acum treizeci de ani și până astăzi. Miopia guvernanților de la București a fost însă premeditată, arătându-și întreaga măsură în așa-zisa anchetă asupra confruntării dintre români și maghiari din martie 1990 la Târgu-Mureș, anchetă cu care a fost imputernicit nimeni altul decât Gelu Voican-Voiculescu, descins în oraș ca să se bucure mai degrabă de nuri unguroaicelor decât să facă lumină într-o tragedie.

Este aceeași miopie care se manifestă față de procesul de deznaționalizare a românilor trăitori în județele Covasna și Harghita, proces care continuă să aibă loc chiar sub ochii noștri.

Țăranul Cofariu a fost zdrobit și lăsat mai mult mort decât viu în fața hotelului *Continental*, iar *Europa Vestică*, în care minciuna ungurească a ajuns prima, trebuia să afle cât de barbari erau românii. Iată de ce activa la Târgu-Mureș societatea „*Pro Europa*” a Smarandei Enache, ca să-i scoată pe români din barbarie! „*Curat murdar*” ar zice Pristanda.

(Din *Fragmente din Babylon*)

Umbra curcubeului

ne pierdem în noi...

ne pierdem tăcuți într-o Lume pustie
printre lacrimi,
printre zboruri frânte,
coborând matinal în noi...

ne ridicăm în Amurguri plânse,
ne-abandonăm neputincioși
în Simfonii mute de dor –
Simfoniile nopților de Dragoste...

trupurile descătușate din Iubire
se scaldă în roua zorilor
născându-ne mai puri,
mai îndrăgostiți,
pierduți prin Timpul ce ne macină
în umărul drept al Clepsidrei...

ne regăsim răniți de spadele
amintirilor –
picături de fericire ce scaldă
soldații războaielor necunoscute
învingători,
învinși,
amară și dulce melodie a Vieții,
răsfrântă din vise ne-mplinite...

Timpul desenează pete de Curcubeu,
Lumea se prăbușește în jurul nostru
ne pierdem iarăși în noi,
vibrând de Iubire...

amintiri., amintiri., amintiri...

amintiri – bătaie de Timp uitat,
învăluite în praf de stele,
din frumoase povești de Iubire,
picături proaspete de dor,
căzute în Amurg de pe buza
Infinitului...

amintiri – bătaie de inimi înfierbântate,
mângâieri închizându-ne pleoapele,
învăluite de miresmele Iubirii,
ploaie de Curcubeu răsfrânt
într-un zambet de floare,
îngropându-ne Eternitatea clipei...

amintiri – lacrimi sărate pe bolta
inimii,
ce se preling înghemuite din colțul
ochilor
în căușul palmelor împreunate
într-o Primăvară târzie,
furată Timpului îmbătrânit...

amintiri – valuri ale destinului
poezii ale tinereții,
ascunse adânc în cenușa sufletelor,
păstrate talisman

prin nerostite întrebări:
mă iubești?!
te iubesc?!
ne iubim?!

ne depărtăm apropiindu-ne...

ard amintiri în frântură de șoaptă,
zburând pe aripi de vise,
împovărând cu durere,
sufletu-mi ucis de prea lungi
așteptări...

ce departe ești..! ce departe sunt..!

strivește-mă sub trupul tău scluptat în
ceară
amirosind a tei și-a busuioc,
pierde-mă cu fire de iarbă
pe verticala inimii tale
lăcrimându-mi Iubirea
picături arzând nervurile tălpilor mele
în luptă cu drumurile spre tine...

ce departe ești..! ce departe sunt..!

într-un târziu, rănit, ajung la tine,
ne cufundăm matinal în noi,
căutându-ne printre lacrimile
Cerului...

ce departe ești..! ce departe sunt..!

ne depărtăm apropiindu-ne,
dansând pierduți
în tristețea Amurgurilor...

ce departe ești..! ce departe sunt..!

suflet însetat de Iubire...

suflet însetat de Iubire, atât de
efemer,
născut în ritmul unui cântec de
Toamnă –
Simfonie târzie – izvor de Lumină al
nopților
ivit dintr-o lacrimă de Speranță
ascunsă într-o pagină de Viață,
așeză-mă cântec în murmurul buzelor
tale...

suflet însetat de Iubire, plutind în aer
împovărat cu Primăvara viselor
necomplinite,
cu lacrimi de fericire,
cu dulceața primului sărut,
lăcrimează-mă în căușul palmelor
tale...

suflet însetat de Iubire,
scăldat în râul amintirilor
fără de durerile Trecutului,
poartă-mi ascuns printre ruginii de
întuneric,
în peștera cea adâncă a inimii,
pe covoare de frunze,
chipul nevăzut al unei singure
Femei...

suflet însetat de Iubire,
ce curgi din azi în mâine
sub pleoape înlăcrimate,
rescrie povestea Vieții mele,
împletindu-mi visele în flacăra inimii
răspândindu-le, în Amurg, prin
Univers...

suflet însetat de Iubire,
plânge-mi cu lacrimi de cireș
Eternitatea...

uitându-mă în tine...

îmbrățișează-mi sufletul,
în căutarea sufletului pereche
vindecându-mă de tine
cu lacrimile gândurilor tale,
cu lacrimile copacilor răniți
de săni-ți molcumi
arzându-mi amintirile îndepărtate –
rugăciunile fierbinți,
sunetele surde ale inimii-mi ferecate
ce crede-ntr-o secundă de Iubire,
ce crede-ntr-un munte de Speranță...

singurătățile tale de dincolo de zi,
șoaptele suspinelor fierbinți,
depărtările dintre noi
sunt acum lacrimile sufletului meu,
scaldă-ți în ele trupu-ți gol
primenindu-ți Dragostea...

îmbrățișează-mi sufletul, în miez de
noapte
eu nu te văd cum plângi,
împrăștiindu-mi stelele,
alungând norii cei albi ai gândurilor,
stingându-mi, cu-n singur Curcubeu,
flăcările triste ce haotic vibrează
în visele mele de Dragoste...

îmbrățișează-mi sufletul,
uitându-mă în tine, în tine...

GEORGE CĂLIN

Asterisc

Maria Banuș Însemnările mele

Întins pe o perioadă de peste șapte decenii, cu multe întreruperi, totuși, cu abandonări ale scrierii lui pe lungi perioade, unele voite, altele nu, jurnalul Mariei Banuș (intitulat modest, *Însemnările mele*, și publicat în 2014, în două volume, la Editura Cartea românească, sub îngrijirea lui Geo Șerban) pare a fi opera ei cea mai interesantă. Asta pentru că Maria Banuș nu a lăst nimic neînsemnat din toate câte sunt, atât ale vieții, căreia i s-a dăruit cu toată ființa, dar și ale creației, vocație de care nu a abdicat niciodată.

Maria Banuș s-a născut în 1914, într-o familie de evrei asimilați ființei și culturii române din București, împărțind condiția burgheză a familiei sale, într-o capitală a României ce se afirma plenar, în plan politic, economic și cultural fără nici un complex la nivel european. În aceste condiții, Maria Banuș urmează cu succes cursurile Facultății de Drept și cele ale Facultății de Litere și publică primul său volum de versuri, *Țara fetelor* (1937), foarte bine primit de critica literară.

În tot acest timp, Marioara, cum își semnează de fapt și primele versuri, se caută pe sine în însemnările diaristice, urmărindu-și propria devenire sentimentală, spirituală și umană, într-un context fericit al devenirii României momentului. Acestea acționează volumul I al *Însemnărilor...* cuprinzând anii 1927-1944, ani ai formării spirituale, ai participării la evenimentele personale, familiale și istorice în care și-a simțit chemarea. E un jurnal al vieții, al primelor semne ale iubirii, al contradicțiilor trăirilor adolescente și tinerești, în care căutarea autenticității lor, răspunzând de fapt imperativelor spirituale ale epocii, joacă un rol preponderent. În același timp este un jurnal de idei, de frământări spirituale acute, în care condiția de femeie, de evreică asimilată creației în limba română în mod excepțional iubită și cultivată, își impune trăsăturile ei, cărora le face față cum crede ea mai bine.

Pe tărâmul iubirii, ca urmare a colaborărilor cu ziarul "Azi", condus de intelectualul de stângă, Zaharia

Stancu, tână de 18 ani rămâne vrăjită de personalitatea acestuia, de care se îndrăgostește fără drept de apel pentru întreaga viață. E vorba de acea dragoste irațională, organică, răscolitoare, fizică și psihică, zugrăvită cu atâta farmec în volumul său de debut, la care bărbatul cu 12 ani mai în vârstă, cu obligații familiale, răspunde cu condescendență și mai ales cu primitivismul orgoliului viril, ca rod mai ales al unei educații precare, adăugându-și cu mândrie experienței de mascul imbatabil un nou și inocent trofeu... Deși anii 1932-1933 când s-a desfășurat această iubire tulburătoare pentru Marioara aproape că nu este reprezentată în jurnal, din putoare sau din alte motive, nevoia de a-l revedea pe acest bărbat fatal apare în diferite momente ale vieții. Iată ce afirmă târziu, în 1938, când ea își întemeiease deja o familie, iar el adăugase colierului de trofee feminine o nouă cucerire: "Că eu sunt măritată, că el are o iubită. Ce importanță are, când pe o alee, în întuneric, mâinile mele l-ar putea înconjura, și n-aș mai vedea, n-aș mai auzi nimic, și m-aș topi în el, așa cum acum șase ani când nu eram femeie și cunoșteam extazul, strivită între scoarța copacului și trupul lui" (Maria Banuș, *Însemnările mele*, vol. I, p. 140).

Privind, însă, retrospectiv persoana în cauză, după fulminanta ascensiune politică (și literară, în acest context!) în epoca totalitarismului, menționează autoarea jurnalului într-o însemnare din 31 ianuarie 1961: "Pentru omul ăsta era să mă sinucid, zece ani l-am dorit, l-am visat. Gura lui arcuită mă chinuia, ochii lui tulburi albaștri mă urmăreau. Praf, praf, deșertăciune a deșertăciunilor. Azi el e, ca și eu de altfel, un ghem de murdărie, de ambiții nemăsurate și energie monstruoasă, uscat, laș, vanitos, lipsit de scrupule, sentimental. Iar eu obosită, cam fască, inertă" (op. cit., vol II, p. 82). Cum observăm, jurnalul Mariei Banuș nu ocolește problemele sentimentale, adevărurile cumplite ale vieții. Nu o dată se judecă pe sine, îi judecă pe alții aspru, direct, fără menajamente. Latura esențială a ființei, iubirea, atât de pură, de răscolitoare inițial, se degradează târziu, datorită slăbiciunilor bărbatului iubit dar și a vanităților

vieții risipite în obscure mănunchiuri de interese, tânguiri prostești, orgolii rănite, toate devenind reconstituiri firave din cioburi de amintiri, caricatura de fapt a unei iubiri care ar fi putut dăinui, dacă cei ce au aprins-o ar fi avut tăria s-o înveșnicească.

O altă dimensiune a vieții urmărită cu sfințenie în jurnal de poetă a fost cea a devenirii spirituale. Aici l-a avut ca interlocutor pe tânărul Richi (devenit mai târziu filosoful C. Ionescu Gulian) într-o aventură a comunicării de o viață, la care Maria Banuș a aderat cu toată ființa. În acel moment tânărul Richi se căuta pe sine, în această căutare a găsit-o pe viitoarea poetă la fel de doritoare de a se afirma și în acest tandem spiritual s-au născut două destine, deși, cum vom vedea, amândouă vor fi deturante de istorie. În acele momente de începuturi ale formării intelectuale a celor doi, Richi era un model: Afirmă diarista: "Richi citește enorm. Zilnic, dialectic. Conspectează și scrie, paralel lucrează la Etica lui" (op. cit., vol I, p. 476). De aici nevoia de a comunica cu acest om. Crescut între femei, mama dominatoare și mătușile copleșitor protectoare, Richi se salvează prin studiu intens, prin capacitatea enormă de a se obiectiva prin idei. Activitatea lui consecventă o provoacă pe poetă: "Richi a știut totdeauna cu cele mai abstracte cuvinte să mă tulbure... Pentru că ferește, ascunde faptul brut și când îl dă, îl intelectualizează cu o ironie, cu o ieșire din real; am fost întotdeauna afectată de tot ce i se întâmplă" (op. cit., vol I, p. 98). În aceste discuții →

GEO CONSTANTINESCU

ea își reclamă mereu condiția de femeie, de ființă prin însuși destinul ei condamnată să dea ascultare forțelor realului, ale biologicului, ale vieții care se viețuiește, cu bucuriile și exaltările, dar și cu tristețile și dezamăgirile ei. De aceea trăiește spiritualul ca pe o dramă. Afirmă ea la un moment dat: "Pentru femeie, începutul dramei spirituale e pierderea acestui acord, e neputința dureroasă de a mai cuprinde lumea prin simțuri, prin bucurie, prin lacrimă, prin bucurie, prin trăire simplă"(op. cit., vol I, p. 101). De aici și condiția de poetă care o urmărește mereu, aceea de evidențiere prin limbaj a profunzimii trăirilor sincere, firești, fără generalizări și capcane etice, mortificatoare. Dar contactul spiritual cu Richi era necesar tocmai pentru a se defini pe sine, cu ceea ce avea mai profund: trăirea fără opreliști a condiției individuale de femeie, în nevoia de împlinire prin sine, dar mai ales prin celălalt.

Celălalt va fi până la urmă inginerul Sorin, soțul ei, care nu o va aduce pe culmile pasiunii nestăvilite, dar îi va asigura stabilitatea unei familii, o va înțelege mereu și proteja, cu care va împărtăși condiția de mamă a doi băieți, care vor avea mai apoi viața și destinul lor.

Cu toate acestea, jurnalul ne dezvăluie mereu o obsesie: nevoia permanentă de dragoste pasională, răscolitoare, în care ființa individuală însetată de iubire să se topească definitiv. Poeta dezvăluie această dorință secretă fără ipocrizie falsă, înșelătoare: "Mi-e dor de dragoste, dragostea unui bărbat pe care nu-l cunosc. Iubirile vechi sunt dulci și calde și necesare ca aerul. Dar dragostea nouă, veninul dorinței, mi-ar da viață..." (op. cit., vol II, p. 41).

Dar istoria României de sfârșit a deceniului trei al secolului trecut se întuneacă o dată cu acutizarea naționalismului rasial antisemit, cu propaganda și amenințările din umbră, sau directe, ale imperiilor fascist și bolșevic, ce vor torsiona în mod artificial conștiințele până atunci aflate în armonie. Vor urma imediat mai apoi legile antisemite, cu reacțiile naturale din partea celor segregati și siliți să trăiască în ghetouri. În aceste condiții, Maria Banuș și prietenii ei intră în acțiunea luptelor subversive de factură comunistă, în speranța că numai astfel rasismul va fi învins. Au

loc evenimentele celui de-al doilea război mondial, apoi invazia și victoria bolșevismului. Maria Banuș rămâne pe baricade, îmbrățișează ideologia sovietică și proletcultismul jdanovist, alterându-și și mutilându-și creația poetică conform preceptelor acestuia. Îi apar volumele de versuri *Despre pământ* (1954), *Ție-ți vorbesc Americă* (1955), *Se-arată lumea* (1956) etc., iar eticheta de poetă de orientare stalinistă îi va umbri chiar și creația de mai târziu, după ce s-a edificat ideologic, văzând adevărul opresiv și inuman al noii societăți totalitare.

O dată cu raportul lui Hrușciov din 1956, când au fost dezvăluite mecanismele perverse ale marilor epurări staliniste și o parte din crimele acestuia se produce revelația adevăratei esențe a comunismului. Afirmă autoarea jurnalului: "Ne-au mințit. Ne-au tras pe sfoară". Adaugă ulterior, adâncind observația: "Am bănuț, am știut multe lucruri. Dar tot ce era crud, inuman, nedrept, îl punem sub semnul necesității" (op. cit., vol. II, p. 5). Iată unde a dus asimilarea cvasireligioasă a dogmelor. Sunt ani de viață, de luptă și de creație risipiți zadarnic. Sunt momente cumplite de constatare că tot ce se scrisese în acel "obsedat deceniu" este fals, inuman, hilar, slujind doar despotismul cu artificii stilistice rupte de realitate. Siluirea paniei poetice, alterarea voită a sevei naturale a creației a produs monștrii. De-abia atunci simte autoarea "un dezgust profund în fața grândilocvenței poeziei angajate, în fața platitudinilor cu ah! și oh! și substantive abstracte: adevăr, libertate, etc. E vechi, găunos, chiar dacă-i scris cu cele mai bune intenții" (op. cit., vol II, p. 147).

În paralel, Richi, interlocutorul

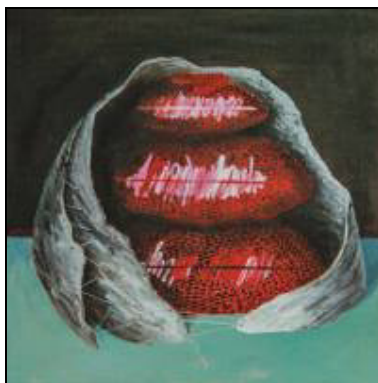
Marcel Lupșe, Flori de leac

spiritual de-o viață, n-a mai avut puterea să se ridice. Din dialecticul studios și aspirant al elaborării unei noi etici a secolului a devenit un funcționar dogmatic marxist-leninist, opunându-se de la înălțimea funcției sale oricăror idei înnoitoare, oricăror tinere talente care se străduiau să impună alte viziuni, mai umane.

În însemnările zilnice ale Mariei Banuș apar multe personaje ale epocii, mai les din lumea literară, precum: Nina Casian, Lucia Demetrius, Geo Bogza, Mihai Beniuc, etc., zugrăvite cu real talent, urmărindu-le evoluția mai ales din perspectiva contribuției fiecăruia la marea creație. Sunt multe observații acide, dezinvolve, esențiale. Unora le urmărește ascensiunea cu reală invidie, altora le critică mijloacele de parvenire ce nu-i ajută, și nu-i va ajuta, ci, dimpotrivă, le-a afectat și le va afecta, în mod negativ, însăși opera. Ea însăși se judecă obiectiv, fără menajamente, târziu, pe 9 septembrie 1991: "Sunt în afara vieții literare. Nu mai exist, nu mai contez. Singură mi-am făcut-o. De decenii, nu de ani. Nu am apărut interesele breslei, n-am luat cuvântul, n-am fost aleasă în Consiliul Uniunii" (op. cit., II, p. 581).

Jurnal de viață și jurnal spiritual, *Insemnările...* Mariei Banuș reprezintă o imagine vie a unei epoci și a creatorilor ei, a unei lumi ce a cunoscut vreme de multe decenii deturnarea de la mersul firesc, prin forța oarbă a unor guvernări despotice, în numele unor dogme pretins egalitariste, fără conținut în realitate.

Prin urmare, jurnalul autoarei *Țării fetelor* rămâne, în timp, prin el însuși o operă complexă, dar și un document spiritual și de viață al unei lumi care și-a trăit puținele biruințe și marile eșecuri în cadrele experimentului utopic comunist din România secolului trecut.

Marcel Lupșe, Fagure

FASCINANTA MEMORIALISTICĂ

Câteva gânduri de început

Un volum memorialistic este întotdeauna pentru mine o captivantă provocare, la fel ca și biografiile unor personalități care chiar au însemnat ceva pentru o epocă. Prin intermediul scrierilor de acest gen poți beneficia de oportunitatea de a pătrunde în laboratorul de creație al unor mari autori, de a trăi într-o lume demult apusă, de a descoperi labirintul vieții unor importante personaje cu înălțările și căderile lor. Lectura unei cărți memorialistice te transpune, de cele mai multe ori, pe un alt tărâm, conducând adesea la împlinirea speranței că adevărul a ieșit la iveală, izgonind seducătoarele concluzii bazate pe un buchet de cunoștințe aflate din amintiri oxidate de timp auzite sau citite până atunci.

Etimologia cuvântului („memorialistică”) ne îndreaptă spre substantivul „memorie”, definit ca fiind „o funcțiune sufletească datorită căreia reținem, mental, experiențe trecute, reamintindu-ni-le, bazată pe următoarele operațiuni: conservarea (păstrarea impresiilor trecute), reamintirea, recunoașterea și localizarea lor” (Minerva - Enciclopedie română). Într-o definiție mai recentă, „memorie” provine de la substantivul francez „memoire” desemnând înregistrarea unui eveniment. De la celebrul cineast Luis Bunuel ne-a rămas strălucita exprimare cu valoare de aforism potrivit căreia „memoria este cea care ne determină viața [...], viața fără memorie nu este viață”, sugerând să reflectăm la împrejurarea că într-adevăr memoria intervine în toate funcțiile cognitive, fiind esențială pentru supraviețuire, căci numai amintirea a ceea ce s-a întâmplat deja ne permite să anticipăm ce este probabil că se va întâmpla și să acționăm în consecință.

Literatura, fenomen viu a cărei evoluție este indispensabil legată de evoluția societății, abundă de creații memorialistice. Textul memorialistic este în unanimitate recunoscut ca „lucrare beletristică cu caracter evocator, conținând însemnări asupra evenimentelor petrecute în timpul

vieții autorului și la care a luat și el parte”.

Definită ca însumare a lucrărilor care conțin memorii, **memorialistica** reprezintă un gen de scriere literară extrem de bogat, deosebit de incitant și profund. Incluzând expuneri retrospective ce reflectă concluzii ale unui autor matur la care a ajuns în urma unor experiențe personale, scrierile aparținând acestui gen constituie o veritabilă sursă documentară. Incontestabil, o carte memorialistică are o valoare aparte, conferită de calitatea de a prezenta cititorului trăiri veridice sensibilizatoare, determinându-l, deseori, să empatizeze cu experiența autorului.

Locul memorialisticii între ficțiune și realitate

În câmpul vast al lucrărilor din domeniul comunicării verbale scripturale, luând în considerare clasificarea generală cvasiunanim recunoscută care comportă două feluri de scrieri, respectiv:

=ficționale (beletristica, cuprinzând opere literare: romanul, nuvela, povestirea, lirica, teatrul) și

=nonficționale (operele științifice, juridice, documentare, dicționare), poziția pe care se situează memorialistica este „de graniță” sau „de frontieră”, alcătuiind o a treia diviziune ce înglobează jurnalul (intim, de călătorie etc.), memoriile, autobiografia, confesiunile, însemnările zilnice, corespondența privată, interviurile).

Este de observat că scrierile nonficționale și cele memorialistice au câteva trăsături comune

distinctive: caracter real; urmăresc un adevăr; expresivitatea lor tinde către zero sau este involuntară; au forme funcționale de organizare a enunțului; au ca subiecte persoane și nu personaje.

Particularități, funcția stilistică a persoanei I, importanța textului memorialistic

O primă remarcă necesar a fi precizată este existența unei identități între:

-un autor propriu-zis: persoana reală al cărei nume este înscris pe copertă;

-un autor implicat care este și narator: persoana care scrie și povestește, fiind intermediarul dintre autorul propriu-zis și cititor;

-mai mulți eroi: protagoniștii sau personajele comunicării.

Importanța identității autor-narator-erou (care nu trebuie să conducă la confuzia acestora) este covârșitoare fiind condiția esențială a elaborării scrierilor în care se reliefează istoria formării propriei personalități.

Scrierile care fac parte din categoria memorialisticii, categorie numită și „literatură a mărturisirilor”, implică necondiționat folosirea persoanei I, aceasta desemnând, din unghiul de vedere gramatical, persoana care vorbește. Spre deosebire de acestea, în operele de ficțiune persoana I este o convenție stilistică și nu se suprapune persoanei biografice a autorului, autorul propriu-zis manifestându-se în text, ca stil, ca energie creatoare, ca intenționalitate literară. Narațiunea la persoana I constituie proba confidenței directe, modalitatea narativă izvorâtă din dorința mărturisirii, din imboldul iluzoriei eliberări a eului prin confesiune. Însemnând o întoarcere în sine, o ancorare în subiectivitate, acest tip de narațiune este un mijloc de exprimare a ființei interioare care dă iluzia profundă a prezenței autorului în mijlocul evenimentelor.

Textele cu caracter memorialistic, dominate de identitatea dintre cele trei instanțe ale comunicării (autor, narator, personaj), au un rol deosebit de important prin informațiile pe care le oferă, reprezentând adevărate cronică vii→

DORIN NĂDRĂU

prin transmiterea unui bogat conținut uman: în primul rând, informații valoroase privind experiențele autorului asociate unor regimuri politice; în al doilea rând, date relative la evoluția autorului, dublate de interesante portrete ale unor personalități cunoscute și de înfățișarea unor aspecte inedite ale atmosferei cultural-politice din perioada evocată.

Specii memorialistice reprezentative

Jurnalul

Jurnalul, specie memorialistică des întâlnită în universul literaturii, îmbracă forme foarte diverse, implicând o multitudine de denumiri: intim, literar, documentar, personal, de călătorie, mixt.

Jurnalul intim câștigă caracteristicile unei opere literare începând cu secolul al XIX-lea, când tendința de supraapreciere a propriei individualități și-a găsit primatul în literatură, odată cu apariția romantismului care se bazează pe cultura eului, pe o filosofie de viață fundamentată pe ideea de unicitate a eului în univers (Stendhal, Tolstoi). În secolul următor, acest tip de jurnal este frecvent cultivat de scriitorii pentru care viața în sine, ca experiență trăită, este considerată mai interesantă și importantă decât ficțiunea, scriitori care pun accent pe autenticitate, pe comunicare neliteraturizată a experiențelor subiective ale cunoașterii (Gide, Kafka, V. Wolf, Renard). Practic, momentul de înflorire a acestei specii este marcat de apariția unei noi filosofii de existență, o filosofie despre om, despre personalitatea și libertatea lui. După 1920, se constată fenomenul de pătrundere a formei de expresie a jurnalului intim în roman.

O serie de însușiri distinctive caracterizează această specie. În primul rând, trebuie observat că jurnalul intim mizează pe poetica spontanului și a autenticității, dar sinceritatea nu poate fi probată, intervenind subiectivismul. Se admite însă astăzi, de mulți autori, că orice creator autentic este de o sinceritate absolută. Astfel, sinceritatea devine din virtute etică o virtute estetică, statuând evitarea tendinței de a da expresiei literare o atenție deosebită

sau excesivă. Se preferă confesiunea simplă, naturală, fără simulare și artificii. Alături de sentimentul nefalsificării interioare, apare conștiința unicității. Totodată, sunt proclamate emoția și voluptatea singularității morale.

În literatura română, jurnalul intim își are primul exponent în Titu Maiorescu, „Însemnări zilnice”. În perioada interbelică, Mircea Eliade, Camil Petrescu și Mihail Sebastian sunt autori ai unor proze de natură confesivă bazate pe autenticitatea trăirilor personale.

Memoriile

Cu poziție remarcabilă în cadrul memorialisticii, memoriile constituie o diviziune notabilă a subclasei literaturii autobiografice, în care evenimente istorice sau de altă natură sunt evocate pornind de la experiențe și constatări strict personale. Memoriile sunt considerate ca fiind, în mod coerent, o istorie a sufletului. De asemenea, ele sunt privite ca o concretizare a unui pact cu istoria.

În strânsă corelație cu autobiografia, memoriile se deosebesc în chip evident de acestea. Astfel, la memorii accentul este pus pe evenimente exterioare, în vreme ce autorii de autobiografii sunt preocupați de ei înșiși, transformând biografia proprie într-un element declanșator și centru al scriiturii. Autorii de memorii sunt persoane care au participat direct sau au observat de aproape evenimente istorice, scopul principal fiind acela de a descrie sau interpreta acele evenimente.

Din această cauză, memoriile pot părea mai puțin structurate și mai puțin exhaustive decât autobiografiile, concentrându-se uneori asupra unui episod punctual al vieții autorului, asupra unui eveniment istoric la care acesta a fost martor și nu narează viața în ordinea ei cronologică prin înșiruirea evenimentelor de la naștere și până la moarte.

Memoriile se deosebesc de biografii și prin aceea că se referă cu precădere la evenimente politice sau istorice în care cei care le relatează au fost direct implicați sau la întâmplări la care au asistat ca martori. În plus, autorii de memorii tratează, în unele

cazuri, un singur segment sau doar un eveniment, spre deosebire de un roman autobiografic care debutează cu nașterea și se apropie de perioada prezentă. Ca o observație de specificitate, mai trebuie amintit că în cazul memoriilor, autorul se comportă ca un martor dublu, respectiv al existenței sale și al epocii lui, sinceritatea memorialiștilor fiind însă relativă datorită subiectivismului și a distanței mari dintre momentul trăirii și momentul scrierii. O carte de memorii cuprinde povestea unei vieți și, indirect, povestea unei istorii.

O analiză a evoluției acestei specii memorialistice relevă faptul că francezii au excelat la început în domeniu, unul dintre cei mai mari memorialiști ai tuturor timpurilor fiind considerat ducele de Saint-Simon ale cărui „Memoires”, acoperind perioada 1690 - 1723, sunt faimoase pentru portretele personajelor sale, fiind o sursă neprețuită de informații de la curtea regelui Louis al XIV-lea. Un alt mare memorialist francez a fost Chateaubriand care și-a închinat ultimii ani din viață scrierii unei celebre cărți intitulată „Memoires d’outre tombe” („Memorii de dincolo de mormânt”).

A triumfat, de asemenea, în memorialistică Jean Jacques Rousseau. În secolul al XX-lea, numeroși șefi de state și-au consemnat experiențele în memorii: viconte de Montgomery, sir Winston Churchill, generalul Charles de Gaulle. La noi, memoriile au cunoscut o dezvoltare apreciabilă în perioada pașoptistă. Memoriile unui participant la evenimentele din Țara Românească l-au impresionat pe Camil Petrescu. Specia memoriilor a devenit foarte la modă între cele două războaie mondiale.

În fine, se cuvine consemnat că memorialistica este reprezentată cu prisosință în literatura română de remarcabile scrieri cu conținut confesiv, o înșiruire exhaustivă fiind practic imposibil de realizat. Incontestabil, câteva proeminente personalități care au performat în acest gen merită a fi menționate: Regina Maria a României, Camil Petrescu, Lucian Blaga, Petre Pandrea, Mihail Sebastian, Mircea Eliade, Nicolae Steinhardt, Virgil Gheorghiu, Adrian Marino, Annie Bentoiu, Norman Manea.

UN ROMAN AL EMIGRĂRII ȘI AL CELOR MAI ACUTE ÎNTREBĂRI

Apărut la editura *Grinta* și lansat la Baia Mare, romanul semnat de Valeria Bîlț, al cărui titlu, *Ubi bene? Ubi patria?* (1), raportat la dictonul latin (*Ubi patria, ibi bene*), pare a deruta, se impune nu numai prin experiențele de viață surprinse cu un deosebit spirit de observație, dar și prin tenta postmodernă, romanului nelipsindu-i nici cultivarea senzaționalului, nici interferența dintre realitate și ficțiune, nici scrierea despre modul cum a luat ființă romanul, nici amestecul de varii registre lingvistice și nici inserțiile de tot felul. Mai mult decât atât, romanul, lecturat cu suflul la gură, reprezintă în primul rând un semnal de alarmă pentru întreaga suflare a creștinilor de pe toate continentele. În ciuda așteptărilor de tot felul, curajul de a pune degetul pe rănile UE, deși cu o oarecare întârziere, face parte dintr-o scriere-manifest, cu un mesaj umanitar spus pe șleau, fără teama de a leza terțe persoane și fără *curtoazia exagerării* pe care toți cei ajunși la „pita și slămina” democrației UE, au nutrit-o și, din păcate, încă o nutresc.

Roman cu o compoziție echilibrată, momentul rugăciunii din incipit și din final având pe de o parte, rolul de a defalca *felia de viață* a romanului de realitatea propriu-zisă, iar pe de altă parte, parcă ar reprezenta însuși statutul de S.O.S., *Ubi bene? Ubi patria?* este, evident, nu numai un roman al celor două tipuri de emigrare, dar și unul al condamnării acestora – un tip de emigrare incluzând, evident, drama femeilor din Europa de Est, mână de lucru și prilej de prostituție în Europa de Vest - iar celălalt tip referindu-se la înaintarea „cancerului” ocupării pașnice și tacite a Europei de către musulmanii veniți din Orientul Mijlociu.

Prin urmare, cu toate că textul romanului aflat în discuție nu e structurat în părți distincte și în capitole numerotate anume (cum era de așteptat), autoarea dându-i cititorului, de această dată, libertatea să-l împartă cum dorește, textul ar putea fi împărțit în două mari părți: Partea I, desfășurată pe aproximativ

148 de pagini, coincidând cu romanul Miciei emigrări, în care sunt surprinse istorioarele unora dintre femeile împinse de împrejurările vitrege din Europa de est, la lucru în Europa de Vest, ajungând să se prostitueze și să-și salveze mai apoi, cu greu, viața – iar în partea a II –a, care se întinde pe ultimele aproximativ 60 de pagini, este romanul Marii emigrări, cea a colonizării Europei cu musulmani.

În partea I se intersectează cele două povești de viață: una a lui Don Padre, gazdă ilicită a imigranților din Europa de est și mai ales din România, iar cealaltă a Ressei, o profesoară împinsă de situația familială din România, în vâltoarea vieții occidentale, viață, se știe de o vreme, îmbătătită cu propriul ei miraj ademenitor. Ajunsă cu greu în Italia, la Perugia, în gazdă la Don Padre, alături de atâtea femei pripășite în casa acestuia, Ressa începe o nouă viață, mult mai palpitantă, prin cunoașterea, pe de o parte, a dramei părintelui, despre care află tot mai multe: „La cină, părintele se interesează despre fiecare, stătu la masă cu el, anunță cine, unde va pleca a doua zi la lucru (...) Și nu se putu abține să se întrebe ce se ascunde în spatele acestui gest al bătrânului...Să-și pună casa și viața la dispoziția unor necunoscuți de pe urma cărora nu câștigă nimic...” (p. 28); „Popa e foarte bogat – relatează Alina - Mai are proprietăți și-n altă parte din Italia și are și-n Spania case. Pe toate le-a transformat în centre de asistență socială pentru imigranți (...) Acum e în proces cu niște italieni care-i sunt datori cu niște bani și l-au dat în

judecată pentru că le-a cerut datoria înapoi (...) Pentru ei, imigranții sunt un pericol social și Don Padre a devenit dușmanul lor prin ceea ce face” (p. 28), iar pe de altă parte, a cunoașterii dramei acestor femei care, mergând la muncă în Italia, dau de cu totul altceva.

Alături de caracterizarea directă a lui Don Padre, venită ori din partea altor personaje, cum ar fi cea a monseniorului: „Te admir pentru generozitatea cu care înțelegi să ușurezi integrarea străinilor în societatea noastră, căci nu există exemplu mai evident despre ce înseamnă compasiunea autentică, decât atitudinea ta față de acești nefericiți...” (p. 11) ori chiar a naratorului, martor ocular (Ressa): „Căci a doua zi fusese la biserică, fiind duminică, iar Padre oficiase și *la prighiera* pentru sufletul fiului ei...O impresionase momentul salutului creștin: toată lumea se întorcea spre vecini și spunea *pace*, dându-și mâna și sărutându-se pe obraji...” (p. 149); „Era prea subțire fundamentată apărarea lui. Acțiunile lui supărau italieni și instituțiile lor. Padre nu făcuse nimic pe ascuns. Era deschis, asemeni bisericii sale. Nimeni nu pleca de la el fără speranță...Tocmai de aceea era vulnerabil și atacabil. Știrea bombă din ziarele perugine era, la un moment dat, următoarea: **A fost denunțat un preot care ajuta clandestini! Ar fi favorizat imigrația clandestină, dând ospitalitate și ajutând tineri extracomunitari intrați în Italia ilegal!**” (p. 163), un mare aport și-l aduce caracterizarea indirectă, cum ar fi bunăoară, deschiderea sufletească, cu maximă sinceritate, a părintelui, în fața Ressei: „Ai auzit, la Roma și-au așezat musulmanii tabăra. Nimeni n-are voie să treacă pe-acolo, dacă nu e musulman. Piața Veneția din Roma e imposibil de traversat. Au blocat-o complet pentru rugăciunile lor de stradă. Fac legea lor la noi în țară. Cum să nu rezist când știu ne paște o luptă mai cumplită decât cea cu tunuri și cu tancuri. Musulmanii își pun în practică învățăturile lui Mahomed. SHAIA. E legea lor. Să distrugă toată creștinătatea și să stăpânească lumea. La Bologna au de gând să distrugă catedrala San Petronio, o consideră monument de instigare împotriva lor. Nu pot accepta viziunea lui →

NICOLAE SUCIU

Dante Aligheri despre soarta lui Mahomed. Știa, Professoressa? Pe un perete este pictată scena din Divina Comedie în care Mahomed e chinuit de draci, în Infern (...) Cum să nu rezist în fața compatrioților mei ignoranți, când eu trebuie să rezist în fața valului ucigător al credinței creștine?!...” (p. 148).

Evident, povestea părintelui, un veritabil Don Quijote al începutului de mileniu II, se intersectează cu povestea Ressei - personajul reflector al dramei fetelor care, ajunse în Germania sau în Italia, se văd nu numai în calitate de victime, dar chiar prinse într-o formă de sclavie greu de imaginat în veacul pe care-l traversăm. Blocajul întâmpinat la trecerea graniței cu Slovenia, absurdul situației în care sunt împinse de „absurdul” ceva mai uman din familia aflată în țara lor de proveniență și nu în ultimul rând, mirajul valutei prefigurează o așa-zisa *urgie* din „lumea lui Lenuș” – un Caron modern, care are datoria de a „trece” trupurile tinerele suficient de naive, de pe tărâmul Libertății fără venituri decente, pe tărâmul Infernului dantesec (aflat sub pecetea obsesivului „Lasciate ogni speranță, voi ch’intrate...”) al sclaviei fără speranțe și fără dreptul de a mai vedea lumina zilei sau de a se mai reîntoarce acasă, în țara lor de baștină. Ressa le cere colegelor de suferință să scrie fiecare, pe un bilet, „de unde sunteți, ce v-a determinat să veniți aici, cum e situația acasă, ce sperați de la această experiență, orice credeți...” (p. 33) și încearcă să le înțeleagă doleanțele: „*Nu-și pun speranțe în mine, vor doar să se elibereze de tensiunile acumulate în cele câteva zile, de când se află în Italia. E u moment nesperat...*” (p. 33), dând undă verde cunoașterii biletețelor cu pricina, cum ar fi: povestea familiei Amariei (p. 37), povestea Norei (pp. 37-48); biletul primit de la I.E. (p. 49), apoi de la Marinela (p. 55); biletul primit de la B.C. din Brașov (p. 57), apoi de la Nuța (p. 62), de la Corina (p. 64), apoi ultimul bilet (p. 66), de la femeia dusă de Lenuș, „la Franfurd”. Evident, Ressa participă afectiv la dramele femeilor, reușind să „rumege toate poveștile aflate” (p. 68) pe bilețele. Surprinzătoare și plină de emoții este istoria trecerii granițelor în drum spre Italia (pp. 69-

70). O notă aparte, într-un stil ce amintește de romanele lui Balzac, îl dă romanului, pe de o parte, episodul cu viața Lainei (p. 75-80) din București (tot un fel de Infern, dar nu risipit printre străini), iar pe de altă parte cel în care domină prezența lui Lenuș, „femeia dracului”, despre care cititorul mai mult sau mai puțin inocent, află: „- Acum v-am spus. Lenuș asta mă ținea închisă într-o cabană. Nu eram numai io, era multe fete, luate cu japca sau cu minciuni, ca mine...N-am putut vorbi cu niciuna, nici n-am știut că-s acolo, decât după ce m-am dat, să mă scuzați, la**** (..) Că venea Lenuș cu un bărbat, un pește, în fiecare zi la mine în cameră și mă bătea, el cu picioarele, ea cu palmele și mă trăgea de cap până în beci, unde era legați vo cinci câni mari, răi...” (p. 106). „Lumea lui Lenuș” originară din Brașov este punctul de intersecție al avatarurilor mai multor femei: „- Lenuș o cheamă pe cea care te-a adus? Întrebă Ressa cu surprindere. În mintea ei se făceau conexiuni neliniștitoare. Era din ce în ce mai aproape de femeia al cărei bagaj îl avea în custodie și căreia îi datora, într-un fel, intrarea în Italia... Poate nu e ea... Totuși, coincidență?...Nu, în nici un caz! Dar atunci, Il magico ce legătură are cu ea și Romano? Zicea că a cunoscut-o la graniță...Cum de-l cunoaște și pe Roberto Romano?”

Nu în ultimul rând, de remarcat este experiența pe care Ressa o dobândește acasă la bătrânul bolnav de Alzheimer, Tonino: „Ressa era o apariție tragică. Îmbrăcată toată în negru, cu fusta lungă până la glezne, dar cu fața senină și cu zâmbetul cald, plăcut, reuși să însenineze și fața bătrânului (Tonino), care o privi

Marcel Lupe, Păretar

curios și zâmbitor” (pp. 150-157) Deosebit de interesantă este aici, analiza psihologiei omului bolnav mintal și capacitatea Ressei, cunoscătoare a mai multor limbi străine – un atu aparte -, de a-i provoca acestuia memoria, etc. În casa bolnavului se intersectează povestea Ressei cu a lui Padre, când Tonino urmărește întâmplător la televizor, un interviu cu Padre. Cutremurătoare și mai ales, demne de reținut pentru o eventuală caracterizare exhaustivă sunt aici răspunsurile lui Padre: „Băgați altruismul la închisoare. Așa va rămâne doar egoismul în libertate” (p. 167); „Mai întâi îl ascult pe Dumnezeu și apoi pe oameni. Dumnezeu voastră, Excelență, sunteți un om!”

„- Legilor nu le sunteți ascultător?

- Ce predică Isus în Sabatul ebraic? Legea e făcută pentru om, nu omul pentru lege (...)

- Ați deschide evanghelic ușa tuturor celor ce dau năvală?

- Da. Să între cine vrea (...) Poporul nostru e îmbătrânit. Biserica noastră e amenințată de păgâni, decât să vie ei, mai bine primim creștinii... (...)

- La ce vă gândiți când spuneți aceste lucruri?

- La valul de imigranți arabi, musulmani, care pun stăpânire pe Europa. Nu vin pentru că le este greu acasă, aceia n-au bani să ia lumea în piept. Vin să ocupe teritoriile creștine, vin să înfăptuiască poruncile lui Mahomed (...)” (pp. 168-171).

Pentru a convinge cititorul, în ceea ce privește cauza preotului nevinovat, scriitoarea folosește varii surse, cum ar fi, la început, o primă discuție cu monseniorul care-i dăruiește părintelui, după slujbă, un ziar: „- Padre, ți-am recomandat să nu mai adăpostești clandestinii! E împotriva legii. Favorizarea imigrației clandestine se pedepsește cu închisoarea de la 8 la 15 ani. Nu mai ai scăpare, Padre...” (p. 11) Tot în acest scop, lesne de înțeles, naratorul recurge la inserarea, fie a discursului președintelui *Partidului Libertății* din Olanda: „Să nu încerce nimeni să vă păcălească cu faptul că islamul ar fi o religie (...) Dar, în esență, Islamul e o ideologie politică (...) Islamul nu e compatibil cu libertatea sau democrația, pentru că se străduiește să obțină sharia, în dorința de a deveni o religie totalitară” (pp. 174-179); fie a diferitelor transmisiuni te-levizate: Maurizio Vignaroli (p. 181)→

Actualitatea (Perugia, 28 ian, 2011 – p. 183). Relevante sunt, în acest sens, pe de o parte, articolul „Ocupație fără tancuri și soldați” din Hudson NY (p. 187-188), mergând de la efect spre cauză, în sensul că ocuparea Europei de către musulmani este fără doar și poate, rezultatul „deceniilor de politică multiculturală” (p.188), lângă care este poziționată o oarecare *consolare*: „...dar trăim într-o lume a conspirației împotriva omenirii...” (p. 186), iar pe de altă parte, diverse informații de pe Google (p. 67-68), legate de acest sensibil subiect. Toate aceste informații obiective, ca de altfel și aluzia la manifestația din Piața Todî (Perugia) „protest față de favorizarea imigrației... a românilor” (p. 180), unde Don Padre este supranumit „Padre Pio al servitoarelor” (p. 180), stând față-n față cu vocea naratorului: „Părintele era convins că „vor începe din nou războaiele crucii” (p. 173); „Ajutorul pe care-l oferea românilor era forma lui de a lupta împotriva islamizării țării lui” (p. 174); Padre „Fusesse preotul cel mai discutat, cel mai iubit și urât în ultimii ani, din Perugia” (p. 179). Lui Don Padre i se interzisese să mai ajute imigranții, dar „continua să promoveze învățăturile evangheliei chiar și în noua parohie” (p. 184) – conduc spre conturarea ideii de susținere a cauzei preotului persecutat și spre condamnarea indirectă a emigrației musulmane în Europa.

Liantul celor două părți distincte ale romanului e așadar, povestea Ressei care face cunoscute *complicațiile* prin care trece viața lui Don Padre, un adevărat personaj de tragedie, aflat până la un loc, foarte aproape de Antigona lui Sofocle. Așa cum aceasta încalcă porunca lui Creon, îngropându-și fratele, tot așa Don Padre, încalcă legea vremelnică a statului italian, cea de a caza ilicit, imigranții din Europa de Est. „Dilema eroului tragic - opinează Gabriel Petric în *Teză și antiteză. Antigona și Creon în ipostază modernă*, luând în discuție tragismul lui Apostol Bologa din *Pădurea spânzuraților* – de a alege între *nomos* și *physis*, între legea umană și legea firii, ambele alegeri presupunând consecințe inconfundabile pentru personaj” (2) În sufletul părintelui, un adevărat soldat al lui Hristos, lupta dintre pasiunea de a promova cuvântul Evangheliei care recomandă înaintea

de toate, milostenia, și nevoia de a riposta în fața legilor UE, care interzic aceasta, pe motiv că este ilegală, devine tot mai acerbă. Tot așa, și lupta dintre democrația prost înțeleasă, devenită o formalitate, și dogmatica creștină prost înțeleasă, devenită și ea o formalitate. Trist, dar adevărat este că Biserica, în loc să-l protejeze pe Don Padre, se dovedește a fi nu o dată, pe cât de „deschisă”, pe atât de indiferentă, așa cum reiese din dialogul părintelui cu monseniorul coslujitor la biserică: „- Padre, ți-am recomandat să nu mai adăpostești clandestinii! E împotriva legii. Favorizarea imigrației clandestine se pedepsește cu închisoarea de la 8 la 15 ani. Nu mai ai scăpare, Padre...Sunt obligat să iau măsuri. Mai bine ia-ți tu, un an sabatic” (p. 11)

Padre reușește ca, respectând învățătura creștină, pe care nimic n-o va dărâma niciodată, nu numai să cazeze în mod ilicit, imigranți creștini din Europa de Est, dar să și țină piept celor care, plecând urechea detractorilor, nu renunță la a-l pune la zidul infamiei, pe motiv că statele UE, vor să salveze Democrația. Aceasta, fără să-și dea seama că, salvând Democrația, se vor trezi într-o bună zi, obligate să sacrifice ceea ce au mai de preț în suflet: credința. Iată ce spune Don Padre despre poziția Sf. Scaun: „Sunt trist, fata mea...Tocmai m-am întors de la Roma. Nici Sfântul Părinte nu mai vrea să ajut imigranții. Spune că acționez de capul meu și ă interesele sunt altele, mai presus de interesele bisericii și eu nu fac decât să pun biserica în conflict deschis cu politica lumii...” (p. 185); „Dar până și la Roma?! Acasă la PAPA?!” (p. 187); „Niciun cuvânt în plus despre activitatea și meritele lui Padre. Nimic despre lupta lui pentru integrarea creștinilor în lumea creștină...” (p. 202). Pe de altă parte, după ce e de părere că „Ortodoxia salvează creștinismul și creștinătatea” (p. 196), Padre se vede nevoit a vedea cu ochi buni alianța Rusiei cu America, în ideea că în aceasta ar putea sta pe viitor, salvarea creștinătății: „Știu sigur, că în acest aspect sunt în consens. Poate din alianța lor se va ivi salvarea creștinătății” (p. 197)

Surprinzătoare și expresive sunt portretele ale căror detalii oferă cititorului posibilitatea cunoașterii psihologiei personajului: „La cei 42

Marcel Lupșe, Grădina la Nicola

de ani declarați, I.E. avea simptomele unei îmbătrâniri evidente, cu cel puțin 20 de ani. Burta flască îi atârna peste pantalonii scurți până la genunchi și juca sub bluza prea înflorată și multicoloră. Măinile și picioarele umflate trădau suferințe netratate, poate chiar nediagnosticate. Unghiile mici, tăiate până-n carne, înconjurate de piele întărită și pe alocuri rupte, arătau că femeia muncește dur și nu se preocupă de felul în care arată...” (p. 49). Iată, printre altele, și portretul stăpânei ultimului bilețel: „Era mărunțică și fragilă, cu ten destul de închis la culoare, dar fără să se poată decide dacă era ținută sau nu...” (p. 67) sau de ce nu, al doamnei Cella: „Doamna Cella avea cam 45 de ani. Înaltă, frumoasă, fuma fără pauză(...) Ea gătea, fuma, hrănea câinii...” (p. 80). O notă aparte îl are în roman, portretul lui Romano Roberto: „Bărbatul dinaintea ei era foarte plăcut. Arătos, elegant, manierat. Tânăr. Cam de vârsta ei...Zâmbetul fermecător dezvăluia dinții albi, regulați, ochii negri străluceau viu și, curioși, se odihneau pe chipul și trupul ud al Ressei” (p. 129-130)

De asemenea, romanul Valeriei Bîlț excelează în fascinante descrieri care, la fel, fixează cadrul acțiunii și marchează indirect principalele trăsături definitorii ale personajelor: „Holul imens, mobilat în întregime cu scaune, mese, fotolii și canapele degaja o senzație deprimantă, pe care Ressa n-o putea defini...” (p. 130); Iată habitatul Linei: „Intră în cea de-a doua încăpăre...O canapea, o masă și maldăre de cărți, stive înalte, ca niște turnuri dărmate pe jumătate, cele căzute formând moviile tăcute, încremenite în umilința lor fără scăpare...” (p. 76); „camera era într-o degradare avansată..., iar patul șubred, acoperit cu lenjerie răncedă, nu o tenta deloc! Doamne! Cum va trece noaptea asta?” (p. 77).→

BILANȚ

*Mi-a plăcut să fiu tânăr,
să răspund la întrebări dintr-o
dată,
să trec fără teamă prin gări
insalubre,
să mint, zicând că mi-e bine,
și că vă iubesc și când mă
sufocați cu nepăsarea voastră.*

*Nu mi-a plăcut să fiu acrobat în
circul acesta
fără plase de siguranță,
să privesc cum luna se dăruiește
norilor
ca o prostituată de lux,
cum vulturul se lasă omorât de o
ploaie pribeagă
și cum copacii tineri roagă
secură să-i taie.*

*Mi-a plăcut să fiu tânăr și fără
pereche,
să cred că viața e o lungă bătaie
de aripi
într-o seară de vară,
iar moartea un înger cu sufletul
înghesuit într-un trup de
fecioară.*

*Nu mi-a plăcut să fiu doar o
frunză
într-un pom plin de ramuri
bogate,
iar acum, când îmi pare că pe
toate le știu,
aș vrea să pot spune că moartea-i
doar o bătaie
de aripi plâpânde
și viața un înger de teama de
moarte
apărându-ne.*

A FOST CÂNDVA...

Tu spui:
a fost cândva,
ca o vacanță neașteptată,
ca o plecare în alt timp,
ca o adiere a cuvintelor interzise,
ca un amestec de anotimpuri,
ca o rătăcire într-o junglă a
promisiunilor.

Eu spun:

a fost cândva
o dimineață ce părea nesfârșită,
și un aeroport cu o singură pistă,
cu un singur avion
care nu avea o destinație precisă.

Se spune că:

a fost cândva,
între ceruri și pământuri,
o aeronavă stingheră
ducând doi pasageri spre
nicăieri,
într-o vacanță fără sfârșit,
într-o junglă cu vietăți devorând
doar iluzii,
cu seri de vară aducând a după-
amiezi
înzăpezindu-se.

De fapt:

a fost doar
o umbră venită dintr-un paradis
degeaba născut,
cu sare pe trup și cu părul ca o
potecă
de nisipuri mișcătoare
sfârșindu-se-n cioburi de zare...

IOAN GHEORGHISOR

Cu o vădită tentă postmodernă - scriere despre scriere: „ - Ce vrei. Un articol prin care să afle și cei din țară ce greu le este românilor din Italia. Scrie despre Padre. Merită să se scrie frumos despre el și în țară și aici” (p. 33), romanul dă undă verde conștientizării actului scrierii și importanței lui. Astfel, Ressa, simțindu-se „ca o imposteră”, este surprinsă în „postura scriitorului”, într-un convingător stil indirect liber: „Să scrie. Ce să scrie? (...) Ea nu era reporter, nici scriitor, era doar o altă imigrantă...Și nici măcar una autentică (...)” (p. 34)

Un mare atu îl are romanul în ceea ce privește interferența cu ușurință, a diferitelor registre stilistice: colocvial, publicistic, juridic, științific, spicuite nu fără apelul la ochiul fin de observator al semnificațiilor textelor grăitoare, atât prin modul cum autoarele biletețelor se exprimă în scris, de multe ori agramatical, dar plin de sinceritate, cât și prin spicuirea proprietății termenilor aparținând stilului publicistic, fie în articolele de ziar și în interviurile de la tv., fie în textele extrase de pe Google și inserate cu scopul de a

confirma sau de a infirma cele afirmate de narator.

În sfârșit, un alt mare merit al romancierii este și cel de a-i lăsa cititorului un dram de speranță în suflet: „Sau, dimpotrivă, se refugiaseră de urgență...Oricum, spectacolul era numai al ei...Coborî curajoasă pe plajă...Nisipul era ud, apa băltea, dar călcă hotărâtă să se apropie cât mai mult de apă...Nu dorea să riște, dorea numai să vadă de aproape talazurile albe ca laptele de vară. O rafală de vânt aruncă spre ea un val răzleț, și se pomeni înmuiată într-o baie rece, făcând-o să icnească de surpriză...Pe buze simți sare și ochii o usturau...Se scutură de senzația neplăcută și izbucni în râs(...) Trăia senzația că natura i-a trimis micul val să se joace cu ea, să o scoată din spaime și neliniști, să se bucure (...) Locul ei nu era aici, e clar că nu e potrivită în povestea asta...Pe Enzo nu-l va refuza. Ține prea mult la fiul ei și la ce crede despre el, nu-l va refuza...” (p. 129) – un moment cheie din viața Ressei, al deciziilor importante, al căror efect este chiar revenirea în țară a profesoarei, unde află, după „câțiva ani buni”, după ce

legătura cu Padre se pierduse, că acesta ar fi murit. Finalul romanului rămâne însă destul de ambiguu, fie prin mărturisirea Janei: „Apoi, așa am auzit, că s-a stins, dar cine știe, poate mai trăiește...”, fie prin parafrizarea cuvintelor lui Padre: „*Ubi bene, ibi Patria*”, spusese Padre, cu semnare. Dar oare... *Ubi bene?...Ubi Patria?... Trebuie să-l caute pe Padre!*” (p. 202) – un ultim discurs care trimite cititorul înapoi, la titlu: *Ubi bene?...Ubi Patria?...și la duruta care va marca viața noii Europe, problematică pertinentă, cu atât mi mult cu cât romanul se încheie cu sintagma: „SEQUITUR SPECTACULUM MUNDI!”*

BIBLIOGRAFIE:

1. BILȚ, VALERIA, *Ubi bene?...Ubi patria?...*, ed. Grinta, Cluj-Napoca, 2019
2. PETRIC, GABRIEL, *Viziune și spirit tragic în literatura română a secolului XX*, ed Limes, 2014, p. 323

Dumbrăveni, Izvorul tămăduirii (3.05. 2019)

UN ÎMPĂTIMIT AL SONETULUI

Cu un debut întârziat, solid însă, lipsit de stângăcii, văzut de Lucian Strochi doar ca un „accident autobiografic” (*Vânătoare princiară*, 1992), fiind, în cele 20 de cărți care au urmat, ba sentimental, reflexiv-sarcastic, moralist bonom ori satiric (vezi, de pildă, „țara lui Dănilă Prepeleac”), Mihai Merticaru face figura unui neoclastic, bolnav de calofilie, instrunând, hiperproductiv, coarda sentimentală. Furând, zice, „o scânteie/ din țăriile celeste” (v. *Spovedanie*), el consideră scrisul un „templu sfânt” iar iubirea, procurându-i mirabile trăiri, un miracol al vieții. Ca poet romantic, așadar, sub pecete nostalgică, dincolo de infuzia erotică, el pare, restrictiv judecând, un caligraf vetust; dar poate reînvia un simbol ancestral (v. *Imperiul lupului*, 2006), poate frecventa peisagistica hibernală (v. *Împărăția frigului*, 2009) sau simbolistica focului, pendulând între logos și eros; sau poate, îmbarcat curajos pe *Arca lui Petrarca* (2008), să-și facă intrarea în familia selectă a sonetiștilor, vădind rigoare, armonie, claritate. Oferind, astfel, „o probă de profesionalism”, cum notifica, îndreptățit, Emil Nicolae. De altminteri, în *VIS ȘI ABIS* (Editura Mușatinia, 2018), cel mai recent volum de sonete din cele șase publicate, poetul-pedagog, pregătind sfătos cititorul neavizat, semnează în deschidere un scurt instructaj cu iz didacticist, avertizând asupra regulilor draconice pe care le pretinde „sonetul perfect”; iar în final (v. *Sonet-testament*) ne asigură că atunci când va păși „într-o lume nouă” (călător galactic devenind) ne va lăsa întreaga zestre (de sonete, evident). Împățimitul sonetist se exersează slalomând printre „furci caudine” și ne invită, cu exaltări controlate și lecturi metabolizate, să ne bucurăm de acest „fluviu de candoare”, revărsat cu delicatețe și fervoare, purtând ecouri culturale.

Părelnic ieșit din uz, bătrînul sonet este, neîndoielnic, o formă artistică „restrictivă”. El, ca poezie canonică, pretinde un constructivism rigid, chit că unii sonetiști de azi „joacă liber”, evadând din sonet, cum constată C.D. Zeletin. Iar sonetul, descriind, de regulă, în viziune retro,

infernul pătimirii, afișând o poză trubadurescă sau folosind un ton galanton-madrigalesc cere nu doar disciplină scriptică, ci și morală. Observația din urmă, aparținând lui Gheorghe Grigurcu, trimite – inevitabil – la cazul Eminescu, „copilul nefericitei secte”, un „artizan perfect”, a cărui austeritate inhibantă, publicând „cu inima îndoită”, cum ne încredința Slavici, i-a sărcit, sub teroarea desăvîrșirii, opera.

Să ne întoarcem însă la Mihai Merticaru. Sonetele sale cuceresc prin profunzimea lor, prin sinceritatea mărturisirii unui zbulcun lăuntric, a unor stări emoționale transmise într-o formă poetică ce surprinde prin ingeniozitate, precizie și prospețime a imaginilor, printr-un simț rar al cuvântului și o mare disponibilitate prozodică. Poezia sa mestește de lirism genuin, plin de naturalețe și spontaneitate. Năzuința spre puritate reprezintă tendința fundamenta, la a acestui volum. Lirismul său e nutrit din amestecul de impresii și senzații, din sublimarea expresiei în delicate volute metaforice pline de sugestii, din reflecții asupra trecerii timpului.

Sonetul unei pasiuni e edificator în această privință, reprezentând o adevărată ars poetica: „Te-am îndrăgit de tînăr, POEZIE,/ Ca pe un zvon de împrăvărare”, pentru ca, în final, – drept răsplată –, după „nopti aprinse”, poetul să fie răstignit „pe-o cruce de cuvinte”. Bineînțeles, nu putea lipsi *Sonetul muzei*: „Sub cerul înalt al vămilor din gând,/ Zeiță, vino tu și mă inspiră./ Mai acordează-mi coardele de liră/ Și-am să-ți scriu și eu o odă în curând!” În consecință, poetul „îmbracă lumea-n cuvinte”, înflăcărează Universul și dezlănțuie „un ocean de patimi sub ceruri senine” (v. *Alt sonet al poetului*). Totuși, asaltat de nedumeriri, se va întreba: „Când vieți-i dedic odă idolatră./ Amurgul tenebros de ce mă latră?” Va fi invocat urgisitul Ovidiu, cel care „a nemurit, prin cântece, femeia”, va fi cântat, în 14 sonete, „vicleanul Paris”, orașul luminilor che-mând magnetic artiști din toată lumea, veniți „faimă să prade”. Deși, ne amințim, alții văd în orașul-muzeu, depănând istorii colorate, un pol al rataților. Poetul, „sorindu-se” în splendorile pariziene, plutește în „metafizic azur”; ispitele orașului în sărbătoare întrețin o „vrajă funambulescă” și o necurmată visătorie, deși „parizimea”

(!) e mereu trează. Contrapunctic, va produce un *Sonet bacovian* pentru a contempla „în viața de apoi” caruselul tristeților postume. Peste toate, însă, încărcătura erotică a mesajului dă o replică „timpului tiran”, precum în *Sonetul unei riposte*, călăuzindu-l „spre un fast liman”. *Sonetul unui dar* este o recunoaștere a acestui „dar al sorții”, motiv de a-l reproduce în întregime aici: „Pajiști de vis sunt dorurile tale./ Zâmbetu-ți înmugurește-o livadă./ Privirea-ți, imprevizibilă tornadă./ Buzele, dulceță de petale// De trandafir ivit într-o monadă/ Dintr-o nebanuită, celestă vale/ Cu forme și privescări ireale/ Cum, nimănui, nu i-a fost dat să vadă./ Te-ascunzi discretă într-o melodie./ Precum într-o armură diafană./ Călăuzită de entelehie// Să-mi fii iubită ingenuă mie./ Chip înmiresmat fără de prihană./ Dar al sorții, dumnezeiască mană.”

Cu ființa în destrămare (ca și „urzeala din iluzii”), poetul ne anunță drama care îl (ne) paște: coboară în neant vraja tinereții risipitoare, devorată de nesățioasă clipă („o fantomatică cimilitură”, pierdută definitiv), se-anunță vremuri neguroase și bântuie „glăsuri de vântoase”. Să observăm că, pe alocuri, răbufnește instinctul civic. *Sonetul anxietății* transcrie, de pildă, tristețea care îl încearcă când „în clocot dau nori negri peste țară”. În *Sonetul decăderii* constată că azi, la noi, „trișorii și jongleurii sunt mari stăpâni”. Compensativ, re trăiește feeria copilăriei, „cu-n braț de soare și culori”; dar și șocul revederii satului natal, acolo unde „ruina și pustiirea se-ngână”. În fine, trecând fugăr în revistă această mixtură motivică, să amintim și de *Sonetul muzei ambițioase*, tot →

ADRIAN DINU RACHIERU

CAFEAUA CU SARE DULCE

Emanând o sacralitate păgână dogoritoare, versurile din *Tratatul de la Patriarhie* elaborate de Adelina Flea, ar pune preoțimea pe fugă. Dragostea pătimașă, care constituie tema principală a cărții, hiperbolizată și persiflată ironic, invocă absolutul plăcerii: „iubitul meu de zi refugiat în noapte ai pletele bolnave / și pângărite de al toamnei reînceput descân-tec./ m-atingi pe trup cu palmele-ți hulpave./ și-mi desenezi regatul tău pe sâni și siberii pe pântec.// (...) iubește-mă te rog cu ura ta profundă, / tu, daimon sacru cu parfum de moarte, / căci fără închinarea ta supremă, / sunt pietrele pâinea și vinul idealuri inodore și tratate deșarte.” (am inima altar de suferință)

Volumul, structurat unitar, în trei capitole: **urcarea, așteptarea, atingerea și reîntoarcerea**, reprezintă un experiment postmodernist (în care întâlnim: citadinismul sarcastic, dero-mantizarea, deriziunea tematică, destructurarea, pulverizarea valorilor etc.), pigmentat cu frisoanele modernității (reprezentate după Hugo Friedrick, în celebra sa lucrare *Structura liricii moderne*, prin: transcendența goală, eul dictatorial, depresia cronică, atracția morbidului etc.).

Pentru decodificarea nivelelor scriiturii, autoarea ne oferă două chei de interpretare: prima este filosofia lui Nietzsche (toate capitolele se dechid cu motto-uri din opera sa capitală, AȘA GRĂIT-A ZARATHUSTRA, scrisă de filosoful german în anul 1885); a doua o reprezintă poezia lui Edgar Allan Poe și mai ales arta sa poetică, tradusă la noi sub titlul PRINCIPIUL POETIC (Ed. Univers, București, 1971).

Din Nietzsche, Adelina Flea reține arderea totală pe rugul credinței, până la decretarea morții lui Dumnezeu,

precum și dyonisiacul omului nou, trăind ca prototip de faun, respectiv nimfă, experimentul erotic, exacerbat până dincolo de limita erothanatică: „te chem în mine pofa mă sugrumă / la știri spuneau că vei muri probabil / te-aștept să-mi cureți algele din plete / și nu uita să vii cu-n dric acvatic, onorabil (și nu privi în urmă înspre oarba turmă care urlă)” (acvatică)

Din ascendența liricii lui Edgar Allan Poe, regăsim la Adelina Flea, prezența corbilor rău prevestitori și atracția mormântului - purgatoriu pentru izbăvirea păcatelor cărnii:

„mi-e sufletul de-acum, drumeț pribeag, / privirea mi s-a încheiat pe-un ram, / iar corbii cu sutanele macabre / îmi croncăne prohodul pe la geam. // și Doamne ce duhoare se desprinde / din trupul care zace în sicriu! / acum că sunt o mână de țărână, / mi-e dor de învelișul Tău cel viu” (mi-e sufletul)

Din arta poetică a lui Poe, îmi pare că autoarea ilustrează conceperea poemului ca o depășire a limitei, dincolo de care absolutul poate fi perceput nu ca prezență ci ca absență, de unde

rezultă aceea tristețe incurabilă, tratată ironic pentru a o face suportabilă (în acest punct ne întâlnim și cu Nietzsche): „îmi vreau credința înapoi / căci fără ea sunt cruce goală, / un sân fierbinte fără lapte, / sau iadul cel lipsit de smoală.// (...) îmi vreau credința înapoi/ căci fără ea sunt cruce goală” (litanie)

În solitudinea mormântului, curățirea oaselor o face viermele, un fel de menajer simpatic, cu care mortul viețuiește într-o comuniune saprofită, în genul unui bacovianism postmo-dern: “și dacă nu ai terminat curățenia zilei și-a nopții / decât într-o singură cameră / tu vierme cu lavete-ntre ine-le / mai lustruiește-mi oasele acestea / sunt mult prea triste / pentru piesa în care / distribuit-am fost să joc.” (și dacă nu)

După o **urcare** înfocată spre transcendent, o **așteptare** zadarnică a revelației și o „trăire” expresionistă (ușor histrionică) a grozăviei morții, în ultimul capitol, **atingerile și reîntoarcerea**, Adelina Flea se reîntoarce cu picioarele pe pământ, la o dragoste atât de senzuală încât o transformă într-un pom roditor, ale cărui fructe înving extincția: „aștept să-mi crească fructele pe brațe / și ținutită stau în lutul nespălat și rece/ ca să renasc am făcut sex sălbatic / cu moartea pe o plajă într-o noapte.” (deasupra spinilor sunt eu).

Aceste fructe ar putea fi poeziile Adelinei Flea. Volumul se încheie cu o poezie în care copilăria fericită în sânul familiei resuscitează reconfortant, ideea paradisului terestru.

Citind această poezie, în care zbuciumul sufletesc s-a liniștit, putem reciti *Tratatul de la Patriarhie*, savurând acea aromă de cafea cu sare dulce, a existenței, pe care ne-o propune poeta Adelina Flea.

LUCIAN GRUIA

UN ÎMPĂTIMIT....

→mai locvace și provocatoare, ajutându-l pe poet să-ncalece Pegasul, urcând „culmi spre glorie”. Știind prea bine că „slava e iluzorie”, poetul, „tras pe a vremii roată”, intervine corectiv, supus chinurilor lui travaliu scriptic: „Un spin în inimă mereu îmi coace./ a auzit, scumpetea de ființă./ Că arta se naște din suferință”. Tandru, troienit în iluzii, hoinărind în împărăția „conviețuirii fericite”, aflând în dragoste „marea bogăție”, poetul – împărțit între două lumi – ar vrea să suprimă clipa care, inevitabil, va veni: „Amurgul amâne-se sine

die!” Auzind „veșnicia cum sună”, se refugiază în augusta lumină a celestelor înălțimi, urzind – într-un „Univers mai acătării” – „povești solomonite” (v. *Sonet cu invitație*).

În clipele de cumpănă, depresiv, troienit de regrete, constatând că toate „sunt în accelerat declin” (v. *Sonetul despărțirii*) cheamă Forța Divină; și reînvie „o lume ce-a trăit odinioară”, atenuând amprenta dramatică. Privește în jur „cu ochi de îndrăgostit”, ieșind din sinele tulburat, asaltat de „ploaia ispitelor”. Sau îngână un cântec de dor, recapitulând „clipele parfumate” ori

miresmele celeste (titlul unui volum din 2013), când firea se copilărește. În fond, necurmatul balans „între vis și abis”, convocând, pe de o parte, iubiri ancestrale și conștientizând, pe de altă parte, cu luciditate (catifelată) spectrul finitudinii, definește coerent atmosfera acestui volum, tras în matrița sonetului. Trăgând și noi linie, vom conchide că infatigabilul Mihai Merticaru, crezând cu tărie în poezie, credincios formulei clasice, se simte bine în cămașa de forță a sonetului, dovedindu-se un poet rafinat, cu un simț rar al construcției, cu o mare limpezime a expresiei.

INCENDIU ÎN ALBASTRU

Din totdeauna am crezut că un poet (și, în general, un scriitor) vede dincolo de văzutul uzual al celor din jur și că el aduce de acolo lumi interesante, pe care le oferă cu generozitate, ca ofrandă, celor care vor să se-nearce și să se bucure de acestea. Și mai credeam că de aceea ochii poetului sunt mari, precum ce-pele, iar prin sinapsele lui se strecoară ape freactice în care se oglindesc nevăzături, capabile de a bucura suflete nemângăiate. Asta credeam, până nu demult, când am cunoscut un poet ce are doar ochii minții precum cepele, prin sinapsele lui strecurându-se vietățile unui neastâmpăr inedit, loc în care închipuirea ia locul văzului concret al realității.

Este vorba de **Viorel Șerban** (n. 1951), un poet, dar și prozator, cu un destin aparte, destin întors cu 180 de grade față de un curs firesc, atunci când copil fiind, la vârsta de 10 ani, pe când era cu oile la păscut, la marginea satului natal, Peștera, com. Băița (Hunedoara), a găsită într-un loc al unor fortificații din al doilea război mondial o cutie roșie, în care era o grenadă. Soarta a făcut ca, lovind-o cu „o testă cu care se fac jgheaburi”, într-o inconștiență de copil, aceasta să-i explodeze în față, cruțându-i viața, dar necruțându-i vederea. A fost sfârșitul începutului, urmând apoi un drum anevoios, plin de durere, în care a reînvățat să trăiască într-un întineric absolut, luminat doar de lumina flăcării sale interioară, pe care nicio grenadă nu ar fi putut să o oprească. În aceste condiții a urmat Școala de nevăzători de la Tg.Frumos și mai ales cea de la Cluj, unde a petrecut copilăria și adolescența, terminând liceul, absolvind ulterior și o școală postliceală de balneofizioterapie, ca să-și poată câștiga existența ca asistent medical, mai exact ca masor în stațiunea Geoagiu-Băi, jud. Hunedoara, Meseria de masor, din care a făcut o adevărată pasiune, a profesat-o până în 2010, când a ieșit la pensie, continuând însă să profeseze în cabinetul propriu, din aceeași stațiune, cu simțul tactil, dar și auzul și mirosul, dezvoltate compensatoriu.

Spune Viorel Șerban: *”Deși am făcut din profesie o pasiune, ea ajungând să facă parte din ființa și spiritual meu, nici literatura nu s-a situat mai jos, în lista de preferințe, atât ca și creație, cât mai ales ca lectură, căci cititul nu este doar evadare, ci și iluminare”*.

Din versuri și din proză scurtă, Viorel Șerban și-a construit o casă cu ferestre luminate prin care i se vede sufletul, cu un coș prin care iese fumul ideilor și cu o ușă deschisă doar celor care vor să intre, lipsiți de prejudecăți. Cresc flori ale spiritului, în jurul acestei case, făcându-și loc bucurii noi. Iată ”cărămizile” ei, cărțile proprii, ”pietre pentru templul...”, său, cum ar fi spus, puțin schimbat, Lucian Blaga: **”În umbra cuvintelor”**, versuri, Ed. Călăuza, din Deva, 2001; **”Fețele trecutului”**, proză scurtă, 2003; **”Prizonierul iluziilor”**, poezii, 2005; **”Colecționarul de amintiri”**, proză scurtă, 2007, **”Dacă ar fi un roman...”**, roman, 2010; **”Incendiu în albastru”**, poezii, 2014, **”Bazarul cu amintiri”**, proză scurtă, 2017. Toate aceste ultime cărți apărând la Ed. Limes din Cluj-Napoca.

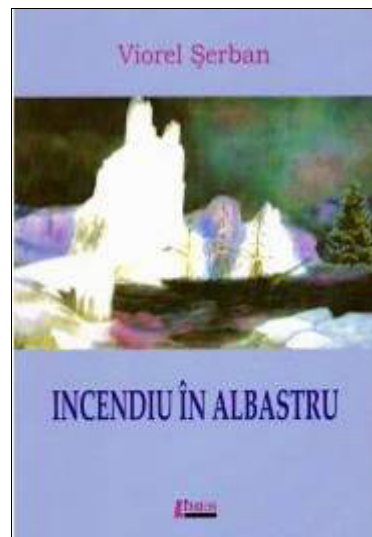
Două cărți am primit de la autor, după o vizită la domiciliul acestuia, cărți pe care m-am grăbit să le citesc.

”Incendiu în albastru...”, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2014, 76 pg. este o carte de poezii de dragoste, dedicată Alegriei, alegria, în greacă, însemnând bucurie. Spune autorul: *”Alegria, bucuria, egal femeia. Pentru mine, întotdeauna, femeia a reprezentat simbolul frumuseții, frumusețea în sine”*.

Despre poezie, lume și muza sa acesta se destăinuie: *”În mine te-ai contopit cu neuitarea./ Visează-mă călătorind spre tine/...”* (Ceasul sărutului); *”...Totul e vis./ Totul e-nchipuire./ Suntem două depărtări ce-ntruna se caută./ Strigăt în pustiu de nimeni auzit/...”* (Iluzii); *”...Cât de departe ești tu,/ În departele depărtării/...”* (Ești doar o absență).

În nopțile triste de iarnă, acesta mângâie *”singurătatea pe ochi”*. Se simte *”sclav, exilat în propriul trup...”,* deși *”imaginația șade la pândă”*.

Autorul a avut iubirile sale de tinerețe, inclusiv cu partea loc concupiscentă, pe care nu se sfiște să o imortalizeze în vers: *”...Când culegeam din tine/ Toate înfiorările iubirii pătimașe./ Doream, așa îmbrățișată, să ne găsească sfârșitul* (Așa îmbrățișată). Ca să menționeze în altă parte: *”...Ești răspândită în mine,/ Ca duhul grădinilor în nopțile de mai.”* (Petale de gând). Iubita din tinerețe a rămas *”...la un colț de suflet./ Statuie albastră cioplită în lumină”*. (Statuie albastră). Cele *”...două jumătăți ce-ntruna se caută./ Spre-a construi întregul...”* nu s-au mai găsit, Viorel Șerban păstrând chipul iubitei *”sculptat în neuroni”*, clădind *”din himere, castele pe țărături de fum”*.

Poezia care dă titlul volumului, pare să explice dubla postură, de îndrăgostit și de poet, în condițiile știute în care închipuirea este ”vioara întâi”: *”Aprinzî mereu focuri la porțile sufletului./ Nîcîcînd nu ești aceeași./ Zorii întreabă de tine./ Deși la mine locuiești doar în cuvinte./ Adesea-mi închipui c-ai sosit./ Chiar dacă ești doar absență./ De-ai fi numai a mea./ Ți-aș săruta urmele pașilor/ Și-o viață întreagă le-aș păzi./ Să nu le calce cineva./ Poete nebun./ Cum poți să scrii atâtea despre ea./ Când pentru tine./ Madona e chip fără umbră./ Din arse cuvinte?..”* (Incendiu-n albastru).

Pe lângă obsesiile legate de iubirea (iubirile) tinereții sale, care constituie coloana vertebrală a cărții, tangențial sunt abordate și alte subiecte: nostalgia satului natal unde *”Tristețea bate în ferestre/ și-nsingurarea plînge pe la uși.”* (Umbra unui sat); jertfa și învierea lui Hristos, când *”Lumânări din ceara albinelor fecioare./ Jertfinduse pe sine./ Ne dăruiesc lumina învierii.”* (Săptămîna îndoliată) și despre ”Rugăciune” cu dorința *”Să am unic drum./ Căutarea adevărului./ Iubirea și slava ta”*.

”Ruginiul toamnei”, ”nopți însănăgerate de vară”, ”nopți triste de iarnă”, sunt o parte din decorurile în care poetul se confesează celor care vor să-l asculte. ”Umbra”, ”tăcerea”, ”singurătatea”, ”gîndul” sunt cuvinte aproape obsesive, care se repetă cu oarecare frecvență, creionând starea poetului și atmosfera din jurul sinelui său. Volumul de versuri de iubire nu poate fi înțeles în frumusețea lui decît în totalitatea poeziilor, complementare unele la celelalte, cu balansul perpetuu al autorului între dorință, închipuire și realitate.—

RĂZVAN DUCAN

Bazarul cu amintiri

Bazarul cu amintiri, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2017, 156 pg. este, cel puțin în prima parte, o carte de confesiuni, în care eroii sunt colegii de la școala de nevăzători de la Cluj, cu preocupările lor, cu zbatările inerente de a învăța scrierea Klein și alfabetul Braille, cu pasiunile și cu lecturile lor, cu scrierile incipiente "nu ca să publicăm,... citindu-ne unul altuia aproape tot ce reușeam să creăm, comentând și dându-ne sfaturi". Desigur, cu el mijlocul lor. "Eram tineri și fericiți", spune autorul, datorită posibilității de a sorbi "lumină lină" din izvoarele cunoașterii, călăuzit de bunii dascăli de la școala de nevăzători de aici".

Este foarte interesant când vorbește de ochii săi albaștri care "fuseseră câprui până când destinul hotărâse ca viața mea (a sa - n.a.) să-și schimbe cursul,...

Sunt rânduri despre lupta din răspuțeri ca diferența dintre noua lui lumea și lumea din care fusese smuls brusc, să fie cât mai mică.

Dacă în volumul de versuri de care am discutat anterior apărea un nume propriu de fată, în prezenta carte, Veronica pare muza, văzută din prezent, ca o nostalgie "după acei ani frumoși ai primei tinereți".

În partea de mijloc a cărții, după confesiunea sintetizată a autorului, "sunt explorate și exploatate aspectele banalului, ale cotidianului, care decurg din relația masor - pacient, relevate de conversația necesară pe care trebuie să o susțină în timpul efectuării procedurii de tratament. Nu numai discuțiile scot la iveală fapte și întâmplări hazlii, uneori ridicole, alteori frizând absurdul, ci și situațiile prin care trece masorul, provocate de aroganța, ignoranța, incultura unor pacienți, dar chiar și a unor cadre medicale. Povestirile sunt niște scenete amuzante, în care umorul bland, mai degrabă ironia, nu sfichiuește defectele umane, limbajul scâlcit al unor oameni, ci le taxează cu subtilitate, uneori chiar cu un fel de înțelegere".

Într-o proză scurtă un medic îi cere unui om moș să-i aducă puțin scaun pentru o analiză medicală. Acesta îi aduce după câteva zile "ceva învelit într-un ziar, spunând. "Nu știți, oare bucată asta de laviță o fi bună?... Acasă nu am nici un scaun. Am numai lavițe". În alt text, o colegă de serviciu, în loc de "spor de prevenție",

menționează "spor de promiscuitate", desigur, habar neavând ce înseamnă acest cuvânt. În altă parte un pacient menționează "tratament cu indiferență", în loc de "tratament cu curenți interferențiali,..." apoi "băi balcanice" în loc de "băi galvanice,..." menționând că în stațiune "oamenii sunt primitivi" în loc de "oamenii sunt primitivi". Alt pacient, în altă parte, a menționat infatuat: " - Mă numesc director Gheorghe Ilie", de parcă director era nume propriu. Sau: "...o trebuit să mă duc cu bărbatul meu le doctor ca să îi ia atențiunea, că nu se simte bine,..." Probabil, a vrut să spună să îi ia tensiunea. Și așa „radioepiscopie” în loc de "radioscopie" etc. Mai vorbește și de o întâlnire personală, "de gradul 3, cu un "bioenergetician, de peste Prut, bioenergeticieni de mucava care invadaseră România, după '90, cu tratamentele lor, "apă de ploaie, de fapt excrocherii pe bani, și nu puțini.

În partea a treia a cărții sunt dezvăluite "Fețele trecutului", cu întâmplări și personaje ce au avut parte de "opt ani în infernul roșu", mai exact în lagărele sovietice de imediat de după război, dar și de întâmplări mai recente cu români, militari din trupele O.N.U, participante, imediat după '90, la misiuni de menținere păcii în fosta Yugoslavia, ocazie cu care sunt descălcite și întâmplări triste din trecut. Nu lipsesc nici întâmplări cu "victime și călăi" datorită participării unor patrioți români la Serbarea de la Putna, din 1957, la aniversarea a 500 de ani de la urcarea pe tron a lui Ștefan cel Mare. Spune autorul: "În închisorile comuniste au fost îngropați de vii oameni lucizi și eminenți patrioți, pe care sistemul represiv și crud al comunismului i-a transformat în stafiile propriilor ființe".

Într-o povestire din închisorile comuniste, aflată de autor, probabil, de la o terță persoană, apare secvențial și Corneliu Coposu.

Lagărele siberiene sunt descrise și în povestirea "Dimineață de august", când un nefericit, cu „fața nebărbierită,

barba ajungându-i până la piept", cu "niște haine vechi și ponosite.", ce trecuse prin acest infern este văzut de autor în incinta autogării din Cluj, în 1968, anul "Primăverii de la Praga" și care fusese eliberat, în condițiile de igienă și îmbrăcăminte, în care trăise acel coșmar.

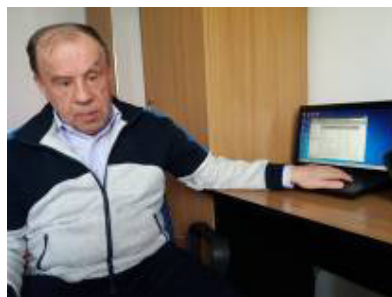
Unele vise sunt capabile de a elucida mistere din trecut, precum acea crimă din "Mesajul din vis,..." Apropo de vis, autorul strecoară și următoarea confesiune: "După pierderea vederii, la vârsta de zece ani, până pe la douăzeci de ani, în vis încă vedeam. Acum, după atâția ani, se întâmplă prima dată că vedeam în vis" ("Dimineață de august").

Partea a patra a cărții este "Cu cărțile pe față", practic o trecere în revistă a scrierilor și reușitelor scriitoricești, povestite de însuși autorul cărții. Spune Viorel Șerban: "Atât poezia, cât și proza mea vrea să redea ceea ce a simțit sufletul meu, încercând să prezinte trăirea cât mai acută a sentimentelor din momentul derulării lor...Scrișul, pentru mine,...a fost și, mai degrabă, este o terapie".

Neîndoios, autorul are ceva de spus și o spune, nu oricum, ci cu grijă față de fond și formă. Talentul scriitoricesc autentic se simte la tot pasul: în idei, în metafore și comparații, în cursivitatea cuvintelor, în topica propozițiilor.

Cărțile citite sunt cărți în care autorul dezvoltă punți cu lumea văzătorilor, din buchetul lumii sale redusă la simțul tactil, la auz și miros. Sunt cărți de evadare și de terapie totodată.

Ca un "punct terminus", după repetatele "virgule" de până acum, redau spusa pe care autorul o pune în gura unui personaj de-al său, care constituie de fapt propriul crez: "Eu scriu pentru a trăi în imaginație, ceea ce aș dori să trăiesc în realitate,..."

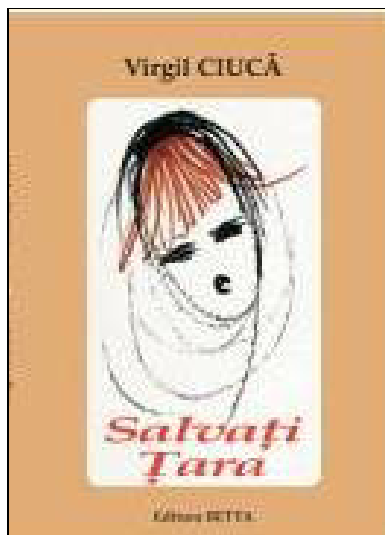
Sensul unui patriotism fără margini

Cititorul fiind prevenit asupra universului național și patriotic al acestui volum, devine atent la localizarea în timp și spațiu a textului: „Colind”, scris la New York, 21 decembrie (dată atât de specială pentru români) 2018, Forest Park, sfârșit de octombrie 2018, „Călător neștiut” București, 7 aprilie 2018. Dar cu toate că sunt și scrieri de peste ocean, problematica esatrelor pur românească și explicit angajantă în multe probleme ale actualității, începând cu dureroasa și colpeșitoarea aspirație a Unirii Basarabiei cu Patria-Mamă.

Elev la Școala Normală din Craiova (eliminat în 1952) și bacalaureat la „I.L.Caragiale” din București și Facultatea de Electronică și Telecomunicații din București (absolvent în 1966), poetul își continuă studiile în America, unde devine Master în „Management and Administration” la Politehnic University din New York (promoția 1996). Creația sa poetică se restrânge pe o perioadă din ultimul deceniu, când se pare că a „explodat” cu volume publicate an de an, în stil de „metronom”. Amintim câteva titluri dintr-o listă incompletă: *Blestem străbun* 2007, *Versete dumnezeiesci* 2008, *Pierdut în lume* 2011, *Che-marea la judecată* 2012, *Condamnarea* 2013, toate apărute la Editura Semne, *Execuția*, ed. Betta, 2017.

În ipostaza „omului revoltat” al lui Camus, d. Ciucă exprimă diverse reacții existențiale: de la frustrare și umilință, până la revoltă și condamnare a unei societăți care, chiar de diverse culori politice, își denigrează și marginalizează poezia, își uită rădăcinile și chiar limba.

În micile comunități românești din America, dl. Virgil Ciucă este POETUL, unicul, simbolul creativității naționale, ceea ce pe plaiuri dâmbovițene devine din ce în ce mai greu. Cu toate acestea, în volumul de față, (*Salvați țara*, ed. Betta, București, 2019) spre onoarea lui, autorul nu nominalizează niciun dușman, nici intern nici extern, dovedindu-se astfel un poet adevărat care își exprimă sentimentele și nu face politică de colțul străzii, lucru care nu scade cu nimic suflul patriotic ce străbate întreg volumul.

Ideea centrală rămâne salvarea țării dintr-o multitudine de capcane deznationalizatoare, conflictuale, periculoase pentru ființa Țării, mergând până la situații recente (vezi aluzia la scutul anti-rachetă, la munca între străini), care par să impună cu tot mai mare urgență salvarea Istoriei: (...) *salvați-vă, Români, trecutul/ Tot aurul, cerul și marea/ Nu acceptați străini cu scutul/ Să vă delimitați zărea/ Salvați-vă, Români, și neamul/ Nu slugăriți la camarile/ La vatră, să ne păzim ramul/ Să revenim din lumi ostile/ Salvați-vă români, eroii, Și voievozii și martirii/ Pe care ni-i urăsc strigoii/ Salvați și visul Reîntregirii!...* Finalul poemului este fulminant și arată că poetul îl prețuiește pe cel care a vrut să salveze țara cu orice preț, chiar cu prețul propriei vieți, de bolșevici și de comunism: ... *Salvați țara, salvați neamul/ și reînviați Mareșalul!* Poemul este datat: „New York, 22 decembrie 2018, ora cinci când ziua-ncepe, nu mă-mbăt cu apă rece!”

Poetul nu folosește termenul curent de „Unire”, ci conceptul atestat istoric și folosit în deceniile trecute, care în prezent nu mai apare decât în sintagma „Catedrala Reîntregirii Neamului”. După cum se vede din acest volum, dar și din creațiile anterioare, d. Virgil Ciucă este mai mult decât un patriot declarat, este un luptător insurgent, gata să se urce pe baricade unde își dezvoltă cea mai profundă inspirație. Nu este de mirare că regimul comunist – după ce a încercat fără succes să-l „educă”, să-l „îmblânzească” – l-a expulzat din țară.

Poetul, declarat și recomandat de creația sa înalt patriotică, nu-i are la suflet pe confracții și nici pe oficialii dovediți doar declarativi, doar „meșteri în vorbe mari și goale”. Cu toate acestea, se știe că între contemporanii literaturii patriotice stârnește suspiciuni – moștenire de la sforăielile patriotarde, lozincarde de pe vremea cealaltă – mulți ducându-se cu gândul la cine știe ce mizerabilă și ascunsă intenție pecuniară, de arivism, de „ieșire în față”. Dar d. Virgil Ciucă se află în afara oricărei bănueli: ca cetățean american, de multă vreme realizat pe așa-numitul pământ al făgăduinței, nu râvnește nici posturi înalte, nici onoruri, nici vreun loc, Doamne-fereste, pe listele vreunui partid. Domnia sa nu vrea medalii sau onorarii pentru sentimentul său patriotic sincer și echilibrat, chiar ușor vetust, dar care, în poezia, sună și mai bine. Nimeni nu-i poate face proces de intenție, deoarece locuiește în Statele Unite, dar vine în România pentru că nu poate să transcrie decât în românește dorul de Țară, vibrația și intensitatea trăirilor, meditația la istoria neamului, și toate acestea, doar în limba strămoșilor săi.

Cred că unul dintre cele mai frumoase texte din volum este acela dedicat limbii, poem care respectă metrul și rimele din celebrul poem al autorului basarabean Alexei Mateevici.

Iată cum sună varianta d.lui Ciucă: ...*Urlă lupii, zeei tună/ Preamărindu-ne cuvântul/ Limba noastră cea străbună/ O respectă-ntreg pământul/ Ne invidiază sfinții/ c-avem pe frunte cunună/ -De când ne-au născut părinții-/ Lima noastră cea străbună/ Astele se minunează/ Cum de-avem o Țară Zână/ Ce de milenii veghează/ Limba noastră cea română/ ...Pe-un pământ unde trudește/ Un popor autonom/ Ce vorbește românește/ Eminescu este domn /.../ De la Tisa până la Nistru suntem neam din vechii daci/ Pe-un pământ udat de Istru/ Păstrăm graiul de la daci./...*

Am putea aprecia volumul *Salvați Țara* ca o ediție completă, care oferă, pe lângă substanțialul cuprins liric, o Fișă de autor cu informații biografice, referințe critice și bibliografice.

AURELIU GOCI

POEMUL CA JUSTIFICARE

Pentru Adriana Tomoni, 2017 a fost un an benefic. După volumul de versuri *În siajul cuvintelor* (Editura Limes, Cluj-Napoca), cu o prefață semnată de Cornel Nistea, publică *Ecoul smeritului meu strigăt* (Editura Emma, Orăștie). Nepropunându-și să spargă tipare și nici să înalțe impunătoare citadele prozodice, pentru poetă scrisul e exercițiu de armonie dintre expresie și esență, dintre semnificație și muzica versului, joc asumat de simboluri reunite în jurul creației și al iubirii precum boabele aurii pe ciorchine. Respingând experimentul liric, poemul Adrianei Tomoni ni se arată în toată rotunjimea-i ca fructul împlinit, dăruindu-ni-se empatic, necondiționat.

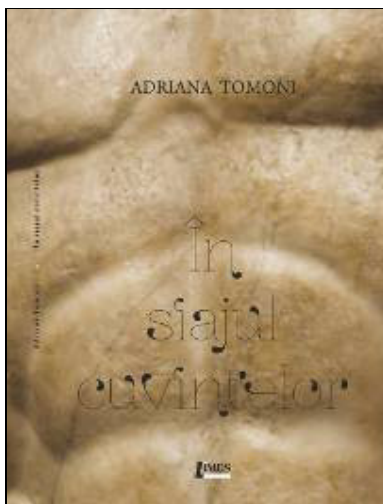
Creația, pentru poetă, e îndeletnicire de taină, când însăși alcătuirea ei lăuntrică se convertește în rostire. Împregnarea de fiorul poetic e ireversibilă.

Trezită în lumea poemului, poeta poposește în zodia-i de grație, rezultând un vers nealterat, necesar pentru certificarea sinelui; poeta se justifică poematizând. Înnobilat cu motive ale mitologiei, versul e licoare de gând mereu înnoit, unduire de suflet de femeie.

Poeemele din volumul *În siajul cuvintelor* certifică un spirit împăcat cu sine și cu lumea din jur, cu nuanțe palide de resemnare, deznădejde, dar și speranță în semeni și credință în Dumnezeu. Pentru „ziditorul de versuri” poemul e plâns deslușit doar de cei aleși (*Răspuns*), pentru cea care se suspectează „bolnavă de poezie” (*Este gălăgie mare*), versul devenind o rană „a dorului”, rugă „născută din speranță” (*Poezia*).

Harul poetic e dar și povară deopotrivă („aleși sau răstigniți să scriem poezie./ să-ntindem sufletele la meaz”), Adriana Tomoni fiind adepta teoriei baudleriene potrivit căreia poezia nu e decât un rezervor imens în care trubadurii varsă lacrimi și sânge: „Lacrima ce-mi curge pe obraz/ o pun în rima unui vers./ aripi îi cresc și-apoi îl las./ să plece lin în univers./ Iubirea-n taină o cunun/ în catedrale de cuvinte./ cu poezia o adun./ în cufere de argint./ păstrate în locuri sfinte” (*Cufere de argint*).

Paradoxal, lirica Adrianei Tomoni e dragoste, iar dragostea este

poezie. Potrivit poetei, versul învie zborul și luminează drumul (*Aezii*), vindecă și salvează, „iubind, nembracă în iubire./ se dăruiește făurind./ pășește-ncet spre devenire./ cu-azur de cer, mereu în gând” (*Captiv*). Prin vers se relevă ființa celui iubit, în cele din urmă însuși sentimentul iubirii materializându-se într-un poem: „Mersul tău caligrafic, de felină./ se unduiește printre versuri./ Surâsul de la colțul liniei buzelor./ învie siaje uitate./ Nuferi albi înfloresc pe lacuri liniștite./ Arunci o privire și cercuri concentrice./ tremurătoare./ renasc pe oglinda unduitoare a apei./ În clipa următoare, literele mele iau forma/ literelor tale./ Să fie oare o nouă poezie?” (*Literele mele*).

În absența iubirii, poemul nu poate exista, nu se poate împlini, închide, chiar prin necuvinte, iubitul parfumând rostirea, „șoptind” ultimul vers (cel care transformă taina și simțirea în miracol, ridicând versul la rang de artă): „mai pui o floare de cais/ printre versurile mele./ reversi miresme de flori de salcâm./ îmi mângâi strofele cu privirea./ mă cerți și mă ierți./ îmi îmblânzești literele/ într-o duioasă caligrafie/ și-mi shop-tești ultimul vers” (*Floare de cais*).

Puterea dragostei e de nebănuit, căci ea naște lumi, devenind lege universală, o simplă atingere de mână având putința de a separa sau uni continente: „smaralde se întindeau/ înaintea pașilor noștri fragezi./ Sclipiri pe Perseide/ ne jucau în ochi./ Mi-ai atins mâinile/ și-am simțit/ cum se separau continentele” (*Vorbeam*). Ideea se reia și în alte poeme: „mă simt fetița legănată/ în hamacul stelelor, și zbor./ Magia clipei devine

veșnicie” (*În hamacul stelelor*) sau: „Obosită de zbor./ pasăre rănită./ Mă îmbrățișezi cu aripile păcii./ îmi mângâi tristețile/ cu un singur cuvânt./ Mă simt fetița alintată/ în leagănul stelelor” (*Fetița alintată*). Exact această putere nelimitată a dragostei o face atemporală: „Îți știu glasul./ de când șesurile s-au despărțit de ape./ de când planetele murmurau șoapte, de când Orfeu o căuta pe Euridice” (*Îți știu glasul*).

Dragostea renaște, cum e firesc, odată cu primăvara (*Vis*), zorii zilei, adesea, aducând o identificare cu ființa celuilalt: „Te zăresc umblând prin odaie./ Podul palmei mele/ a luat forma chipului tău./ Degetele mele/ ți-au mângâiat zborul sprâncenelor” (*Doar roua de pe flori*).

Uneori, un străin „venit pe neașteptate” tulbură puternic sufletul femeii (*Străinul*), alteori iubitul devine o ultimă notă dintr-o simfonie neterminată (*Simfonie*). O probă a dăinuirii iubirii poate fi urcarea muntelui, alături (*Înțelesuri*), iar absența lui va însemna o perpetuă căutare: „te-am căutat pe toate străzile cetății/ în locul acela numai de noi știut” (*Ascuns într-un vers*), „în munți te-am căutat./ amintindu-mi cum îmi spuneai/ că sunt floarea ta de colț” (*fără titlu*, pag. 62); „desculță prin praful de pe drumul îngust./ din canionul trandafiriu, am umblat căutându-te” (*fără titlu*, pag. 64); „am visat că te căutam și printre stele” (pag. 68); „prin anotimpurile lui Vivaldi te-am căutat” (pag. 69) etc.

Dar iubirea, în poemele Adrianei Tomoni, e și posibilă. Magia ei desăvârșește ființa femeii: „Îți simt sărutul pe pleoape/ și mă prefac că dorm/ de teamă să nu-mi tulbur îngerii din somn” (*Despleții zori*); „simt falfăitul aripilor unui înger pe umerii mei/ și-ncet mă transform în umbra ta” (*Glasul tău*); „întind mâini de dragoste spre chipul lui/ și văd cum încep să i se desprindă/ bucăți din masca de lut” (*Am încercat*); „pe tamplele argintate îți simt în vene mânăjii/ alergând./ Îi adăp din căușe de palme/ cu licăr de stele, din mările mele” (*Mi-e teamă*).

Desigur, există numeroase alte teme, motive în creația lirică a poetei, vizând destinul și timpul, spectacolul strident al lumii în care ne irosim în automatisme, singurătatea și nevoia stringentă de Dumnezeu, tristețea, →

LADISLAU DARADICI

resemnarea, dar și bucuria zorilor, cu toată paleta de semnificații, a relevării dumnezeirii în lucruri, tainele „pe care nu trebuie să le atingem” riscând să le nimicim (ca într-un celebru poem al lui Lucian Blaga), moartea și învierea la care, „între ieri și azi”, participăm cu toții.

Pe alocuri, versul se încarcă de note pesimiste. Copilul țipă la naștere, deschizându-i-se perspectiva spre „trecerea finală”, viața omului seamănă cu „un strop de culoare în apă” prelingându-se, transformându-se, creându-ți doar senzația vieții, nevoia de Dumnezeu devenind, astfel, pregnantă. Doar El ne poate vindeca de ceea ce poeta consideră „frigul vieții”, doar prin El putând regăsi drumul spre casă (ca în poemul *Mi-e dor de Tine*). Unele secvențe de poem devin adevărate rugăciuni, ca în *Doamne, fă-mă zâmbet* sau acest pasaj al poemului *Rostul*: „Împacă-mă, Doamne, cu vrerea./ Ce Tu o voiești, știu e bine./ și dă-mi în suflet puterea/ să pot ajunge la Tine.// Mi-e greu și tălpile-s rană/ și plouă pe anii mei mulți./ trimite-mi o sclipire de geană./ ca semn că durerea-mi ascuți.”

Ludicul este prezent și el în poeme. Dintre elementele naturii, florile ocupă un loc aparte în acest univers liric, fie acestea trandafiri (roșii sau sălbatici), nuferi, crini, ghiociei, flori de colț, de cais, de iasomie ori de salcâm.

Adriana Tomoni scrie o poezie necesară pentru propriu-i destin, mai întâi demonstrându-și și șieși că omul, dincolo de încorsetări și obligații, poate fi și *altceva*. Că avem această dimensiune a creației, a tălmăcirii trăirilor în cuvinte, că ne merităm locul și ne justificăm existența nu doar prin truda și obligațiile noastre față de ceilalți, dar și prin cunoașterea universului nostru lăuntric, identificarea durerilor, relevarea tainelor și frumuseților unor momente alese, asumarea credinței. Astfel, poemul devine justificare.

Poeta scrie pentru a-și rotunji sufletul, pentru a-l vindeca la urma urmei. Făurită mai întâi pentru sine, poezia sfârșește prin a ni se adresa nouă, în această rostire neexistând nimic prefăcut, doar sensibilitate și maturitate, o limpezime a gândului și a versului, un echilibru al expresiei și o complexitate aparte a semnificației.

Aripi de albastru

Tatiana Scurtu Munteanu este basarabeancă, născută în Călărași, Republica Moldova. Și-a făcut însă studiile liceale și universitare în România, la Sfântu-Gheorghe și la Galați.

A debutat, ca poetă, încă de pe băncile liceului, în 2001, participând, cu creații proprii, la diferite festivaluri și concursuri de poezie (București, Iași, Chișinău, Brașov, Botoșani, Ipotești, Cluj-Napoca, Pitești, Sibiu, Roman, Sighetul-Marmației, Carabsebeș, Galați, Sfântu-Gheorghe etc.), acumulând, de-a lungul anilor, o colecție întreagă de premii și mențiuni.

Anul 2013 a însemnat însă debutul propriu-zis, cu două volume de poezii: *Paralelismul singurătății* (Editura Princeps Multimedia, Iași) și *Râuri, voi, ce despărțiți* (Editura Gens Latina, Alba-Iulia). După trei ani, în 2016, a apărut volumul *Mănăstirile din gânduri* (Editura InfoRapArt, Galați), urmat, în 2017, de volumul *Ca în cer* (aceeași editură).

Așadar, Tatiana Scurtu Munteanu nu este o anonimă în româneasca poezie contemporană. Cele patru volume de versuri reprezintă o „carte de vizită” care impun un nume în creația literară românească de la începutul de secol 21. La acestea, iată, se adaugă acum și cel de-al cincelea, *Aripi de albastru*, prin care poeta își continuă drumul pe care și l-a ales de la debut, anume acela de a „turna” în forma tradițională, „clasică”, un limbaj poetic modern, încărcat de un puternic lirism, prin care sunt exprimate trăirile de moment ale poetei, uneori suave, melancolice, alteori cu nuanțe de tristețe, datorită mai ales trecerii ireversibile a timpului, sau nostalgia după ceea ce a fost și nu mai este.

Tatiana s-a născut, cred, purtând poezia în sufletul său chiar de la început. S-a născut cu poezia și trăiește cu și în poezie. Fiindcă a sa creație poetică nu este una „făcută”, ci născută din zestrea sa spirituală. De aceea versurile sale, grupate, în marea lor majoritate, în catrene, „*curg*” limpezii, precum apele unui râu de munte, din care orice cititor și iubitor de poezie le simte cu întreaga sa ființă.

Poezia Tatianeii este plină de o feminitate fină, cu o muzică interioară născută din sonoritatea cuvintelor și din armonia ritmică a versurilor. Nu întâmplător, deci, versurile sale se desprind „din călimară” și își iau apoi zborul ca „două aripi de albastru”, pentru a deveni „Două picături de ceară / Într-un făgure sihastru”.

Este poezia! Însă singură „călimara” nu este capabilă să nască valori, e nevoie de harul creator al poetului, de „*Ploi cu tainică rostire*”, din care se vor naște „*Roiuri de mărgăritare*”. Iar acestea, la rândul lor, se vor ivi din momentele de trudă, dar și de inspirație ale poetului: „*Cerului zălog lumină / I-am lăsat să se trudească, / „Norii care-n noi suspină / În cuvinte să se nască*” (Aripi de albastru).

Poezia care deschide și dă titlul volumului se constituie, pentru Tatiana Scurtu Munteanu, într-o adevărată „*ars poetica*”, fiindcă exprimă crezul ei poetic, convingerea sa despre ceea ce este „*gramatica poeziei*”. Și o face atât de frumos și de metaforic, în același timp.

La fel sunt toate celelalte poezii ale volumului: o lirică cu iz „tradiționalist” și totuși atât de modernă în exprimarea unor idei, a unor stări sufletești, contopite într-un discurs liric, emoționant uneori, alteori surprinzător prin finețea exprimării.

Am descoperit - nu fără o oarecare surpriză - că Tatiana este o pastelistă remarcabilă, talentată, îndrăgostită, pur și simplu, de tot ceea ce vede în jurul ei. Însă ea vede→

ILIE ȘANDRU

natura și cu ochii sufletului, o „pipăie” cu toate simțurile sale. În felul acesta pastelurile ei nu sunt doar descriptive, ca la Vasile Alecsandri, să zicem, ci implică trăirile, stările sufletești ale poetei, marcate de timpul prezent, de ceea ce am putea numi „carpe diem”, adică trăiește (bucuria) clipei: „În trandafirul sufletului ție / Îți voi picta cu dorul înserări / Un madrigal culorile să-ți fie / Din roiuri de pedale peste mări”. Iar aceste bucurii se află aproape în fiecare poem. Le-am putea numi pasteluri psihologice, marcate mai ales de stările sufletești, iar acestea sunt, de cele mai multe ori captivante, pline de farmec. „A curs din noi atâtea poezie”; „A răscopt în tei iubirea / Și-au curs florile pe harpă”; „Ca o duminică sau un cântec de rai”; „Mi-ai mutat Carpații-n pleoape”; „Prescură-mi rupi din sufletul rostirii” etc., sunt doar câteva din multele exprimări metaforice aflate în aproape fiecare poezie.

Însă tematica poeziilor cuprinse în acest volum este foarte diversă, chiar dacă acceptăm că ele exprimă acea bucurie a clipei, fiindcă aproape fiecare poezie este, în același timp, și un pastel, dar și o poezie de dragoste („Cu tine-i primăvara preacurată”; „Cu tine-am să pășesc în centrul lumii”; „Când vii cu mine spre înalturi” etc.). După cum în aceleași poeme se află destule idei din care se desprind cugetări de natură filozofico-religioasă („Ca o duminică sau un cântec de rai / Un clopot pe munte în ceruri bătând, / Ca o duminică sau un cântec din rai, / Lumină stelară pe creste urcând”). Și - de ce nu? - se află și poezii străbătute de sentimentul patriotic („Moldova din biserică se naște”, „Imn Centenarului”, „Din Voroneț albastru ne cuprinde”, „Mi-ai mutat Carpații-n pleoape”).

Este greu să o incluzi pe Tatiana Scurtu Munteanu într-o grupare poetică postmodernistă. Ar putea s-o faci, poate, critica literară. Un „Cuvânt înainte” la un volum de versuri nu poate avea ca „obiect” un asemenea demers. Totuși, prin lirismul său, aș îndrăzni să o apropiez de etapa „tradiționalistă” a lui Ion Pillat, în care, spune George Călinescu, se simte „o exuberanță poetică, o țâșnire directă, nesilită a lirismului”.

Vibrații din spectrul luminii

În viața fiecăruia dintre noi există un moment de cotitură, un moment față de care încep să se raporteze toate evenimentele la un moment dat, primind eticheta ”înainte de...” sau ”după...” Un astfel de moment s-a produs în viața mea în februarie 2018, devenind un moment din care parcă am început să mă reinventez. Inevitabil, a început să se producă și raportarea. Procesul în sine de clasificare s-a amplificat odată cu opțiunea mea de a păși în spectrul luminii, de a accesa acele vibrații care te fac să înțelegi că totul în jur este energie, că totul se întâmplă după legități pe care nu le conduci tu, chiar dacă ai impresia că o faci. Dacă ”înainte de...” alunecam prin viață împinsă de cotidian și de necesitățile pur materiale, ”după...” conștientizarea a început să modifice matricea mea existențială într-un fel sesizabil și în textele pe care le-am scris.

Cumva, am știut mereu că există ceva, undeva, un ceva pentru care încă nu aveam explicații, dar care urma să mă facă la un moment dat să deschid porțile unei lumi nu tocmai accesibile în mod obișnuit. Câteodată, ceea ce trăiam mă speria în asemenea măsură, încât preferam să părăsesc în grabă starea în care ajungeam, înțelegând totuși că în interiorul meu, sau undeva în mine, este ceva foarte vast și insuficient explorat. Acum, imaginați-vă cum a fost să deprind treptat tehnici care să mă ajute să înțeleg ceea ce se petrece cu mine și să preiau cumva inițiativa multora dintre experiențele vibraționale prin care am trecut. Acest lucru mi-a schimbat multe dintre perspective, mi-a reconfigurat matricea existențială, cum îmi place mie să spun și a avut un extraordinar recul în ceea ce am scris ”după...”.

Am revenit asupra multora dintre cuvintele mele scrise ”dinainte de ...”, găsindu-le acum alte înțelesuri și alte profunzimii. Cele care au rezonat cu modificarea mea datorită luminii, le-am păstrat și le-am dat un nou suflu unde am considerat, iar cele născute din momentele de meditație le-am presărat printre ele, încercând să construiesc în acest fel un pod peste o lume care nu a mai fost a mea din momentul de cotitură.

În jurul nostru totul este infinit și îmbracă o serie nelimitată de posibilități.

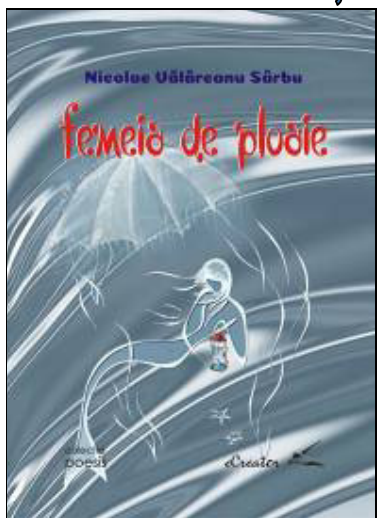
Nelimitată este și poezia sufletului nostru, care, uneori, își găsește singură forma de exprimare. Poate că nici nu poartă numele de poezie, poate că tot ce se naște din trăirile noastre poartă alt nume și are o altă formă decât cea pe care o folosește toată lumea. A scrie exact așa cum simți și a transmite exact forma în care este indusă această simțire, reprezintă nu numai un act de curaj și asumare, ci și o mare libertate și bucurie.

Nu am pretenția de pionier al cuvintelor, dar știu că tot ceea ce am scris mai ales ”după...” are un anumit conținut vibrațional din spectrul luminii care pe mine m-a atins în cele mai complexe forme.

Sunt conștientă că genul de texte pe care le scriu nu pot fi percepute în deplinătatea lor de cei care nu au traversat anumite experiențe spirituale și că mulți se pot bloca în plasa formei înainte de a o depăși și a se lăsa legănați de nuanțele fondului, dar îmi asum orice riscuri în speranța deschiderii aceluia festin al simțurilor interioare pe care îl doresc tuturor celor care au curiozitatea de a păși în spectrul luminii așa cum am pășit eu în cursul interiorizărilor care m-au condus la realizarea acestui volum, în care lucrările mele sunt însoțite de mandale, libere să recepționeze culoarea sufletului fiecărui cititor.

MIHAELA RAȘCU

Miracolul vieții

Nicolae Vălăreanu Sârbu dezvăluie în volumul de versuri *Femeia de ploaie* (Editura Ecreator, Baia Mare, 2019) acest miracol care este viața.

Pentru că, într-adevăr, viața este un miracol și trebuie prețuită ca atare („Dacă viața n-ar fi atât de frumoasă, / atât de grăbită, / și noi atât de nepăsători / am prețui la timp miracolul ei”).

Viața ce se derulează, cu suișuri și coborâșuri, între naștere („Aroma nașterii din cofragul nopții / toarnă rozul în alveole”) și moarte, trecând, inevitabil, prin iubire („Știe să uite / cum moare în fiecare clipă / plină de iubire neîmplinită”).

Totuși, chiar și atunci când persistă teama de neîmplinire, iubirea e arzândă, nu cade pradă deznădejzii („Dragostea arde-nlăuntrul, / nu se oprește și îți umple trupul cu poftă, / gândurile vânează plăcerea, ochii capătă cearcăne / dar nu se lasă seduși până nu văd adevărul”), ci determină omul să lupte cu sine însuși („Cine participă la luptă lasă loc morții, / înfrângerii ori victoriei, / întotdeauna se ridică deasupra, / să afle cine ești și cum se ridică vertical și drept”).

Dar, în același timp, omul știe să păstreze în suflet iubirea ca pe o taină („În tine-i lumea, în tine-i iubitul, / Tot ce se-ntâmplă n-o să divulg”).

În schimb, iubirea este izvor de lumină, alungând întunericul până și din cel mai îndepărtat cotlon, inclusiv din cuvânt („Lumina din lumină înflorește, devine flacăra, / însoțește cuvântul și intuiția vie”).

Se manifestă atunci și spiritul de revoltă contra întunericului, ce nu se lasă înfrânt cu una cu două („Rup întunericul din carnea nopții / până

stelele vor da semne / că duhul nu doarme, // diminețile din mugur înverzind), însă chiar și moartea poate fi cucerită prin iubire („Noaptea împlinirii depline / rai de bucurie naștea / căuta liniștea”).

Trezirea naturii la viață, cu lumina și căldura soarelui, nu e perceptibilă doar cu văzul, ci și cu auzul („Se aud cum cresc ierburile și înfrunzesc pădurile”).

Iar femeia, ca o ploaie, binecuvântează sufletul și îl umple cu bucurie, făcându-l să rodească („Pune-ți la ferestre / frumoasele curcubeie ale dimineții, / așteaptă femeia de ploaie, / te atinge cu fiorul ei înlănțuit de fluturi”).

Până și orașul e atins de fiorul iubirii dintre oameni și o însuflețește cu propria lui dragoste („Și orașul / cu o singură inimă. // O dragoste pe care o împarte / cu peste măsură / pentru fiecare suflare”).

Dacă va interveni, în cele din urmă, plecarea, aceasta va fi acceptată cu o dăurire totală pentru celălalt („îmi place să iei ce-ți convine din mine / și să pleci fără să te chem înapoi”).

Totodată, moartea nu este definitivă, fiind urmată întotdeauna de viață („Viața și moartea doar în schimbare / alternativă sunt”), iar omul nu trebuie să lase viața să treacă pe lângă el, ci să o apuce strâns în brațe, aceasta fiind un dar de la Dumnezeu („Dumnezeu cu fața luminată de aștri / privește miracolul vieții și meditează”).

Pe alocuri, versurile nu au vervă (ultimele două versuri din **Trebuie să știi să ascuți** ori poemul **Speranță** în inegalitatea sa), însă întotdeauna sunt sincere, încărcate de sensibilitate și lumină.

DANIEL LUCA

ÎNTRU ALB ȘI NEGRU

Deși, volumul de poezie al Piroșcăi Szekely este un volum de debut târziu, autoarea are un vechi statut în lumea literară sîghșoreană și nu numai. Prezentă la toate evenimentele culturale și chiar o bună organizatoare a acestora. Piroșca Szekely, are foarte multe

publicații în revistele de specialitate din România și nu numai.

Volumul de debut, *Între alb și negru* nu e un volum scris cu stângăcia și emoția începătorului ci, este scris cu o maturitate debordantă. Tendința scriitoarei de a se confesa meditativ și metafizic, etic și profund totodată, o regăsim aproape în toate textele.

De ce *Între alb și negru*? Găsim această sintagmă pusă într-o altă formă dar cu acelaș sens, în teza „Deșertăciune și asceză” în opera lui Tudor arghezi. Autoarea se fixează între cele două alegându-și cu grijă timpul și locul, fiindu-i destul de facil acum, spre contemplare și alegere. De aici și franchețea ideatică și stilistică a exercițiilor sale literare. Are nevoie de calea aceea de mijloc. Cântecul de iubie, anotimpurile, dorurile care curg spre asfințit par o să dezamăgească. „Mă vei chema, dar eu n-am să mai vin”.

Copleșită de meandrele nopților și într-un final, învingându-și povara gândurilor ca o consolare stimulativă spune: Am să le-arăt hienelor viclene / Cum poate să trăiască o blândă căproară / încheind apoteotic cu o doină urzită și trăită de propria ființă, menținându-se în planul substituției magice, frământând povestea prin transpunerea ochiului.

Prin acest volum de debut, obsevăm pregnanța unui principiu expresiv. Astfel reconstituit, acest volum susține ecourile care răzbat din afară. Ceata din fața ochilor interiori se estopează și se presimte nu forma, ci atingerea surdă a esenței. Uneori, prin nălcuirea ochiului, găsește fantomatica căutare într-un spațiu ce nu-i mai aparține decât ca o bănuire. Astfel, rămâne suspendată într-un zbor pe care nu-l poate defini decât printr-un eufemism. Regăsindu-și încrederea de sine, este hotărâtă să demonstreze până la urmă esențialul existenței ființei.

În jocul de linii, motivele orifice, (iubirea pierdută, anotimpurile, erosul, absența) fuzionează cu stări existențiale întregind arsenalul după metamorfoze impresioniste.

Chiar și atunci când strălucirea de suprafață, inefabilă a clipei surprinse, se retrage și ceea ce este dedesubt își arată chiar fugitiv filonul. Înainte de toate însă, poeta intuiește că, prin golurile de lumină ale unui peisaj, Eros, poate să iasă la iveală din colțul cel mai singular al sufletului.

Această carte merită să fie citită și recită.

ION OPRÎȘOR

„TU TU TU TU TU TUTURU TU TU!”

„Bolnav de locul unde s-a născut”, Ștefan Mitroi revine, iar și iar, în Câmpia Teleormanului, în cătunul vechi, „înfiripat în mit și prăbușit în istorie” (Ioan Es. Pop), din a cărui „humă” s-a ivit în lumină ca, în alt veac, Ion Creangă. Și, tot ca humuleșteanul, se întoarce nu în locul geografic al nașterii (poate nu întâmplător nenumit, nefixat între niște parametri spațiali, ci doar plasat undeva, lângă *Drumul Muscalilor*), ci în vremea de mult apusă a copilăriei.

Parafrazând observația casei natale, „care ne ține minte pe toți”, – „copilăria ta cântă, nu cocoșul” –, zicem și noi chiar de la început: *copilăria* lui Ștefan Mitroi povestește întâmplările din „Goarna lui Tuturuz” (RAO, 2019), nu naratorul.

Că este așa, iată câteva dintre multele mirări și explicații de copil prin a cărui logică este văzută, receptată, filtrată, interpretată realitatea: „ți-e atât de frică de venirea pe lume, încât îți vine să țipi. Și chiar țipi. Eu țiș și acum, dovadă că mai am încă de venit”; ori nedumerirea căreia nu-i găsește răspuns: „cum avea să-l recunoască printre cei înviați din morți pe bunicul Constantin”, al cărui chip nu-l văzuse nici măcar într-o poză, căci nu se fotografiase „la Obor”, unde erau câteva ateliere de pozat! Ori soluția de a-l face pe Moache să rețină câte ceva din cele învățate la școală, care-i intrau pe o ureche și-i ieșeau pe ailaltă: „Poate că trebuia inversate urechile!”. Ori constatarea referitoare la piciorul de lemn de salcie al lui Pelencea ce înfrunzește după vreun an de purtare: „Se vede treaba că lemnului de salcie nu-i plăcea să fie picior de om, ci tot salcie”. Ori adorabila logică infantilă ce încearcă să facă ordine în gradele de rudenie din cimitir: „mormântul tatălui era tatăl mormântului fiului. Mormântul strănepotului era strănepotul mormântului străbunicului”. Ori...

Să revenim, odată cu naratorul, în cătunul copilăriei, de fapt în copilăria naratorului. E locul (sau timpul?) mirific unde pământul și cerul își fac tot felul de servicii, unde lumina, trecând prin oameni, scoate „întunericul pe care îl găsea înăuntru” și-l așterne la picioarele omului, și acel întuneric se numește umbră.

E locul (sau timpul?) unde biserica face schimb de sfințenie cu oamenii (o dată o împrumută, atunci când „moșnegii de pe pereți” se spălau pe mâini în cristelnița în care rămânea „praful de sfințenie” de pe trupșorul pruncului nou botezat, a doua oară o înapoiază mortului aflat pe năsalie, când „moșneagul” al cărui nume îl purtase coboară din icoană și, prin atingere, îi dă înapoi sfințenia). În rest, sfinții părăsesc icoanele doar de două ori pe an – de sărbătoarea numelui lor și de ziua tuturor sfinților.

E locul (sau timpul?) când până și biserica „avea și ea micile ei răutăți, influențată probabil de prezența necuratului pe zidul din spatele altarului, unde dădea vesel din coadă în fața unui cazan cu smolă încinsă în care se perpeleau câțiva păcătoși”.

E locul (sau timpul?) unde își duc traiul de zi cu zi familii cu câte patru sau cinci copii, oamenii se numesc Gheorghe, Constantin, Ion, Florea, Petre, Ilie, dar mai cunoscuți sunt după porecle, după „înfățışare, metehne sau întâmplări”: Cațaoanu, Țuicaru, Putinică, Cocosatu, Studiatu...

E locul (sau timpul?) unde bunica Niculina „stătea pe un scăunel la poartă și îndruga vorbe, trăgându-le dintr-un caier mare, dar mare de tot, ce începea din viața ei și se ducea, trecând prin viețile părinților” până la vremurile de început ale cătunului. Femeile își țin rochiile de mireasă ale mamei în lada de zestre, bărbații însemnează pe marginea calendarelor bisericesti întâmplările deosebite. Tâmplarul satului construiește sănii pe care le împodobește cu picturi,

fiecăruia după comandă: primarului, de pildă, „cu chipuri din gazeta *Românul*, la care era abonat”, și cu „Domnul Carol și soața sa, Elisabeta”, boierului Capră, împătimit vânător, cu „capete de căprioare”, cu „mistreți feroși și iepuri ce dădeau să sară peste loitre”, lui Ambrozie „cu lăutari și scene de nuntă”.

E locul (sau timpul?) când oamenii se duc la București cu căruța ade-vărată (iar nu cu Carul Mare) după cumpărăturile de soi, cum ar fi cele de nuntă, uneori sunt jefuiți pe drum, dar se resemnează, convinși că plătesc pentru un *hybris*, un păcat de încălcare a măsurii, a mersului firii: Niculina fusese avertizată de mamă-sa că va plăti amarnic dorința de a îmbrăca rochia de mireasă la botezul copilului. Tot pentru un păcat plătește și Loghin cel tânăr, care moare îngropat sub un mal de pământ, iar „faptul că existau două gropi pentru un singur răposat nu putea fi străin de viața tatălui, care trăia cu două neveste”.

E locul (sau timpul?) în care anonimul cătun își are propriul sfânt, pe Moache, slab de minte și peltic, ce abandonase școala și păzea ciurda de vaci a satului, dar care salvează dintr-un incendiu icoana Maicii Domnului.

E locul și timpul unde și când oamenii se lasă mai degrabă „învinși de moarte” decât să se lase învinși de viață.

Se întâmplă multe în cătunul înjghebat, cu câteva generații în urmă, pe măgura semănând cu creștetul unui uriaș. Întâmplări de viață și întâmplări de moarte, de iubire și de crimă, de război și de pace, întâmplări mai mici sau mai mari, mai vesele sau de-a dreptul tragice...

De pildă, se întâmplă să cadă cerul în fântână, unde „stătea [...] cu genunchii la gură” și de unde îl scoate cu ciutura bunicul lui Burghezu.

Se întâmplă ca, pe vremea războiului cu turcii, prin sat să treacă, rătăcind drumul, Ion C. Brătianu, *Vizirul*, care, impresionat de lipsa unei școlii, un an mai târziu, va trimite banii necesari ridicării unui astfel de locaș pentru copiii cătunului.

Se întâmplă ca, întors din război, unde fusese decorat de mareșalul Antonescu pentru vitejia faptelor, Simion Lașu să îl înjunghie cu baioneta, pe la spate, pe Aurel, fiindcă „se ținea” cu Lalică, nevastă-sa. Iar Lalică se întâmplă să se arunce în→

RODICA LAZARESCU

fântână „ca să-i arate lui Aurel că nu-l trădase, așa cum nu-l trădase pe Simion în timpul anchetei”.

Se întâmplă ca sania frumos împodobită „cu lăutari și scene de nuntă”, trasă de un cal alb, în care pleacă mirele Ambrozie și mireasa Petruța, strângând „la piept un buchet de flori albe, care nu erau altceva decât respirația ei înghețată”, să cadă în copca tăiată în gheața iazului – lăutarii pictați de Pelencea plutesc pe apă, iar instrumentele lor urcă în văzduh, ca în celebrul tablou al lui Marc Chagall, „Bestiar și Muzică”.

Viețile trec cu viteza suveicii de la „războiul mondial de țesut” al bunicii, oamenii se mută în „casa cealaltă, din vale, tot din pământ și ea, dar fără nicio fereastră, ca să nu-i tulbure lumina soarelui somnul”. Părea o lume bine întocmită. Numai goarna lui Tuturuz ademenia-prevestea cu sunetul ei o iminentă stricare a ordinii: *Tu tu tu tu tu tuturu tu tu!*

„Părea o lume bine întocmită. Până într-o zi, când s-a stricat ceva. Și copiii n-au vrut să le mai semene părinților. Spre mirarea copacilor. Iar spre cea a păsărilor, au ales să trăiască în alte cuiburi” *Tu tu tu tu tuturu tu tu!* S-au dus... Așa încât, dispar, pe rând, săniile de pe drum, apoi dispar chiar și oamenii – unii se mută în cimitir, alții la oraș... În lipsa lor, „apăsate de urât”, intră în pământ și casele. Sau ajung „în burta furnicilor”. Însuși cimitirul se pregătește să moară, căci „n-avea de ales. Ce i se întâmplase satului trebuia să i se întâmple și lui”. Mor și mormintele, dar nu toate – mai trăiesc cele pe care le ține în viață viața unei rude, precum mormântul bunicului Constantin. Ori cel al mamei cu care naratorul vorbește din când în când: „simt că mormântul mamei e viu. Și că, tot rugându-l întruna, o să-mi răspundă”.

Până și din goarna lui Tuturuz, nemaiavând cine să sufle în ea, rămâne numai rugina, așa cum doar rugina a rămas și din cocoșul de tablă de pe casa învățătorului.

Cu multă ușurință, moartea „se cuibărește” în „locul unde înflorise în atâtea rânduri viața”, așa încât, în cele din urmă, moare chiar și timpul, „că-i era și lui urât fără oameni”. Dacă la teleormăneanul Marin Preda în veacul trecut timpul avea încă răbdare cu oamenii, pentru cătunul lui Ștefan Mitroi, „dispăruseră zilele. Tot așa, săptămânile, lunile, anii...”.

E un tăcut „paradis în destrămare”: din cătunul crescut cândva pe o măgură mai sunt în picioare doar câteva case, fântâna, clopotnița, cimitirul, școala... Și cum casele împărțeau cu oamenii aceeași existență, într-o bună zi de iarnă, se hotărăsc să plece ca „să înțeleagă de ce acum n-o mai împărțeau”, să ajungă adică la oraș, să-și caute fiii, pe Hariton care nici măcar el nu mai trecuse pe acasă de amar de vreme. Dar mai ales, asemenea casei lui Hariton, să înțeleagă ce se întâmplă cu lumea, „de ce o atât de mare înstrăinare între două lumi ce-au fost odată aceeași”.

Rămâne pe loc, veghindu-le drumul și urmărindu-le cu privirea, numai biserica, ea, care „știa totul despre satul din vale”. Și mai rămâne și cimitirul, chiar dacă n-ar fi avut niciun motiv să rămână, fiindcă nu mai era nimeni de murit în cătunul părăsit... În frunte cu casa lui Ghinea, într-un convoi amintind de companiile lui Harap-Alb, alunecau la vale ca niște sănii, ferindu-se de orice întâlnire ce le-ar fi putut primejdi călătoria, împinse din spate și protejate de gândurile bisericii și de pumnul mic de sfințenie aruncat din urmă de Sfântul Moache, „fostul prost al satului”.

Elegie a lumii ce a fost și nu mai este, a timpului ce a murit de două ori – o dată cu copilăria naratorului, a doua oară cu satul, găsim în scrierea lui Mitroi și câteva subtile săgeți spre realitatea absurdă a zilelor noastre: școala ridicată pe timp de război se închide pe timp de pace, Moache, care zăbovise trei ani într-a-ntăia fără a învăța măcar să-și scrie numele, ajuns „sfânt” și închis sub turla bisericii, se apucă de scris o carte de înțelepciune: „cum să scrie o carte cineva care n-a citit în viața lui pământescă una? Și să fi vrut, n-ar fi putut, pentru că Moache nu știa să citească.”

Tu tu tu tu tuturu tu tu! Precum cântecul mitologicilor sirene, irezistibil și amăgitor, a răsunat cândva pe ulițe sunetul goarnei lui Tuturuz – goarnă de tablă din care nu va rămâne decât rugina, așa cum tot praf se va alege și din cătunul aflat pe mătura din câmpia teleormăneană.

„Te duc, te duc, 'napoi nu te mai aduc!” – aceasta era promisiunea vicleană, previziunea sumbră a „goarnei”-oracol a lui Tuturuz din cel mai trist, sfâșietor de trist roman al lui Ștefan Mitroi.

A PATRA FIICĂ

La vremea când arșița verii mă apropia într-un fel fizic, dar și sufletesc de prietenii din Israel am primit de la doamna Madeleine Davidsohn (mulțumesc Mada!) cea mai recentă scriere a sa, romanul *A patra fiică*, (ed. Hasefer 2019).

Cunoscute fiindu-mi scrierile autoarei, un condei exersat, plin de farmec și fascinație, am fugit de caniculă, m-am așezat în fotoliul preferat și am început să citesc. Așa m-a prins seara, dar și, cu o mică pauză, dimineața... Ca de obicei povestea mă sechestraseră în surprinzătoarele ei meandre și uitasem inclusiv de căldura excesivă care nici nu mă mai interesa.

Povestea, aparent foarte simplă, pune în prim plan o fată care se naște undeva în România, într-un orașel, ca fiind a patra fiică, într-o familie de evrei, oameni așa cum sunt în toate tipurile normale, muncitori, tradiționaliști, preocupați de mica lor afacere care necesită însă muncă și multă seriozitate... Spun că povestea este doar aparent simplă, deoarece nu acesta este stilul consacrat al doamnei Davidsohn, ci unul total diferit, cu multe planuri subtile, uneori chiar greu de descifrat dacă lectura merge prea repede ori dacă cititorul trece în grabă peste rânduri.

Oricum, în orice familie s-ar fi născut fetița, ar fi fost un prilej cel puțin de gânduri și griji. Poate că așa ar fi devenit și în acea familie dacă tatăl, om înțelept și cu mult umor, →

MIHAI BATOG-BUJENIȚĂ

nu ar fi considerat acest eveniment ca fiind unul fericit măcar pentru faptul că astfel se exprima voia Celui de Sus, iar planurile sale sunt întotdeauna mai bune decât ale noastre. Era un evreu care gândea corect într-o lume a cărei normalitate, din păcate, urma să intre într-un declin iremediabil.

Fetița își trăiește primii ani în acest climat familial și social considerat firesc și doar așa ne putem explica de ce schimbarea vremurilor îi dau forța necesară de a rezista, dar și posibilitatea de a face comparații. Viața avea să o supună unor mari și grele încercări, acelea care chiar îi ridică tulburătoare interogații interioare rămase de multe ori fără răspuns din partea divinității căreia îi sunt adresate.

Moartea mamei, adopția, plecarea familiei din țară, dezastrul zilelor de război, dar și perfidia noilor condiții socio-economice postbelice, cam la fel de crunte pentru evrei precum cele anterioare, însă perfect acoperite de lozincile unei propagande mincinoase, explică deruta în care se poate găsi un tânăr care își dă seama că în jur totul este o cumplită fățarnicie. Tânăra de acum, studentă, simte cum scopurile ascunse ale noii democrații se bazează mai ales pe distrugerea modului de viață tradițional al evreilor, cei care în orice societate din lume, din antichitate și până în vremurile moderne, au fost clasa de mijloc, prin urmare coloana vertebrală a societății. Evident aceste scopuri, cât se poate de ticăloase și foarte asemănătoare pe fond cu ceea ce fusesse înainte sunt greu de înțeles pentru omul de rând și nu pot fi explicate prea ușor nici chiar de specialiști.

Un personaj emblematic, cel de-al doilea ca importanță în construcția romanului, caracteristic pentru timpurile ante și post belice din țara noastră, este carismaticul nene Sandu, tatăl adoptiv, un om cult, inteligent, cu o familie exemplară, dar greu încercată de destin. El devine tipic pentru figura evreului perfect încadrat societății și timpului său. Un om care, cu toate greutatea ivite în cale, reușește să rămână demn, să-și înfrunte destinul și să găsească soluțiile aparent salvatoare. Ei, bine, probabil tocmai această uriașă forță intelectuală și psihică de a rezista tuturor vicisitudinilor îl va face ținta

unor atacuri mârșave, devine *un exploatator și un dușman al poporului*, destinat prin urmare unei cinice distrugerii fizice.

Nu voi detalia calvarul prin care trec cele două ființe rămase în urma sa, simpatica Dodo, un personaj casnic mai greu de înțeles în zilele noastre și eroina, tânăra Mina, aflată acum la una din răscrucele vieții. Voi aminti însă figura plină de candoare a copilului Moșelă cel care pare complice la un joc al destinului împreună cu un diamant care apare și dispare purtat de forțele unei logici superioare și care își va îndeplini menirea atunci când va fi temeiul unei noi vieți pentru familia copilului.

Este admirabil folosită tehnica: *roman în roman* aceea care îi dă autoarei posibilitatea de a extinde mult câmpul de analiză a vremurilor înaintea și în afara spațiului personal de existență. Considerate ca fiind lucrul cel mai de preț pe care nene Sandu, om de altfel cu o bună stare materială, le lasă urmașilor, nu sunt cine știe ce bijuterii ori alte valori materiale, ci amintirile sale. Acelea în care deportarea pe criterii de neînțeles, dar și o salvare miraculoasă devin mărturie istorice ale unor vremuri întunecate. Iar dacă cititorul parcurgând aceste pasaje va simți gerul, foamea, epuizarea și disperarea omului aflat nu singur și înconjurat de dușmani prin pustii Bugeacului, va cunoaște ce înseamnă forța unei scrieri din care nu lipsește nici informarea, dar nici talentul. Autoarea recunoaște cu acea admirabilă sinceritate dintotdeauna, că aceste pasaje de tip memorialistic, sunt de fapt trăirile unui văr care trecuse prin asemenea grozăvii, dar nu asta este importat din punct de vedere românesc, ci exercițiul exprimării literare dus la perfecțiune.

Există în carte, pe tot parcursul a-

Marcel Lupșe, Scai

cesteia, un gând luminos aflat cumva în contradicție cu ansamblul! Acela că într-un timp oarecare, greu de precizat în condițiile unor cumplite restricții, toate personajele, după ce se vor sfârși încercările, se vor întâlni acolo unde viața le va fi nu neapărat ușoară (aici toți scriitorii evrei sunt foarte sinceri), ci doar lipsită de spaimele zilei de mâine, o viață în care poți spera că tu și copiii tăi au un viitor.

Și, iată, la sfârșit, romanul se încheie cu reîntâlnirea familiei, de fapt o regăsire de sine a tinerei fete, înconjurată acum de acea atmosferă pe care o credea uneori definitiv pierdută. O răsplătă binemeritată și chiar așteptată de cititor care vede astfel că visele, dacă ai puterea de a crede în ele, se pot împlini!

Romanul este unul dintre acelea care ar putea fi povestite însă, în acest caz, ascultătorul nu va avea acces la lumea lui adevărată aceasta putând fi devoalată numai prin lectură. Fiindcă, așa cum doamna Madeleine Davidshon ne spunea cu ani în urmă: *Sunt un om la fel ca oricare altul, poate numai cu singura diferență că am simțit încă de timpuriu nevoia unei lumi paralele cu cea de toate zilele, o lume imaginară numai a mea, în care să-mi pot dezbrăca halatul de medic, ba chiar și halatul de casă, fără să-mi fie jenă de ridurile sau imperfecțiunile mele... Toate scrierile mele sunt rupte din mine...*

Ei bine, în această scriere, o vom găsi pe autoare alături de îngerul său păzitor, care s-ar putea numi chiar Dodo, dar și de generoasa ei muză care, împreună cu Madeleine, îți dăruiesc ție, cititorule, câteva ceasuri fericite de bucurie și răsfăț intelectual, însoțite, firesc, de un bun prilej pentru a cădea pe gânduri.

Marcel Lupșe, Sălci la Cotu Morii

LITERA AUGUSTA

ȘI ORIGINALITATEA ABORDĂRII SUBIECTULUI

De câțiva ani buni, de când scriu despre cărțile poetului, publicistului, eseistului și nu în ultimul rând, ale loialului meu prieten târnăvean, Răzvan Ducan, pot afirma că nicio clipă n-a existat să nu mă frapeze în tot ceea ce scrie el, problema originalității abordării subiectelor culese din varii domenii. *Litera augusta*, apărută la editura Vatra Veche (1) și având acest inedit atu, propriu autorului *Strigătului din curba lui Gauss* - mănuiitor-sadea de metafore - e o veritabilă mostră a originalității modului său de aborda orice subiect.

Poetul atipic care, așa cum însuși o mărturisește, a „trăit cultural” cel puțin până în prezent, idealul său fiind „de a lăsa mereu gravidă clipa”, își dovedește încă o dată iscusința de a se juca cu verbul, presându-l bine în „teascul expresivității”, și de a vedea viața din jurul său sub lupa magiei prestidigitatorului, a inventatorului de lumi noi.

Această carte, privită dincolo de simplul moft al scriitorului de a aduna mecanic, în volum, articole, cronici axate pe diverse teme – înainte de toate, merinde sufletească pentru restul călătoriei pe acest pământ - , este mai întâi de toate, o veritabilă pledoarie pentru scris, o fidelă oglindă retrovizoare și „autoportret comportamental al respirărilor” (2) lirice ale profesorului-inginer de la catedra unui liceu târgu-mureșan. Oglindă retrovizoare între alte oglinzi retrovizoare atât de necesare, în care oricum am privi noi, cititorii mai mult sau mai puțin versați, se poate vedea cum tronează și de această dată, la fel de impunătoare (ca în toate cărțile lui Răzvan Ducan), imaginea celui care ne-a lăsat „o limbă ca un fagure de miere”, a poetului nemuririi noastre. Articolele despre Mihai Eminescu, nu tocmai întâmplător așezate în inima acestui volum, reprezintă pentru mine, ca cititor foarte atent la cele mai discrete bătăi ale inimii lirice a autorului *Autodumnicilor*, orice s-ar spune, inima *Li(te)rei Auguste*. Recunosc nu numai faptul că și de această dată mi-am permis să încep lectura de voie a volumului, cu cronicile dedicate comemorării voievodului liricii românești, așezate, nu întâmplător, între articolul *Scrisul ca*

„durere” la purtător și articolul *Eu am fost la Alba Iulia, la 1 Decembrie 1918!* Adică între o „bornă sufletească”, vizând „emisfera” pledoariei pentru scris a poetului Răzvan Ducan, și cealaltă „bornă sufletească” trădând o altă „emisferă”, și anume, cea a patriotului Răzvan Ducan - un mod de-a dreptul original de a puncta, pornind de la memorabilele zile ale *Festivalului Mihai Eminescu* de la Botoșani, necesitatea permanentei prezențe a marelui nostru poet Mihai Eminescu în viscerele sufletului oricărui purtător de ștafetă lirică românească.

Dacă în *Scrisul ca o „durere” la purtător*, răspunsul poetului la întrebarea lui Nichita Stănescu, a fost în anul 1978, unul plin de tâlc „De-aia, că mă doare”, în *Eu am fost la Alba Iulia, la 1 Decembrie 1918!*, răspunsul său face aluzie la ceea ce ar fi vrut poetul să fie în momentele Adunării de la Alba Iulia: fie „o spiță de la bicicleta lui Samoilă Mârza, cea cu care acesta a transportat din satul natal, Galtiu, la Alba Iulia, la 1 Decembrie 1918, aparatul fotografic (...) un grăunte de nisip, un nesemnificativ grăunte de bioxid de siliciu”, fie „o moleculă din azotatul de argint al fotografiilor imprimate” (p. 160). Așa cum altă dată, Nichita Stănescu, privindu-l pe Tudor Arghezi în ochii cu care acesta îl privea cu adevărat pe Eminescu în ochi, era convins că îl privea el însuși în ochi, pe creatorul *Odei (în metru antic)*, tot așa, autorul *Literei auguste*, îndrăznind „să se uite în ochii lui (ai părintelui Gheorghe Opresan), așa cum el a îndrăznit să se uite în ochii mulțimii venite la Alba Iulia”, e convins că a privit el însuși

în ochi, mulțimea adunată atunci, în 1 Decembrie 1918, la Alba Iulia, în ochi (p. 160).

Evident, în toate aceste pagini, autorul *Poporului de proști, versus Mihai Eminescu* dă dovadă în primul rând, de originalitate în abordarea subiectului, oferind totodată cititorului, o fantă aparte, prin deschizătura căreia acesta să poată observa atât întâlnirea cu lumea de la adunarea din 1 Decembrie 1918, cât și ideea de a-l întâlni pe Eminescu în ochii prietenilor dragi revăzuți în Botoșani.

Începând de aici, cum am spus, de la pagina 149, să citesc acest volum (și nu doar să-l răsfoiesc!) am pornit liniștit și cu gândul împăcat, că ce fusese greu trecuse și că următoarele pagini cât și cele premergătoare acestora vor fi mult mai accesibile. Adeverul gol-goluț este că toate articolele următoare momentului Eminescu și momentului Alba Iulia, poartă și ele amprenta unicului stil de a scrie despre fapte trăite, stil care depășește cadrele celui publicistic. Urmărite cu mare interes, următoarele pagini vorbesc despre „exaltarea întâmplării” de a se întâlni cu personalități cum ar fi poetul Gheorghe Filip, căruia autorul îi schițează portretul, fie direct, în felul următor: „Era mai liber decât libertatea însăși. Poezia era cea care îi ținea aripile întinse (...) Era talentat și năbădăios, dar avea ceva de spus (...) A fost un fel de François Villon al litoralului românesc...” (p. 164), fie numai aluziv: „Ironie el, ironic eu, miștocar el, miștocar eu” (p. 163). De un mare impact este inedita scrisoare în care Gheorghe Filip face referire la poetul Darie Ducan care-l vizitase pe acesta la Montreal: „*Puștiul era un mic zeu fugit din Olimp să zvârle metafore pe de-a rândul, de-ați fi crezut că risipitorul de tinerețe nu e-n toate doagele sale*” (p. 165). La fel de vibrantă este evocarea „întâlnirii” peste timp, a autorului *Viețuirii în clepsidra* cu personalitatea celui care a fost Romul Boilă, avocatul căruia i se datorează apariția între 1910-1914, a primei publicații românești din fostul Diciosânmărtin, *Românului târnăvean*, și fost decan și prodecan al *Facultății de Drept* din Cluj (p. 168). De asemenea, paginile dedicate excursiei grupului de mureșeni pe drumul parcurs la începutul secolului XX, de către Badea Cârțan care își dorea cu ardoare să vadă „cu →

NICOLAE SUCIU

ochii lui, mari cât istoria noastră trecută și viitoare, Columna lui Traian, acest certificat de naștere din piatră al poporului român” (p. 170) – bun prilej de proslăvire a limbii române de *Ziua Limbii Române*, prilej cu care poezii Nicolae Băciut și Răzvan Duncan au marcat evenimentul de zile mari, recitând versuri de zile mari, poeziile *Întâmpinare* (N. Băciut) și *Limba română* (R. Duncan) (p. 179).

După 24 de pagini, un nou articol-pilon de rezistență, intitulat *O inimă pe o masă de operație este precum carburatorul unei mașini, scos din caroserie, pentru reparații, la un service auto*, făcând referire la impactul inimii fizice „apărată de zăbrelele coastelor și chiar de plămâni” (p. 185) - mușchiul minune - cu „inima sufletească”, aflată ca „izvor al iubirii”, în spatele celei fizice, cea în care sunt stocate bucuriile și durerile („Inima a fost și este, pentru cei mulți, locul unde se cuibărește fiorul dragostei, nu numai bucuria, ci și deznădejdea (...) Inima, ca loc predilect pentru trimis săgeți, vârfuri de săbii și gloanțe, în condiții de brutalitate” pp. 186-187), se angajează în aceeași „dimensiune” a originalității abordării subiectului. De un mare efect sunt aici, inserțiile de versuri cu care se finalizează articolul aparținând uneia dintre cele mai pătrunzătoare confesiuni lirice, comparabilă cu *Gând la 61 de ani* (pp. 157-158), amintind, printre altele, de sfredelitoarele meditații pe tema crizei ontice a arghezienelor *Nehotărâre* și *Psalmi*: „Totul depinde de tine, Doamne,/ Abia acum îmi simt firava făptură,/ gata să nu mai fiu, te invoc./ Miluiește-mă c-o respirație gură la gură./ Sunt cel măsurat, Doamne, nu măsuror,/ Entitate ce se trece în mod pământesc,/ Gândacul strivit sub pantof,/ Doar acum mi-l amintesc (...) Scapă-mă, Doamne, încă o dată./ Voi spune, sunt în mâinile tale, Doamne!/ Cum nu am spus niciodată,/ Spusul simplu de apoi: A murit!/ Dă-i, Doamne ne aparat o erată!//” (*Depinde de tine, Doamne!*) (pp. 190-191), urmând apoi ca, lângă articolul despre inimă, să fie adăugat (nu întâmplător) cel despre Anul Centenar (*În cinstea Anului Centenar*). „Ce legătură are acesta cu articolul despre inimă?” – se întreabă pe bună dreptate cititorul și tot el își răspunde prompt: „A! Da. Parcă tot în

inimă își are sediul și iubirea de patrie!” Atât articolele referitoare la imortalizarea unor sentimente patriotice: *Comuna Râciu, jud. Mureș, a fost în mare sărbătoare!*, *Mărturie noi, cronica de la Biia, Tecuciul literar-artistic - 50*, cât și articolele mai puțin comode *Eu sunt târnăvean get-beget și-mi pasă!*, la adresa primăriei din Târnăveni, care nu și-a făcut datoria în ceea ce privește comemorarea Marii Uniri și care i-a dat poetului Răzvan Duncan, la proiectele acestuia, răspunsuri cel mult evazive – articol care pare a relua, fie ideea care stă la baza pamfletului „*Timpuri noi*” la *Târnăveni!* (pp. 35- 37), fie ideea abordată anterior, în articolul *Propuneri de Proiecte pentru a marca ANUL CENTENAR 2018, la Târnăveni* (p. 120-126), fie din articolul *Răspuns la o cârcoteală!* (pp. 127-131).

Alăturat apare cronica lui Răzvan Duncan, la cartea de teatru a subsemnatului, *O lume cu raită-n sus*, lansată pe data de 17 noiembrie 2018, la *Casa de Cultură* din Dumbrăveni, ca și cum, privite față-n față, cele două primării (Târnăveni și Dumbrăveni) s-ar afla la o distanță incommensurabilă una de cealaltă, în ceea ce privește modul cum mai marii lor și-au făcut datoria față de „destinele culturii locale”, și mai cu seamă față de comemorarea Centenarului. Dacă totuși aceste primării s-ar fi aflat departe una de cealaltă, subsemnatul n-ar fi avut puterea să conceapă – semn de revoltă, la urma urmei – piesele de teatru aparținătoare volumului sus amintit, despre care atât de frumos scrie de la Paris, în prefață, fiul lui Răzvan Duncan, Darie Duncan – ele însele înlocuitori de „propuneri de proiecte” și de „răspunsuri la cârcoteală” în arealul cultural destul de arid al Dumbrăveniului. Lecturate atent, piesele de teatru reușesc, cred, într-o oarecare măsură, sub mantaua alegoriei, evident, să comunice revolta și totodată greața subsemnatului, la ceea ce se întâmplă și la ora actual, în bătrânul oraș de pe Târnava Mare, în care lovitura de grație dată culturii locale a culminat în data de 22. 12. 2016, când, imediat după desfigurarea copacilor din parcurile urbei, onor Consiliul Local (mai mult decât 50 % PSD, adică invers decât cel din Târnăveni) în

frunte cu primarul, tot PSD, au procedat la „rașchetarea” *Liceului Teoretic Dumbrăveni*, singurul bastion solid de cultură, pentru supraviețuirea căruia, de-a lungul anilor, cu toate desființările și reînființările, bunicii și străbunicii liceenilor de azi, își scarificaseră tot ce avuseseră ei mai scump. Știu că nu este cazul să detaliez aici, în aceste pagini, un subiect atât de inconfortabil pentru unii. Totodată, mă bucur că autorul acestei cărți, prin curajul cu care iese întotdeauna în față și spune totul pe șleau, i-a ridicat subsemnatului mînea la fileu. Cert este că, dacă subsemnatul, fost profesor timp de 43 de ani la acest liceu, n-ar fi știut să tacă zi de zi, ani buni, așa cum au tăcut pe rând, dumbrăvenenii noștri și când partidul și statul de atunci (anii 60) deposedase același liceu de clădirea-mamă, funcționând în catacombe și profesorii alergând cu cataloagele în brațe dintr-o parte a orașului fost „liber regesc”, în cealaltă, și când, mai apoi, liceul fusese desființat pentru a doua oară, în 1978, nu ar fi scris nici piesele de teatru și nici recentele volume de proză scurtă - Povestind vei dobândi și Un selfie pentru UE – posibile replici la *Scrisul ca „durere” la purtător*, rostind totodată, camuflat: „De-aia, că mă doare”. Cert este că, la bunul mers al unei localități concură, nu atât culoarea politică a mai marilor, ci omul care, vrând-nevrând, sfințește locul mai ales prin capacitatea sa de gândire, prin caracterul său și prin deschiderea spre cultură.

Chiar dacă *Litera augusta* se încheie cu articole cum ar fi: *S-a stins scriitorul Hajdu Gyoza...*, *A apărut revista Vatra Veche, nr. 10 din 2018, O publicație nouă...*, „*Luceafărul strălucește și la Biia!*”, lectura cititorului competent continuă prin derularea interesantelor file ale acestei cărți, de la început, unde, în prima sută de pagini, alte întâlniri de suflet își spun cuvântul: *Amintiri despre un mare scriitor – Paul Everac, D-na Silvia Pop - un iluminist al timpului prezent*, „*Florin Piersic pur și simplu*”, *Vatra Veche...la 100 de numere, Romulus Guga, evocat la Răstolița, Actualitatea lui George Coșbuc, Dan Tanasă – un mare om, un mare roman!*, *Lui Nicolae Băciut, la 61 de ani!*, *In memoriam – Duca Ioan*

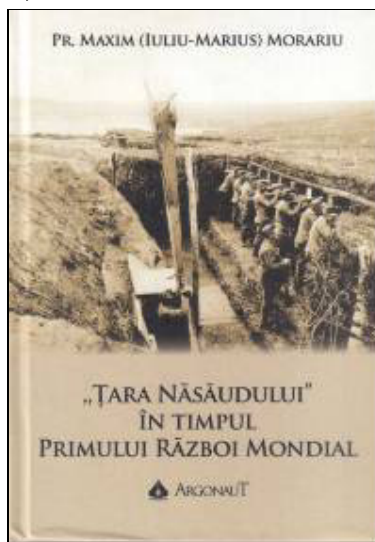
(Ionel), „Fratele e pururi frate”. *Întâlnire cu academicianul-poet Valeriu Matei, Mureșeni...pe urmele lui George Coșbuc, Semnal: „La taclale cu Dumnezeu” pe strune de muzică folk!*, fiecare consolidând „tehnica” ineditei abordări a subiectului („Florin Piersic și-a sărit umbra la Blaj, într-o întâlnire de frumusețe și bun simț de 24 de carate”, p. 31; *Frumoasa mamă, primul meu rai...*, după cum spunea poetul Corneliu Vadim Tudor, a fost prima mea casă, locul unde s-a format trupul meu, cărat în spate de timpul vieții mele”, p. 67; „Poezia a făcut mereu casă bună cu publicistica, cu cercetarea culturală, cu eseistica și critica literară. Erau și sunt în complementaritate în sufletul și în mentalul meu, arătându-mă așa cum eram și sunt cu adevărat”, p. 140 – veritabilă autoprezentare, printre altele), alături de întâlniri cu oameni frumoși și cu personalități marcante, la tot felul de simpozioane și festivaluri care concretizează permanenta legătură a autorului cu pulsul culturii în Ardeal și în toată țara, cum ar fi: *Concursul de poezie Ocrotiți de Eminescu, Simpozion: Centenarul Unirii Basarabiei cu România, Mureșeni la Colocviile literare „Timotei Cipariu”, De ZIUA CULTURII NAȚIONALE, la Reghin...15 ianuarie 2018, etc.*

Fiind o carte în care publicistica se întâlnește armonios cu poezia, bucuria cu durerea și confesiunea cu pamfletul, *Litera augusta*, „un document care e util și publicului larg, dar și istoricului literar sau sociologului interesat de cultură” (3) îi reamintește cititorului că tot ceea ce gândește, pritocește și scrie Răzvan Ducan, „cronicar al vremurilor în dimensiunea lor culturală” (4), nu iese din matca lirei de aur a poeziei sale, veritabilă „contemplare a omului din afara lui: dintr-un punct de vedere – acel al artei (adică al sentimentelor omului)” (5), cu care și-a făcut triumfător, intrarea în literatura română contemporană.

BIBLIOGRAFIE:

1. Ducan, Răzvan, *Litera augusta*, Ed. Vatra Veche, 2019, p. 140.
2. Stănescu, Nichita, *Fiziologia poeziei*, Ed. Eminescu, 1990, p. 12.
3. Nicolae Băciut, în prefața cărții *Litera augusta*, Ed. Vatra Veche, 2019, p. 6
4. Ibidem.
5. Nichita Stănescu, idem., pp. 68-69.

Țara Năsăudului

Consecințele participării României la Primul Război Mondial au influențat puternic soarta românilor, fie că erau membri ai elitelor politice, militare sau intelectuale, fie oameni de rând, chemați sub arme sau civili, rămași în spatele frontului.

Dramatismul și complexitatea epocii anilor 1914-1918 sunt pregnant redată prin documente oficiale și private, presă, fotografii și obiecte originale aflate în arhive și muzee de profil. Aniversarea centenarului primei conflagrații mondiale a constituit un bun prilej pentru cercetători de a publica contribuții inedite consacrate acestei tematici. Între cei care s-au dedicat acestui subiect se află și tânărul teolog Iuliu-Marius Morariu (ieromonahul Maxim, născut la 4 mai 1991, în localitatea Salva, județul Bistrița-Năsăud), doctorand al *Facultății de Teologie Ortodoxă* din cadrul *Universității „Babeș-Bolyai”* din Cluj-Napoca.

Iuliu-Marius Morariu desfășoară o impresionantă activitate științifică. Astfel, a participat la peste 100 de simpozioane și conferințe naționale și internaționale, a publicat peste 250 de studii și articole de istorie și/sau teologie în periodice științifice de prestigiu. Volumele publicate (după știința noastră, fi-vor 20) au tematică teologică și istorică, cu referire specială la istoria Transilvaniei din zona Năsăudului. În domeniul jurnalistic, amintim doar că, din 2013, este fondator și redactor-șef al revistei *Astra Salvensis*, redactor al revistelor *Semănătorul* (Tismana) și *Astra*

năsăudeană (Năsăud), iar din 2015 fondator și secretar științific al revistei *Astra Sabesiensis* (Sebeș-Alba). Este de asemenea membru în comitetul de redacție al revistelor: *Arhiva someșeană* (editată de Muzeul Grâniceresc din Năsăud, în redacție din 2015), *Theologia* (editată de *Facultatea de Teologie Ortodoxă* din Belgrad, din 2017), *Anuarul Colegiului Studențesc de Performanță Academică al Universității Babeș-Bolyai* din Cluj-Napoca (din anul 2015, fiind, din 2014 și membru al acestui colegiu). Datorită valoroasei activități științifice desfășurate a primit o serie de premii și distincții din partea unor prestigioase instituții de învățământ și culturale. Deși ar fi multe de adăugat, ne oprim aici în prezentarea autorului volumului la care dorim să facem referire în rândurile următoare.

Avem în față cartea semnată Pr. Maxim (Iuliu-Marius) Morariu intitulată: *„Țara Năsăudului” în timpul Primului Război Mondial, aspecte memorialistice, socio-economice și culturale*, volumul 1, prefață de pr. prof.dr. Ioan Chirilă, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2018, 159 pagini. Pe foaia de titlu este menționat faptul că lucrarea apare cu sprijinul financiar al *Despărțământului ASTRA „Vasile Moga”* Sebeș și al *Ministerului Culturii și Identității Naționale*. După *Prefață* și *Cuvântul autorului*, cuprinsul este clar structurat în șapte studii.

Maxim Iuliu-Marius Morariu a valorificat experiența complexă a jurnalelor de război și a bogatelor mărturii care au supraviețuit de-a lungul anilor în folclorul românesc. Jurnalul Colonelului Anchidim Șoldea, prezentat în primul studiu, constituie o adevărată mărturie din „Țara Năsăudului” despre Primul Război Mondial. Părintele Maxim a considerat a fi oportună o scurtă incursiune în biografia colonelului Anchidim Șoldea, la fel cum va proceda și în cazul celorlalți autori de jurnale de război pe care le-a descoperit în arhive, le-a cercetat și le-a pus în lumina specialiștilor, precum și a cititorilor interesați. Paginile triste, înduioșătoare, ce exprimă dorința arzătoare a colonelului de a ajunge acasă, măcinat sufletește de cumplitul dor față de cei dragi, în special de soție, cu sentimente—

LUMINIȚA CORNEA

exprimate subiectiv, necenzurate sunt citite cu interes astăzi. Autorul volumului remarcă faptul incontestabil că însemnările sunt sincere, directe, constituind părți importante ale memorialisticii de război. Mai mult, trezesc curiozitatea cititorului contemporan.

Al doilea studiu aduce în atenție și analizează comparativ două „lucrări” ce pot fi subsumate memorialisticii, jurnalul sasului Gustav Zikeli din Bistrița, ce prezintă viața de război din spatele frontului, și însemnările lui Vasile Măgherușan care arată evoluția frontului rusesc între 1915-1918. Acestea reprezintă „două mărturii inedite, de valoare periferică, dar totuși nu lipsite de importanță, privitoare la istoria zonei Năsăudului și a Bistriței în timpul Primului Război Mondial” (p. 42).

Următoarele două studii din volumul prezentat sunt interesante prin faptul că au în vedere creația populară, mai precis imaginea Primului Război Mondial reflectată în lirica de război din zona Năsăudului și în cântecele funebre din aceeași zonă. Preotul Maxim evidențiază concis principalele elemente prin intermediul cărora se reflectă imaginea războiului în folclorul zonei și concluzia că lirica de război supraviețuiește și după stabilirea păcii, deși după încheierea conflagrației, „ea trece printr-o etapă de recul, fiind pusă în umbra memorialisticii, și mai apoi, a cercetării istorice și istoriografice” (p. 66).

Considerăm ca fiind inedită, în cercetarea științifică, aplecarea autorului asupra studiului cântecelor funebre, reliefând modul în care ele reflectă imaginea Marelui Război. Prin exemplele ilustrative oferite, autorul evidențiază ideea că „experiența tristă a conflagrației se repercutează și asupra unor generații care s-au născut la mulți ani după încheierea ei” (p.77).

Ultimele trei studii din volum se referă strict la realități legate de localitatea Salva, locul natal atât de drag al părintelui Maxim: *Urmări ale Primului Război Mondial în localitatea Salva: orfani și văduve de război; Elevi sălăuani la Gimnaziul Grăniceresc năsăudean în timpul Primului Război Mondial; Influența Primului Război Mondial asupra natalității din localitatea Salva din județul Bistrița-Năsăud, între anii*

1914-1916. În lucrarea despre orfani și văduve de război se reiterează ideea că războiul nu s-a sfârșit odată cu încheierea păcii, fapt dovedit de bogatele documente, alături de memorialistică, folclor, de înscrisuri oficiale – toate demonstrând „duritatea experienței Primului Război Mondial și gravitatea urmărilor lui” (p. 86).

Demn de atenția specialiștilor și a cititorilor este studiul dedicat tinerilor din Salva, elevi la *Gimnaziul Grăniceresc* din Năsăud, într-o perioadă istorică dificilă, aceea a evenimentelor petrecute între anii 1914-1918 – probabil o lucrare singulară cu această temă. Din analiza documentelor școlare, autorul ajunge la concluzia că în perioada menționată „elevii sălăuani, deși puțini la număr și diferiți ca performanță școlară, s-au străduit să se numere între tinerii ce-și doreau desăvârșirea în cele ale culturii și educației, unii dintre ei făcând cinste, prin prestația lor, localității din care proveneau” (p. 99).

Cercetând *Registrul Matricol al Parohiei Greco-Catolice* din Salva, aflat la *Serviciul Județean Bistrița al Arhivelor Naționale*, autorul volumului obține informații despre modificările pe care războiul le-a adus configurației localității Salva, prezentând principalele aspecte demografice legate de natalitate din perioada 1914-1916, oferă informații detaliate precum lista nașterilor, statistica pe sexe și ani, lista moașelor și prezentarea activității lor. Părintele Maxim descoperă și face cunoscut astfel trecutul unei localități din perioada războiului „oferind o frescă de-a dreptul cotidiană a unor realități ale lui, din spațiul românesc nord-transilvan” (p. 112).

Bibliografia selectivă aflată la sfârșitul volumului este structurată în *Surse arhivistice, Volume* (un total de 81 de titluri), *Studii și articole* (49 de lucrări publicate în reviste consacrate sau volume științifice), *Internet*. Urmează, după bibliografie, rezumate în engleză și franceză, indice de nume și indice de locuri – toate atât de necesare specialiștilor și, de ce nu, cititorilor în general. Remarcăm în mod deosebit numărul impresionant al notelor de subsol, fapt obișnuit în lucrările părintelui Maxim, ceea ce dovedește serioasa și îndelunga muncă de cercetare, dăruirea sa.

Poetul și Țara...

M-au născut părinții mei încet,
Nașterea nîcîcînd să nu mă doară,
Nu sunt eu cel mai iubit poet,
Dar știu că îmi iubesc această Țară!

Da, o iubesc și sufăr deseori
Cînd lacrima pe suflet o apasă,
Această țară plină de splendori,
De care celor duși nici nu le pasă,

Cînd o vorbesc străinilor de rău,
Afurisit le fie-n veci cîștigul,
Eu am rămas aici la sînul tău
De-am îndurat și arșița și frigul,

Dac-au plecat, tu nu ai nicio vină,
Cei vinovați sunt printre noi acum,
Dar „judecata” vieții o să vină
Și pașii ei grăbiți se-aud pe drum...

O, Țara mea, cu marginile rupte,
Cu cimitire în afara lor,
Unde zac, răpușii tăi în lupte,
Aceste vremuri vitrege mă dor!

Pe Horia, străbunul din Albac,
Îl trage iar Istoria pe roată
Și din durerea lui nu pot să tac,
Dumnezeu nu doarme niciodată!

NICOLAE NICOARĂ-HORIA

Bibliografia consemnată reprezintă o sinteză a lucrărilor și a preocupărilor istoricilor din zona Năsăudului, și nu numai, privitoare la perioada primei conflagrații mondiale.

Cu bucurie remarcăm ținuta grafică a volumului, coperta semnificativ aleasă, merite care se cuvin a fi destinate Editurii Argonaut din Cluj-Napoca.

În concluzie, studiile incluse în volum au fost concepute pe baza unei foarte serioase documentări în *Arhivele Naționale Bistrița* și în mari biblioteci din Transilvania. Cunoșcând preocupările, activitatea și multe din lucrările părintelui Maxim Morariu, considerăm că nu există, în prezent, alt tânăr cercetător din zona Năsăudului care să studieze cu mai multă pasiune și dragoste istoria și patrimoniul neamului românesc, care să realizeze opere în duhul valorii românești autentice. Dumnezeu să-i dăruiască putere să se înalțe pe cărarea aleasă!

Olimpia Sava și cea mai frumoasă dintre lumi, cea a copilăriei

Autoare a peste o sută de cărți, majoritatea dedicate copiilor, poeta Olimpia Sava s-a născut în suflet cu taina „învârtitului cuvintelor”. Poezia purității de pe tărâmul copilăriei a însoțit-o mereu în călătoriile de vis, printre armoniile dedicate lumii copiilor. Este foarte greu de scris cărți pentru copii, dacă nu ești dăruit cu acest har. Am citit multe povestiri din lumea omenirii la început de drum, din lumea clipelor de început de cunoaștere a vieții, din lumea celor mici. Foarte rar am întâlnit talent, dragoste, implicare în lumea copiilor noștri. Olimpia Sava este dedicată acestei existențe, învățându-i pe copii multe lucruri despre viață, prin întâmplări pe care le povestește în versuri și în care are ca personaje copii, animăluțe, plante.

Cărțile Olimpiei Sava sunt, majoritatea, grupate pe colecții: *Poezii ecologice*, *Desenăm și colorăm*, *Împreună învățăm*, *Împreună învățăm*, *Scenete*, *Împreună învățăm sfinții să ni-i respectăm*, *Simfonia naturii*, *Auxiliare didactice*, *Povestioare hazlie pentru voi*, *iubiți copii*, *Legende*.

O carte specială în creația autoarei este însă volumul „**OMONIME**”, care este inclus în colecția mai nouă „*Limba noastră-i minunată*”, în versuri ritmate, o simfonie greu de realizat, în care cuvintele sunt „învârtite” în multe și folositoare modalități pentru cititori.

Volumul de **Omonime** începe cu o mică prezentare: „*OMONIMELE-s cuvinte/ La tot pasul întâlnite,/ Care sunt asemuite/ Când sunt scrise ori rostite/ Separat, dar folosite/ Sunt cu sensuri diferite./ Limba ele-o colorează/ Și o înfrumusețează./ Vă prezintă-această carte/ Dintre ele-o bună parte./ Căci m-am strădui s-adun/ Omonime, să le pun/ Pentru voi în poezie,/ La-ndemână să vă fie*”.

Pe lângă omonime propriu-zise, volumul, care are 360 de pagini, conține și câte un capitol completat cu omografe și omofone: „*Omofone-s printre ele:/ Omonimele acele/ Din cuvinte alipite./ Dar ca un cuvânt rostite./ Noi greșim destul de des/ Când le scriem, mai ales*”; „*Omografe m-am gândit/ Să adaug*

la sfârșit./ Scrise tot la fel sunt, dar/ Uneori n-avem habar/ Cât sunt de îndepărtate/ Sensurile ce li-s date”

Fiecare capitol are câte o prezentare separată: „*Dragii mei, m-am strădui/ Omofone de-am găsit,/ Apoi versuri am compus/ Și în față vi le-am pus./ Ele-s grupuri de cuvinte/ Ce ne vin ades în minte/ Și vor fi la fel rostite./ Înțelesuri diferite/ Veți vedea că ele au./ Sfat din inimă vă dau/ Să le folosiți frumos./ Să vă fie de folos!*”; „*Facem mai puține gafe/ Când cunoaștem omografe./ De aceea, vă ofer/ Câte am găsit și sper/ Totdeauna voi să știți/ Bine să le folosiți./ Sunt cuvinte ce se știu/ Că mereu la fel se scriu./ Dar din ele nu se poate/ Doar un singur sens a scoate*”.

Câteva exemple vin în ajutor: „*Glasu-mi este ascuțit chiar de sunt puțin răcit/ Un creion am ascuțit cu un ascuțit cuțit*”; „*De rugină e mâncat/obiectul arătat/Fericirea mi-a mâncat/Traiul meu necugetat/Între ei s-au tot mâncat/Însă azi s-au împăcat/ O insectă m-a nșepat/Pielea tare m-a mâncat*”...iar „*cu parașuta sare verișorul meu cel mare/Uneori sunt necesare/ alimente fără sare/Dar în curte se tot sare coarda fără încetare*”... „*Toacă o secerătoare/ Spicele în graba mare/Melița întruna toacă/și nu vrea deloc să tacă./Toacă mama la legume/Să ne dea bucate bune*”...și tot așa ajungem de la începutul alfabetului, la sfârșit, „învârtind cuvintele” cu poeta Olimpia Sava, într-un mod original și inedit: „*Cloșca noastră a zburat/Puii*

Marcel Lupșe, Buchet

apoi i-a lăsat/Mi-au zburat aseară iar/Banii toți din buzunar/ Gându-mi zboară pe imaș/ Unde zboară fluturași”. Tot așa dragul „alfabet” românesc, folosit cu multă înțelepciune, devine repede iubit și de tinerii învățacei dar și de cei maturi.

Sufletul Olimpiei Sava este încărcat de frumusețe, de lumi necunoscute, de lacrimi, de steluțe și surâsuri însorite, de anotimpuri luminoase de frunze speriate, de fulgi rătăcitori, de animăluțe răsfățate ori părăsite, de povestioare hazlie/ pentru iubiți copii.

Câtă frumusețe sufletească, omenească, spirituală ne oferă cu dărnicie și talent poeta Olimpia Sava! Și ce fericiți sunt copiii țării noastre că mai există poeți, autori care scriu pentru ei cu toată dragostea. Scriu pentru copii oamenii cu suflete mari și frumoase și bine ar fi să mai citească și adulții câteodată împreună cu proprii copii ori nepoți cărțile scrise de Olimpia Sava, născută fiind spre a le aduce în dar tuturor câte o pagină de frumusețe omenească. Volumele ei merită să fie iubite, citite, apreciate. Sunt rari autori născuți cu harul creației pentru lumea copilăriei, iar unul dintre acești creatori este Olimpia Sava, care s-a risipit în sute de poezii, povestiri pentru noi toți cei care mai copilărim uneori prin proprii copii.

EMILIA DABU

ÎN ORIZONTUL RIGORII DAR ȘI AL SENSIBILITĂȚII

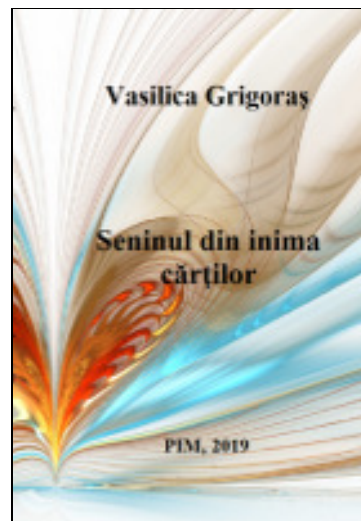
A mai scrie azi cărți despre cărți este un act oarecum temerar, e ca și cum ai încerca să aduni frânturi în cioburi de oglindă în ideea de a obține întregul răsfrânt în oglinda compactă. Dar cu riscul că unele cărți (poate cele mai multe) să se piardă printre puținele care reclădesc principii și configurații nebănuite, semănând miracole, esențe și trăiri solare, asumarea critică asupra lor încă se justifică, chiar în condițiile în care ambiguitățile o duc bine, se desfășoară în voie. Critica literară, fie ea și de întâmpinare, vine înaintea cititorului debusolat pentru a-l ajuta să înțeleagă și să discearnă între textele lipsite de valoare și cele care oferă neîndoiește mesaje, învățăminte și idei de a fi reținute. Cititorii nu au cum să nu observe cum ei înșiși pot trage foloase în selecția cărților. Între critica literară și lectură se crează o punte necesară și importantă, o relație interdisciplinară în care evaluarea critică și receptarea textului intră într-o ecuație cu mecanisme subtile de funcționare, cu un echilibru susținut de simțul critic și, pe cale de consecință, de gustul lecturii. Am citit cu interes manuscrisul (printul) doamnei Vasilica Grigoraș *Seninul din inima cărților*, manuscris care iată a luat înfățișarea frumoasei cărți pe care acum o răsfoim cu voluptatea celui atras de noutate și prospețime.

Vasilica Grigoraș se plimbă cu dezinvoltură printre cărți, îi „parafează pe autori”, le analizează textele neforțând canoanele potrivit cărora mesajul etic al literaturii este integrat în emoția generală. Miracolul operei conduce spre universul unei lumi expresive ca reflex al unei profunde cunoașteri a lumii reale. Autoarea cronicilor literare (unele ar putea fi etichetate și ca minunate eseuri) din volum, constat că pleacă de la ideea că este greu să te impui într-un noian de cărți scrise sub semnul reflexelor reci de stele, altele inundate de metafora tandră până la iubire și încă alte și alte puzderii de pagini în care dau năvală, sub aripa ocrotitoare a (ne)inspirației, ideile eului visător de iz baladesc și romantic, metafizic și realist, până la

existența social-culturală din vremurile noastre. Vasilica Grigoraș desprinde cu ușurință abilitățile și harul autorilor invocați, caracterele tipologice și semnificațiile intuite ale personajelor creionate în narațiunile în cauză, subliniază esențele și semiotica evenimentelor amintite. Vom întâlni surprinzătoare interpretări, este suficient să aruncăm o privire asupra cuprinsului cărții pentru a ne forma o idee despre capacitatea de analiză literară, reținând reunirea detaliului cu axioma, a meditației cu iluzia, a exilului interior cu faptul divers, a misterului cu realul.

O primă investigație este cea asupra volumului „Căutând după mere”, în fapt o „căutare” a fericirii omului care se soldează cu eșecul căutării sau mai curând al necăutării cunoașterii de sine, după care vom întâlni diverse scrieri ale căror autori sunt mai mult sau mai puțin cunoscuți. Vasilica Grigoraș dispune de mijloacele identificării elementelor „de bază” ale cărților comentate, între care amintim: „Universul tainic între Dumnezeu și umbră”, „Un pod binecuvântat între anti-pozi”, „Valeriu Lupu – cu pașii destinului”, „Urma Soarelui în lumina anotimpurilor Anei Urma”, „Valea poete - între ironie și luciditate”.

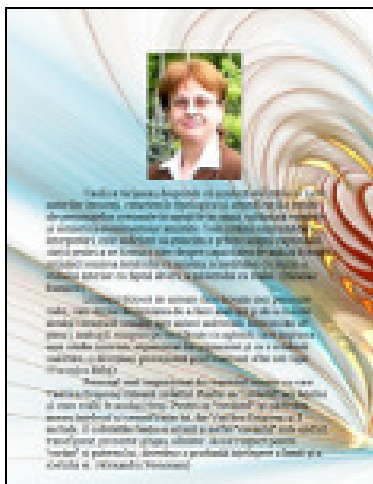
Cum se știe, cititorul este un „consumator” ce se lasă ușor influențat de gust, în dauna exercitării unei judecăți proprii, deși a posteriori poate emite o justificare a actului lecturii. Gustă ceea ce i se oferă și, până la urmă, hotărăște singur dacă îi place sau nu ceea ce citește. El are o motivație afectivă sau intelectuală, funcție de care se

îndreaptă spre anumite genuri literare sau spre cărțile care-i oferă posibilitatea informării și documentării într-un domeniu sau altul. Cartea Vasilică Grigoraș face parte mai mult din această zonă a lecturilor de ordin profesional. Criticul trăiește în orizontul rigorii și al cerebralului, într-o etică impusă de scrisul autentic, dar ideile lui nu sunt numai raționamente reci, pot fi umplute de suflul existențial al ființei autorului. În cazul de față luciditatea, într-un melanj firesc cu sensibilitatea, cu care construiește discursul critic îi este de mare ajutor autoarei acestui volum pentru ca demonstrația speculației să fie cât mai convingătoare.

Referințele pe care le are deja Vasilica Grigoraș o confirmă nu numai ca poetă, eseistă, publicistă, monograf, ci și ca un impunător critic literar. Aici reținem nume cunoscute precum Teodor Pracsiu, George Anca, Petrea Iosub, Mircea Regneală, Ioan Miclău, Dan Plăeșu, Cezarina Adamescu, Victor Cilincă, Mariana Gurza, Tudor Cicu... Autoare a peste 15 volume, cu o încrengătură literară diversă, Vasilica Grigoraș își leagă numele de viața cultural-literară vasluiiană și nu numai, de lumea filtrată coerent și armonios chiar în condițiile negării conștiente a neplăcutului înconjurător, ale refuzului asumat în spatele cuvintelor din cărți și chiar din *Seninul din inima cărților* la care se adaugă automat și sufletul lor. Da, cărțile care nu sunt altceva decât oglinda timpului, un timp al memoriei și al cunoașterii umane.

NICOLAE BUSUIOC

La închiderea ediției

Cărți noi, de autori mureșeni

Injectii de cumintire

După *Dicționarul de lucși* (2017), Răzvan Ducan ne propune o carte similară, din extravagantele sale manifestate în spațiul public virtual. Cu

atitudine de *one-liner*, trecând prin I.L.Caragiale (și el, adesea – involuntar – flaubertian), cu un oarecare ocol de ingenuitate prin *Poeme într-un vers* de Ion Pillat, dar cu arțag calmat din realitate prin/până la limba lui Esop, aceste *Injectii de cumintire** reușesc o foarte interesantă tăietură dramaturgică în realitate, fertilă precum pământul amestecat cu gunoi de grajd. În acest sens, ele pot fi privite ca niște morale cu fabula suprimată sau ca fiind jucării folosite, unele rupte, altele roase și toate dând seama despre timpul în care trăim. *Une macédoine de fruits*, cum ar spune francezul, schije ale unui spirit polemic vindecate de patimă și care pot fi tușele unei realități în care spiritul ludic lasă să se întrevadă un fond grav, absurd uneori, păcălit alteori, unele dintre aceste *ziceri* putând fi bune replici ale unui Păcală *online*, pus – al naibii! – între subiect și predicat, ca virgula. Să încurce. Sau în drum, ca ursul. Ele sunt cumintite doar tematic, puse într-o ordine, arghezianul *Manual de morală practică* nefiind nici el străin de acest gen literar mai degrabă dezvoltat ca o excrescență a stilului decât ca urmare a unei tradiții. Ce ni se pare a fi cel mai important în aceste pastile (*sârme*, *șuruburi*, *alte lemne* etc., după cum autorul însuși inspirat le numește) este faptul că ele împlinesc funcția de *persona*. Ele sunt măști, extrageri dintr-un vacarm aproape dantesc, dar chibițar ca în Joyce. Din gălăgia de peste zi, din toată pălăvrăgeala inutilă de pe internet (știri, propagandă, ego etc.) ne rămân în minte replici așa cum ne rămân când traversăm o piață ticsită de oameni. Zumzetul acela furnicar l-a redat foarte bine Răzvan Ducan în aceste cărțuții care sunt, de fapt, una singură. Aceste replici nu trebuie atribuite lui Răzvan Ducan, ci personajelor sale, care le rostesc și preferă să rămână în *off*, ca niște veritabile *personae*. E o *commedia dell' arte* fără cod aici, asemănătoare muzicii atonale, dar cu mai multă carne și relief. Putem vorbi despre un *teatru*

plat, cu personaje deduse și înglodate, precum unele ale lui I.L. Caragiale, în realitatea conferită de presă. Însă presa la care trimit ele este, de această dată, presa Turnului Babel.

Marii violoniști au, uneori, tristețea de a nu fi și mari compozitori și se mulțumesc să scrie cadența câte unui concert celebru, care apoi, interpretat astfel prin indicații specifice, le va duce numele mai departe. E o operă parazită și critică totodată. Răzvan Ducan reușește să convertească această operă în creație și să îi confere, la rândul ei, lirism.

DARIE DUCAN

(*Răzvan Ducan, *INJECTII DE CUMINTIRE* (Aforisme, panseuri, viziuni, ironii, șuruburi, sârme, alte lemne), Ed. Vatra veche, 2019

ORIZONTURI LITERARE

În orizontul meu literar, aparițiile Cristinei Sava au fost tot mai convingătoare, ceea ce îmi dovedea că încrederea mea de speranță se

confirmă și că avem de a face cu unul dintre criticii și istoricii literari care, nelăsat dus de valuri, și-a urmat destinul, cu respect pentru cuvântul scris, pentru valoare, cu detașare față de jocurile de culise ale literaturii.

Formată la școala poeziei religioase, căreia i-a dedicat o teză de doctorat, Cristina Sava nu avea cum să abdice de la principii morale și de la o conduită de bun creștin.

Lecturile sale critice*, nu atât sistematice, cât corespunzând unor afinități electivă, au determinat o selecție generoasă, integrând contribuții locale în cele naționale, abordând cu obiectivitate teme care ar fi putut fi confiscate de un subiectivism provincial.

Interesant e că, deși cunoaște pulsul vieții culturale/literare locale, Cristina Sava nu a ținut cont de animozități ori adversități, autori în aparență incompatibili regăsindu-se confortabil în același sumar de carte.

A manifestat eleganță și echilibru față de subiecte din orizontul său de așteptare: credința, vârstele poeziei, destinul literar, dialogul ca necesitate înțeleasă.

Nu doar că am încurajat exploatarea resurselor critice ale Cristinei Sava, dar am și impulsionez ideea de recuperare și aducerea între coperte de carte a preocupărilor critice

sporadice, care să dea măsura calităților sale exegetice indiscutabile.

Selecția autorilor are marja ei de subiectivitate, dar îi permite să trateze fără complexe autori de altitudini diferite, aplecându-se cu înțelegere și detașare asupra fiecăruia, detectând suficiente detalii care să justifice opțiunea, analizând fără superioritate, nu din vârful limbii, cărți cărora cel mai adesea li se respinge orice șansă, încă înainte de a fi parcurse.

Cristina Sava are capacități și calități pe care, din păcate, nu și le-a exploatat suficient, din considerații mai mult sau mai puțin circumstanțiale.

Această carte însă sper să însemne un nou început, pentru autoare în primul rând, dar și pentru literatura mureșeană, pentru că Târgu-Mureșul are nevoie de un critic literar care să panorameze fenomenul cultural din zonă fără încrâncenări, fără excese provinciale de adjective, dar și fără accente de dispreț suveran, de excludere fără drept de apel..

Cristina Sava demonstrează, prin „Orizonturile (sale) literare”, că are instrumentele necesare pentru o evaluare corectă, pentru valorizarea contribuțiilor locale care nu așteaptă nici superlative, dar nici judecăți prin omisiune.

Demisia criticului de la principiile deontologice nu face serviciu nimănui – nici criticului, nici literaturii în general, celei mureșene în particular.

În deceniile opt și nouă, revista mureșeană fanion, „Vatra”, și criticii acesteia erau și promotorii scriitorilor mureșeni.

Autoritatea critică a Cristinei Sava, câștigată cu trudă și stăruință, poate să relanseze prin judecăți critice corecte, oneste, printr-o abordare sistematică, recuperatorie a celor trei decenii în care a fost pusă între paranteze închise, mișcarea literară mureșeană, marginalizată până la ignorare.

Degradarea relațiilor între scriitorii locali, încrâncenarea exclusivistă aduc prejudicii pe termen lung, în condițiile în care, oricum, literatura pierde teren în fața ofensivei informaționale electronice și nici cărțile printate pe hârtie nu se simt prea bine, în tiraje confidențiale și în distribuții de tip familial, iar cititorii își fac tot mai greu timp pentru lectură.

Pentru cei care mai cred în virtuțile artei literare, Cristina Sava e un model de bune practici.

Și încă nu e totul pierdut!

NICOLAE BACIUȚ

(*Cristina Sava, *ORIZONTURI LITERARE*, Ed. Vatra veche, 2019)

CAPRA POETULUI de Bucuresti

De ieri îl preocupa capra vecinului.
Are, Doamne, o capră...
De-ți vine să-i bei apă din bot
Merge la cosmetică în fiecare vineri
Și când vine nici nu se uită la el
Vorbește ungurește să nu înțeleagă
nimic
Dă din coadă să îl bage în draci
Mănâncă așa manierat florile pe care i
le dă
Că se simte președinte de bloc
Îi e și frică să doarmă, poate nici nu
există
Poate e capra din visele lui de
duminică
Poate e capra din visele lui de luni
„Dacă nu-mi aduceți capra vecinului
Nu mai vin la cenaclu”
Strigă el, disperat !
Merge prin Herestrau cu ultima carte
citită
Priveste iarba cum crește în vreme ce
pașii o calcă.
Pe paginile cărții crește iarba,
Pe măsură ce citește paginile
îverzesc
„Dacă nu îmi aduceți capra vecinului
nu mai citesc cărți”
Strigă el disperat.
Mă suna iubiteleperate și uitate în
magazine
În vreme ce schimbă rochii iar eu
dispar în noapte...
Toate iubitele mele schimba rochii
între ele
Și se iubesc între ele
Am auzit că au făcut sindicat
Asociația fostelor mele iubite
Așa cum se va înființa Asociația
viitoarelor mele iubite
“Dacă nu îmi aduceți capra vecinului
nu mai iubesc nici o
cenaclistă
Chiar dacă a scris 3 cărți slabe,
Și o sa ma uit urât la bucureștence...”
Spun, disperat !
De ieri ma preocupă capra vecinului,
Capra de Bucuresti
(Ce stiti voi ce inseamna o capra
adevarata,
De București !)
Are, Doamne, o privire
De-ți vine să-i bei apă din bot!

PRIETENILOR DE LA cenaclu

Frumoase sunt creațiile voastre
Cu care spălați dimineța ochii
copacilor
Sunteți prietenii mei de primăvara, de

zi, de secunde
De o vacanță la Bucuresti
Unde Nicolae Rotaru pune paie pe
focul cuvintelor.
Am venit să ne legăm destinele
Cu gândurile din colivia îngerilor!
Ce profunde sunt tristețile
Bucurestilor...
În parcuri primavara se umple de
flori
Dacă mai spuneti poeme simt că voi
înebbuni
Le spun celor veniti din toata țara
Mai bine bem palinca de Satu Mare și
mâncăm murături
Mai bine vorbim de cataclisme
imaginare
Am nevoie de voi și de spaimele
voastre, prieteni
Ca și cum aş vorbi mâine în
parlament despre iubire
Ca și cum aş trece cu privirea
frunzele peste cetatea sfânta

Acum, cand scriu asta,
se aliniaza planetele poeziei
Bucurestiul e de fapt o doamnă
timidă
E de fapt gandul nostru despre
doamne timide
Care croșetează rime încrucișate
atunci când
nu te privesc în ochi
Vai, prieteni veniți de peste tot
Voi chiar credeți că acum suntem cu
adevărat
Că scriem cu adevarat, pentru iubite
adevărate
Și bem din sticle pline cu fantezii
adevărate...

Uite Eduard Ene cum mă privește cu
interes
Vrea să îl trec în noul meu testament
Vrea să îi las pixul cu care am scris
iubirile de la Timisoara
Hei, Florin Grigoriu, poetele nopții
Te privesc prin geamuri difuze
Poate vi să le spui cum le cheamă...
George Calin, povestește amintiri cu
noi
Proaspăt venit de la ambasada tăcerii,
De la întâlnirea cu generalul Nichita
Hoinărind prin Nisipul clepsidrei,
Eliberați de singurătatea uitării

Marcel Lupșe, Flori de leac

Acum când scriu bate clopotul de la
Biserica Doamnei
Preoții stau și privesc spre cer, când
vine odata Isus ?
Geo Calugaru stă sub ploaia de
primăvară, visând poeme cuminiți
Poeme duse la biserică
Sfințite, care știu Tatăl nostru...

O oarbă plânge dupa colț , mașinile
ocolesc cu sfințenie
În vreme ce Ioan Ratiu îi explica
infinitul
E prima oarba care știe tabla
înmulțirii
E prima oarbă care scrie povesti și
aude luna plângând.

La Bucuresti s-a inventat tăcerea
S-au inventat lucrurile simple și
adevărate
Despre frumusețe, iarbă și flori
Spune Florin Grigoriu în vreme ce
noi
Privim în altă parte...
Iata, Silvana Andrada dă ora exactă
călătoriilor
prin galaxii literare
la întâlnirea specială cu Micul Prinț
Autorii de la cenaclu aprind focul în
soba
cu scrisorile iubitelor,
(Iubitele umblă aiurea prin parcurile
memoriei afective
Prin parcurile părăsite ale umbrelor
cenacliere)

A trecut paștele când
Lacrimile au îmbălsămat mieii tăcerii

În fața acestor lucruri
George Calin cugetă, adânc
El , omul care
De când îl știu
se reîndrăgostește de noi
Omul care,
de când îl știu
împrumută cerului ploaia.

GEORGE TERZIU

AȘ VREA SĂ FUG

sărută-mă din cap până-n picioare
cu buzele fierbinți și parfumate
aș vrea să-ncepi cu sânii de se poate
și noaptea căci mă tem nespuse de
soare
mă-nvăluie timidități de floare
și simt fiori pe ceafă și pe spate
nici n-ați purces la drum buze curate
iar eu simt o continuă dogoare

mai soarbe-mi lin polenul de pe trupul
fierbinte precum soarele ceresc
aș vrea să fug dar nu să mă feresc
iubitul meu ce vrei să-mi sfârâmi
scutul
mă las în voia ta ca o copilă
ce nu a fost atinsă până-acuma
și zău că nu fac dragă pe nebuna
tu amiroase-mă precum m-ai rupe din
lumină

ADELINA FLEVA

MEDITAȚIE

Admirându-i vastitatea, gânditori
precum sihaștri,
V-ați închipuit vreodată ce-ar fi cerul
fără aștri?
N-ar mai fi lumina Lumii, ci imensă
pustiire
Viscolind suflarea morții peste-
ntreaga omenire.

Meditând cu ne-mpăcare la etern și
necuprinsuri,
V-ați închipuit vreodată ce-ar fi omul
fără visuri,
Fără doruri și iubire, fără lacrimi și
durere,
Fără vrerea ce-l înalță peste noime și
mistere?

Ar mai fi, el, înger-demon,
stercurându-și arca vieții,
Printre Scylla și Carybda, cum se
nevoiau profeții?
Și-ar mai fi născocitorul – pui de
Pasăre Măiastră,
Care urcă muritorul până lângă bolta-
albastră?

ODĂ

Miracole și vechi mistere
Sunt pământene și cerești,
Dar uriașul între ele
Știi bine, omule, tu ești!

Tu n-ai rivalul și măsură,
Și nu te asemeni cu nimic:
Nici în iubire, nici în ură;
În juru-ți, totul e prea mic.

Niciun sinistru nu-ți stă-n cale
Cât o patimă te-animă;
Doar moartea-i zeu, ce te prăvale,
Din fiirea ta sublimă.

TRECERE

Ca liniștea înserărilor
trecem nepăsători
peste imensul amestec
de lumini și umbre
-uneori Icari, alteori, Prometei-
și din când în când
ceea ce părem a fi.

Cerul se miră dar tace
pământul-indiferent
ne așteaptă răbdător
la întâlnirea mută
din locul anume
unde suntem chiar noi.

DESEORI

Sunt deseori trist
-Pescăruș căzut în nisip-
pentru că mi-e așa un dor
de toate gândurile pure
care se nasc și mor
ne-ntrupate-n vreun chip,
un chip oarecare
ori într-un fantastic zbor
spre o geană de zare
mi-e dor de visul și tăcerile

Marcel Lupșe, Clăițe

care-mi veghează neastâmpărul
răstimpul și serile
dintre astăzi și mâine
și apoi, și apoi,
și-altădat, și altădat
când cerul cu astrele
în veșmintele noi
mă privește uimit
gânditor și mirat
prin toate ferestrele.

LA FINAL

Rareori înțelegem
că zăvorându-ne sufletul
în atâtea și-atâtea zidiri
devenim nevisate
întruchipări pe care
le vor alinta vânturile
le vor mângâia ploile
iar toridul sărut al mirelui Soare
le va trezi la viață.

După scurgerea nisipului
în implacabila clepsidra
pieri-vor amintirile și frica.

NICICÂND

Voi învia ce-a fost frumos
-Ca un Luceafăr, ca un Soare-
În pomul vieții rămuros,
Ucis de-ngheturi și ninsoare.

Cele spuse și nespuse,
Le voi chema la mine, iară,
Doruri, gânduri, toate-apuse
Vor înflori ca prima oară.

Iar dorințele ucise
Scâlda-le-voi în apa vie
A șipotului plin de vise
Spumegând spre veșnicie.

Amărăciuni și-ndurerări,
Otrăvurile ce mă-ngheață,
Nanicând n-or mai găsi cărări
Să-mi stingă soarele din viață!

IULIU IONAȘ

DOCUMENTELE CONTINUTĂȚII Transilvania, starea noastră de veghe

(XXVII)

Istorici transilvăneni la Accademia di Romania din Roma în perioada interbelică – câteva evocări

Nicolae Lascu (1908-1988), fost profesor și prorector al Universității din Cluj, s-a ocupat la Roma de Metamorfozele lui Ovidiu (Ephemeris, VI, 1935, p. 368-441), pentru a deveni apoi unul dintre cei mai mari exegeți ai vieții și operei marelui poet latin. A fost traco-dacică, macedoneană, illirică și despre etnogeneza românilor, cu un bun specialist în istorie antică universală. A studiat la Roma, găzduit de Accademie, între anii 1932 și 1934. Nu se poate trece peste Ștefan Bezdechi (1888-1958), provenit din vechiul regat, filolog clasicist de marcă, cu trimiteri spre istorie, filosofie și teologie, autorul singurei lucrări redactate în latină din câte s-au publicat în anuarul Școlii (despre concepția Sf. Ioan Gură de Aur privind filosofia platoniciană – Ephemeris, I, 1923, p. 291-337), preocupat de moștenirea clasicismului greco-latin în Evul Mediu și epoca Renașterii. A studiat ca bursier la Accademia di Romania în 1923-1924. A publicat cronologia domnilor Țării Românești de Naum Râmniceanu (Sibiu, 1944) și s-a interesat, cu mare acribie, de viața și opera lui Nicolaus Olahus, considerat de el, pe atunci, „primul umanist de origine română” (Nicolaus Olahus, primul umanist de origine română, Gorj, 1939)¹⁴. Profesor de limba și literatura greacă veche la Universitatea din Cluj (1919-1951) și colaborator al Institutului de istorie, devenit în 1945 membru corespondent al Academiei Române, nu a fost scutit de greutatea în timpul regimului comunist. Excluz din Academie în 1948, ca „intellectual burghez”, alături de atâția alții, a fost reprimat abia în 1990, post mortem. O comisie politică a autorităților comuniste a discutat reprimarea sa în Academie în 1955, dar fără niciun rezultat favorabil,

fiind considerat în continuare, alături de alți colegi, „nedemn” și „nepregătit”. În istoria culturii românești, Ștefan Bezdechi a rămas însă ca un mare savant, specializat în clasicismul greco-latin și format inclusiv în ambianța generoasă a Școlii Române din Roma.

Nici medievaliștii transilvăneni formați în ambianța Școlii Române din Roma nu au fost mai prejos. Începem cu Virgil Vătășianu (1902-1993), unul dintre cei mai mari istorici de artă români, născut la Sibiu, zonă din care provin o serie de mari istorici, de la Ioan Lupaș și Andrei Oțetea până la Ioan Moga și Aurel Decei. A fost membru al Școlii, ca bursier, între 1930 și 1931, apoi, ca angajat (secretar/locțiitor), în 1934-1936 și 1938-1946 (în ultima perioadă, cu scurte întreruperi). Pornind cu studiul originilor reprezentării iconografice a Adormirii Maicii Domnului (La Dormitio Virginis) – studiu publicat în Ephemeris, VI, 1935, p. 1-49 –, Virgil Vătășianu a devenit un exeget al artei medievale românești, cu lucrări de referință despre vechile biserici de piatră din Țara Hațegului sau despre pictura murală din nordul Moldovei, cu tratate și sinteze despre arta românească și europeană a evului de mijloc. Era adeptul concepției că la baza specializării în istoria artei trebuie să stea studiul aprofundat al istoriei generale, naționale și universale.

Alexandru Doboși (1899-1951), născut la Medieșu Aurit, județul Satu Mare, bursier în anii 1929-1931, a început cu studii clasice, legate de vechiul oraș Bovillae (Ephemeris, VI, 1935, p. 240-367), pentru a se afirma apoi în țară ca medievalist (cu precădere) în mediul academic clujean, cu lucrări legate de trecutul Transilvaniei. Doboși a făcut și o specializare la Institutul Italian Comercial din Roma (1929-1931), a urmat Facultatea de Litere a Universității din Roma (1929-1930), unde și-a luat și doctoratul în istorie. A fost asistent universitar la Cluj, profesor secundar, asistent și șef de lucrări la Institutul de Istorie Națională din Cluj.

Primul număr al celui de-al doilea periodic al Accademiei – Diplomatarium italicum, I, 1925 –

publică un studiu despre însemnările de călătorie ale lui Claudio Rangoni, nunțiu apostolic în Polonia, dintre anii 1599-1605 (la paginile 378-518), în care se reflectă de fapt situația Transilvaniei în timpul lui Mihai Viteazul, Sigismund Báthory, Gheorghe Basta și Radu Șerban. Autorul era tânărul studios Nicolae Buta (bursier în 1924-1926), devenit apoi, între 1927 și 1929, asistent la Institutul de Istorie Națională din Cluj. Tot el a scris și despre unele „știri tipărite”, italiene – în total 472, publicate ca anexe – de la finele secolului al XVI-lea (1599-1603) despre Țările Române (Diplomatarium, II, 1930, p. 72-304), înscrisuri în care era exaltat curajul lui Mihai Viteazul în apărarea Creștinătății amenințate de otomani. Un coleg al lui Nicolae Buta a fost și „clujeanul” Gheorghe Vinulescu (originar din Banat), secretar-bibliotecar (între 1931 și 1940) la același Institut de Istorie Națională, care a publicat tot în Diplomatarium (IV, 1939, p. 75-135) studiul Pietro Diodato e la sua relazione sulla Moldavia (1641), relevant pentru situația Moldovei din timpul lui Vasile Lupu.

Gheorghe Vinulescu s-a aflat între bursierii de la Roma în anii 1936-1938.

Acad. IOAN AUREL POP

Note

14. Rar menționat și el, iar uneori pomenit cu numele greșit, neconsacrat, de Bezdechi (G. Lăzărescu, op. cit., p. 85).

A mai publicat, tot în Ephemeris (II, 1924, p. 239-377), un vast studiu despre epistolele (în grecește) lui Nicefor Gregoras.

România își cucerește Independența

Fără armată, românii, deși n-au pierdut proprietatea asupra pământului, nu au mai avut „putere fizică”¹, iar fără domni pământeni și-au pierdut „puterea morală”², primind lovituri grele de la Turcia.

La Passarowitz, Turcia declară Austriei „că nu poate ceda Moldova”³ căci țara era „închinată, și nu supusă cu sabia”⁴. Mai târziu însă „mai târziu cedează Bucovina, iar în anul 1812 Basarabia”⁵ nu prin luptă „cu sabia”⁶, „ci prin fraudă”⁷.

Când s-a cedat Bucovina „s-au cumpărat delegații turci și un general rus”⁸, iar când s-a pierdut Basarabia tot prin hoție, căci „delegații Rusiei” primiseră ordin „să-ncheie pace cu orice preț”⁹ deoarece „intrase Napoleon I în Rusia”¹⁰. Moruzi, diplomatul Turciei fusese „cumpărat”¹¹ de ruși care, pe lângă bani și aur, l-au asigurat că-l vor pune domn în Moldova. La București, în 1812, Moruzi n-a cedat toată Moldova Rusiei „că atunci n-ar fi avut unde domni”¹²: „cedă deci jumătatea ei dintre Prut și Nistru”¹³.

De asemenea, când s-a vândut Basarabia rușilor, „o flotă engleză stătea în Bosfor și sili pe sultan să încheie pacea de la București”¹⁴.

După ce sultanul „ridică mucul condeiului de pe tratat”¹⁵, îl puse „pe o altă hîrtie: sentința la moarte a lui Moruzi”¹⁶.

„...pretinsul paralelism între politică și poezie...”

Și articolul din 2 martie 1878, unul scurt, Eminescu îl consacră aceleiași gazete „Nordul” („Le Nord”) care apărea la Bruxelles, care primise o scrisoare din România de la un domn „Alecsandri”, care domn adresase o scrisoare „principelui Gorciacoff”¹⁷ cu prilejul cererii Rusiei de reanexare a Basarabiei de către Rusia.

„Le Nord” confundase pe autorul scrisorii „d. locotenent-colonel”¹⁸ Alecsandri cu poetul Vasile Alecsandri, fapt care-i oferă prilejul poetului național să ironizeze gazeta rusească. „Le Nord”, deci, răspunsese

poetului V. Alecsandri pe când autorul scrisorii fusese „Ioan Alecsandri, fratele poetului”¹⁹.

Eminescu constată că „Le Nord” confundând „pe poet cu omul politic”²⁰

Ioan Alecsandri, își permisesese să „dea lecții poetului”,²¹ împărțindu-i „învățămintele”²². Din răspunsul gazetei rusești către V. Alecsandri, Eminescu a înțeles că respectiva publicație considera poezia incongruentă cu domeniul politicii.

Imediat, poetul național nu scapă prilejul de a nota cum că „pretinsul paralelism între politică și poezie nu este exact”²³: „Poeți se găsesc foarte rar – politicieni cîta frunză și iarbă”²⁴. Valoarea sau nonvaloarea unui om politic, postula Eminescu, țin de împrejurări, „de mediul social, de constelația puterilor”²⁵. Un om lipsit de orice calitate „poate fi un politician mare în împrejurări date”²⁶, pe când o mediocritate umană „nu va fi sub nici o împrejurare un poet mare”²⁷.

Un poet mare face o activitate „nobilă” în slujba omenirii, el se bucură „pe scara omenirii de un rang înăscut atît de mare încît pe lângă dînsul mulți dintre principii reali sînt numai niște bieți comediați”²⁸.

Politicienii practică „mizeria înjosirii și meschinătății omenești”²⁹, având ca țintă „răpirea prin putere și amăgirea prin cuvînt”³⁰.

Se observă lesne că, sfârșitul articolului i-a oferit poetului național ocazia ideală de a sublinia pentru cititorii abuzurile și demagogia deșănțată practicate de politicienii liberali, care luaseră puterea în România de mai bine de doi ani.

„A rosti numele Basarabia e una cu a protesta contra dominației rusești”

În zilele de 3, 4, 7, 10 și 14 martie 1878, poetul național publică în „Timpul” un studiu științific intitulat Basarabia, pe care gazetarul Eminescu l-a împărțit în șase părți. Le vom analiza pe fiecare în parte, nu înainte de a constata că demersul jurnalistic, științific eminescian urmărea informarea opiniei publice asupra adevăratei istorii a acestei provincii românești. Cu ajutorul studiului, Mihai Eminescu scotea în evidență, o dată mai mult, nedreptatea strigătoare la cer pe care Rusia o comitea față de România, reanexând sudul

Basarabiei. Prima parte a studiului poetul național l-a rezervat *numelui și întinderii Basarabiei* (subl. M. E.).

Pentru început, Eminescu informează cititorii despre minciunile gazetelor rusești, și întru sprijinirea opiniei sale aduce cele scrise de ziarele „Nordul” sau „Le Nord” și „Viedomosti”, care tot repetau „cu stăruință că Basarabia”³¹ fusese cucerită de ruși „cu sabia de la tătari și de la turci”³².

Eminescu avea convingerea, în baza documentelor istorice, că din veacul XIV, nicio parte din Basarabia n-a fost „a turcilor sau tătarilor”³³. Basarabia aparținuse Țării Moldovei, ca „stat constituit, neatîrnat”³⁴, deși acest stat era „slăbit și încălcat în posesiunile sale”³⁵ de Turcia. Deci, Moldova era proprietarul „locului”³⁶. Deși Moldova, domniile săi „ajunseseră atît de slabi încît dreptul nostru era dezbrăcat de putere și nu putea să se apere, aceasta nu este o dovadă că Moldova a renunțat vreodată la dînsul”³⁷. Un drept asupra unui pămînt al unei țări, postula axiomatic Mihai Eminescu, „nu se pierde decît prin învoirea formală de a-l pierde”³⁸

GICU MANOLE

NOTE

- ¹Ibidem. ²Ibidem. ³Ibidem. ⁴Ibidem. ⁵Ibidem. ⁶Ibidem. ⁷Ibidem. ⁸Ibidem. ⁹Ibidem. ¹⁰Ibidem. ¹¹Ibidem. ¹²Ibidem. ¹³Ibidem. ¹⁴Ibidem. ¹⁵Ibidem. ¹⁶Ibidem. ¹⁷Ibidem. ¹⁸Ibidem. ¹⁹Ibidem. ²⁰Ibidem. ²¹Ibidem. ²²Ibidem. ²³Ibidem. ²⁴Ibidem. ²⁵Ibidem. ²⁶Ibidem. ²⁷Ibidem. ²⁸Ibidem. ²⁹Ibidem. ³⁰Ibidem. ³¹Ibidem. ³²Ibidem. ³³Ibidem. ³⁴Ibidem. ³⁵Ibidem. ³⁶Ibidem. ³⁷Ibidem. ³⁸Ibidem. Eminescu are dreptate. Când un stat acceptă printr-un tratat cu un alt stat ca teritoriul său de patrimoniu istoric să rămână aceluși stat, acel stat a renunțat definitiv la drepturile sale. Cazul cel mai nimerit este tratatul din 2 iulie 1997 dintre România și Ucraina, prin care Herța, insula Șerpilor și nordul Bucovinei sunt abandonate definitiv Ucrainei de către odiosul președinte de atunci Emil Constantinescu.

Supraviețuire prin cuvântul scris

(IV)

4. Lirism popular

Ca literatură, pe lângă fluentele memorii, cel mai valoros fascicul al caietelor lui Nistor îl constituie poemele, deși ipostaza de poet pare mai puțin reușită decât cea de memorialist. O fecundă forță lirică l-a ghidat, totuși, spre un gen de literatură empirică, în care se reflectă simțăminte fundamentale umane. Așa a compus, sau a „combinat”, cum cu modestie îi plăcea să-și numească munca, două volume olografe de poezie.

Primul volum se structurează în șase capitole: „Poesii clasice”, „Poesii patriotice”, „Poesii naturale”, „Poesii pătrundătoare”, „Poesii despre străinătate”, „Poesii de amor”.

Fără formația unui om cult, dar cu antenele gingașiei sufletești întinse spre universul înconjurător, în cel de al doilea volum a cules poeme ale unor națiuni, denumindu-le „cântece internaționale...”.

De la bun început, în prefața caietelor, își declină calitatea de poet, dar continuă să scrie, cu naiv simț artistic, sute de poeme de sorginte folclorică. Modestie sau realism? După ce i-am citit cu atenție caietele din care își trăsese vigoarea, l-aș cataloga, mai degrabă, drept un „poet popular”, ghidat de intuiție, lirism, inspirație și talent nativ. La acestea se adaugă recursul la resorturile fundamentale umane, pe care le invocă din versuri folclorice: „Numai știința și iscusința ne pot scăpa, / Iar fără ele năcazuri grele ne vor inunda”.

La fel ca în pictura naivă, nu forma importă cel mai mult, ci conținutul disimulat sub formă, respectiv sublimul mesajului. Scrise cu naturalețea respirației, poemele sale par icoane pe sticlă, miracol al creativității artistice instinctive. În mediul nipon, cineva ar putea să-l asemuiască, grație simplității sale, cu tehnica imprimării prin blocuri de lemn, dusă la apogeu de maestrul Katsushika Hokusai, cel care declarase că, de ar trăi 130 de ani, ar ajunge să deseneze un punct viu.

Prea puțin tehnic prin ce a realizat și a trăit, dar stăpân pe simțul vieții și al naturii, prin netăgăduite emoții în compunerea poeziilor și jurnalelor, Nistor își devoalează une-

ori ființa de taină. Pentru aceasta, recunoaște rolul primordial al limbii: „Numai limba l-a făcut pe om, om, / Altfel ar fi fost și el, ca-n grădină-un pom”. (Limba noastră... Poesii pg 36)

În capitolul doi, „Poesii patriotice”, titlurile însele îi trădează dragostea de țară, „unde și paserile nu știu almintrelea să cânte decât românește”: „Patria Română”, „Adio, Transilvaniei!”, „La arme!”, „Înainte”, „Idealul nobil”, „Unirea”, „Pentru libertate”, „Nimic nu ne-nspăimântă” etc. În septembrie 1916, la Aonogahara, purtător de cuvânt al unor năzuințe românești comune, află de intrarea României în război de partea Antantei și lansează un ordin de încorporare, spre a-și asigura subzistența identitară: „Lăsați plug și coasă, / Pană și hârtie! / Azi ne cere brațul / Mama României” („La arme”, pg 52, Poesii).

Din perspectivă românească, sur-să de vitalitate și ethos național, „Poesii patriotice”, reprezintă o briliantă piesă între compunerile sale, exprimând cu sinceritate sentimentele unui român de rând, de o manieră baladescă. Prin aceasta, contrazice teoriile conform cărora Marea Unire de la 1918 s-ar fi realizat doar prin elite.

„Poesii naturale”, un alt capitol liric din zestrea-i de simțire sufletească, aduce seninătate, sensibilitate, simplitate și spirit de observație în câmpul „combinațiilor” sale. Prin prismă niponă, poemele despre natură se molipsesc cu ceva din haiku, preluând cel puțin explicita referire la fiecare anotimp.

Forța sufletească interioară imprimă imaginilor primăverii o respirație universală: „Păsările cântă prin arbori înfloriți / Dealuri mari și munții ne par că-s auriți / Printre florii și frunze sclipesc mărgăritare / Aceasta e roua privind la mândrul soare.” („Primăvara”, pg 75, Poesii).

Bazat nu atât pe prea sumara-i educație, cât mai ales pe intuiție, în poemele despre vară punctează globalismul satului ardelean: „Râul

curge-ncet, apa parcă doarme, / Iar la răsărit, cerul roșu arde. / Soarele e sus și-ncălzește tot, / Vântul lin trezește frunzele pe plop.” („Zorile lui Cuptor”, pg 77, Poesii)

Într-o armonică transfigurare a lumii sale originare, cu senzorii receptivității estetice întinși spre natură, Nistor reconfigurează toamna în culorile tipice satului natal din vremea copilăriei: „Soarele mai strălucește, / A sosit a toamnei lună; / Frunza-n codru-ngâlbeneste, / Oamenii bucate-adună”. („Toamna”, pg. 78, Poesii)

Sfidându-și propria condiție, prin versificație populară uneori de sorginte coșbuciană, idilicele peisaje de iarnă ale copilăriei se confundă cu cele din Japonia: „Iar la streșini pe la case / Atârnă lumini de gheață” („Iarna” pg. 81 Poesii)

Privind și eu, în 2015, țurțurii din strașina unui templu, am captat imaginea în matrice de haiku: „Templul din Nikko - / Suflete înmuiate / Când țurțurii plâng”

Două poezii despre Aurel Vlaicu ne spun că avusese acces sporadic la ziare, căci la 13 septembrie 1913, la moartea aviatorului, era deja plecat din țară. Știrile primite le trecea prin filtrul propriei simțiri, în versuri stângace dar sincere, sfidând cultura poetică precară și educația modestă.

Nostalgic, se adresează locurilor natale: „Nu te întrista, Someș, apă dulce, / Oriunde vei merge și eu mă voi duce”.

Abilitățile artistice ale matelotului nu se opresc la literatură, ci trec prin muzică, probând o voce agreabilă, apreciată când cântă în cor sau solo. În jurnal înscrie note muzicale, ceea ce, surprinzător pentru un simplu țaran-marinar, relevă fațete tainice ale portretului său artistic. Mai mult, preocupările-i grafice excedează cadrul limbii române, măcar și prin simpla transcriere a unor poezii din alte limbi și chiar transliterarea unui poem din japoneză. A transcris și articole de ziar din engleză ba chiar și imnul Statelor Unite.

Prin asemenea „transcrieri” prefigura proiectul european „Transcribathon”.

Excedentul de timp pus la dispoziție de soartă și-l consuma în scris. Fără ostentație, structura epică a narațiunii sale încorporează momente meditative și cugetări adiacente trăirilor fizice. Modul de a scrie, →

RADU ȘERBAN

în ciuda greșelilor gramaticale, denotă talent nativ și îi apropie notele de o veritabilă literatură de călătorie. De fapt, pasiunea sa pentru literatură nu trebuie ignorată, a sa fecundă putere lirică definindu-l drept un „scriitor – țăran autodidact”. O confirmă istoricul Liviu Bordaș, în studiul său „Șapte ani în Asia (1913-1920)”, subliniind spontaneitatea lui Nistor, ca povestitor popular naiv, hotărât să înfățișeze cititorului orașele orientale cu oameni, obiceiuri și experiențe etnografice din zonele vizitate.

1. Ridicând o nouă ancoră

Scrișul ca mijloc de subzistență – aceasta pare a fi logica existenței matelotului. Primim o lecție: cuvântul scris poate fi un prieten, un medicament, un mijloc de supraviețuire, o hrană de subzistență, un antidot al clipelor de restriște. Va prelua cineva această lecție, această apă vie a supraviețuirii prin cuvânt, să o transmită mai departe?

Memoriile sale de călătorie se profilează, cu savoarea autenticității, drept embrion al literaturii române de călătorie în Japonia, în care cu modestie am înscris „Stația Tokyo – Jurnal de ambasador”. Evident, trebuie să păstrăm proporțiile, căci jurnalul său a implicat infinit mai mult curaj, determinare, sacrificiu și suferințe, în spiritul moralei creștine.

Conform aforismului lui Michelangelo „în fiecare bloc de marmură se află o statuie”, Nistor a modelat blocul de marmură al cuvintelor, schițând o sculptură literară demnă de a fi definitivată în zilele noastre. Sper că într-o zi specialiștii în literatură îi vor finisa lucrările. Chiar mai mult, așa cum a procedat Haruki Murakami cu primul său roman, poemele sale traduse în limba engleză și apoi în retroversiunea română cu aportul vreunui talentat poet contemporan ar conferi retușul final unui tezaur redescoperit, extinzându-i pe verticală dimensiunea într-o poezie cultă, izvorâtă din sentimente autentice.

Așa cum Creangă a creat povești nemuritoare prelucrând folclorul, poate un literat va rescrie povestea lui Nistor și, de ce nu, un scenariu de film bazat pe comoara sa lăsată moștenire, care încă poate oferi surprize.

Revenind la titlul nostru, ajung cu gândul la Anne Sylvester cu a sa melodie „*Ecrire pour ne pas mourir*”, simbol al legendarei creații a lui Dumitru Nistor.

„Veșnicia s-a născut la sat”

S-a înveșnicit în sufletul meu, universul satului românesc și nu în altă parte decât la Vaidacuta, satul aruncat peste dealurile Suplacului din județul Mureș. Chiar dacă realitățile din mediul rural în ziua de azi, sunt altele, satul ca formă tradițională de locuire, este o entitate cu reguli bine stabilite, un cod comun al valorilor. Vaidacuta nu este un sat părăsit, deoarece, cele câteva familii care mai locuiesc aici și au păstrat vatra caldă, readuc prin sărbătorile de peste an, în memoria noastră, dorul de casa părintească, o recuperare a valorilor ce nu se vor uitate.

Prin grija lui Ioan Sita de la Târnăveni, există aici un muzeu al satului tradițional, cu tot ceea ce păstrează în obicei și tradiție, locul acesta mirific asemeni Paradisului, toate valorile aparținătoare locului. Așadar, au avut loc la „Fântâna lui Vaida” – cum mai e numit satul -, manifestările derulate sub egida UZPR, organizate de Direcția Județeană pentru Cultură Mureș, UZPR, filiala Mureș, Asociația „Creneluri Sighișorene”, TV AS Târnăveni.

Sub genericul blagian „Veșnicia s-a născut la sat”, amfitrionul Nicolae Băciuț, cu tact și îndemănare artistică l-a invitat pe domnul Sita Ioan, în calitate de gazdă să facă onorurile deschiderii acestei manifestări, care a fost un preambul al zilei de întâlnire cu Fiii Satului vaidacuțeni.

A urmat o dezbatere cu tema „Satul în literatură, satul în viață – de la Slavici la Rebreanu, de la Blaga la Ioan Alexandru”. Importanța pe care o are satul ca valoare, reînnoirea la vatra străbună, au fost punctele atinse de domnul Nicolae Băciuț, care, cu emoție a spus: „Când Târgu-Mureșul spera să fie capitală europeană a culturii, s-a lansat un proiect dătător de speranțe: „Satul autentic transilvănean – muzeu al creației și armoniei”. Oricum, din această nefericită formulare s-a ales praful, iar satul se stinge încet, tulburat uneori de visele celor care speră ca Vaidacuta să renască prin cultură, așteptând ca aici să-și ridice case tradiționale artiști, scriitori, aducând un pic de viață și de speranță. „Veșnicia s-a născut la sat” e una din acțiunile care induc sentimentul că satul, deși moare, nu se

predă. Satul Vaidacuta, atestat documentar la 1733, a rămas acum aproape un loc părăsit, în care mai viețuiesc sub douăzeci de locuitori. Multe case s-au părăginit, cei care au rămas privesc acum resemnați spre cimitir și așteaptă dangătul de clopot, care-i mai cheamă, din când în când, la biserică”. (N.Băciuț.)

A invitat apoi pe rând participanții la eveniment, care au venit cu sufletul încărcat de bucurie: pr. Gheorghe Nicolae Șincan, Răzvan Ducan, subsemnată, Gina Moldovan, Elena Cristea, Ana Munteanu Drăghici, Mircea Dorin Istrate,

Traian Comșa, preoți, oameni de cultură, ziariști. Au fost invitați sătenii să își exprime opinia despre reîntregirea acestui sat și mai bine dorit, repopularea lui, deoarece păstrează din miezul vremurilor, multe amintiri, povestiri, tradiție.

La biserică din sat s-a ridicat un monument în cinstea eroilor căzuți în cel de-al Doilea Război Mondial. Peste drum de biserică, muzeul refăcut și întreținut de domnul Sita Ioan, și-a îmbogățit colecția de cărți donată de scriitorii și interpreții de muzică populară, iar cartea de onoare mai are doar câteva file din cele 500, (atât de plină este), de impresiile trecătorilor valoroși.

Dacă dăm o „fugă” imaginară în satele copilăriei noastre, găsim autenticitatea unei vieți trăite tihnit, ne amintim cum au trăit bunicii și părinții noștri, cum au lucrat și cum s-au odihnit gospodarii satului.

O imagine cu totul specială pe care nu o vom pierde din memorie niciodată, dacă ne-a marcat pozitiv și s-a încrustat în educația noastră, ca fiecare, să devenim ceea ce suntem azi.

Retrăind povestirile înțelepților satului, vom înțelege că țăranul român a trăit într-un univers complex, bazat pe reguli nescrise, respectate cu sfințenie și credință.

GABRIELLA COSTESCU

Convorbiri duhovnicești

Ioan al Banatului

„Iadul este locul unde omul nu poate iubi.”

- **Luminița Cornea:** Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, la începutul fiecărei predici binecuvântați pe Dumnezeu care ne chemă la Sfânta Liturghie ca să ne dăruiască hrană duhovnicească spre întărirea noastră în călătoria până la porțile Cerului. Foarte frumos spus și de mare folos! Consider că astfel treziți curiozitatea credincioșilor de a asculta cu interes predica.

Înaltpreasfințitul Ioan: Binecuvântați să fie cei ce vin la Sfânta Biserică, ca să ia din mâna lui Hristos hrana duhovnicească pentru călătoria de Sus. Nici eu și nici părinții bisericilor nu vă hrănim, ci Hristos este acela care ne dă hrană duhovnicească pentru a putea călători mai departe, spre Cer.

L.C.: Vă rog, Înaltpreasfințite Părinte, să ne spuneți un cuvânt de învățătură despre pericopa evanghelică din Duminica înfricoșătoarei judecăți (Matei 25, 31-46)!

Îps. Ioan: Ce înseamnă aceasta? Cum va fi judecata? Desigur, înfricoșătoare. Sfântul Apostol și Evanghelist Matei, prin harul Duhului Sfânt, ne-a scris câteva cuvinte despre ziua cea din urmă, despre Ziua cea de Apoi. Spune că în ziua aceea se vor aduna toate neamurile. Să luăm aminte la verbul „a aduna” care este la forma lui gramaticală reflexivă, adică „se vor aduna”, nu spune că va trimite un înger să-i adune pe oameni, ci se vor aduna ei în ziua aceea. Dacă citiți în *Sfânta Scriptură*, spune că se va arăta semnul Fiului omului care este Sfânta Cruce. Mai spune Sfântul Matei că, într-o slavă, înconjurat de Sfinții Îngeri, va veni Hristos. Numai că Sfântul Apostol și Evanghelist Matei nu spune că-i va judeca Hristos pe oameni, ci spune că-i va despărți pe oameni unii de alții, așa cum desparte, spune Hristos, păstorul oile de capre. Deci, pe cei buni, de-a dreapta și pe cei răi, de-a stânga.

L.C.: Prin urmare, e vorba întâi despre despărțire, Înaltpreasfințite Părinte. Apoi urmează desigur judecata care este „înfricoșătoare”.

Îps. Ioan: Eu zic că despărțirea este mai grea și mai profundă decât judecata. Dacă te duci la tribunal,

acolo, un soț și o soție merg la judecată, dar durerea este când se despart, nu când află rezultatul judecății. De ce plângem noi când le ducem pe dulcile noastre mame la mormânt? Părinții noștri, frații noștri plâng la această despărțire.

Și ce le va spune Hristos celor de-a dreapta Sa? *Veniți, binecuvântații Tatălui Meu, de moșteniți Împărăția gătită vouă de la întemeierea lumii!* Iată! De la întemeierea lumii, Dumnezeu a rânduit loc pentru bucurie veșnică, pentru cei ce-L iubesc pe El, pentru cei care se închină în duh și-n adevăr Preasfintei Treimi Dumnezeu, Tatălui și Fiului și Sfântului Duh.

Ce le va spune celor de-a stânga? *Mergeți de la Mine, blestemaților! Vai, vai și iarăși*

vai! Câtă deosebire între verbe! *Veniți* la Mine, binecuvântați Tatălui! *Mergeți* de la Mine, blestemaților! Ce ați vrea să auziți în clipa aceea? *Veniți* sau *mergeți*? Acestea sunt cele două verbe, cele două cuvinte care vor despărți atunci lumea.

Dumnezeu să vă binecuvânteze pe toți! Să rămâneți sub binecuvântarea lui Dumnezeu și aici, pe pământ, și în veșnicie! Mă bucur că cititorii noștri sunt mănunchiuri binecuvântate care doresc să intre în împărăția Cerului. Doamne, milă și îndurare peste acești frați și surori! Nu lua de la ei binecuvântarea Ta cea cerească, nici aici, nici în veșnicie!

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte, într-o predică la această sfântă evanghelie (Matei 25, 31-46) spuneți despre Hristos că locuiește pe o anumită uliță din localitatea noastră, a fiecăruia. Vă rugăm să insistați asupra acestei afirmații.

Îps. Ioan: Am întrebat atunci pe ce uliță locuiește Hristos aici, în Timișoara? În *Sfânta Carte* scrie pe ce

uliță stă Hristos. Amintiți-vă: „Flămând am fost și Mi-ați dat să mănânc; însetat am fost și Mi-ați dat să beau; străin am fost și M-ați primit...” (Matei 25, 35). Iată pe ce uliță stă Hristos! Pe ulița celor flămânzi, pe ulița celor însetați, pe ulița celor bolnavi, pe ulița celor goi, pe ulița celor străini, pe ulița celor întemnițați.

De aceea îi îndemn și pe cititorii noștri, după ce pleacă, duminică, de la sfânta biserică și în cursul săptămânii, vă îndemn să mergem cu toții pe ulița aceasta a flămânzilor, a necăjiților, a înlăcrimaților. Pe această uliță stă Hristos... pe această uliță la numărul 1, ușor de reținut și de aflat.

Și numai acelor ce în viață aceasta vor umbla cu Hristos, vor trăi cu Hristos pe această uliță a săracilor, a orfanilor, a nemângăiaților, acelor le va spune Hristos: *Veniți, binecuvântații Tatălui Meu, și moșteniți împărăția cea gătită vouă de la întemeierea lumii!*

Dar când le spune celorlalți: mergeți de la Mine, blestemaților!? Cum spune Sfântul Apostol Matei: „*Duceți-vă de la Mine, blestemaților, în focul cel veșnic, care este gătit diavolului și îngerilor lui*” (Matei 25, 41).

L.C.: Bineînțeles, Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, că un credincios n-ar dori să audă asemenea cuvinte imperative.

Îps. Ioan: Găsiți aici o nuanță cu totul deosebită; nu spune: *plecați de la Mine, blestemaților, în focul gătit de la întemeierea lumii*. Deci nu Dumnezeu a pregătit focul, pentru că a vrut Dumnezeu ca toți oamenii să fie alături de El în împărăția cea cerească. Cine credeți că a aprins acest foc?

A fost acest sâmbure al bucuriei, totuși îngerii care au căzut s-au aprins de mândrie, s-au aprins de ură, L-au omorât pe Dumnezeu. S-au aprins de ură și atunci luat-a naștere focul. Ei au aprins de ură focul în care înșiși au căzut și de aceea spune un înțelept că *iadul este locul unde omul nu poate iubi*.

Feriți-vă de locul în care nu se poate iubi!

Care credeți că ar fi starea lui Hristos în ziua aceea când va despărți lumea? Vorbim despre Hristos ca Dumnezeu și om, că, atunci, ca Dumnezeu și om, L-am văzut pe Hristos și plângând și suspinând. →

A consemnat
LUMINIȚA CORNEA

Revista revistelor:

„Revista română” în continuitate

Revista română pentru științe, litere și arte este prima revistă de prestigiu apărută în București, capitala Principatelor Unite, în aprilie 1861, sub direcția lui Alexandru Odobescu. Asemenea *Daciei Literare*, care cu douăzeci de ani în urmă, prin *Introducția* lui M. Kogălniceanu arăta noua orientare a literaturii române printr-un program ce s-a dovedit benefic, Alexandru Odobescu arăta în *Precuvântare*, la numărul 1 al noii reviste: „liberi de orice idee precugetată, dorind numai a propaga, potrivit cu slabele lor mijloace, luminile și știința în țara lor, fondatorii *Revistei române*, într-o epocă de reorganizare ca cea prezentă, au simțit trebuința de a deschide un câmp de activitate studiilor serioase, de a aduna, precât se va putea, într-o publicare periodică, (revista a apărut lunar până în noiembrie 1893), rezultatul lucrărilor literare și al speculațiilor științifice ce pot grăbi progresul națiunii române.”

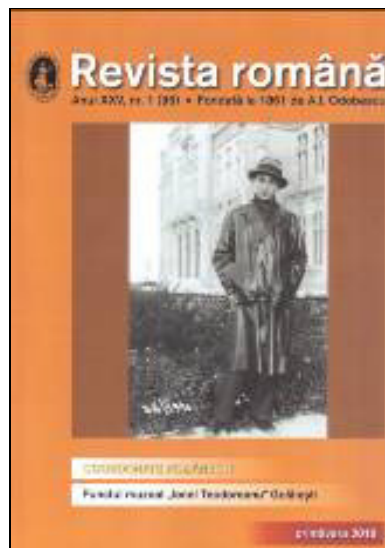
Aruncând un arc peste timp, descoperim că *Revista română* fondată de Al.Odobescu, în 1861, la București, se află, astăzi, în al douăzecișicincilea an de apariție, ca o continuitate, la Iași, având drept editor *Asociațiunea ASTRA, Despărțământul „Mihail Kogălniceanu”* Iași, director: prof. Areta Moșu, președintele despărțământului. Este dovadă vie a luptei românilor pentru cultura națională și pentru spiritul național.

Activitatea Despărțământului ieșean al *Asociațiunii*, înființat în ziua de 24 noiembrie 1994, se concretizează în organizarea de simpozioane naționale și internaționale în dezbateră a cărora s-au înscris teme cu semnificație majoră pentru românii din țară și din

afara granițelor. Eco-ul acestor manifestări, preocupările în diferite domenii de cercetare, precum istoria, literatura și limba neamului, și-au găsit locul în paginile *Revistei române*, ori în volume care adună responsabilă muncă a colaboratorilor cunoscuți și recunoscuți în lumea scrisului.

Acordând o atenție sporită *Revistei române* în apariția sa trimestrială, constatăm prestigioasă contribuție la menținerea și creșterea idealului național de libertate, unitate și afirmare a spiritului național, într-o impresionantă varietate tematică ce răspunde interesului cititorului pentru lectură, pentru informație și participare afectivă în receptare. Nu întâmplător *Revista română* este cea mai cunoscută publicație astristă, cu apariție neîntreruptă, condusă de prof. Areta Moșu, în prezent fiind redactor șef Iulian Pruteanu-Isăcescu și secretar general de redacție Mircea Cristian Ghenghea.

Revista română aduce în paginile ei mărturia luptei înaintașilor pentru a menține vie flacăra unității naționale în momente grele ale istoriei neamului. Recentul număr (2/ 2019) al revistei ieșene acordă spații largi în paginile sale pregătirii și înfăptuirii Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918 și apoi, peste timp, Centenarului Marii Uniri, Unirea Basarabiei cu patria mamă. Înnodând firele întrerupte ale Astei, pe de o parte și cele ale *Revistei române* pe de altă parte, ne bucurăm astăzi de „continuitate” și reținem momente semnificative ale istoriei, ale culturii și ale spiritualității românilor de pretutindeni. Titluri din recentul număr, ca: *Desăvârșirea unității, Ion Nistor - tribun al unirii Basarabiei cu România, Marea Unire și familia transilvăneană a Teculeștilor, funcționarea limbii*

române în sistemul administrativ al Basarabiei, Vasile Goldiș (1862-1934) - *pater patriae*, sunt numai câteva mărturii ale istoriei trecute prin filtrul unor autori de seamă. Observăm, din derularea sumarului fiecărui număr, că *Revista română* începe cu evocarea unor semnificative fapte istorice încadrate sub genericul „Coordonate românești”, ca apoi să continue cu pagini de poezie și proză contemporană, nelipsind rubricile permanente: *Agenda Astei, Raftul cu cărți, Amfiteatrul, Corespondență*. Astfel *Revista română* fondată de Al. Odobescu își găsește întru totul corespondent și continuator în *Revista română* editată astăzi de *Despărțământul ASTRA „Mihail Kogălniceanu”* la Iași, cel mai activ între cele peste șaptezeci de filiale din țară și din afara granițelor țării.

Felicităm colectivul de redacție și dorim viață lungă revistei ieșene, colaborări fructuoase pentru înfăptuirea țelului unității de neam și de limbă al tuturor românilor.

EUGENIA VÂJIA

Convorbiri duhovnicești

→În ziua aceea, Hristos va avea acea stare pe care a avut-o pe Golgota, pe cruce. Hristos. În ziua aceea, Hristos va plânge, va fi în aceeași stare ca atunci când Îl dureau rănilor în mâini și în picioare. Așa va fi și atunci, cu aceeași durere pentru că va vedea că m-a pierdut pe mine, te-a pierdut și pe tine, și că a pierdut atâția și atâția oameni, atâția fii.

Iată, deci, Hristos nu va fi aspru în ziua aceea, ci Hristos va plânge pentru mine că nu L-am ascultat în viața pământească, ci am pus cuvântul *Evangheliei* undeva într-o parte și mi-am văzut de ale mele în viața aceasta.

Vă îndem, măcar noi, care mai pășim, din când în când, pragul bisericii, să nu-L facem pe Hristos să plângă în Ziua cea de Apoi, ci să privească mulțimea, iar din când în

când, să-și ridice privirea și să zică: mă bucur că văd pe sora aceasta, mă bucur că văd pe fratele acesta, pe toți aceia care M-au căutat pe Mine în viața lor.

Să ne învrednicească Dumnezeu ca în ziua aceea să mergem să-I ștergem lacrima de pe obraz, să-I ștergem lacrima izvorâtă din durerea cea mare de care va fi cuprins Hristos atunci.

Amvon

Doamne, Tu știi bine cine sunt!

Era odată un băiat pe care îl chema Vlad. Și acest băiat avea o mamă cu un singur ochi. La școală, încerca să o evite pe mama sa. Nu o chema la ședințe, nu o chema să îi aducă nimic, nu o ruga să îl aducă la școală sau acasă. Nu ieșea nicăieri cu ea pentru că se rușina de ea. Nici când s-a căsătorit, nu a chemat-o la nunta. Nu voia să sperie invitații.

Într-o zi, mama lui a venit să îi vadă copiii și soția. Când au văzut-o,

copiii au început să strige și să plângă de frică. Vlad a țipat la ea:

-Mamă! Mi-ai speriat copiii. Mi-ai distrus viața! Ieși afară! Ieși și nu te mai întoarce aici niciodată!

După un timp, când a ajuns la necaz, Vlad s-a dus la mama lui ca să îi ceară bani.

Ajuns acolo, n-a mai găsit-o pe mama. A găsit doar un bilet: „Dragul mamei băiat. Îmi pare rău că ți-am speriat copiii. Îmi pare rău că te-am făcut de râs la școală. Aș vrea însă să-ți spun că atunci când te-ai născut, aveai un ochi bolnav, așa că ți l-am

dat pe al meu, ca să fii fericit.!

Îmi pare rău că ți-am distrus viața! Te iubesc!” Cu drag, mama

**Pr. GHEORGHE NICOLAE
ȘINCAN**

Monahia Mina Hociotă Reconstituirea unei icoane de om

Lucrarea *Reconstituirea unei icoane de om: Monahia Mina Hociotă*, a profesorilor sibieni Dragoș și Daniela Curelea, apărută la Editura Andreiana din Sibiu, în anul 2018, este prezentată de autori ca fiind o contribuție la o posibilă monografie. Cartea apare cu binecuvântarea IPS dr. Laurențiu Stereza, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului, fiind dedicată tuturor celor care s-au jertfit pentru România, cheazășia ființei lor fiind temelia neamului românesc. Are 105 pagini, fiind structurată pe două mari capitole. La finalul lucrării întâlnim o anexă fotografică a monahiei Mina Hociotă.

Încă de la început pr. Constantin Neculai, pune în evidență icoana unei femei înviate, iar Cuvântul Înainte este cristalizat de drd. Mihai Octavian Groza.

În Capitolul I autorii prezintă un *Orizont Istoriografic*, prin care au trecut în revistă cercetarea corespunzătoare cu privire la viața, realizările și faptele monahiei ofițer Mina Hociotă, pe baza unor scurte articole și un film de prezentare. Prețioase date au fost publicate în periodicele vremii precum: *Viața Monahală*, *Apărarea Patriei*, *BOR* etc, cât și referiri tangențiale în unele lucrări religioase de referință precum: *Biserica Ortodoxă Română între 1885-2000* a lui Alexandru Moraru ș.a. Monahia Mina Hociotă, cu numele său de mireană: Marina, a participat în prima linie, în Primul Război Mondial, apoi în calitatea sa de monahie-sublocotenent și la cel de-al Doilea Război Mondial.

În timpul luptelor din Primul Război Mondial, maica Mina a fost împușcată, dar a supraviețuit. Pentru acest fapt i s-au dedicat mai multe studii: Victor Neghină, *O sislișteancă pe Frontul de la Mărășești*; Petru Pinca, *Maica Mina Hociotă (1896-1977), o eroină a monahismului și neamului românesc* etc.

Toate aceste studii, au servit la aprofundarea informativă în lucrarea *Reconstituirea unei icoane de om: Monahia Mina Hociotă*, a profesorilor sibieni Dragoș și Daniela Curelea.

Cunoscându-i, am constatat, o abilitatea introspectivă în manipularea informală a tuturor datelor, o curiozitate împinsă la extrem față de fenomene și fapte, față de spiritul de sacrificiu pe care unii înaintași le-au promovat, din dorința arzătoare de a fi modele vii patriotice în Transilvania.

Lucrul în arhive, munca de teren informală, le-au dat satisfacția de a

finaliza multe lucrări cultural-spirituale, fiind astfel printre puținele cupluri transilvănene, ce au aspirații intelectuale progresiste, spiritual patriotice, fiind unul din puncte forte ale acestora.

Am observant în gesturile și efervescența patriotică a cuplului Curelea, o îmbinare armonioasă dintre dorul de glie și spiritualitatea profund creștină, spiritualitate ce-i apropie și mai mult de esența Adevărului Unic.

Prin aprofundarea studiilor privitoare la monahia Mina Hociotă, autorii Dragoș și Daniela Curelea, au empatizat cu starea de sacrificiu a călugăriței, cu trăirile hristice ale acesteia, cu tăria de caracter și puterea de autodepășire.

Căutările interioare, starea de sacrificiu, noblețea, dăruirea necondiționată, toate la un loc au fost factori mobilizatori a unui suflet către Desăvârșire. Dragostea necondiționată, abandonul total față de semeni, sunt strategii intrinseci în căutarea Desăvârșirii. Modelul cristic a monahiei Mina, i-a contaminat pozitiv pe cei doi autori, mărindu-le aspirația de a căuta atât în afara lor, dar mai ales în interiorul lor, liniștea sufletească, având ca instrumentar barometrul lăuntric în decelarea faptelor zilnice.

Exemplul viu de dăruire și abandon, în slujba semenilor, reprezintă unicitatea ființei spre o cale sigură de desăvârșire spirituală. Aceasta s-a putut percepe cu mare ușurință în atitudinea grandioasă, inspiratoare, de un echilibru lăuntric maiestros, a ceea ce s-a demonstrat din viața și faptele monahiei Mina Hociotă.

Prof. dr. VICU MERLAN

Starea prozei **TRAVESTI...**

Ca să nu ne plictisim, îi povesteam unui coleg de compartiment în „internaționalul” de Viena:

-Domnu meu, călătoream cu trenul de la București la Deva. Era vara, pe sfârșite: cred că începuse luna august, sau era pe terminate iulie. Aspect de mică importanță. Nu găsisem bilete la accelerat, așa că m-am instalat cât am putut de comod în compartimentul de clasa întâi al unui tren personal în care, sincer să fiu, nu prea aveam încredere. Din niciun punct de vedere. În primul rând vagonul arăta de parcă în el avusese loc ultima bătălie dintr-un război devastator. Nu, domnule, n-am absolut nimic cu domnul ministru căilor ferate! E drept: călătoria este lungă, proastă și foarte scumpă, dar asta e viața. Și-apoi, de ce ne-am lipsi de plăcerea tranziției? N-ar fi fost cu mult mai plictisitor să trecem direct de la socialismul multilateral dezvoltat la un capitalism tot dezvoltat? Pe când așa, aruncați în curentul tranziției, totul e palpitant, e ca o luptă din care puțini dintre noi vor scăpa cu viață; iar aceștia sigur nu prea vor fi întregi la minte, asigurându-se astfel viitorului patriei o viguroasă generație de indivizi săriți de pe fix, care să aibă un singur țel: hoția. Cum? Nu rezultă cu suficientă claritate că glumesc? Înseamnă că nu suntem români, înseamnă că nu cunoaștem folclorul contemporan ca variantă a celui clasic. Precum în cazul următor: *Nu suntem români, nu suntem romani, Noi suntem aici pe veci jnapani.*

Deci, mă pregăteam să călătoresc, domnule... Nu știu cum vă numiți și, fără supărare, nici nu are importanță. Suntem vecini de compartiment, călătorim – cine știe dacă ne vom mai vedea vreodată, nu? Eram, deci, înainte de plecarea trenului din Gara de Nord, regățenii țipau unii la alții, se drăcuiau conștiincios și consistent, în timp ce ardelenii se înțelegeau fie prin mormăituri numai de ei pricepute, fie folosind un limbaj monosilabic spre uimirea celor din prima categorie care vorbeau mult și se înțelegeau puțin. La un moment dat problema a lămurit-o un ardelean relativ bine îmbrăcat, cu un suman de

pănură care ar fi ucis pe loc un regățean din cauza căldurii:

-Mă, grăise el cu voce calmă către cineva, eu sunt la fel de inteligent ca orice academician. Toată bubă-i că gândesc încet. Priceputu-m-ai ?

L-am văzut trecând prin fața ferestrei pe impiegatul de mișcare cu paleta în mână, semn că era vremea făcutului crucii și solicitării ajutorului de la Dumnezeu pentru ca trenul să aibă întârziere mai puțin de două ore. Fiindcă prin tot defileul Jiului se anunțaseră ploi și chiar alunecări de teren. Am auzit fluierul locomotivei exact în clipa când cineva se chinuia să deschidă ușa compartimentului. Stăteam întins pe banchetă și, scuzată-mi fie expresia, mi se fâlăia de persoana de pe culoar. Cine dorește să călătorească nu are decât să se antreneze la haltere, aruncarea ciocanului, rezistența moral-volitivă și încă vreo câteva discipline, sau să ia legătura cu... viitoarele Jocuri Olimpice. Stăteam comod, cu mâinile sub cap, cu ochii închiși, descălțat și cu picioarele pe bancheta pe care pusesem un ziar ca să nu mi se murdărească ciorapii. De-atâta nepăsare mi se pare că începusem chiar să fluier ceva cu iz sud-american. Probabil „Lambada”, că era pe-atunci la mare modă. Nu are importanță... Și dintr-odata ușa se deschise și o voce s-a răstît la mine la persoana a treia plural:

-Păi, da: unii dorm ca niște..., în timp ce alții se chinuie...

Recunosc cinstit că am întredeschis un singur ochi hotărât să nu răspund provocărilor. Dar am avut senzația că mi se deschide din ce în

ce mai mare, că îmi iese din orbită ca în desenele animate cu Tom și Jerry și se repede cât mai aproape de personajul încărcat de bagaje părând o copie nereușită a unui pom de Crăciun împodobit în epoca suprarealismului întârziat... La voce aducea bine cu George Calboreanu în rolul lui Ștefan cel Mare, dar la înfățișare ba. Părea mai degrabă Draga Olteanu-Matei în rolul Coanei Chirița travestită în inimitabilul Miluță Gheorghiu... Am deschis și celălalt ochi, am văzut personajul în toată măreția sa și am întrebat cu inocența care m-a caracterizat în toate momentele grele ale vieții:

-Săru-mâna, pot să vă ajut cu ceva?

Sper că se observă cu ușurință că pot face pe tâmpitul cu incontestabilă genialitate. Meritat sau nu, nu am primit niciun răspuns, ceea ce nu m-a descurajat eu fiind, de felul meu consecvent și extrem de curajos când nu trebuie. Așa că mutește, dar cu acordul tacit al personajului, am umplut două treimi din compartiment cu bagaje, după care am opinat în deplina cunoștință de cauză:

-Parerea mea e să blocăm compartimentul și să ne mutăm în altul...

-Nu.

-Răspuns sec în stare să rețeze și cea mai inofensivă dorință de comunicare.

M-am întins din nou pe bancheta transformată în canapea, și am închis ochii bucurându-mă că nu aveam companie o țăță care să mă toace la cap cu stupidități pe distanță de cine știe câți kilometri... Trenul personal tocmai își lua rămas bun de la București cu ajutorul a trei fluierături aproape duioase și totul părea să fie începutul unei călătorii obișnuit de plicticoase. Auzeam dezinteresat cum companioana mea moșmondea ceva, dar îmi era lehamite să mai deschid ochii, să-i văd figura ambiguă, cu privirea ascunsă după o pereche de ochelari maronii, și întregul peisaj încadrat într-o claie de păr care văzuse pieptenul doar în vitrinele magazinelor. Începusem să mă gândesc la o cunoștință, un ins suficient de idiot și de slab pregătit profesional pentru a fi numit director general unde să-și rupă gâtul odată cu firma imediat privatizată. Firma se prăbușise literalmente după câteva luni, iar omul, deși era nevinovat, →

DUMITRU HURUBĂ

Blestemul ne iubirii

Nu te știu... și mă sting fără tine,
iubire...
Pustnicind fără rost, suferind în
neștire,
Pașii mei amuțeau înspre oazele tale,
Trupul meu aștepta mângâieri de
petale...

Am tot ars ca un foc într-o peșteră
oarbă,
Lăsând timpul tiran din viață să-mi
soarbă,
Pe un drum neștiut nici de lupi, nici
de vulturi,
Căutam dragostea prin dureri și
tumulturi...

Nu te știu, dragoste. Am citit o
poveste
Cu un prinț ce era, dar demult nu mai
este.
Mă proștern și aștept să te-atingă
minutul,
Căci sfârșitul din mine nu-ți știe-
nceputul.

Ți-am clădit un castel în adâncuri de
mare,
Aripi albe ți-am pus pe dincolo de
zare,
Am trimis și calești după urmele-ți
șterse
Și prin stânci ți-am tăiat multe
drumuri nemerse

În alai princiar te-am visat de-o vecie,
Dar mereu ai scăpat, cu a ta dibăcie.
Nu te știu și mă scurg în pământ,
ne iubită
Ca izvorul amar pe sub viața-mi
zdrobită.

Dac-ar fi să mai vin înapoi, după
moarte,
Aș lăsa voalul tău, disperării, să-l
poarte.
Ți-aș lăsa jalea mea drept coroană pe
creștet
Și căderile-n gol dinspre sufletu-mi
veșted.

Te blestem la exil în infern, ne iubire,
Gheața trupului tău o condamnă la
zdrobire,
Blestemată să fii la pustiu din mine,
Iar durerea ce-o port, facă țândări din
tine!

Timp nemăsurat

Trena unui timp nemăsurat
A-nghetă în burta unei cale
Dintr-un vis adesea deturnat,
Fără de adresă și escale.

Mersul aștei lumi fără de sens
Mă trimite-n sferele uitării, Dar și-
acolo-i simt suspinul dens

Cum pătrunde-n măduva spinării

Și îmi ia zvâcnirile din piept,
Spiritul de suflet mi-l desparte,
Între atriul stâng și atriul drept,
Presărând o liniște de moarte.

Ploaia mă dizolvă-ncețitor,
Picurându-mi prin articulații,
Mintea-mi toarce ca un firisor
De argint împrăștiat prin spații.

Mă lovește frigu-n orice gând
Parcă-mi plouă-n suflet, nu pe-afară,
Negura tăcerilor, căzând,
Măduva, de oase, mi-o separă.

Și din praful lumii măturat
Din coroana pomului vieții
Se așterne-un timp nemăsurat
Peste care veșnicesc poezii.

EMILIA AMARIEI

TRAVESTI...

→scăpase cu greu de detenția care i
se pregătise, fiindcă nu vruse să se
înscrisese în nu-știu-care partid...
Chestiune destul de contorsionată și
obositoare drept care am cedat destul
de repede și am adormit legănat
relativ cu blândețe de mersul trenului.

Când m-am trezit, deși nu eram
convins că mă trezisem cu adevărat,
pe bancheta opusă ședea, de fapt
dormea o vietate care m-a făcut să ies
cât puteam de repede din
compartimentul transformat în pistă
de încercări atletico-alpiniste, și să
ajung la apă să mă spăl pe ochi. E
adevărat că întotdeauna am avut o
imaginație bolnăvicioasă, dar nu
crezusem până atunci să se fi acutizat
atât de mult, așa că având ochii și
mintea curățate de vedenii, m-am
întors în compartiment unde am găsit
vietatea trezită de zgomotul făcut de
mine cu ocazia escaladării muntelui
de bagaje. Nu pot să spun că era o

frumusețe ruptă din soare, dar când ni
s-au întâlnit privirile am trăit senzația
unuia intrat în contact cu o sursă de
curent de doi-douăzeci. Și-a dat
seama uluirii mele și a zis:

-Sunt actriță, joc în rolul Chiriței
și e un tip care mă urmărește și nu
aveam cum să scap altfel de el.

Am zis: nu era frumoasă, dar
avea ceva care mă făcuse să regret că
nu plecasem cu alt tren, adică mă
îndrăgostisem fulgerător la prima
vedere, cum se spune în buna tradiție.
Își scosese peruca, se demachiasse, iar
ochii...

Avea o pereche de ochi care ar fi
cutremurat orice zeitate masculină din
Olimp. Despre părul de-un galben cu
totul special nu are rost să mai
povestesc, iar despre ochi și trup la
trup, la fel...

-Mergeti până la Deva? m-a
întrebat.

Dumnezeule, ce voce! Cred că
putea să vindece cancerul și SIDA...

-Da.

Am scos un „da” atât de anemic
și cred că aveam privirea atât de
speriată, că i se făcuse milă de mine,
cred, și mi-a zis:

-Am impresia că v-am speriat...
Vreți să facem cunoștință? Mă
cheamă Evelina și merg tot la Deva,
de fapt la Simeria, dar n-o să
călătorim ca doi muți...

N-am călătorit...

De-atunci o însoțesc în turnee, ne
înțelegem bine, iar fetița noastră,
Claudia...

-Și ați aflat după aceea cine o
urmărea? m-a întrebat străinul din
„internationalul” de Viena.

-Nu, dar nici nu mă interesa
persoana.

Între timp, insul se pregătea să
coboare și abia mi-a aruncat peste
umăr, sec:

-Eu, domnule, eu eram
urmăritorul...

Și pentru a doua oară în viață mi-
a părut rău că nu plecasem cu un alt
tren...

O datorie mai veche

Dimineața de sâmbătă permite zăbava... caierul viselor se prelungește... și afurisitul de celular, imperativ, n-are habar!

O banalitate – Nelu mă anunță că trece „uite-acuș” să aducă datoria... am și uitat când l-am împrumutat, la insistența soției, că doar era vorba de vărul ei... de-al doilea... dar sângele apă nu se face etcetera... a luat banii pe care-i pusesem deoparte, a fixat solemn data returnării... și s-a dus! Bun înțeles scadența a tot fost amânată, telefonic... venea soția și rostea justificări, ale ei, firește, că ce era să facă?!

În fine!

Scoală, aranjează-te la iuțelă, activează-ți nevasta să aranjeze oarecare ordine în sufragerie... și sună interfonul! Radios, Nelu se arată la ușa deschisă:

– Gata, anunță, ți-am adus arginții! Vrei valută sau lei?!

– Dă-mi așa cum ți-am dat!

– S-a făcut! Ciau, vară-mea!

– Bei o cafea, nu-i așa? presupune jumătatea. Să mai stăm la taifas!

– Stai să telefonez, că mi-am lăsat oamenii jos!

– Vai, dar cum adică i-ai lăsat jos? Du-te, bărbate și adu-i încoace!

– Nu prea e loc, pretind, că n-am aranjat...

– Dar nu-i problemă, declară Nelu, că sunt deprinși! I-am parcat pe bancă!

Așa că ies, iau ascensorul și cobor; adevărat, stau trei oameni pe banca din fața blocului: doi bărbați în salopete gri de lucru, o femeie foarte grasă, într-un compleu unisex, la mijloc. Au fost preveniți, se ridică să mă urmeze; un vecin apare pe alee și privește critic treningul meu înainte să salute.

– Ortansa prima, precizează unul din oamenii lui Nelu în fața ascensorului.

Ne strângem în cabină și-i previn:

– Tabloul e defect, are șmecherii!

Prea târziu, unul a și apăsător pe buton, așa că trebuie să pândesc momentul acționării comutatorului de urgență... o presez pe Ortansa dar reușesc... aproape la fix, cât să nu ieșim de-a bușilea... o denivelare, acolo! Oamenii arată familiarizați, pătrundem triumfători în apartament;

în sufragerie au fost deja puse, pe față de masă nouă, cafetiera și ceștile.

– Hai, că suntem zoriți, precizează Nelu. Cinel aici, indică marginea și ajutorul cu mâini lungi ia loc, Efrem dincoace – al doilea se supune, Ortansa la capăt, să ajute!

– Da' nu-i nevoie, protestează soția.

– Lapte nu-i cazul, zahăr da!

– Eu am vopsit pe aici, mărturisește Efrem.

Se ridică și merge către bucătărie... îl lăsăm în pace. Se aude cum vorbește la celular, revine și ne anunță:

– Copilul se întoarce imediat... îi spun s-o ia pe scări!

– Ce copil? se uimește nevastă-mea.

– Al meu, că l-am trimis să-și cumpere ceva.

Și chiar sună interfonul, Efrem dă indicații; puștiul se ivește cu o merdenă în mână.

– Vai, se înduioșează soția, nu l-ați trecut acasă?! Mititelul! Să-ți dea tanti ceva dulce!

– Lăsați, că devine răsfățat!

Juniorul a și intrat în bucătărie, unde observă:

– Plăcile de faianță au rosturi mari, de ce?

– Sunt pentru furnici, îl lămuresc.

Nu prea crede, așa că așteptăm răbdători, cu priviri iscoditoare... până se arată una, cărând o firimitură.

– Nu-i da de la tine, îl previn, au socotelile lor.

Apare Cinel cu ceașca de cafea în mână, vrea s-o spele, îi spun că nu e cazul căte una, că se risipește apa caldă, atunci se duce la fereastră și o cercetează.

– Ar fi mai bine s-o mutați la colț,

Marcel Lupșe, După baie

zice. Se câștigă spațiu pentru o mobilă, corp suspendat bunăoară.

– Absurd, obiectez. Ș-apoi e beton!

– Numai tencuiala e beton, răspunde, că tocmai de amenajări interioare ne ocupăm, mai știm câte ceva. Dedesubt e cărămidă.

Se duce în sufragerie, eu rămân la o țigară. Pot să fac și rotocoale, puștiul tot după furnici se uită. Răsare o delegație: Nelu, soția... toți în păr.

– Ia uite, declară rubedenia, dacă muți fereastra numai doi decimetri, altă perspectivă!

– Ar încăpea un colțar, întărește vară-sa.

– E și caloriferul dedesubt, le arăt.

– Mare lucru, o prelungire... cu manșoanele moderne...

– Iar dacă o muți un metru, te-ai scos! Arată altfel! Și câștigi la spațiu...

– Cum de nu s-au gândit constructorii?! zâmbesc ironic.

– Păi e treabă stas, doar n-or personaliza ei! Trebuie să vezi în perspectivă! Ți-o facem în doi timpi și trei mișcări! Cu tot cu corecturi, de n-o să știi unde a fost! Chiar mai mult de un metru, că permite!

– Nu te crede tu singur deștept, apreciază nevasta. Încă ei cu asta se ocupă!

– Nu discut la iuțelă, tranșez, că e sfârșit de săptămână și gândesc tulbure. Hai, că n-au intrat zilele în sac, acum avem alte planuri!

Gata, ca la semnal și-au luat rămas-bun și au plecat, pe scări, desigur.

– Ți-a dat banii? îmi chestionez soția.

– Mi-a dat... jumătate! Cică mai trece pe la noi!

MARIAN DRUMUR

DESPRE FRANCMASONERIE

(XI)

După cum arătam, Vlad Sauciu afirma că Biserica Ortodoxă Gnostică, Rosicruciană și Apostolică din România: **“Este biserica lui Ioan, nu este biserica lui Petru (de la Roma)”**. Pentru a ne lămuri cu acest lucru vom relua un fragment dintr-o revistă de tiraj redus al unui **grup satanic foarte secret**, de origine caucaziană, care scrie următoarele: «Încet, încet, Papii își vor da seama de inutilitatea unei rezistențe față de o stare de lucruri care îi depășește cu mult. Ei se vor închina cu forța, dacă nu de bunăvoie, iar Pontificatul Sf. Petru provenit din sacerdoțiul conform ordinului lui Aaron va trebui să cedeze conducerea spirituală a lumii **Pontificatul Sf. Ioan** din sacerdoțiul veșnic după Ordinul Melcisedek.

Vremurile anunțate de Apocalipsă s-au împlinit. Iată cum **BISERICA AMORULUI** iese din tăcerea ei tutelară pentru a se opune pentru ultima dată – victorios – Bisericii Romei.

MARELE PAN va **REÎN VIA**, pentru ca, în sfârșit, **ROZA-CRUC** SĂ FIE UNITĂ și ca **NATURA SĂ FIE REÎNNOITĂ PRIN FOC**.¹

„LANTUL UNIRII” și **HORA** dansată de zeii egipteni a inspirat pe francmasonul **Vasile Alecsandri** să scrie **„HORA UNIRII”**, de fapt **„HORA FRANCMASONILOR”**. «**ALECSANDRI**, Vasile (1818 sau 1821-1890), scriitor și om politic. După studii de medicină și juridice la Paris (1834-1839), revine la Iași unde va fi director al Teatrului Național (1840-1842). Are legături strânse cu Societatea Medicilor și Naturaliștilor. Participă la Revoluția de la 1848, la unirea Moldovei cu Țara Românească, în 1859, îndeplinind apoi mai multe misiuni diplomatice în Italia și Franța (1859), respectiv la Paris (1885-1890). A condus revista **România literară** (1855) și a publicat prima mare culegere de poezie populară românească: **Poezii populare. Balade**. Cântice bătrânești (1853). Principalele sale lucrări literare sunt: poezii istorice (ciclul **Ostași noștri**), **Pasteluri**, comedii

¹ J. MARQUES-RIVIÈRE, *Trădarea spirituală a Francmasoneriei*, Editura Deceneu, București, 2000, p.138-139.

satirice (*Iorgu de la Sadagura, Iași în carnaval*, ciclul *Chirițelor*), drame (*Despot-Vodă*, *Ovidiu*, *Fântâna Blanduziei*), proză de călătorie (*O plimbare la munți*, *Călătorie în Africa*). A fost membru fondator al Societății Literare Române (1867), apoi membru de onoare al Societății Academice Române (1871). **În 1857 era membru al unei loji din capitala Moldovei**.²

«**Rosa-Cruce** este simbolul format dintr-un **trandafir roșu** fixat **în mijlocul unei Cruci**, unde se întretaie cele două brațe componente, tot de culoare roșie «deoarece a fost împrășcată cu sângele mistic și divin al lui Hristos». Și la Rosacruceeni, ca și la masoni, **Crucea și Trandafirul au un simbol sexual**: «Întâlnim aici și cosmogonia hermetică, **Crucea (emblema masculină) simbolizând divina Energie creatoare ce fecundează matricea obscură a substanței primordiale (simbolizată de Roză, emblema feminină)**, de unde rezultă apariția Universului».³

Nu mai comentăm toată simbolistica Bisericii Ortodoxe Gnostice, Rosicruciene și Apostolice din România, dar reținem că folosește **culoarea VERDE**. În cazul de față, la simbolul rosicrucianismului, cununa de trandafiri are culoarea **verde**, iar brațele crucii, în centru, sunt de culoare **roșie**.

Facem câteva completări la cele publicate de Vlad Sauciu.

1. **Sfinții patruzeci de Mucenici din Sevastia**

«Acești patruzeci de Mucenici au trăit pe vremea crudului împărat Licinius (308-324), toți din **părțile Capadochiei** fiind cu neamul și toți din aceeași ceată la oaste. Patruzeci de ostași creștini, bărbați viteji și vrednici în războaie, iar conducătorul oastei lor era Agricola, om păgân și rău din fire și locul slujbei lor era **cetatea Sevastia, din Armenia**.

Deci, aflând Agricola de credința lor creștină, a dat poruncă să fie aduși în fața lui și le-a spus:

² EMILIAN M. DOBRESCU, *Ilustrii francmasoni*, Colecția “Dicționarele Nemira”, Editura Nemira, București, 1999, p.142. (Nota noastră: Credem că Vasile Alecsandri a fost inițiat în masonerie în timpul studiilor de la Paris).

³ PAUL ȘTEFĂNESCU, *Istoria mondială a societăților secrete*, Editura Miracol, București, 1997, p.165.

“–Cum v-ați arătat neascultători către mai marii voștri în războaie, așa să ascultați și acum porunca împăratului, aducând jertfă zeilor!”

La acest îndemn, Chirion, căpetenia celor patruzeci, a răspuns:

”–Cum am luptat și am biruit pe vrăjmași, pentru împăratul pământesc, tot așa vom și vom lupta și pentru Împăratul ceresc, împotriva vrăjmașilor Lui!”

Pentru acest răspuns, au fost închiși în temniță, ca să se răsgândească. Dar ei n-au încetat a se ruga fierbinte lui Hristos să-i întărească pentru mărturisirea cea adevărată. Drept aceea, toate amăgirile, toate făgăduințele și toate amenințările nu i-au clintit din credința lor. Deci, venind în Sevastia un mare conducător de oaste, anume Lizie, acesta le-a poruncit, din nou, să aducă jertfă zeilor. Cu aceeași neșămutată credință, ostașii creștini s-au împotrivit. Înfuriați peste fire, căpeteniile au poruncit să fie dezbrăcați și siliți să intre într-un iaz, care era aproape înghețat, că era iarnă, iar pe maluri au pus păzitori, ca nimeni din ei să nu fugă. Și, iată, unul din ostași, nemaiputând îndura gerul, a primit să aducă jertfa ce i se cerea. Dar, ieșind din iazul înghețat și intrând în baua caldă, anumke pregătite, acesta ba murit îndată, în vreme ce Mucenicii, după o noapte întreagă, petrecută în iazul înghețat, erau încă vii și se rugau.

Cu ale lor sfinte rugăciuni, Doamne miluiește-ne și ne mântuiește pe noi. Amin».⁴

EUGEN MERA

⁴ *Viețile Sfinților*, vol.I, Ediție îngrijită, prefață și note de Pr. Al. Stănculescu-Bârda, Malovăț, Editura Parohiei Malovăț, 2010, p.459-460.

Japonia – note de călătorie

(XV)

Vizităm altarul cu cea mai înaltă poartă din fier și apoi, în districtul Kudankita din zona Chiyoda a megapolisului **Tokyo**, Muzeul *Yūshūkan*, aflat lângă Altarul *Yasukuni*, dedicat sufletelor soldaților decedați în numele Împăratului Japoniei. Cel mai vechi muzeu militar și de război al Japoniei, întemeiat în anul 1882, *Yūshūkan* conține obiecte și documente datând cu începere de la restaurația Meiji, până la sfârșitul celui de Al Doilea Război Mondial. Acuzat, ca instituție națională, că ar conține prezentări revizioniste și că glorifică trecutul militar agresiv al Japoniei, *Yūshūkan* adăpostește un avion de sacrificiu *kamikaze*, o locomotivă, armament ușor și greu de război, piese de uniformă militară. Acuzațiile acelea sunt, poate, expresia incapacității de a înțelege principiile străvechi de existență ale unui popor pentru care demnitatea de a servi unei cauze nobile, devotamentul și loialitatea în slujirea stăpânului, capacitatea de jertfă supremă în numele onoarei în război, deși purtat cu excese de cruzime etc. nu pot fi înlocuite cu nesațul însușirii de bunuri personale, cucerirea populațiilor native obligate să trăiască în rezervații, cultul propriei persoane mereu în război și concurs cu ceilalți etc. ca valori esențiale. Exemplul unui general al celei de-a treia armate japoneze, care s-a sinucis prin *seppuku* împreună cu soția sa, în timpul funeraliilor împăratului Meiji, Mutsuhito, la 13 septembrie 1912, vorbește de la sine: generalul Nogî Maresuke (25 decembrie 1849-13 septembrie 1912), eroul de la Port Arthur, învingător al armatei rusești conduse de generalul anatoli Stessel la 1905 într-o luptă care i-a costat pe japonezi 50.000 de vieți de soldați între care și cei doi băieți ai generalului – gestul generalului Nogî, fiu de samurai din *clanul Chofu* și samurai el însuși, era menit să-i redea onoarea știrbită de pierderea vieții soldaților săi; casa lui se păstrează ca un altar și este simbol național. În parcul muzeului se află statuia în bronz a vice-

Statuia lui Ōmura Masujirō la Yasukuni

ministrului de Război, Ōmura Masujirō (30 mai 1824-7 decembrie 1869), strateg, teoretician și conducător militar, supranumit „tatăl armatei imperiale” pentru că a reformat-o după modelul francez al vremii în perioada Bakumatsu (în traducere: *matsu* sau sfârșitul guvernării militare și *baku* – abreviație de la *bakufu* sau guvernarea din corturi) care consemnează, între 1853 și 1867, anii finali ai perioadei Edo când șogunatul medieval Tokugawa ia sfârșit odată cu politica externă izolaționistă (*sakoku*), iar Japonia trece la imperiul pre-modern al guvernării Meiji. Perioada Bakumatsu este marcată ideologic și politic de diviziunea majoră între naționaliștii pro-imperiali numiți *ishi-ishi* și forțele loiale șogunatului, incluzând elitele spadasinilor *shinsengumi*. Născut în orașul **Yamaguchi**, capitala prefecturii cu același nume, Ōmura Masujirō era fiul unui medic de țară, educat în învățământul *rangaku* (dezvoltat în urma contactelor cu enclava olandeză din **Dejima**) condus la **Osaka** de medicul și cărturarul Ogata Kōan a cărui școală va deveni în timp Universitatea Osaka iar mulți din studenții săi vor juca roluri decisive în Restaurarea Meiji și occidentalizarea Japoniei. Interesul pentru tactici militare al medicului german și profesorului Phillip Franz Balthasar von Siebold cu care va învăța la **Nagasaki** va avea importanța sa în formarea lui Ōmura. Întors în satul natal pentru a practica medicina, el acceptă în anul 1853 oferta lui Date Munenari, un *daimyō* de pe domeniul vecin Uwajima și va servi ca expert în studii militare și instructor de școală

militară, în schimbul rangului de *samurai*, ca unul nenăscut în casta războinicilor. Va fi trimis la **Nagasaki** să studieze navele de război și navigația. Devine profesor la institutul de studii occidentale *Bansho Shirabesho* (un fel de birou al Șogunatului Tokugawa) și învață limba engleză cu misionarul american și medicul James Curtis Hepburn. În 1861 este angajat să predea la academia militară de pe domeniul Chōshū și să modernizeze armata domeniului; și de aici va primi titlul de *samurai*. În același an se apropie de unul din cei trei mari nobili și oameni de stat care au condus Restaurarea, Kido Takayoshi, ce servea ca element de legătură între burocrăția domeniului și elementele radicale ale tinerilor din eșalonul inferior al *samurailor* domeniului Chōshū, care sprijineau *Sonnō jōi* – mișcarea de răsturnare violentă a conducerii Tokugawa. Reformele introduse de Ōmura Masujirō vor face din oastea condusă de el nucleul armatelor Alianței Satchō în bătăliile din anii 1867-1868 de la Toba-Fushimi, Ueno și din Războiul civil Boshin, pentru restaurarea puterii de la șogunat la casa imperială. În guvernarea Meiji, devine vice prim ministru de Război în nou-înființatul Minister al Armatei și Marinei și este însărcinat cu crearea unei armate naționale pe linia de Vest. Va pleda pentru încorporarea militară generalizată și abolirea sistemului *han* al armatelor feudale locale, pentru o armată națională unică. Samuraii care își pierdeau privilegiile i s-au opus, iar în 1860 Ōmura Masujirō va demisiona. Atacat în noaptea de 9 octombrie 1869 împreună cu tovarășii săi într-un han din **Kyoto**, va fi grav rănit și va muri ca urmare a rănilor, la 7 decembrie. Monumentul lui Ōmura Masujirō din *Sanctuarul Yasukuni* a fost ridicat de Ōkuma Ujihiro, la scurt timp după moartea lui. Ideile sale reformatoare vor fi urmate de oameni de stat precum [Yamagata Aritomo](#), [Kido Takayoshi](#), [Yamada Akiyoshi](#), care vor reconstrui armata națională imperială japoneză iar marchizul mareșal-amiral Saigō Tsugumichi va legifera încorporarea militară universală în anul 1873.

MIHAI POSADA

ÎNTĂLNIRI ÎN SPAȚIUL VIRTUAL

În dialog cu

TUDOR BANUȘ, pictor

Născut la București pe 8 iulie în anul 1947, **Tudor Banuș** s-a stabilit la Paris în anul 1972. A absolvit Facultatea de Arhitectură și Urbanism "Ion Mincu" din București. Ulterior a studiat pictura la École Supérieure des Beaux Arts în Paris. Din 1976 a colaborat cu peste 50 de ziare și reviste printre care: *Le Monde*, *Die Zeit*, *The New York Times*, *L'Express*, *Le Point*, *Tokyo Business*, *Marianne*, etc. A avut peste 70 de expoziții personale în Franța, Statele Unite, România, Austria, Germania, Belgia, Marea Britanie, Portugalia. A ilustrat peste 25 de cărți, printre care Jules Verne, Grimm, Thomas Jefferson, Jack London, Didier Decoin, Doris Lessing, Mircea Cărtărescu, Ion Barbu, Șerban Foarță etc. În anul 1979 a obținut **Premiul pentru cea mai frumoasă carte pentru tineret în Franța**: Muzicanții din Bremen de frații Grimm. În anul 2004 Ministerul Culturii din România i-a decernat **Premiul Național** pentru ilustrarea cărții "Enciclopedia zmeilor" de Mircea Cărtărescu.

Veronica Pavel Lerner: V-am "descoperit" cu ani în urmă, când v-am admirat copertile de carte, de o mare frumusețe. De curând - deși o aveam în bibliotecă din anul 2003, când a apărut, abia acum am citit cartea "Enciclopedia Zmeilor" de Mircea Cărtărescu, pe care ați ilustrat-o. Cartea - în întregime - m-a fascinat într-atâta, încât nu m-am putut abține să nu scriu despre ea. Cum nu puteam publica nicio ilustrație fără aprobarea scrisă a dv,

v-am cerut-o pe Face Book și...iată, mi-ați dat-o. Așa a început dialogul nostru foarte recent.

Când ați început să pictați și cum v-ați descoperit talentul în a ilustra cărți?

Tudor Banuș: Nu cred că e corect să vorbim de o dorință de a "picta" în copilărie. Căci pe la 8-9 ani nu aveam nici intenția, nici cunoștințele și nici materialele pentru pictură. Nu! Desenul era soluția tuturor problemelor legate de angoasele existențiale ale copilului ce se regăsea prea des și prea mult timp singur prin casă. (Pe vremea aceea părinții erau obligați să petreacă mult timp în "ședințe"...). În paralel, răsfoiam cărțile de artă din familie, și găseam destule exemple de virtuozitate (Dürer, Breugel, Gustave Doré, etc.) care să mă împingă în această direcție. O lume întreagă se dezvăluia printr-o simplă linie de creion!

Cea mai accesibilă formă de "pictură", pentru mine, era laviul. Adică un pic de tuș diluat sau acuarelă alb-negru. Culoarea era încă foarte departe. Aveam complexul lipsei de simț cromatic "natural", iar

mai târziu resimțeam lipsa unei pregătiri "universitare", adică o trecere prin Belle arte.

Ca să revin la întrebarea d-voastră, în anii copilăriei și adolescenței, nu se punea problema "ilustrării cărților". Imperfecțiunea desenului de pe atunci mă chinuia destul. Încercam să-mi găsească un stil, o formă și un conținut care să suporte, cât de cât, o comparație cu marii, giganticii predecesori, care erau acolo, la câțiva metri de mine, în rafturi, și mă priveau ironic și muștrător.

Uneori "reproduceam" desenele maeștrilor (Leonardo...). Alteori desenam ce vedeam pe fereastră sau obiecte înconjurătoare. Uneori îmi desenam mâna stângă sau, mai târziu, câte un portret al persoanele dispuse să-mi "pozeze", sau câte un autoportret.

VPL: Și când ați început să "publicați" desenele dv?

TB: Prima ilustrație (caricatură) am publicat-o în "Urzica" la 14 ani, aceeași vârstă la care mama a debutat, tot la 14 ani, în "Biletul de papagal" al lui Arghezi, în 1928. Cu diferența că desenul meu era neîndemânatic, iar poezia ei era o perlă!

În lungile și interminabilele ore de pe băncile școlii, desenul îmi venea singur în ajutor. Și atunci, în mod spontan, lua forma desenului suprealist pe care-l descoperisem tot în biblioteca părintească (Max Ernst, Magritte, Dalí, etc.)

Ilustrația de presă și de carte a fost, mult mai târziu, o soluție la problema alimentară, o formă de a-mi câștiga pîinea zilnică în care, bineînțeles, încercam să introduc o cât mai mare "valoare artistică", uneori peste cerințele comanditarului.

După mulți ani, s-a găsit un editor francez care să-mi dea mână liberă și să fac ceea ce am vrut, Michel de l'Ormeriaie. Momentul jubiliaru a venit, însă, când Gabriel Liiceanu mi-a propus să ilustrez "Enciclopedia Zmeilor", a lui Mircea Cărtărescu, pentru Edițiile Humanitas! Din păcate, termenele contractului m-au obligat să predau ilustrațiile la un moment dat. Aș fi vrut să continui, să îmbogățesc partea a doua, cea cu poveștile. N-a mai fost timp...

VPL: Nu vă întreb de ce ați plecat din țară, asta e ușor de înțeles, ci, mai curând m-ar interesa cum ați plecat și ce v-a determinat →

VERONICA PAVEL LERNER

să vă stabiliți la Paris?

TB: Am "rămas" în occident, așa cum ar fi făcut orice tânăr, în acele vremuri. Pe lângă dorința de a scăpa de carcanul comunist, mai aveam și o altă "probă" de trecut: să văd dacă pot să mă descurc singur, ieșit de sub aripa părintească atât de protectoare! Parisul e o destinație logică pentru cineva cu veleități artistice, adânc îngropate într-un subsol profund, în care diploma de arhitect îmi servea de alibi. Mai era și prezența promițătoare a unor rude, în caz de vreo problemă majoră.

Prima criză petrolieră (1973) mi-a răsturnat certitudinea unui "job" ce-mi asigura existența, pe de-o parte, și, pe de altă parte, îmi permitea să lucrez la desenele mele. M-a aruncat vrând-nevrând pe piața celor care trăiau din desen : edituri, reviste, ziare.

VPL: Aveați deja o diplomă de arhitect. Ce v-a determinat să continuați studiile la École Supérieure des Beaux Arts în Paris?

TB: Tocmai pentru că n-aveam decât o diplomă de arhitect, eram plin de complexe datorită lipsei de formație și ucenicie în artă! Mi-am continuat un timp studenția, urmând cursuri de gravură și de tehnica veche a picturii în ulei. După cum vedeți, eram interesat de cum se fac lucrurile și nu cum se poate face "table rase", pentru a pune conceptul în locul operei. Mult mai târziu, după decenii, îmi spun că a fost de fapt, o șansă să nu fi trecut, în tinerețe, prin filiera uniformizantă a neo-academismului contemporan.

VPL: Da, cred că, în cazul dv, a fost o șansă. Și, revenind la "lucrul" dv, m-ar interesa să știu: atunci când aveți o idee de pictură, fie ea ilustrație, fie altceva, o aveți deja în imaginație înainte de a vă așeza la lucru, sau aveți doar un început de idee și apoi o dezvoltați pe parcurs, în funcție de rezultatul parțial al lucrării?

TB: Se merge, având ca busolă acea "viziune" flu, ce se întrezărește ca prin ceață și se înaintază, precizând desenul, pas cu pas. Dar, această "rețetă", ce pare limpede și simplă, se complică până la dramatism, în funcție de situație. Căci

pentru fiecare desen imaginat trebuie coborât, ca într-o mină, în culoarele întortocheate și fragile ale sufletului și de acolo se excavează, cu mai mare sau mai mic succes, minereul ce se transformă în acel desen flu și aproximativ. Deci în funcție de energia vitală a momentului și de tipul de comandă (proprie sau exterioară) se coboară la diverse adâncimi în ce numim cu un termen general "subconștient" și această descendere determină valoarea (relativă sau absolută) a viitorului desen.

După incursiunea aceasta, pe verticală, urmează cea pe orizontală, adică documentarea pentru fiecare detaliu specific ce intră în compoziție.

Când totul "pare" gata, desenul trebuie lăsat să "se odihnească" și revăzut după un timp, cu un ochi proaspăt...

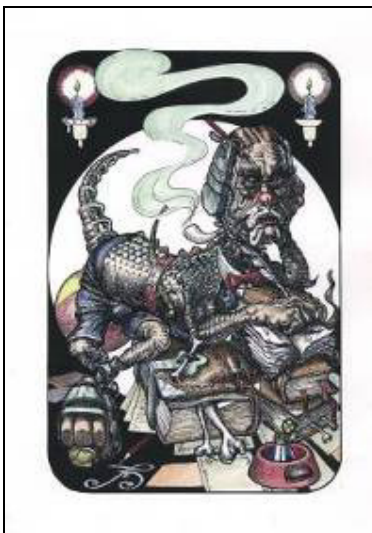
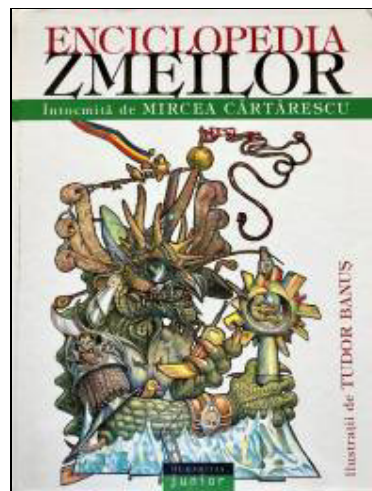
VPL: Interesant parcurs, ne dați o adevărată lecție de pictură! Bănuiesc de altfel că prin etape asemănătoare de creație trec și autori din alte ramuri artistice. Ce tehnică și ce materiale folosiți pentru lucrările dv?

TB: Partea cea mai creativă, aceea în care artistul este ca un mic "dumnezeu" în momentul nașterii lumii, nu are nevoie decât de o hârtie (de bună calitate), de un creion (de fapt de 2-3 creioane de intensități diferite), de o ascuțitoare și de o gumă. Dar mai important - și nevoile cresc în intensitate - are nevoie de o masă și de un scaun în fața unei ferestre. Și, mai important, are nevoie de timp! Un timp nemăsurabil și nelimitat, pe care numai foamea și înțepeneala corpului pot să-l limiteze.

Iar peste toate, are nevoie de o motivație: senzația că lumea e mai completă, mai bună și mai frumoasă (ce cuvânt demodat!) dacă el descarcă pe acel petec de hârtie, exact ce are el în exces, un fel de polen, de propolis sau de hrană pentru regină cu care el poate "tămădui" câte ceva din betșugurile societății... dacă îi reușește desenul!

VPL: Cât de frumos povestiți cum se nasc picturile dv! V-aș întreba, în încheierea dialogului nostru, care mi-ar fi plăcut să nu se termine niciodată, cam ce proiecte aveți pentru viitor?

TB: Să continui să desenez pînă la ultima suflare...

Marcel Lupșe, Iarba fiarelor

All the Pretty Horses

Nu mi-am imaginat niciodată "pretty horses", caii mi s-au părut întotdeauna un simbol al forței – via istorie, cred și nu numai - dar titlul romanului lui Cormac McCarthy "All the Pretty Horses" ar fi putut avea – mi-am zis - autenticitate dezvăluind un adevăr ascuns aparenței.

Numai câteva pagini și îmi clarific suspensia înțelegerii:

"What he loved in horses was what he loved in men, the blood and the heat of the blood that ran them."

Că m-a uimit cumva subtila titrare a romanului care deschide "The Border Trilogy (All the Pretty Horses, The Crossing & The City of Plain) părăndu-mi un salt către o anume puritate a gândirii și a comportamentului pare de înțeles, umanul convergent atribuind calului capacitatea confuză a sângelui din care preia acel "heat" care poate însemna căldură, dar poate fi și acea încingere, ardere-consum intens irecuperabil, dar magnific uneori, nu pare, este.

Structura epică este aceea a evoluției firești, evenimente succesive ca într-o poveste condiționată temporal deși realul credibil apare deseori punctat de surpriza improbabilului hieratic și imprevizibil cu atât mai mult cu cât condiția umană este când traductibilă când plină de mister.

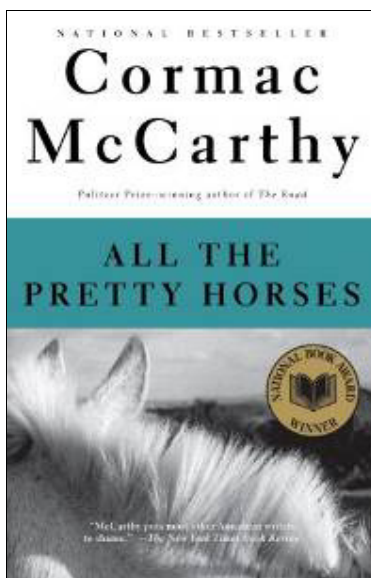
Omul nu este niciodată o poveste ușor descifratibilă.

John Grady Cole are 16 ani, trăiește în sud-vestul Texasului, singur, eh, nu tocmai, singularizat, parcă ar suna mai exact, de ceea ce se întâmplă în jurul lui, vorbește puțin, reținut de disciplina locului, întrebările vin spre el cu acea mirare a surprizei, dar cum știe că nu-i neapărat nu le formulează decât rareori, are întotdeauna "clean boots" și cămașă imaculată iar pălăria de cowboy trece frecvent de pe cap în mâini; nu se întră nicăieri cu pălăria pe cap.

Și, bineînțeles, calul!

"In the evening he saddled his horse and rode out west from the house. The wind was much abated and it was very cold and the sun sat blood red and elliptic under the reefs of bloodred cloud before him."

Ca în toate cărțile memorabile *plotul*, povestirea poate fi rezumată într-o

frază, dar ceea ce se întâmplă omului în această conjunctură știută - naștere, iubire și moarte - se supune capacității recompunerii ei în așa fel încât viața în toată splendoarea ori abjecția ei se expune, o credem și chiar reușim s-o înțelegem.

McCarthy este un maestru al cuvântului scris, laconismul conversației aproape eliptică are putere nu numai sugestională dar și explicativă, așa cum amplitudinea descrierilor raportate întotdeauna la deschiderile preeriei, a deșertului, a cerului, a atmosferei spațiale capătă valori spirituale, ele sunt reflexul unei stări, a unei situații în care este direct implicat omul. Precizia detaliului este cea a stării în care omul se găsește sau chiar se complăce.

Se crește repede în sud-vestul american, așa necesar, ne spune peisajul ales, parcă impus omului, dar de fapt o necesitate ordonată istoric, totul e tânăr și viață pare a alerga, iar romanul lui McCarthy se încumetă să pătrundă în acest univers încă neînchipuit de ciudat chiar dacă suntem la sfârșitul decadei "paradisului pierdut".

John Grady Cole nu este un *Caulfield, un rebellious adolescent în derivă vârstei ca mai toți eroii anilor '50 fie că sunt "on the road" cu Kerouac, "rebel(s) without a cause" undeva la "East of Eden" cu Steinbeck ori puși în fața unor căderi finale în acel fabulos "Yoknapatawpha county" către care ne trimite Faulkner, căutările lui, confuziile vârstei pendulează în între neliniștea nedeterminată și facila

chemare a unei lumi despre care crede că știe cate ceva și cea care se conturează sub semnul întrebării.

La cei 16 ani John Grady trebuie să ia o decizie definitivă și gestică momentului are specificația locului, depărtarea pare a fi soluția dar și șansa în conecstul unei dezintegrări a celui normal pe care l-a știut de totdeauna și din care nu poate pricepe mare lucru: bunicul a murit, părinții iau cai separate, ranchul și el însuși fiind victimele unor gesturi total noi și dincolo de posibilitatea redresării lor.

Așadar, pleacă spre sud chiar cu modernele *highway*-uri, tracuri, mașini și agitația constructivă nordul nu l atrage, o chemare stranie îi cere prezența calului, a întinderilor fără sfârșit și a aerului încorsetat doar istoric.

Mexicul este destinația fără șovăială alegerii, poate pentru că e la sud, poate pentru că știe spaniolă și poate pentru că simte prezența –încă- a cailor liberi sau pur și simplu pentru că așa vrea.

Ce se întâmplă mai apoi este o experiență de viață în care normal și absurd se întâlnesc producând leziuni care vrând-nevrând au un aer donquijotes, dar spre deosebire de originalul erou al lui Cervantes la care confuzia, rătăcirea în fața realului apoteotic marcată de lupta cu morile de vânt este concluzie, prag al trecerii, la "teenager"-ul lui McCarthy devin pretextul unei încercări de a descifra în ce măsură pașii pe care îi facem ne aparțin ori ne sunt predestinați.

Primul volum din *Border Trilogy* e un eseu al supraviețuirii, al încercării de a balansa acel see-saw a două lumi atât de asemănătoare că devin dușmănos de diferite; americanii și mexicanii se mișcă într-un peisaj rostogolit fie sub fierbințeala soarelui fie sub răceala ploilor inteminabile puși la încercare de un timp dacă nu naiv cel puțin încrezător.

La sfârșitul anilor '50 copii maturi ca John Grady și Rawlins devin siluete schițate pe cerul larg deschis peste întinderile pe care hergheliile de cai sălbateci stăpânesc fără barieră "border"-ului și așa cum pare a fi normal pentru un cowboy "horse whisperer" surprinzător de responsabili, solizi chiar.

"They smelled like what they were, wild animals. He held the—

MARIA CECILIA NICU

Ferestre

Desenez silabe pe flori de gheață -
Ferestrele se deschid mirate,
Împinse de cuvintele ce le-apasă
tăcut...

Mă lepăd de ieri, de păpuși de ceară,
Pentru - un labirintic mâine devenit
pastel,
Pe ferestre- ngețate de un azi
efemer!

Privesc lumina, irizată de flori,
Ferestrele, schițând drumuri largi, în
eter -
Caut poteca fără de capăt, fără de
ieri...

Pentru-un labirintic mâine devenit
pastel...

Labirintul nemuririi

Umbra bunicii – haotic dor,
Călătorie nesfârșită prin amintiri,
Adieri suave de crini,
Ecouri frământate în exil...

Umbra bunicii – poetică
arhitectură,
În care eu m-ascund de frig, de
necunoscute ploii,
Fără să găsesc vreodată ieșirea,
Din taina jocului ce i-a redat
veșnicia...

Umbra bunicii – rebusul meu
nedelegat de flori,
Labirintul nemuririi construit între
noi.

Pădurea de rouă

Am visat că eram Primăvară,
Că alergam prin pădurea de rouă,
Legată la ochi, cu plete rebele,
Fără să-mi pese de ceasuri târzii,
De secunde înghesuite de stele.

Am visat că purtam rochie viu-
colorată,
Atinsă de flori, țesută din frunze,
Că-mbrățișam copacii ghemuiți în
iarbă,
Impiedicându-mă de firul Ariadnei,
De pietrele născute să mă-nvețe
drumul...

Din pădurea de rouă, nu poți fugi -
Șerpuite alei te rețin, implorându-te
să rămâi-
O infinită și nepătrunsă Primăvară!

Fără de hartă

Pictesz crenelurile
castelului de vise,
În care peregrinez haotic,
În noptile de vară,
Căutându-te, adolescență!

Lumina lunii,
frântă de gratiile lor,
îmi urmărește umbra,
pe care o calc, curioasă,
încercând să-i dezleg potecile...

Ziua se-apropie,
Ce viu e castelul de semne,
sub vraja diurnă!
Aștept să mă trezească stelele...
să-ncep o altă dimineață,
fără de hartă, fără de busolă...

CRISTINA VASILIU
cl. a VII-a, 14 ani

**C. N. "Gh. Munteanu Murgoci",
Brăila**

*horse's face against his chest and he
could feel along his inner thighs the
blood pumping through the arteries
and he could smell fear and he
cupped his hand over the horse's eyes
and stroked them and he did not stop
talking the horse at all, speaking in a
steady voice and telling it all that he
intended to do and cupping the ani-
mal eyes and stroking the terror out."*

Când am citit "No Country for
the Old Men" un "...blood
meridian"(titlul unui alt roman al lui
Cormac McCarthy) modern, nu
tocmai sofisticat, dar mai aproape de
ceea ce distingem astăzi, am
descoperit un roman dens copleșit nu
atât de violența unei lumi deraiate -
așa că un tren repezit înainte către o
țintă așezată undeva nedefinit pe un
terasament nesigur care cedează cu
acea ilogică întrerupere a intențiilor
ba chiar a speranțelor - cât de
incapacitatea menținerii echilibrului
pe care libertatea îl presupune; *the old
men* este metafora oboselii, a
lehamitei chiar de a înțelege și
desigur de a accepta.

Violența există în toate romanele
lui McCarthy, definitive sau
inevitabilă, "...*Pretty Horses*" este

numai varianta naivă a spațiului
delimitat ideatic, în rest furia
neacceptării și panorama viciilor
umane, victimele nu contează.

Lecție grea pentru niște puștani
cu aere masculine, dar puri în gândire
și atitudine: zice Rawlins, "*All my life
I had the feeling that trouble was
close at hand. Not that I was about to
get into it.*"

În peisajul complex al prozei
americane Cormac Mc Carthy își
găsește locul undeva între Faulkner și
Steinbeck, cărțile lui plimbându-ne
înainte și înapoi cu acea
responsabilitate a observatorului
atent, migălos chiar în a deschide
toate sertarele secrete în care oamenii
își depozitează ceea ce vor să păstreze
ori să nu se știe.

Inteligent - simțim tot timpul
comunicarea profundă, specială a
băiatului care vorbește cu caii, dar și
curiozitatea analitică a gândului, a
acțiunilor lui - John Grady are o
plămadă specială aceea a omului car
chiar dacă nu știe are curajul să
încerce și să aleagă.

Învăță, nu greu, ci afurisit de
sinuos, poate fi puternic în preajma
cailor, dar vulnerabil în cercul uman,
iubește surprinzător de serios atunci

când ar trebui să se joace încă,
muncește, se lovește de rău, aspru,
crud, criminal chiar, le ia pe toate cu
acel stoicism al călărețului singuratic,
aș zice, dar nu-și pierde timpul
analizând ci proband ce este bun și ce
nu-i. Alexandra, spaniola cu ochi
albaștri, mustangii pe care îi
imblânzește, Blevins care împușcă și
este împușcat, Rawlins cu care
împarte egal și bun și rău, deriva
puterii în acțiune symbolism al unei
lumi care pare obosită, dar și coruptă
și în ultimă instanță singurătatea
spațială în care întoarce spatele a tot
ceea ce credea că știe conturează un
om aflat nu numai la granița vârstei
dar și a îmbrățișării ori respingerii a
ceea ce destinul îi rezervă

*"He touched the horse with his
heels and rode on. He rode with the
sun coppering his face and the red
wind blowing out of the west across
the evening land and the small desert
birds flew chattering among the dry
bracken and horse and rider and
horse passed on and their long
shadows passed in tandem like the
shadow of a single being."*

Abia acum începe?

*Eroul lui J.D. Salinger: "The
Catcher in the Rye"

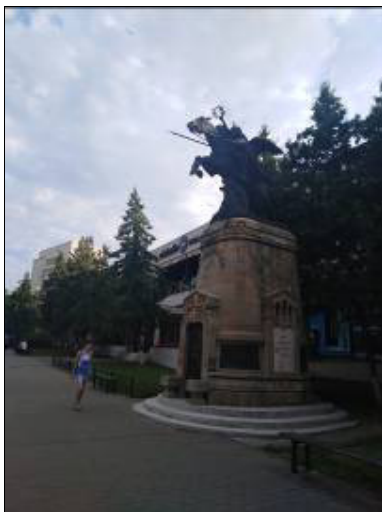
Reîntâlnire cu orasul amintirilor

O invitație venită de la Iași, pentru a participa la o importantă reuniune științifică, organizată de Statul Major al Apărării prin Filiala Iași a Muzeului Militar „Regele Ferdinand I” - director col.(r) dr. Dan Prisăcaru – m-a îndemnat să-mi îndrept pașii spre frumoasa capitală a Moldovei.

Iașul este orașul studenției mele, orașul amintirilor din anii tinereții. În urmă cu aproape șase decenii absolveam Facultatea de Istorie-Filozofie a celei mai vechi Universități din țară, „Alexandru Ioan Cuza”. Sigur, de atunci am poposit de multe ori în Iași. De data aceasta popasul era însă unul mai deosebit. Conferința internațională „Contribuția Armatei Române și a Elitelor la apărarea și recunoașterea internațională a Marii Uniri”, era organizată și cu sprijinul direct și important al Universității „Alexandru Ioan Cuza”, al cărei absolvent eram. Am fost cazați în cel mai modern complex studențesc „Titu Maiorescu”, aflat în imediata apropiere a impunătorului palat al Universității, dat în folosință chiar în ultimul meu an de studii. Atunci se numea Complexul „Pușkin”.

Ajuns la Iași în jurul prânzului, după ce m-am cazat, aveam la dispoziție o jumătate de zi, zi lungă, de vară, pentru a revedea vechile locuri atât de dragi mie. În primul rând cele ale Copoului. Am pornit, fără grabă pe vechiul Bulevard, denumit acum „Regele Carol I”, rămas însă în memoria ieșenilor cu vechiul său nume – Copou. În mijlocul parcului m-am oprit, cu emoții mari, lângă „Teiul lui Eminescu”. Alături mai erau încă cununile cu flori proaspete, așezate acolo în 15 iunie. Acum, la cei 130 de ani de la trecere în nemurire a marelui poet național, Teiul parcă a întinerit. Are o coroană frumoasă și bogată, încărcată de miresme. În apropiere, nu departe de poarta principală de intrare în Grădina Copou, o clădire nouă, cu etaj. Pe vremuri, în acel loc, erau un mic restaurant cu grădină de vară. Pe firma de deasupra intrării noii clădiri: „Muzeul Mihai Eminescu”.

Am intrat și m-am oprit îndelung în fața vitrinelor care conțin documente,

cărți și multe alte exponate ce amintesc de viața celui mai mare poet român. Recunosc, urmărindu-le, nu puteam să nu cercetez cu privirea dacă exista o anume carte. Este vorba de teza de doctorat a lui Elie Cristea, cel care avea să devină întâiul Patriarh al României și al Bisericii Ortodoxe Române. Eram doar din Toplița, acolo unde, în 18 iulie 1868, a văzut lumina zilei. Și, mai mult, am scris și tipărit, două ediții monografice despre viața și activitatea sa: prima apărută în 1998(293 pag.), la Editura „Petru Maior” din Târgu Mureș; cea de a doua în 2008(397 pag.), apărută la Editura „Grai Românesc” a Episcopiei Ortodoxe a Covasnei și Harghitei, cu un Cuvânt introdusiv al Î.P.S.Ioan, actualul Mitropolit al Banatului.

În aceste lucrări nu se putea să nu mă opresc, pe larg, asupra Tezei de Doctorat a lui Elie (Miron) Cristea, susținută, în limba maghiară, la Budapesta, în 1895. Nu se putea, fiindcă, așa cum se știe(sau se știe, cred, prea puțin!) această lucrare, intitulată „*Mihai Eminescu, viața și opera – studiu asupra unor creații mai noi din literatura română*” este cea dintâi exegeză completă și adevărată asupra vieții și operei eminescienene(vezi Antonie Plămădeală – *Pagini dintr-o arhivă inedită*, București, Ed. Minerva, 1984, sau: Gheorghe Bulgăr – *O carte uitată despre Eminescu, studiul teologului Elie Cristea din 1895*, în „*Relegraful român*” nr.25-26 din 1981).

Se pare că „din păcate, „cartea uitată despre Eminescu” a lui

Gheorghe Bulgăr a fost cu adevărat...uitată! Am întrebat despre cartea „*teologului Elie Cristea*”, adică despre cel dintâi studiu amplu și complet despre Mihai Eminescu, apărut la puțini ani de la dispariția pământească a Poetului. „*S-ar putea s-o avem în depozit*”, mi s-a răspuns. Da, s-ar putea... Păcat!.. Nu este în intenția mea să dezvolt aici – și nici nu e posibil! – ideile pe care Elie Cristea le lansează, confirmate apoi de toți eminescologii, referitoare la opera poetică a lui Mihai Eminescu. Voi încheia doar cu ultimile rânduri din lucrarea lui Elie Cristea: „*Prin el poezia a urcat pe cele mai înalte culmi ale acestui veac. Genialitatea și talentul artistic deosebit l-au așezat pe un loc demn, în rândul celor mai mari poeți. Poetul francez Hertriat B.J. a spus: Dacă Eminescu ar fi scris în limba franceză ar fi fost cel mai mare poet al epocii, al acestui secol*”.

Am părăsit Muzeu Eminescu din Grădina Copou cu un gust amar. Nu de altceva ci pentru că uităm, ori ne prefacem că uităm, începuturile și importanța acestora. Sigur, nimeni nu se gândește să conteste contribuțiile uriașe aduse de marii cercetători ai vieții și operei lui Mihai Eminescu. De la Elie(Miron) Cristea s-au scris mii de pagini și se vor mai scrie. Însă el a fost cel dintâi!..

Ieșind în stradă, m-am pomenit față în față cu impunătorul monument ridicat pentru a cinsti memoria eroilor din Divizia a II-a Cavalerie, amplasat în imediata apropiere a Spitalului Parhon. Ei, cavaleriștii, au apărut, până la sacrificiul suprem, una dintre importante „porți” prin care, în iarna anilor 1916-1917, inamicul voia să pătrundă dincolo de munți, în Moldova, „*treimea de țară ce ne-a mai rămas*”. Era Valea Oituzului. Pe aici Armata I a generalului neamț Arz, căreia i s-a alăturat grupul generalului Smettow (cu Divizia 71 austro-ungară a generalului Goldbach și Divizia I Cavalerie a generalului Ruiz) voia, cu orice preț, să rupă rezistența românească și să pătrundă în Moldova, spre a forța Armata Română să capituleze.

Rezistența românească?.. O sigură divizie! Divizia a II-a Cavalerie a generalului Nicolae Sinescu. Încercând să oprească uriașele forțe inamice, cavaleriștii au descălecat →

ILIE ȘANDRU

La Lunca Bradului, județul Mureș, Un altfel de Muzeu al Satului

Rusalina Petruț, fiică a satului Lunca Bradului, după ce i-a rămas moștenire casa în care s-a născut, nu doar că a înțeles ca pe o datorie morală versurile lui Grigore Vieru - „casa părintească nu se vinde” - dar și-a dorit mai mult decât atât.

Așa a început istoria unui spațiu muzeal în care să adune ce a mai rămas din tezaurul etnografic local.

În câțiva ani, a amenajat muzeal casa părintească și cele două grajduri ale gospodăriei lor. Se găsesc aici costume populare din zonă, obiecte de uz casnic și gospodăresc, dar și un aer al vechimii, care dă din nou strălucire locului.

Mărturie stau sutele de vizitatori care vin actual aici, uimiți de „ce pot face/două minți dibace” și o „inimă mai mare decât trupul”, cum ar fi zis Nichita Stănescu.

Rusalina Petruț (fostă Cioboată) are de partea ei familia, mai ales pe fiica sa, Andreea Gabriela Petruț, cântăreață de muzică populară, locul - un adevărat colț de rai, acesta devenind adesea amfiteatru în aer liber pentru manifestări folclorice ori cultural-științifice.

Mai mult decât atât, din când în când, își o parte din lucrurile din casă și face expoziții de artă populară în diverse locuri din țară, nu doar pentru a etala ceea ce are, ci și pentru a atrage atenția asupra unei moșteniri inestimabile, pentru care răspundem cu toată istoria noastră.

La Toplița, la Zilele Miron Cristea,

într-o astfel de expoziție, am jucat mai întâi rolul de manechin, îmbrăcând un costum popular cu renumitele clopuri de pe Valea Superioară a Mureșului, dar, mai apoi, am trăit un teribil sentiment al întoarcerii în timp și al unei proiecții la care nu m-am gândit niciodată până acum: cum ar/aș fi fost de n-aș fi plecat niciodată de-acasă?

N.B.

REÎNTĂLNIRE...

→și au intrat în tranșee. Nu prea aveau arme de foc, dar aveau lăncii și baionete. Începau să câștige timp spre a ajunge acolo Divizia XV-a, a generalului Eremia Grigorescu, adusă degrabă de pe frontul din Dobrogea, în sprijinul cavaleriștilor.

Pătrunși de simțul datoriei de-ași apăra țara și de a alunga inamicul de pe teritoriul ei, cavaleriștii au ieșit din tranșee și au pornit la contraatac. O luptă sălbatică, pe viață și pe moarte, s-a încins pe muntele Măgheruș. Pădurea din jur s-a trasformat repede într-un uriaș cimitir, în care sutele de cadavre, căzute unele peste altele, erau acoperite de crengile copacilor smulși din rădăcină și mutilați de exploziile proiectilelor de artilerie. La lăsatul serii, se părea că pe muntele Măgheruș nu mai era nicio urmă de viață. Însă, la un moment dat, cadavrele parcă au înviat și au pornit la atac, sub acoperirea întunericului. Erau cavaleriștii Diviziei a II-a Cavalerie. Nu mai aveau cartușe, dar aveau baionetele, care sclipeau ca niște fulgerări în bătaia razelor de lună. Cupriși de spaimă, nemții, austriecii și ungurii au ieșit din tranșee și au luat-o la fugă.

Tributul de sânge al cavaleriștilor români a fost însă greu. Câteva sute de morți și răniți. Între ei și căpitanul Petre Carp, comandantul companiei a 2-a. A ieșit între cei dintâi din tranșee, strigând: „După mine, băieți!” Era fiul cel mai drag al bătrânului

politician Petre Carp, cel care în Consiliul de Coroană, din 14 august 1916, i-a spus regelui Ferdinand: „Sire, cei trei copii ai mei se vor bate, dar eu mă rog lui Dumnezeu ca Armata Română să fie bătută...”

Dureroasa veste a morții fiului său l-a găsit pe Petre Carp retras la moșia sa din Țibănești. A rămas multă vreme așezat într-un fotoliu, privind la fotografia fiilor săi, elevi la Iași. Petru era cel mai apropiat sufletului său. Și tocmai el... Inima sa de părinte nu se putea să nu plângă de durere. Poate totuși nu toată, fiindcă vedea cum previziunile sale, privitoare la înfrângerea Armatei Române, erau pe cale să se înlăptuiască. Însă nu a fost așa. Fiindcă Marele Război pentru Întregirea Neamului avea să le infirmе. Și asta datorită uriașelor

jertfe și sacrificii făcute de ostașii Armatei Române, între care s-au aflat și cavaleriștii din Divizia a II-a Cavalerie, în memoria cărora s-a ridicat acest minunat monument din Copoul Iașilor.

Privindu-l, mi-am amintit de momentul istoric petrecut în 10 mai 1917, în eroica capitală a rezistenței românești – Iașul. Atunci această zi s-a transformat într-o sărbătoare a bucuriilor imense, pe care mult încercata capitală a pribegiei le-a trăit. Miile de români, adunați aici, pe Copou, aveau revelația reînvierii Armatei Române.

Ei au asistat, timp de trei ore, la trecerea în revistă a noii armate. Prin fața mulțimii au trecut, cu pas hotărât, bărbătești, ostașii căliți în grelele lupte pe care le-au purtat. Alături, noile contingente, tineretul țării, hotărât să alunge inamicul din țară. Era un 10 mai al durerilor, dar și al marilor speranțe renăscute. În această nouă armată era toată nădejdea acelei „treimi de țară care ne-a mai rămas”, cum scria Oct.C. Tăslăuanu.

Lumea o privea uluită, cu ochii plini de lacrimile bucuriei.

Această atmosferă înălțătoare, de mare trăire patriotică, era sporită și de măreția imnului „La arme”, ale cărui versuri se înălțau din șapte mii de piepturi, însoțite de răsnetul instrumentelor celor patru muzici militare, înfiorând inimile mușimii, înălțându-se în văzduh până departe, peste colinele Iașului.

Teatru

Striptease la Bazin

(Comedie horror sau oroarea de comedie) (XVII)

Scena 3
(Aceeși)

[Black-out. Apoi Babu vine dinspre fundul scenei spre public având lumina lunii proiectată din spate. Babu înaintează precaut tatonând terenul cu toiaagul din mâna dreaptă. Cu stânga își ține echilibrul în cumpănă ca și cum ar merge pe sârmă. Tot în mâna stângă el ține și proiectorul lui Șotcă. Înaintarea se face anevoios, prin așezarea unui picior imediat după celălalt. Pe măsură ce avansează, Babu trage după el funia de salvare. La un moment dat, când ajunge spre avanscenă, dă cu toiaagul în pământ acesta sună a gol. Repetă de câteva ori manevra de jur-împejur. Astfel se delimitează o suprafață de interes.]

Babu (strigând înspre fundul scenei) – L-am găsit, că nu era prea departe! Nu putea bietul Potcă să-l ducă prea de parte de unul singur.

Baba (care fiind de aici încolo doar o voce, oferă interpretei oportunitatea de a nu-și mai memora rolul, ea citindu-și replicile direct din scenariu, desigur, la lumina unei lanterne chinezești cu baterii chinezești...)

– Și acum ce o să faci?

Babu – Păi, cum grohotișul înghite orice, poate și să scoată la suprafață...

Baba – Adică?

Babu – Adică, deschide bine ochii încoace și fă ceva liniște, fă!

Scena 4
(Aceeși)

[Babu lovește de trei ori marțial în zona ce sună a gol, astfel încât din adâncuri se ridică în scrâșnet de cutremur un sicriu metalic. De data aceasta el este orientat de-a latul scenei. Babu se apropie cu sfială de el și își trece un deget pe suprafața lui.]

Babu (cuprins de admirație) – Faină lucrătură!

Baba – Bine, recunosc,... ți-a reușit minunea și de data asta!

Babu – Nu, femeie! La mine minunea se înțelege de la sine. Mă refer la

frumusețea asta de sicriu metalic. Ia te uită: zici că e submarin... (și începe să fluiera fals linia melodică de la „Yellow Submarine” de The Beatles. Apoi începe să cerceteze meticolos de jur-împejur siciul în timp ce-l ciocănește din loc în loc cu degetul.) Așa! Acum e clar ca lumina zilei!

Baba – Ce lumină a zilei, că e un întuneric de-ți dai cu degetele în ochi! Babu – Adică, e clar ce trebuie făcut... Fii atentă că mă întorc!

Baba – Bine că îți veni gândul cel bun. Hai, și să plecăm odată de aici că până și mie mi-e cam frică.

Babu (după ce stinge proiectorul, Babu se apropie de ea tiptil-tiptil, o sperie și apoi se amuză mucalit) – BAU!!!

Baba – Îu! Aoaleu! Vai de mine!... Ce m-ai speriat, omule! De asta îți arde ție?!? Că era să dau în alte alea... și tu râzi că nărodu-n târg!

Babu – Ei lasă, nu te supăra, că asta e așa... pentru înseninarea atmosferei întunecate. Mai bine, ajută-mă să mă echipez!

Baba – Bănuiam eu că ar fi fost prea frumos să ne întoarcem...

[Baba îl ajută să se echipeze. Babu îi strecoară vizibil în mână ceva Babei, după care ia în spate suflătorul oxiacetilenic și înșfacă roaba cu „onstromnete” în care așează ca un far proiectorul. Apoi, pornește din nou voios cu toiaagul spre avanscenă, fluierând aproximativ tot „Yellow Submarine”.]

Baba – Babuleee, stai, măi! Întoarce-te să-ți iei praștia!

Babu – Praștia mea ești tu, dragă! Dar dacă te referi la diapazon, să știi că ți l-am lăsat intenționat.

Baba – Dar de ce?

Babu – Să nu pățească ceva pe ale grohotișuri, draguțul de el!

Scena 5
(Babu)

[Binedispus și fluierând în continuare „Yellow Submarine”, Babu își pune ochelarii de sudură și pornește suflătorul oxiacetilenic cu care taie buloanele din capacul sicriului. Apoi își scoate ochelarii și îi înlocuiește cu unii de vedere având un braț lipsă, își pune pe față o mască medicală, iar în mâini își trage niște mănuși medicinale sterile; se opintește și dislocă capacul, după care îl răstoarnă. Se retrage în lateral ferindu-se de mirosul evident puhav. Încetează să fluiera. (Aici producătorul chiar ar putea elibera în sală un miros fetid!) Babu ia cădelnița și începe să tămâieze tot mai aproape de sicriu până ajunge să se uite în el în timp ce-și face cruci mari. Apoi se echipează din nou cu mănuși chirurgicale și mască de tifon. (Acum producătorul ar putea elibera în sală un miros de tămâie!)...]

CRISTIAN STAMATOIU

Marcel Lupșe, Roua dimineții

Plastica

MARCEL LUPȘE - 65

Născut la 21 august 1954 la Dej, absolvent al Institutului de Arte Plastice „Ion Andreescu” la clasa profesorului Vasile Crișan, participă din 1980 la expozițiile organizate de filiala Cluj și apoi filiala Cluj-Bistrița-Zalău a U.A.P. Din 1989, este membru U.A.P. din România, la secția Pictură. În 1990 se stabilește la Bistrița unde se ocupă de administrația culturală fără să întrerupă activitatea artistică. Din 1994, este profesor și din 1998 șef de catedră la Liceul de Arte Plastice „Corneliu Baba” din Bistrița. Expune pictură, desen, obiect, în peste 100 de expoziții de grup în țară și peste hotare, participând anual la simpozioane și tabere de artă plastică naționale și internaționale. În cele trei decenii de activitate artistică, a orga-

nizat 38 de expoziții personale, lucrările sale figurând în muzee și colecții.

Trăiește și lucrează la Bistrița.

Lucrări în muzee și colecții particulare în: România, Austria, Belgia, Bulgaria, Canada, Danemarca, Elveția, Franța, Germania, Italia, Israel, Japonia, Luxemburg, R. Moldova, Olanda, Polonia, S.U.A., Suedia, Turcia, Ungaria.

*

„Îndelungul travaliu creativ al artistului Marcel Lupse seamănă cu un pelerinaj către sine. Intrat în labirintul artei, pictorul a reușit, cu trudă, să mesterească un propriu fir al Ariadnei, presărat, pe alocuri, cu flori și fire de busuioace. Cu miresmele și culorile acestor fire, așternute pe pânzele sale, ne îmbie să îl urmăm spre locurile de popas, căutând, împreună cu el, leacuri pentru boală să fără leac: dependență de artă.” (Florin Gherasim)

Artist cu o egală vocație pentru construcția monumentală și pentru atenta observație pe spații mici, el a identificat în lumea vegetală un mediu cu mari latențe, în ambele sensuri. Aici el se poate manifesta și ca cercetător care privește atent prin lentila microscopului, dar, și ca arhitect ce jubilează în vecinătatea marilor edificii. (Pavel Șușară)

Muzică

Angela Mariașiu „Cântece din cochilii”

Mărturisesc că zilnic ascult multă muzică, destul de variată... Și am senzația uneori că nimic nu mă mai poate surprinde : virtuozitățile tehnice au depășit demult cota inimaginabilului, tehnologia de studio creează sonorități de multe ori de neconceput altădată, genurile muzicale s-au întrepătruns în ultima vreme (și nu de puține ori cu rezultate excepționale) încât îți vine greu să mai cataloghezi un anumit produs muzical !....

Și totuși, în această avalanșă de informații muzicale, care parcă ating câteodată pragul saturației, se poate întâmpla ceva care să-ți dea senzația că e bine „să mai tragi o gură de aer proaspăt binefăcător”. Așa ceva am simțit eu după ce am ascultat (la recomandarea prietenului și colaboratorului meu Victor Panfilov) albumul „Cântece din cochilii”, compus și interpretat de Angela Mariașiu.

După prima audiție era clar : nu mă lăsase indiferent... După a doua audiție deja aveam câteva preferințe... După a treia audiție au apărut alte preferințe... Iar după a patra...era foarte clar : îmi place muzica semnată de Angela Mariașiu!!!!... Poate că suportul armonic cu care însoțește liniile melodice inspirate, fiind asemănător

liniile melodice inspirate, fiind asemănător cu al meu, să mă fi făcut să-i simt muzica foarte apropiată de sensibilitatea mea... Sau poate genurile abordate (bossa : „Colind de toamnă”, „Cântec din cochilii” / balada : „Doar”, „Iartă-mi privirea”, „Ia-mi inima”...) care-mi sunt foarte dragi... Cert este că acest cd a trecut testul suprem : ascultatul în mașină ! În cazul meu, dacă o muzică nu simt nevoia și plăcerea de a o asculta în mașină, la drum lung, înseamnă că nu corespunde preferințelor mele...

Dar plăcerea a fost și mai mare atunci când Victor (Panfilov) m-a solicitat să mă alătur trupei care o va însoți pe Angela Mariașiu pe scena festivalului „IlvaFest”, deoarece basistul care participase la înregistrările din studio nu era disponibil (și îl menționez pe Vlady Săteanu, un foarte bun muzician) Am acceptat fără ezitare, iar plăcerea și bucuria pe

care le ai atunci când interpretezi pe scenă melodii cu care rezonzi în totalitate, sunt greu de descris...

Bineînțeles că în acest caz mai contribuie și farmecul artistic, blând și delicat al Angelei (ajunsă la maturitatea exprimării emoțiilor prin muzica ei), simplitatea, echilibrul, siguranța și căldura pe care le degajă atunci când ești alături de ea... Dar starea de bine în participarea mea la acest proiect a fost completată și de prezența a doi muzicieni pe care-i cunoșteam, și cu care cântasem mai demult, ocazional : Vlad Crețu la chitară și Berti Barbera la cajon (instrument de percuție) O surpriză plăcută a constituit-o și faptul că l-am cunoscut pe pianistul Cătălin Ene (împreună cu el și cu Vlad am constatat că cel puțin gustul profund pentru muzica Beatles-ilor crează pentru noi un numitor comun !...)

Nu pot să închei fără să mărturisesc că anumite melodii ale Angelei Mariașiu de pe albumul „Cantece din cochilii”, după mai multe audiții, începusem să le aud într-o orchestrație proprie... O fi vreun defect profesional, o fi impresia puternică pe care mi-a lăsat-o această muzică cu atâta sinceritate oferită de autoare ?!... Mai degrabă cred că e un compliment, pe care îl alătur felicitărilor sincere pentru această realizare, care în timp își va amplifica și mai mult valoarea artistică !.....

VIRGIL POPESCU

FESTIVALUL INTERNATIONAL ROMAII POESIA

De patru ani, Luminița Cioabă organizează la Sibiu un Festivalul Internațional al Romilor „Romaia Poesia”, cu nu puține eforturi și cu sprijin mult prea nesemnificativ în raport cu ceea ce își propune acest proiect ambițios, temerar și... singular.

Ediția din acest an, a IV-a, a adus câțiva poeți, artiști din largul lumii, sub semnul coagulării unei solidarități care să materializeze contribuția culturală a unei etnii.

Au ajuns, astfel, în România, Stela Olteanu Manolescu (SUA), Maja Familic (Serbia), Ruzdija Russo Sejdicovic (Germania), Roni Ben Ari (Israel), Ana Debincka (Polonia), Katiuzsha Kozubek (Germania), Yuki Tanaka, Akiko Tahasahi (Japonia), Delia Grigore, Camelia Stănescu (România), o mână de oameni inimoși și entuziaști, care nu și-au pierdut nici încrederea, nici speranțele că vocea etniei rome se va putea face auzită și că se vor putea antrena energii, resurse care să sporească un patrimoniu identitar, prea mult marginalizat, umbrit de fapte care întrețin prejudecăți și reticențe.

M-am alăturat eforturilor Luminiței Cioabă, poetă pe care în anii tinereții noastre am distins-o la un concurs organizat la Deva, cu un premiu pentru poezie al revistei *Vatra*, unde eram redactor.

Am redescoperit, după ani, că investiția mea de încredere a fost temeinică, Luminița Cioabă fiind, la această oră, poetul rom cel mai cunoscut în România și în lume, fără nicio legătură cu poezia familiei sale. Ea și-a asumat nu doar un destin poetic, ci și o misiune responsabilă, de a (re)câștiga prestigiul etniei sale și de a susține și promova valorile sale lingvistice, culturale, artistice, într-un fel, parte a unei necesare emancipări.

Au fost patru zile de trăiri intense într-o zonă frecventată puțin și nu de multă lume. Nu am descoperit doar niște artiști – poeți, soliști, dansatori, ci și romi la ei acasă, într-o comunitate substanțială și numeric și material., la Brateiu, nu departe de Dumbrăveni.

Nu pot să nu recunosc că m-au fascinat și costumele tradiționale

rome, dar și temperamentul dansatoarelor, ilustrând parcă o istorie întreagă de așteptări.

Am trăit un mic Babilon, pentru că se vorbea și în română și în romani, germană, poloneză, engleza rămânând, totuși, limba comună tuturor participanților.

Dacă e să mă refer la partea poetică, trebuie să recunosc că, în traducere în română, am ascultat texte meritorii, cu note distincte, cu accente ardente, înflăcărâte. Katiuzsha Kozubek (Germania), o solistă de mare forță, cu un timbru personal, și-a rostit impetuos și poezia sa.

Maja Familic (Serbia), autoare a mai multor volume de versuri e și grafician, ilustrându-și propriile cărți, la fel cum face și Ruzdija Russo Sejdicovic (Germania), originar din Muntenegru, care se mișcă dezinvolt și în teritoriile poeziei și ale prozei.

Ce m-a impresionat la participanți este statutul lor profesional, fiecare ținând de o elită culturală, cu studii universitare, cu contribuții culturale pe multe meridiane.

Cu siguranță că această nouă elită a romilor nu are o misiune ușoară, doar odată, de undeva lucrurile trebuie să se urnească, să recupereze și să impună valorile unei etnii care, cum spunea unul dintre participanți, trebuie să renască precum pasărea Phoenix din proiopia cenușă.

NICOLAE BĂCIUȚ

Sibiu, 3 august 2019

Katiuzsha Kozubek

Pasărea roșie

Pasărea roșie a venit la mine,
pasărea roșie, ea vine
când o aștepti mai puțin,
când nu o aștepti
și zboară când vrea,
Pasărea roșie, ce zboară când vrea ea,
pasărea roșie, ce cântă numai de libertate.

S-a cocoțat pe umărul meu,
Pe stângul, unde e inima.
și-a desfăcut aripile
și-n jurul meu
mirosul fructelor de pădure coapte,
râsul apei limpezi,
pârâul din urmele roții de căruță,
nesfârșirea verde,
respirația fierbinte a ursului,
șoaptele blânde ale pădurii,
un foc de foc se aprinde
și cade-o ploaie argintie.

Își desface aripile
și-ncepe un cântec țigănesc,
ușor, ca o clipire-a unor pleoape de copil,
sălbatic ca un vânt de toamnă,
mult, ca vârtejul fulgilor de nea,
aprig și mândru ca un dansator,
și puțin beat, ca unchiul nostru.
Dulce - ca primul sărut și pâinea
după o lungă călătorie,
Amar – ca lacrimile pustiului.
Ca furia celor scoși în afara legii,
Ca durerea celor batjocoriți –
Impenetrabili.

Sus, în ceruri,
Adânc, la rădăcina sufletului,
La inima pământului,
Acum răsună în mine.

Pasărea roșie a venit,
s-a așezat pe umărul meu
mi-a sărutat inima
și mi-a umplut sângele cu amintiri.
Dimineața a zburat
Spre cei uitați,
și m-a lăsat în urmă,
cu cântul ei la mine-n suflet,
și cu o pană roșie în mână.

În românește, de Nicolae Băciut

„Argumente pentru pace”

în luna august

Și în această lună istoria s-a repetat uneori și sunt coincidențe ce par să confirme acest lucru... Le puteți descoperi și în cele ce urmează...

☞ Un rezultat al unei înfrângeri, cea din 11.08.106, a deschis drumul pentru formarea unei noi națiuni...

□ În anul 106, asediate, cetățile dace sunt cucerite rând pe rând de către legiunile romane. Decebal se vede nevoit să se retragă în cetatea de scaun, Sarmisegetusa. După căderea cetății în mâinile romanilor, Decebal se sinucide. 11.08.106 este data care atestă încheierea războiului daco – roman. Se constituie provincia romană Dacia. În fruntea provinciei Dacia este numit un legatus Augusti propraetore, cu rang consular, ca reprezentant al Împăratului.

☞ Prețul păcii, specific și diplomației voievodale, era uneori recunoașterea suzeranității... Un alt tratat de vasalitate a fost încheiat în luna august. În schimb, s-a primit și recunoașterea unor posesiuni mai vechi.

□ În data de 29.08.1369 printr-un tratat de pace, Vladislav I (Vlaicu-Vodă), domnul Țării Românești, acceptă suzeranitatea regelui ungar Ludovic I și primește în schimb Amlașul, Făgărașul și Severinul, vechi provincii românești de peste munți.

☞ Prețul păcii era plătit mai ales pe câmpurile de luptă... Nimeni nu este mai presus de jertfă și prețul vieții era plătit uneori și de către voievod... Astfel:

□ În 13.08.1399 Ștefan I Mușat participă alături de alianța formată din lituanieni, ruși și teutoni la bătălia de la Worskla împotriva hanului tătar, Timur Kutlu. Bătălia este pierdută de creștini, iar Ștefan este ucis pe câmpul de luptă.

□ În perioada 28-31.08.1520 se încheia un tratat de pace între Petru Rareș și regele Poloniei, care pune capăt conflictului moldo-polon.

□ În 29.08.1541 Ungaria centrală este transformată în pašalac cu centrul la Buda. În octombrie, Dieta de la Debrețin recunoaște suzeranitatea

Porții asupra Transilvaniei. Principatul devine autonom, vasal imperiului Otoman. Transilvania era integrată în același sistem ca și celelalte două principate românești.

□ În 13.08.1595 are loc bătălia de la Călugăreni. Mihai Viteazul înfrânge oastea otomană în fruntea căreia se află marele vizir Sinan Pașa. Marele steag verde este capturat, iar pašalele: Hassan de Timișoara, Khidr și Mustafa de

Bosnia sunt ucise. Datorită superiorității numerice a turcilor, Mihai este silit să se retragă spre nord, pentru a primi ajutorul aliaților săi.

☞ Șirul jertfelor voievodale este continuat de Mihai Viteazul... Astfel:

□ În 03.08.1601 are loc lupta de la Guruslău. Trupele lui Mihai Viteazul și ale lui Gheorghe Basta îl înfrâng pe Sigismund Bathory; șase zile mai târziu, Mihai Viteazul este ucis la 3 km sud de Turda, din ordinul aceluiași general, fals prieten și aliat. Un mobil al acestui asasinat a fost tocmai invidia generalului imperial pentru meritele deosebite ale bravului voievod, demonstrate adeseori pe câmpurile de luptă.

□ În 12.08. S.V. /22.08. S.N. 1645 Gheorghe Rakoczy, principele Transilvaniei, semnează un tratat de pace cu imperialii, primind în schimb câteva cetăți la vest de Tisa și Satu Mare.

☞ O altă strategie a domnitorilor români a fost impunerea pe tronul principatelor vecine a unor domni prieteni... Nu s-a abătut de la aceasta nici Constantin Brâncoveanu... Astfel:

□ În 11.08.1690 victoria de la Tohan-Zărnești a lui Constantin Brâncoveanu, domnul Țării Românești (1688–1714), împotriva armatelor habsburgice comandate de generalul Heissler. Astfel a fost posibilă impunerea pe tronul Ardealului a lui Imre Thököly, aliat al domnului muntean în această bătălie.

□ În 24.08.1787 a izbucnit războiul ruso-turc. Austria, aliată a Rusiei, s-a angajat în ostilități împotriva otomanilor. Țările române au devenit teatru operațiunilor militare.

□ În 7.08. S.V. /19.08. S.N. 1858 se încheiau lucrările Convenției de la Paris. Prevederile acesteia au devenit lege fundamentală în Principate până în 1864.

☞ Două evenimente importante s-au petrecut în august și în timpul Războiului de Independență... Astfel:

□ În 06.08.1877 Marele Duce Nicolae adresează domnitorului Carol I noi telegrame în care solicită trecerea

Dunării de către întreaga armată română. Unități ale armatei române trecuseră Dunărea și aveau în primire paza podului de vase Zimnicea-Șiștov. În prima parte a campaniei întrucât succesul militar al armatei ruse părea evident i se refuzase participarea domnitorului, fiind considerat un aliat nesigur și cu posibile pretenții.

□ 30.08.1877 este data la are loc asaltul armatei române asupra redutei turcești Plevna III, în timpul Războiului pentru Independență.

☞ Pentru un timp, datorită importanței din ce în ce mai mare pe care o joacă noul stat în centrul și sud-estul Europei, tratatele de pace și alianță se vor încheia și la București... Astfel:

□ În perioada 16.07. S.V. /29.07. S.N. – 28.07. S.V. /10.08. S.N. 1913, prin Pacea de la București, se încheie cel de-al doilea război balcanic.

□ La 4.08.1916 se semnează, la București, Tratatul de alianță între România, de o parte, și Rusia, Franța, Marea Britanie și Italia, pe de altă parte, pentru intrarea țării noastre în război de partea Antantei (în prima conflagrație mondială) și renunțarea la “status-quo”.

☞ Alte evenimente legate de primul război mondial se petreceau tot în august...

□ 14.08.1916 este data la care România va declara război Austro-Ungariei, dată ce va marca începutul războiului de eliberare și întregire națională (1916 - 1919).

□ În 28.08.1916 Germania declara război României.

□ La începutul lui august 1919, în urma unui atac neprovocat al armatei noului guvern bolșevic instalat la Budapesta, Armata Română pătrundea pe teritoriul Ungariei. În 04.08.1919 intra victorioasă în Budapesta. Are loc astfel sfârșitul regimului comunist instaurat de Bela Kun la 21.03.1919 în Ungaria.

□ În 10.08.1920 la Sevres se încheie tratatul de pace dintre Puterile Aliate și Asociate și Turcia. Prin acest document Turcia se angajează „să accepte dispozițiile care au fost sau vor fi luate cu privire la teritoriile fostului Imperiu German, ale Austriei, ale Ungariei și ale Bulgariei și să recunoască noile state în frontierele astfel fixate” (art. 133). Prin același document, statul turc acceptă granițele Germaniei, Austriei, Greciei, Ungariei, Poloniei, Regatului Sârbilor, Croaților și Slovenilor, Cehoslovaciei și României.

□ În 27.08.1928 se încheia Pactul de la Paris: Briand - Kellogg. →

PROF. CORINA SIMEANU

La ceas aniversar

Ilarie Gh. Opreș

o viață în slujba culturii

Ilarie Gh. Opreș este prietenul, colaboratorul, omul de mare omenie, care iată, așa pe nesimțite, împlinește frumoasa vârstă de 80 de ani, o vârstă de maturitate și înțelepciune. Sunt ani mulți, dar extrem de rodnici, de la înălțimea cărora poate privi cu bucurie spre toate realizările pe care le-a întreprins, realizări care sunt multe, remarcabile și semnificative.

Pentru toate realizările sale, acum la ceas sărbătoresc, cu prilejul aniversării a 80 de ani de viață, îi aduc omagiul meu de cinstire și prețuire, adresându-i, din adâncul inimii mele, sincere felicitări, asigurându-l de sentimentele mele de înaltă prețuire, de dragoste fierbinte și de recunoștință nețărmurită pentru dăruirea, elanul și priceperea cu care a slujit de-a lungul timpului, și o face și în prezent cu aceeași ardoare, responsabilitate și talent, cultura românească, precum și întreaga societate românească.

Am luat parte, alături de domnul Ilarie Gh. Opreș la multe manifestări culturale de cea mai înaltă ținută științifică și cu o profundă simțire românească, desfășurate în multe locuri. Am avut prilejul și bucuria de a trăi clipe memorabile în compania domniei sale, buna dispoziție și optimismul dânsului dându-mi de fiecare dată un sentiment de aleasă trăire emoțională.

Vorbind de Ilarie Gh. Opreș, înfățișăm aici exemplul unei vieți de muncă și demnitate, pilduitoare pentru toți cei din jurul domniei sale, mai ales pentru cei tineri, care trebuie să-i urmeze exemplul.

Din întreaga activitate a domnului Ilarie Gh. Opreș, reiese imaginea pilduitoare a unei vieți de om, trăită în necontenită și stăruitoare muncă. Ilarie Gh. Opreș intră în istorie, scriind, cu sufletul, cu viața și cu faptele sale mărețe, pagini de o neîntrecută frumusețe, care se vor impune posterității ca o comoară scumpă, vrednică să fie păstrată și cinstită.

Aducând prin aceste cuvinte un omagiu de prețuire și recunoștință domnului Ilarie Gh. Opreș, cred că mă aflu în asentimentul tuturor celor care îl cunosc, deoarece cu toții ne-am adăpat din visteria bogată a cunoștințelor sale și am trăit adeseori în prezența domniei sale momente memorabile. Sunt convins că Ilarie Gh. Opreș, prin viața și activitatea sa, este și rămâne un model mereu prezent și activ, cu adevărat vrednic de urmat, pentru toți cei care îl cunosc, îl iubesc și îl prețuiesc la adevărata valoare a domniei sale. Pentru noi toți, domnia sa se impune ca o figură înălțătoare care radiază permanent lumină și căldură.

Opera lui Ilarie Gh. Opreș este una impresionantă, atât prin dimensiune, cât și prin varietatea temelor abordate, și mai ales prin seriozitatea, acrvia și profunzimea cu

care abordează aceste teme. Lucrările și studiile sale au un conținut adânc și bogat, fiind expuse într-un stil clar și concentrat, ceea ce constituie o expresie fidelă a sufletului său dăruit integral culturii române. Opera distinsului om de cultură și de carte Ilarie Gh. Opreș – o oglindă fidelă a personalității sale, a vastelor sale cunoștințe și preocupări – aduce nu numai o valoroasă contribuție istoriografiei românești, ci în același timp poate fi considerată deschizătoare de drumuri pentru studii de mai târziu.

Pentru toate acestea, odată cu felicitările mele, cu prilejul împlinirii a 80 de ani de viață, urez domnului Ilarie Gh. Opreș ca Bunul Dumnezeu să reverse asupra domniei sale toate darurile Sale cele bogate, să-i binecuvânteze din belșug strădaniile de viitor și să-i înmulțească anii până la adânci bătrânețe, cu sănătate și cu aceeași vigoare sufletească și trupească de care s-a bucurat întotdeauna, ca să fie și de acum înainte tot atât de folositor culturii române și neamului nostru românesc, ca astfel să poată adăuga noi lauri la cununa atât de bogată în vrednicii care-i încununează activitatea de până acum. La mulți ani fericiți și binecuvântați!

FLORIN BENGHEAN

ARGUMENTE...

→ Este primul tratat internațional prin care se interzicea recurgerea la război pentru rezolvarea diferendelor internaționale. Statele semnatare se obligau să recurgă la mijloace pașnice pentru rezolvarea conflictelor.

☞ **Premisele angajării în conflicte de lungă durată sunt create de multe ori de către marile state...**

□ În 23.08.1938 are loc semnarea pactului dintre Germania și U.R.S.S. - Pactul Ribbentrop – Molotov.

□ În perioada 16.08. - 24.08.1940 se desfășoară tratative la Turnu Severin între Ungaria și România. Rezultatul este un eșec total. Hitler și Mussolini convoacă pe miniștrii de externe maghiar și român la Viena pentru a le comunica rezultatul.

□ Ziua de 30.08.1940 a rămas de tristă amintire, fiind ziua Dictatului de la Viena. Se semnează, la Viena, documentele arbitrajului germano-

italian ("Dictatul de la Viena") prin care partea de nord a Transilvaniei (43.492 km² și 2.667.000 de locuitori, din care 50.2% români, 37% unguri, 5,7% evrei și 2,8% germani) este încorporată Ungariei, Germania și Italia "garantând" noile frontiere ale României. Garanția urmărea să protejeze aparent România, care, în perspectiva deciziei lui Hitler de a ataca U.R.S.S., avea o însemnată strategică și economică sporită.

☞ **Revenirea la normalitate și micșorarea duratei conflictelor armate se datorează uneori și statelor mici... Insurecția începută în 23.08.1944 a fost un act istoric care a redus durata celui de-al doilea război mondial cu 3-4 luni... La acea dată trecuseră exact șase ani de la încheierea Pactului Ribbentrop – Molotov...**

□ În 23.08.1944 începea Insurecția armată în România.

□ În 24.08.1944 este confirmată starea de beligeranță cu Germania, printr-o declarație oficială de război a Guvernului român, difuzată prin radio și publicată în presă din 25 august.

□ În 08.08.1946 România a fost invitată oficial, de către Guvernul francez, să participe la Conferința de Pace.

□ În 23.08.1947 Parlamentul României ratifică, în unanimitate, Tratatul de pace semnat la Paris cu Puterile Aliate și Asociate.

□ Din 01.08.1996 a intrat în vigoare, în mod oficial, programul efectiv de Parteneriat Individualizat cu N.A.T.O.

Sursele articolului se pot vizualiza pe pagina <https://calendarele.eu/bibliografie/>
De pe site-ul aplicație – [Calendare românești](https://calendarele.eu/bibliografie/)

Lumea lui Larco

ÎN LUNA AUGUST

Prune, mere, porumbele
Coapte sunt, de timpuriu,
Dar prea multe dintre ele
Fi-vor, în curând, rachiu!

AVATAR ISTORIC

Plimbând plaivazul greu pe hartă
Hainul *Stalin* și cu alți păgâni,
Vrând *Europa* s-o împartă
Au separat românii de români.

Din agricultură, pe vremuri

În orișicare toamnă, fără certuri,
Se împărțea recolta din tot lanul;
Întâi lua boierul patru sferturi,
Apoi, ce rămânea primea țăranul.

Diviziunea muncii în familie

În casă totul strălucește,
El spală, mătură, gătește,
Iar ea în grijă are patul...
Și îl împarte cu tot satul.

PREDESTINARE

Era românul învățat
Să fie de pământ legat,
Dar s-a desprins, ca un atom,
Și de o vreme e în...pom!

JUSTIFICAREA ACUMULĂRII

Sunt politicieni azi în decor
Ce nu mai știu nici cum arată sapa,

Un cal ori ce formulă are apa,
De școală au uitat de mulțisor.

Stau ancorați cu toții în etapa
Când pot s-adune zilnic fix cât vor,
Să-mpartă bunuri doar în legea lor,
Prin săli plimbându-și cu-aroganță
mapa.

Istoria întruna se repetă,
Averile s-adună într-o parte
Și nu neapărat la cei cu carte.

Ei mândri sunt și-o clipă nu regretă,
Spre cei săraci justificând cu fală:
Noi împărțim, dar nu dăm socoteală!

PROVERBIALĂ

Românul-i simplu de pornit,
Așa i-e dat de la natură:
Când e de foame-nghesuit
Și când îl calci pe bățatură.

INSTANTANEU AGRICOL

I s-a-mpărțit țăranului pământ,
Stăpân să fie pentru-o veșnicie,
Dar nu a fost așa pe-a noastră glie,
Și totuși l-a muncit cu mult avânt.

În scumpa, strămoșeasca Românie
Agricultura e un lucru sfânt,
Legați de ea să fim prin jurământ,
Păstrând-o toți ca pe-o bijuterie.

Trudește omu-n soare, ca un rob,
De-i vreme bună sau de nu-i, tot
anul,
În toamnă-i tare supărat, sărmanul

Că nu-i rămâne nici măcar un bob.
Recolta în străinătate „zboară”,
De nu mai au ce măcina la moară!

Instantaneu conjugal

Soții în pridvor
Își împart de zor:
La-nceput sudalme,
Iar apoi și palme.

Tânăra absolventă, la angajare

A fost, ca orișicare nou venit,
De șeful nostru prezentată,
Iar când o sarcină ea a primit
S-a și crezut...însărcinată.

VACANȚĂ VIRTUALĂ

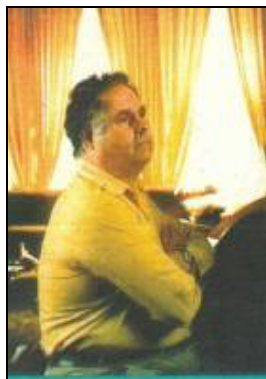
Făcându-și din dorință punte
Românul merge des la munte,
Pășind pe ea-n continuare
El poate-ajunge și la mare.

VASILE LARCO

VASILE LARCO

De la un clasic citire:

VASILE VOROBET
(1934-?)

Pe piatra unui „pierde vară”

N-a știut ce-i treaba,
Nici ce-nseamnă-un țel;
A trăit degeaba
Și-a murit la fel.

Unui fost șef de cadre

Doamne, cunoscând eu harul
Judecății ce se face,
Am adus în Cer dosarul
Să-l analizez în pace!

Unui fost director de întreprindere

I-a spus *Supremul Înțelept*:
Căința ta e mult prea vagă!

Ai dat afară pe nedrept
Și-apoi i-ai încadrat pe...șpagă!

RECOMANDARE

Când te-aud vorbind mă sperii,
Că-ți fac viața tot mai acră,
Ce poți pierde, dacă-i perii
Pe cei doi: pe șef și soacră?

ZICĂTOARE CABALINĂ

În instinctul lor de rasă,
Ignorând ce știu stăpânii,
Despre „lupta cea de clasă”...
„Nu mor caii când vor câinii”.

Selecție VASILE LARCO

EPIGRAME

La noi - ca la noi

Lumea? 'Mpinsă înainte
De-anumite forțe-oculte.
Ager - un român - la minte:
„Pe noi - forțele inculte”.

Alegerea pe principii democratice a noii conduceri a UE

Parlamentul zis European
Își propune sincer candidații,
Iar tandemul dur franco-german
Din joben ne scoate emanații.

Nichita și Igor

De la București Nichita
Poposea de-acasă-acasă.
Igor, că-l fură ursita,
Alt drum are. Altă casă.

Și capra sătulă, și varza întreagă?

Când ani de zile-amici au fost cu
Plahotniuc,
Cam cum ar fi să-l lase-acuma
singur cuc?
De-aceia azi, când foc îi pune casei
barza,
Ai noștr-ar vrea să-mpace capra și
cu varza.

Bucureștiul pacificator

Conflict neconciliabil
Între-un lup și niște oi.
El îi cheamă, -n mod amabil,
Să renunțe la război.

Bucureștiul și criza politică de la Chișinău

Tot făcând game pe clape
Și scâldând-o-n două ape,
Bucureștiu', -n așteptare,
A rămas cu ochii-n soare.

Unul vrea, dar nu poate, altul poate, dar nu vrea

Chișinău-ambii are:
Vrea dezoligarhizare.
Bucureștiu', -n nepăsare,
Nici măcar deratizare.

Bucureștiul se aliniază la poziția marilor puteri

Văzând marile puteri
Apărând democrația,
Hai și el din răputeri
Să blameze-oligarhia.

Basrabie română, Nu-ți închide lupu-n stână

Ce departe-i România
Când tu arzi la foc încins!
Și-a trimis și ea solia
Când incendiul era stins...

Din „neagra străinătate” în ...

O invită pe Măica
În vizită la mămica.
Ca să-i deie gravitate:
Prima în ... străinătate (!).

RM: relația dintre premier și Președinte

Ca să-și treacă puntea sacul,
Ea s-a înfrățit cu dracul,
Numai că și dracul vrea
Să scoată dracii din ea.

Adversari cu vino-ncoace

Socialiștii moldoveni,
Mâncând borș cu buruieni,
Tot îndrugă: „Maia, Maia,
Pocemú tî ne ciujăia?”*

*Maia, Maia./ Pocemú tî ne ciujăia? (rus.) -
Maie, Maie tu, maînă,/ Dac-ai fi un pic
străină...”

Parlamentul RM: spre Vest sau spre Est?

Blocul prooccidental
Crede că ar sta pe cal,
Dar noi știm că fracțiunea
Garantează tracțiunea.

Parlamentul RM nu va ancheta proveniența banilor negri din Rusia pentru campania electorală a Președintelui

Parlament funcțional:

PSRM, blocu-ACUM
Convenit-au amical:
Banii negri - un nor de fum.

Curtea face și desface

Curtea noastră cea fudulă
La comanda lui Plahulă,
Parc-ar fi picat curentul:
Dizolvă brusc Parlamentul.

Indignarea Parlamentului de acțiunile membrilor Curții Constituționale

Greu vreo intrigă să-i țeși:
„Voi, de fapt, n-ați fost aleși,
Ci numiți de-un numitor.
Noi - aleși de un popor!”

Curtea Constituțională a RM și-a anulat a doua zi propriile decizii pripite

Curtea Constituțională
Prin decizia recentă
Ne-a probat, pe verticală,
Cât e de independentă.

Demisia in corpore a membrilor Curții Constituționale

Se credeau mai mari pe lege,
Nu buni interpreți ai ei.
Când stăpănu-a fost să plece,
Au tulit-o-n huci și ei.

Adversarii de idei

Ieri se duelau prin parcuri,
Glonte rar ricoșa.
Astăzi se combat prin like-uri:
Nici un glonte nu-i mai ia.

Traseiștilor politici

Fie c-ați schimbat macazul
Ori v-au scos pe două bețe,
Vi-i la fel de gros obrazul,
Toți sunteți cu două fețe.

Nu tu jenă, remușcare

Firile, fluidele,
Își schimbă partidele
Fără chinuri și emoții:
Precum damele chiloții.

Securiști și trădători?

Nu le fac o diatribă
C-ar fi lași, plecând buluc.
Dacă pleacă, este-o hibă,
Căci nu fug de flori de cuc.

NICOLAE MĂTCAȘ

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Stimate maestre Nicolae Băciut, după „Vatra veche” cea fierbinte, aferentă lunii iulie, iată că a venit luna lui gustar, așadar:

Prin livezi am poposit,

Mere savurând și prune,

Însă vremea a venit

Să gustăm și ... poante bune!

VASILE LARCO

Mult stimată și iubite domnule Băciut,

Mulțumesc pentru revistă. Acum am sosit acasă din Canada, de la Câmpul Românesc din Hamilton. A fost minunat. Aveți gânduri bune de la cei de acolo. Mai mult: am fost răsfățată de inimoasa doamnă Rodica Gârleanu în casa căreia am găsit ospitalitate rară și... am dormit în camera și patul în care, anul trecut, ați dormit dumneavoastră. Povești frumoase și o doamnă care s-a întrecut pe sine făcându-ne bucurii și câte altele.

Urmează să vă trimit cele 3 conferințe ale mele susținute la Câmpul Românesc pentru volumul ce-l veți alcătui...

Cu cele mai bune gânduri,

Claudia Voiculescu

Vă mulțumesc mult, domnule Băciut, pentru publicare/revistă! E foarte „bogată”, ca de obicei, lucru pentru care vă felicit! Se va bucura și domnul Hașa de apariția materialului său!

Cu gânduri bune și urări de sănătate,

Camelia Ardelean

Stimate domnule Băciut,

Nu știu când a avut loc gala, dar eu am vizionat-o de-abia adineaori aici în Israel la TVRI (emisiunea era înregistrată pe Magic din 6 iulie). Vă felicit pentru prestigiosul premiu al Uniunii Jurnaliștilor din România. Este binemeritat. Vă doresc mult succes în continuare!

Cu prețuire,

Magdalena Brătescu

Mulțumesc, voi trimite revista fiicei pilotului și pentru dv. mă pregătesc cu un articol despre tătarii mei... Felicitări!

Guner Akmola

Vă mulțumesc mult d-nule Băciut pentru acest nou număr al revistei „Vatra Veche” pe care mi l-ați trimis. Am ce citi în aceste de zile de weekend ploios și friguros care se anunță aici, la poalele Tâmppei. Poate că totuși ne va ocoli vremea rea!

Nicolette Orghudan

Bună seara, stimat domn,

Am primit invitația de a participa la Festivalul Brâncoveniana.

Îmi încerc și eu norocul. Participarea este zic eu al fel de onorantă.

Vă mulțumesc și pentru darul de carte. Nu putem ține pasul cu câte activități culturale minunate desfășurați d-voastră.

Un astru neobosit alergând pe tărâmul atât de spinos al literaturii.

Domnul să vă țină sănătos și la fel de luminos.

În Republica Moldova nu voi putea veni deși mult mi-ar fi plăcut.

Motivele sunt prea multe și eu doar una să le pot face față.

De m-aș putea multiplica, aș fi peste tot. Sănătate și spor în toate.

Cu toată prețuirea,

Mihaela Aionesei

Stimate domnule Băciut,

mulțumesc din suflet pentru număr 7 al revistei VATRA VECHE. Am citit cu emoție materialele despre Ana Blandiana.

Vă trimit un material vizând două volume ale poetei Adriana Tomoni, o voce tot mai puternică în lirica hunedoreană.

Cu deosebită stimă,

**prof. Ladislau Daradici
(Deva)**

Stimate Domn Băciut,

Iată, am primit cel de-al 7-lea număr

al revistei *Vatra veche* pe acest an, publicație care, prin grija și efortul Dv., pleacă lună de lună spre lume purtând cu sine cultură și creație de valoare netăgăduite. Deja, într-o bună și frumoasă tradiție, semnatarii materialelor poartă cu ei responsabilitatea actului de creație ridicător al prestigiului revistei. Este minunat și de mare eficiență în contextul literaturii cultural-artistice. Felicitări, sănătate, putere de muncă și reușite!

Cu aceleași sentimente de respectuoasă prietenie,

Dumitru Hurubă

Multumesc pentru revistă.

Felicitări pentru Premiul U.Z.P.R.! A avut dreptate juriul.

Ioan Dănilă

Stimate dle Nicolae Baciut,

În acest număr, la pagină 58, am găsit un articol despre Ioan Iosif Șchiopul, scris de prof. Ilie Șandru.

I. I. Șchiopul a fost fratele mai mare al bunicului soției mele, familia nu a știut niciodată că, după plecarea în America, înainte de primul război mondial, el s-a întors în România Mare și că a fost și foarte activ, în viața culturală a țării.

După întoarcere, el nu a mai vrut să ia legătură cu familia, nu știe nimeni de ce. A decedat în București, în 1945, deci aproape de familia fratelui (d. în 1940, tot în București).

Vă rugăm că să ne puneți în legătură cu dl. prof. Șandru, ca să aflăm și noi, mai mult, despre cel ce a fost Ioan Iosif Șchiopul, căruia i se spunea „Unchiul Sivu”.

Cei doi frați au avut o soră mai mare, Alexandrina, care este înmormântată la cimitirul Bellu, unde este cavoul familiei.

Vă mulțumesc mult, poate că vă aduceți aminte de mine - v-am trimis un e-mail - de mult; eu și cu Mihaela, soția mea, suntem prieteni cu dna Veronica Pavel Lerner din Canada. Cu toată stima,

Radu Dan Urma

Maestre, înțeleg că v-ați „perfecționat”. Eu gândeam la superlativ despre dvs. chiar înainte de „perfecționare”, acum nici nu mai știu în ce termeni să gândesc despre culmile atinse de atunci încoace... Acum, serios, mă bucur să aflu despre succesele dvs., nu doar în

administrație locală, mă refer și la recunoașterile literare recente pentru care vă felicit.

Mulțumesc pentru revista *Vatra Veche* nr. 7, care merită încă o rundă de aplauze. Ne-ați obișnuit să așteptăm mult de fiecare dată, dar reușiți mereu să ne surprindeți. Mă bucur și că ați cenzurat fericit fotografiile cu Lennon și Yoko Ono pentru micul meu articol. Fusese necesar. Am remarcat alăturarea imaginii unei „Poziții” din ciclul sculptural inclus în acest număr - care, se pare, adaugă vibrație, să zic așa. Emoție - am vrut să spun.

Va doresc tot binele.

Cu stimă și prețuire,

Milena Munteanu

Am îmbucac cu lăcomia irezistibilă a copilului la mirosul îmbătător al pâinii aburinde scoase de mama din cuptor proaspătul număr 7/2019 al revistei. Câte nume și titluri, tot atâtea revelații!

Mă bucură nespun (și, în numele cititorilor revistei și compatrioților, vă mulțumesc din suflet pentru) atenția pe care o acordați în permanență colțului de lume adeseori uitat de politicienii dâmbovițeni și de Dumnezeu numit Basarabia, „țara mea de dincolo de Țară”, cum ar fi spus regretatul și aproape uitatul poet român cu rădăcini basarabene Andrei Ciurunga. De astă dată, îi prezentați generos pe doi dintre reprezentanții ei plenipotențieri: Nicolae Dabija și Valeriu Matei.

Vă mulțumesc pentru colțul de dat cu epigrame, în care ați găsit un locușor și pentru modestele mele delicii epigram(at)ice.

Cum e vară, căldură, arșiță, lumea plecată la munte sau la mare, că să nu rămână goale sertarele redacției, anexez câteva catrene aproape la zi.

Urări fraterne de sănătate și odihnă plăcută! Al dvs.,

N.M.

Mulțam! Excelentă, că de obicei! O rugăminte: adăgați în lista dvs de destinatari pe dl. Edmond Neagoe, consul al României la Cernăuți (el însuși un original&adevărat poet, membru activ al Cenaclului transfrontalier „Mașina cu poezi”- Suceava-Cernăuți. Și - de ce nu, că sigur merită ! - un grupaj de versuri al fratelui nostru „nordist” (cum ne gratulăm noi doi, eu și el)... în numărul viitor al VV? E

doar o sugestie... dinspre Bucovina, mulțumesc!

..Cu salutări fraterne din Itzany!

Straton Cezar

Cu mulțumiri pentru paginile de elevație spirituală!

Viorica Bica

Mulțumim. Felicitări pentru reușite!

Ina Bercea

prof. C.N. I.L. Caragiale, Ploiești

Salutări cordiale! Mulțumesc pentru numărul bogat și foarte interesant.

Ognian Stamboliev,

Bulgaria

Stimate Domnule Nicolae Băciut, Mulțumesc pentru nr. 7/2019 cu materiale deosebit de inetersante.

Succes pe mai departe și cele bune,

Hans Dama,

Viena

Mulțumesc mult! Aștept cu interes și numerele viitoare! Cordiale urări de viața lungă Revistei și Redactorilor ei!

Viorel Tăutan

Stimate domnule Nicolae Băciut, Va mulțumesc! Am primit cu bucurie și interes revista Dvs. nr.7/iulie 2019.

Vavila Popovici

Stimate domnule Nicolae Băciut, Vă rog să mă scuzați că vă mulțumesc atât de târziu pentru ultimul număr al revistei „Vatra veche”. Aștept cu nerăbdare apariția revistei și o citesc de la prima până la ultima pagină, cu mult interes și plăcere.

Vă rog să-mi trimiteți în continuare revista. Permiteți-mi să vă întreb dacă s-ar putea să public și eu proză scurtă în revista dumneavoastră. Desigur, numai dacă materialul ar fi apreciat de dumneavoastră și dacă ați avea spațiul liber. Va doresc sănătate și o vară plină de bucurii.

Aurelia Corbeanu

Stimate domnule Nicolae Băciut, Nu am mai primit revista *Vatra veche* aproape de un an. Cred că s-a strecurat o greșeală. Până atunci primeam revista de câte două ori. Adresa mea de email făcea parte din două grupuri separate de adrese. Bănuiesc că ați vrut să anulați o adresa și din greșeală le-ați șters pe amandoua și astfel am rămas văduvită de bucuria lecturii prețioasei reviste *Vatra veche*.

Vă rog să binevoiti să îmi trimiteți și mie revista și dacă va place ce am scris despre senectute, va rog să o publicați.

Cu nestrămutată prețuire,

Elena Buică

START concurs tematic 2019

„Centenarul UZPR – ACTA non verba !”

(...)

Tema concursului (cel pe 2019): „Centenarul UZPR – ACTA non verba”, la toate cele 6 (șase) secțiuni (presă scrisă, publicații, presă online, radio, televiziune și carte de publicistică) are în vedere următoarele criterii: consistența, consecvența, constanța și acuratețea abordării tematice, pe de o parte, iar pe de altă parte frecvența demersurilor jurnalistice în acest sens.

În privința secțiunii carte de publicistică, considerăm că o lucrare devine eligibilă în concurs începând cu existența, în paginile ei, a minimum un text (eseu, reportaj, fotoreportaj, anchetă etc.) încadrabil în temă.

Sfătuim pe toți jurnaliștii care doresc să participe la această competiție să-și pregătească de pe acum dosarul cu lucrări, pentru ca la momentul „stop joc” ele să fie înaintate cât mai operativ juriului Uniunii.

Premiile vor avea și o componentă materială.

Urăm succes și inspirație tuturor competitorilor !

**UNIUNEA ZIARIȘTILOR
PROFESIONIȘTI DIN ROMÂNIA
Departamentul de Comunicare**

COLOCVILE DE LA LIEBLING

Ne-ar onora prezența Domniei Voastre la Simpozionul național de literatură și arte, COLOCVILE DE LA LIEBLING: CONVERGENȚE CULTURALE, ediția a IX-a, care se va desfășura în data de 5 octombrie 2019, începând cu ora 10, la Centrul Cultural din Liebling.

Manifestarea va include secțiunile:

**Literatura română și arte,
Etnografie și folclor.**

Lucrările se vor încadra în limita a 3-10 pagini, format A4, și se vor trimite până la **15 septembrie 2019**, ca fișier atașat pe e-mail, la adresa: fundatiastefangoanta@yahoo.com.

Vor fi însoțite de o fotografie și o notiță biobibliografică.

Lucrările prezentate la Simpozionul *Colocvile de la Liebling: Convergențe culturale* vor fi publicate în antologia *Tradiții, arte și literatură*, vol. al V-lea. ((Prof. Irina Goanță)

Omagiu Limbii Române „De la Eminescu la Grigore Vieru”

Proiectul, dedicat Zilei Limbii Române, e conceput pentru promovarea limbii române, a valorilor literare și artistice din județul Mureș, și pentru marcarea a 130 de ani de la moartea lui Mihai Eminescu și a 10 ani de la moartea lui Grigore Vieru, făuritori de limbă română și de comori literare.

În programul său, proiectul are câteva repere: Muzeul memorial „Eminescu” de la Ipotești, unde se va aduce un omagiu „Omului deplin al culturii române”, va fi evocată memoria sa și vor fi susținute recitaluri de muzică și poezie.

Ziua Limbii Române/Limba Noastră cea Română va fi marcată la Pererâta, în Basarabia, la Casa Memorială „Grigore Vieru”.

Aici va fi evocat Grigore Vieru, vor fi susținute recitaluri de muzică și poezie.

La început de septembrie, cei cincizeci de entuziaști în numele

cuvântului care zidește, se vor întâlni cu confrăți din România la Chișinău, apoi cu cititorii la Biblioteca din Ialoveni, localitate înfrățită cu Toplița, prima localitate din România care i-a acordat titlul de Cetățean de Onoare lui Grigore Vieru.

Sub genericul „Poduri de cărți Târgu-Mureș – Biblioteca „Târgu-Mureș, Chișinău, la sediul instituției vor avea loc întâlniri cu cititorii, prezentări de carte, expoziție de icoane, recitaluri de muzică și poezie.

Va fi donată colecția „100 de cărți pentru Marea Unire”, cărți semnate de autori mureșeni.

În 3 septembrie, la Casa Limbii Române, Chișinău, va avea loc manifestarea „Limba română e patria mea”, constând în dialoguri culturale, întâlniri cu cititorii, recitaluri de muzică și poezie

În 4 septembrie, Dialoguri culturale la Muzeul Municipal "Regina Maria" din Iași, cu participarea scriitorilor, artiștilor plastici și jurnaliștilor din Iași și din Târgu-Mureș.

Din partea gazdelor ieșene vor conferenția în fața publicului, pe diferite teme culturale de actualitate,

inclusiv despre "Ziua Limbii Române", Aurica Ichim, Mihai Batog-Bujeniță, Dan Teodorescu, Corina Matei-Gherman, Viorica Șerban și Calistrat Robu, oaspeții mureșeni, în frunte cu scriitorul Nicolae Băciut, urmând a avea și ei numeroase intervenții pe aceeași temă.

"Dialogurile culturale Iași - Târgu Mureș" sunt incluse într-un atractiv spectacol artistic, la care vor participa maestrul scenei ieșene de teatru Emil Coșeru (Teatrul Național "Vasile Alecsandri" Iași), actorul și regizorul Emil Gnatenco (Clubul CFR Iași de la Râpa Galbenă), Nina Munteanu (din Republica Moldova - recital la vioară), Adi Gegiuc (muzică folk), Dănuț Petrișoarea (muzică ușoară) și Karla Ursu (muzică populară).

Moderator Dan Teodorescu.

Pe perioada manifestării se va putea vizita și expoziția de tapiserie a Gabrielei Moga-Lazăr.

Pe lângă cele enumerate, proiectul include și vizitarea unor obiective culturale și religioase.

Manager proiect: Nicolae Băciut

Scrisoare deschisă

Cununa grâului

Paris, 10 iunie 2019

Stimați organizatori,

Vă mulțumesc din inimă pentru invitația de a participa la sărbătoarea secerișului din 13 iulie și regret mult că nu voi putea veni anul acesta.

Mi-ar fi făcut mare plăcere să ajung din nou pe meleagurile natale ale mamei mele, să vorbesc cu oameni care au cunoscut-o și să intru în Căminul Cultural care acum poartă numele ei : Gabriela Moga Lazăr.

Păstrez în suflet o amintire luminoasă a zilelor pe care le-am petrecut la Vișinelu și Sărmașu în 2017 când a fost dezvelirea bustului mamei mele. Domnul director Nicolae Băciut a spus atunci o frază cât se poate de inspirată : „Gabriela Moga Lazăr s-a întors acasă !” Dar chiar și eu care nu trăisem niciodată pe aceste meleaguri, am avut impresia că m-am întors „acasă”, deoarece călcam pe pământul care poartă urmele pașilor strămoșilor mei.

Când mă uit la fotografiile pe care le-am făcut atunci, re trăiesc în suflet aceste clipe.

De altfel, cred că astfel de sărbători contribuie la formarea unei identități române, identitate pe care, în contextul actual, mulți români o uită. Eu sunt însă mândră de această identitate, încerc să o apăr și să inculc aceste valori și altora din jurul meu.

Regret cu adevărat că nu pot ajunge anul acesta la această sărbătoare a secerișului cu nume atât de inspirat : „Cununa grâului”. Știu, de altfel, că este o sărbătoare autentică. Mama îmi vorbea cu nostalgie despre ea, povestindu-mi că la sfârșitul secerișului, fetele veneau de pe câmp cântând cu cununițe de spice împletite în păr.

Iar fotografiile doamnei Dinuca Burian, reînvie aceste amintiri în imagini. Sunt adevărate opere de artă acesse fotografii! Compoziție, culoare, lumină, totul e perfect. Sunt fotografii demne de a prezenta frumusețile României în reviste de artă. În ele, câmpia Transilvaniei apare ca fiind o regiune binecuvântată de Dumnezeu. Cum de altfel și este : cu soare și pământ fertil; având în plus și bogăția subsolului: gazele naturale.

Și remarc că oamenii care trăiesc aici fac eforturi pentru a valorifica

această regiune la potențialul ei maxim.

Observ arderea cu care se investește în acțiuni culturale doamna Dinuca Burian care nu este numai un fotograf de talent, dar și o organizatoare excelentă.

Am avut ocazia să văd cu cât entuziasm și eficacitate știe și domnul primar Ioan Mocean să realizeze activități de tot felul și bineînțeles să se ocupe de festivități.

Și am remarcat de asemenea cu câtă căldură și pasiune sprijină aceste acțiuni domnul director Nicolae Băciut de la Direcția Județeană de Cultură din Târgu-Mureș, însoțit de echipa sa, din care am avut plăcerea să cunosc pe entuziaștii scriitori : prof. Răzvan Ducan și poeta Gabriela Costescu.

Mulțumesc încă o dată pentru invitație și vă urez multe succese în frumoasele acțiuni pe care le întreprindeți.

Și petrecere frumoasă sâmbătă ! Sper că voi vedea pe Facebook pozele ! Voi urmări !

Cu multă prețuire !

SIMINA LAZĂR

Panoramic cultural

„Cultură, artă, poezie”, la Sighișoara

Vaidacuta sau „Veșnicia s-a născut la sat”

De „La poale de Călimani”, la Toplița

Toplița, lansarea cărții „Aripa de albastru”, de Tatiana Scurtu-Munteanu

Vișinelu, „Cununa grâului”

Toplița, „Zilele Miron Cristea”

Reghin, Festival de Poezie Populară

Lunca Bradului, „Lada de zestre”

Târnăveni, „Caravana Culturală”

OCHIUL CICLOPULUI

Marcel Lupșe, Poziții

Directori de onoare

Acad. MIHAI CIMPOI
Acad. ADAM PUSLOJIC
MIHAI BANDAC

Redactor-șef adjunct

GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Redactori:

Cezarina Adamescu, Mihaela Aionesei, Emilia Amariei, Florin Bengean, Diana Dobrița Bîlea, Sorina Bloj, Luminița Boboc, A.I. Brumaru, Mariana Chețan, Geo Constantinescu, Luminița Cornea, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș, Răzvan Ducan, Suzana Fântânariu-Baia, Dumitru Hurubă, Alexandru Jurcan,

Vasile Larco, Rodica Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu, Ioan Marcoș, Cristina Sava, Maria Dorina Stoica, Mihaela Malea Stroe, Nicolae Suciu, Titus Suciu, Gheorghe Sarău, Ilie Șandru, Gabriela Vasiliu

Corespondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Darie Ducan, (Paris), George Filip (Canada), Andrei Fischhof (Israel), Veronica Pavel Lerner (Canada), Gabriela Mocănașu (Franța), Dorin Nădrău (SUA), Dalila Özbay (Turcia), Mircea M. Pop (Germania), Aliona Grati, (Chișinău), M. N. Rusu (SUA), Ognean Stamboliev (Bulgaria), Silvia Urdea (SUA).

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSTINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Iuliu Maniu nr. 14, România. • Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. • Copyright © Nicolae Băciuț 2018 • Email : nbaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com • Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 • telefon: 0365407700, 0744474258. • Materialele nepublicate nu se restituie. • Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

